

చెన్నపట్టణము, మార్చి ౧౯౨౯

సంపుటము ౬ | విభవ సంవత్సరము ఫాల్గునమాసము | సంఖ్య 3

మూగనోము

విశ్వనాథ సత్యనారాయణగారు

బియ్యాపు గింజలఁ జిగురుపేడిన గందపు పచ్చిబొట్టుతో
దియ్యాని చిన్నినీనొసలితీరులు కుంకుమతీర్చి ముంగిలఁ
తొయ్యలి నాముచారికలతో పసపాడిన ముద్దరాలు నీ
పయ్యెదవ్రాల నీవు నతిపట్టిన దీవనలీయ జూచెదుఁ.

నీ తెలిపట్టుచీర మెయి నీడలుపారి ముసుంగుసంజ క్రొం
బూతల తెల్లలేమొగిలు పోలిక వాలిక గాలి దూలిపో
నేతబెడంగు కుచ్చెలలు నీ చిరుకాళుల ముద్దుతో.చెనో
లేతపొరాడు పయ్యెద చలించిన పచ్చనితాళి తోచెనో?

కమ్మని పాలబుగ్గవవుగా పతికోసమ యిన్నినోములఁ
కిమ్మనకుండ నోచెదవు కేవల మాతని నీయెడందక్రొం
దమ్మిపువుం దుమారములు దమ్మినచిక్కని తేనె పాలలో
చెమ్మల యూటలఁ మెదపి చేతువొ నెయ్యపు తియ్యముద్దగా.

దూసిన నాగమల్లికల దోసిళులన్ తొలిజాము ప్రొద్దుతా
మూసినకంటిమూత తెరువుళ్లయిన ట్టివి మందహాసిక
న్యాసితఫుల్లగల్ల పరిణామము లచ్చపవళ్లు శారద
శ్రీసము పేతముల్ పులకరించెను నీమెడ గందపూతలన్.

ఓసి, మనోజ్ఞనీరదనవోదయకాల వియద్విలంబమా
నాసితవారి వాహనివహానతకైశిక, మాగనోములో
కోసలు దేరు కన్నుదల కూడిన భాగ్యపుటెర్రజీరలో
మాసరమయ్యొ నీమెడద మాగిన నెయ్యపు తియ్యదొంతరల్.

పైదలిచాలులో వ్రతము పట్టిన నీకును తావొసంగుము
త్తైదులకాళ్ల వంగబడి తాకక కన్నుల నద్దువేళ నీ
మీదసరాగమాడ పసిమీగడచూపులు నవ్వుపూలు భా
వోదయమున్ పొనర్చియు తలోదరి నీవ్రతరక్ష చేసెడిన్.

కొనలకు నూనె రాచి కొనగోళులదువ్విన కొండెచుట్టుచు
ట్టినవదులైన క్రొంజడ ఘటించినయెర్రనిపోకబంతితో
నిను నెదురైన కుంకుమపు నీటులుగుల్కెడు మోముకన్నె నే
మని నుతియింతు ప్రాతరమృతాకృతిగార్యఫలోన్ముఖత్వమున్.

వినయము నేర్చుకో జదువబెట్టిరి యైదువలైనవారి ద
ర్శన సుకృతంబు నిత్యపరిసంగతి తెచ్చిరి యింతనుండి మా
టనియమ మభ్యసింప గవటాకును నిన్నియమించి రీవు తె
చ్చిన పతిశీలతాధికత చే దెలుగుల్ పరిపూతు లౌటకున్.

నీనడయాడు త్రోవలు పునీతములైనవి నీదృగంత రే
ఖానతవాయువీచిక లనంత సుధాపరిషేచనక్రియా
స్థానములైన వోసిపసిదాన, భవన్నియమప్రభావసం
ధానము చేత నీపతి సుధామయ మూర్తిసముజ్జ్వలించెమున్.

గొంతునొప్పి అనునది
అంటువ్యాధులు వచ్చుటకు
సూచన.



ఫార్మమింటు

అపాయకరమైన అంటు
వ్యాధులనుండి రక్షించును.

ఇన్ఫ్లూయంజా, విషజ్వరము, గవదకాయనొప్పి మొదలైనవాటిని సంభవింపజేయు చిన్నచిన్న క్రిములను ఫార్మమింటు సంహరించును.

గొంతునొప్పి ఆరంభించిన వెంటనే ఫార్మమింటు బిళ్ల నొకటిని సేవింపుడు. ఫార్మమింటు మీ గొంతునొప్పిని పోఁగొట్టుటయే కాకుండా అంటువ్యాధులను దరి జేరనీయదు.

నేడే
ఒకసీసాను కొనుడు

FORMAMINT

కెమిస్టు లందరివద్దను (1)
స్టోరు లన్నిటియందును దొరకును.
క్రిమిసంహారిణియగు గొంతునొప్పిబిళ్ల.

ఆయుర్వేదశాస్త్రి, అష్టావధాని,
కందుకూరి వేంకటసుబ్బారావు, ఎం. డి. ఎ. గారి

कामामृतम्

కామామృతము

ఈయౌషధము ఇండియాయందంతటనేగాక సౌత్ ఆఫ్రికా, స్ట్రెయిట్స్ సెటిల్ మెంట్సు, ఫెడరేటెడ్ మలయాస్టేట్సు, ఫిజి అయిలెండ్సు, లండన్ మొదలగు విదేశములలోఁగూడ ప్రఖ్యాతిఁ బొందుచున్నది. రాత్రిపూట ఒక్కమాత్ర పుచ్చుకొనిన ఎంత నిస్సారమైన శుక్లమైనను వెంటనే సంసారసౌఖ్యము నీయఁగలదు. 5 దినములలో మూత్రములోఁ గలిసిగాని, ముందు వెనుకలఁగాని, నిద్రలోఁగాని, పోయెడివీర్యమును దృఢముగా నిలిపివేయును. నపుంసకులు, నరముల బలము తగ్గినవారు ఈమందునే పైకి పూతగాగూడ నుపయోగించిన మిక్కిలి శక్తివంతులు కాఁగలరు. యోగ్యతాపత్రము లనంతముగాఁ గలవు. మీయుత్తరములు రహస్యముగా నుంచబడును. 20 మాత్రలు సీసా 1-కి 2-0-0.

అమృతాశ్రమము, నెం. 2, ఏలూరు, పశ్చిమ గోదావరి.

తెల్ల కుష్ఠము

ఒకేదినములో నిజముగా కుదురును. 3 దఫాలు ఉపయోగించినచో తక్షణమే అద్భుతమైన గుణముగలిగి తెల్లమచ్చలు మారును. అట్లు గుణ మియ్యకపోయినచో ధరకు రెండింతలు వాపసుచేయునట్లు పూచీపడెదము.

బుడ్డి 1-కి ధర రు. 3-0-0.

ఇంగ్లీషు, బెంగాలి, హిందీ భాషలలోనే ఉత్తరములు వ్రాయవలెను.

PANDIT MAHABIR PATHAK
No. 7, Darbhanga.

ఆంధ్రభాషయందలి సంస్కృతవృత్తములు

తేకుమళ్ల రాజగోపాలరావుగారు

[వెనుకటి సంచిక తరవాయి]

పదునాలుగవ ఛందము; (శక్వరి)

16384

2907. అసంబంధ—మతన సగగ—12 యతి.

కవిజనాశ్రయకారుఁడు దీనికి, 11న యతి నిడుచున్నాఁడు. అనంతునకు అప్పకవికి 12 యతి. 8 ని కూడ విలుపు కలదని నామతము.

ప్రయోగము — కారాన్వితంబై చను—మతన సగాయుక్తిఁ:

—కవిజనాశ్రయము.

2933. వసంతతిలకము—తభజజగగ—యతి 8.

అప్పకవీయమున సింహోద్ధతము, ఔద్ధర్షిణి, శోభావతి, మధుమాధవి యని దీనికి నామాంతరములు చేర్పఁబడినవి. వృత్తరత్నాకరమున నిది సింహోన్నతము, కన్నడమున వసంతతిలకము, అనంతుఛందమున నృద్ధర్షిణి యనియుఁ గానఁబడుచున్నది.

నన్నయప్రయోగము

ఈబాలు నెత్తికొని—యింటికిఁ జన్న నన్నుఁ
బాబంధులందఱుమ—నంబున నేమినారొ
శ్రీబాలు సూర్యనిభు—నిట్టుల డించిపోవం
గా బుద్ధిపుట్టునని—కన్య మనంబులోనన్.

—ఆది. 5—27.

3015. భూమృతవృత్తము—రనభభగగ—యతి 10.

—కవిజనాశ్రయము.

కావ్యాలంకార చూడామణియందు దీనికి రనన భగగ—10 యతి. *

3121. లోలావృత్తము—మసమభగగ— 8 యతి.

వృత్తరత్నాకరమున నిది యాలోలవృత్తము.

3820. నవనందిని—సజసనగగ — 10 యతి (అప్పకవి)

3823. వనమయూరము—భజసనగగ—9 యతి.

కన్నడమునను నిది వనమయూరమే. ఎ.

వృత్తరత్నాకరమున నిది యిందువదన.

నన్నయప్రయోగము

రాజకులశేఖరప—రంతపవివేక
భ్రాజితజగద్వలయ—భానురసముద్య
త్తేజనిరవద్యయువ—తీమదనవీరో
గ్రాజివిజయాత్రిభువ—నాంకుశనరేంద్రా.

—ఆది. 5—261

ఎఱ్ఱాప్రగడ దీనినే మయూరమను చున్నాఁడు.

ప్రయోగము

భూసురకదంబసుర—భూరుహవికాసో
ద్భాసితకృపారసవి—పాకసుగుణైకో
ల్లాసహరహాసమృగ—లాంఛనమృణాళీ
హాసనవకీర్తివిస—రాకలితలోకా.

—అర. 6-411.

4096. కమలవిలసితము—ననననగగ— 9 యతి.

ప్రయోగము

వనజనయనునగరి—వరదునిఁజేరం
జని ముకుళితకర—జలజయుగుండై
తనువునఁ బులకలు—తఱుచుగమించన్
వినయమునను సుర—విభుఁ డిటు లెంచెన్.

—ఉత్తర రామాయణము 4-280.

---

* శ్రీనివాసరసభావలిఁ జెంది గగంబుల్—కవిజనా. అంద మైరననభతతినంది గగంబుల్—కావ్యాలం.

5815. సుందరవృత్తము—భభరసలగ—9 యతి.
కన్నడమునను నిది సుందరవృత్తమే. అప్పకవీయ
మున నిది సుందరీవృత్తము.

5824. అపరాజిత—ననరసలగ—9 యతి.
కవిజనాశ్రయమున నిది పరాజిత. అప్పకవికి యతి
9; కా 98ని కూడ విఱు పున్నది.

7095. జలంధరవృత్తము—భభభజస—11 యతి (కవిజనా.)

8128 ప్రహరణకలితము—ననభనలగ—8 యతి.
కన్నడమునను నిది ప్రహరణ కలితమే.

తిక్కన ప్రయోగము

ఇది యిట్లగుట—నెఱిఁగి పలికెనా
వినురుఁడు సభగో—విదులు వొగడఁగా
నదివినియును నే—నడఁపన దురితం
బొదవెఁ గలఁక నే—టొలయ కుడుగునే.
—స్త్రీ. 1-185.

పదునైదవ ఛందము (అతిశక్వరి)

32768

4625. చంద్రరేఖ—మరమయయ—8 యతి.

4672. మాలిని—ననమయయ—9 యతి.

తిక్కన ప్రయోగము

కమలషవకిరీట—గ్రామపద్మావలీసం
గమసుభగపదాబ్జా—గాఢభక్తిప్రకార
ప్రముదితమునిశశ్వ—ద్భావనాగమ్యరమ్య
క్రమపరిణతమూర్తీ—శ్రౌతశాఖాగ్రవర్తీ.
విరా—1-335.

4800. మాలతి—ననరయయ—9 యతి. (కవిజనాశ్ర
యము)

7648. అలసగతి—నసనభయ—10 యతి.

8172. అతిరేఖ—సజననయ—6, 11 యతులు (వృత్త
రత్నాకరము)

10923. సుగంధి—రజరజర—9 య.
సులక్షణసారమున నిది సుగంధి-కాని యందు
ఫాగణములతో లక్షణము చెప్పఁబడినది:—

ఏడుహామ్ములంగముల్ పదెన్మిదిన్ సుగంధికిన్.
కవిజనాశ్రయమున నిది హంసమాన లేక శాంత,
అప్పకవీయమున దీనికిశాలిని, ప్రశాంతి, చామ
రము నను నామాంతరములు చేర్పఁబడినవి.

ప్రయోగము (రజరజర)

ఈగతిన్ ద్విరేఫవేణు—లెల్ల సంతసంబుతో
వేగనేఁగు దెంచియంత—వింతకాంతి నెంతయున్
బాగుమీరి నట్టి మేటి—పైఁడిగట్టువిల్తునిన్
యోగినాథుఁ జూచి రాగ—యోగ మెప్పనో
క్కటన్.
—రాజశేఖర విలాసము, 2-131.

11184. సుకేసర—నజభజర—యతి 11. వృత్తరత్నా
కరమున నిది ప్రభద్రకము. కన్నడమున సుకేస
రయే కవిజనాశ్రయమున ప్రభద్రకము.

11632. మనోజ్ఞవృత్తము—నజజభర—10 యతి.
కన్నడమున నిది నవనలినము.

11707. మణిభూషణము—రనభభర—10 యతి. (అప్ప
కవి.)
కవిజనాశ్రయమున నిది మణిభూషణశ్రీ.

నన్నయ ప్రయోగము

రాముని క్రమముఁ డజేయుడ—రాతి బలావళీ
సామజాహితుఁడు సాంబుఁడు-సాల్వచమూపతిన్
క్షేమవృద్ధి యను వానిన—కృత్రిమసాహసో
ద్దాముఁ దాఁకె శరధారల—ధారుణిఁ గప్పుచున్.
—అర. 1-155.

14044. నలిని—ససససస—యతి 10. అప్పకవి.

16364. ఇల—సజననస—8 యతి. అప్పకవి.

16384. మణిగణనికరము—14 లఘువులు నొక గు
రువు—9 యతి.
వృత్తరత్నాకరమున 14 లఘువులు నొకగురువు
గల వృత్తములు కొన్ని చెప్పఁబడినవి యతిస్థానమున
లందు భేదకారణములు.

అందు 8, 11 యతులుగలది శశికళ
7, 10 ,, స్రక్కు
9, 8 ,, మణిగణకిరణము.
ఆంధ్రమున తిక్కన 9 ని యతి నిలిపి మణిగణనికరమును జెప్పినాఁడు.

ప్రయోగము

గొడుగుల పఱియలు—గుఱుకులఁ గొనుటకు
సిడముల తునియలు—సెదరి యునికిఁ జెం
దడిగలుఁబడగలు—దఱచు మురియులై
పుడమి గలయుటకుఁ—బొగులు లొలయ మదిన్.
—స్త్రీ. 2-3.

కన్నడమునను నిది మణిగణనికరమే.

పదునాఱవ ఛందస్సు (అష్టి)

65536

10178. చంద్రశ్రీ—యమనసరగ—12 యతి. కవిజనాశ్రయమున 13 యతి. కాని 7, 13 విరుపులు గలవు.

కన్నడమున నిది విజయానందము.

ప్రగాఢంబై యొప్పున్ యమనసర—బద్ధాగ్రగా స్థిన్—కావ్యాలం.

కవీంద్రేంద్రఖ్యాజా యమనసరగ—ప్రాప్తమై నన్—కవిజనా.

11184. మేదినీవృత్తము—నజభజరగ—11 యతి.
12264. ప్రియకాంతావృత్తము—నయనయసగ—11 యతి.
15584. ఫలసదనము—ననననసగ—10 యతి.
15248. వాణిని—నజభజరగ—వృత్తరత్నాకరము.
21846. పంచచామరము—జరజరజగ—10 యతి.

ప్రయోగము

కనన్ సుభద్రకున్ సమంబు—గాఁగనే మృగీవిలో
కనన్ నిజంబు గాఁగనే జ—గంబునందుఁ జూచిరో
కనన్ దదీయకర్ణ నీయ—హావభావదీవ్యయః
కనన్ మనోజ్ఞలేఖలైన్నఁ—గాంధరంజెవ్వరికిన్
విజయవిలాసము.—౧—౩౨.

21855. మదనదర్పణము—భసజరజగ—11 యతి.
కవిజనాశ్రయమున నిది మదనదర్పము. యతి ౧౦.

23416. పద్మకము—నభజజజగ—8 యతి. కవిజనాశ్రయమునను, వృత్తరత్నాకరమునను నిది పద్మ, కన్నడమున మంగళవృత్తము.

నన్నయప్రయోగము

కొడుకుపలు పవిని—జూడడు నాక దురాత్ముఁడై
కడఁగిమీకు నపకారము సేసి ధరిత్రి వె
ల్వడఁగఁబంచెఁగడు—బాపమతిన్ ధృతరాష్ట్రుఁడు
ర్యోధనుల దుర్జనుల—నేమటి నమ్మఁగఁబోలునే.
ఆది. ౬-౨౨౬.

కావ్యాలంకారచూడామణియందు దీనికి 11 యతి. కవిజనాశ్రయమునను. అనంతుని ఛందము నను గూడ, నట్లే.

“ప్రభవమైపరగు సత్కృతిఁ—బద్మకవృత్తమై”—కావ్యాలం.

ప్రభవమై కవిజనాశ్రయ—పద్మమనంజనున్—కవిజనా.

32727. నిజవిలసితము—భరననగ—11 యతి.
వృత్తరత్నాకరమున నిది ఋషభగజ విలసితము.

32768. ప్రాలాశదళవృత్తము—5 నగణములు 1 గురువు. యతి 11 (కవిజనా.)

అప్పకవీయములో దీనికి త్వరితగతియను నామాంతరము చూపఁబడినది.

పదునేడవ ఛందము (అత్యష్టి)

131072

18928. మందాక్రాంతము—మభనతతగగ—యతి 11.
కన్నడమునను నిది మందాక్రాంతమే.

తిక్కన ప్రయోగము

శ్రీనాపాదప్రతిమునిగము—విర్భవత్సారపుణ్యా
శ్రేణీసంపాదితమిసులతో—స్థేమనిర్లేపదీప్త

త్రాణక్రీడాకలనసతతో — త్సాహవద్దివ్యభావా
ప్రాణాపానాహరణనిపుణ – ప్రాపణీయానుభవా
—స్త్రీ. 2-184.

32768. పాలాశదళము — 5 నగణములు. 1 గగము. యతి 11.

దీనికే త్వరితగతియని నామాంతరము తెలుపఁబడినది. కావ్యాలంకారచూడామణియం దిది త్వరితపదగతి.

38750. పృథ్వి—జసజసయలగ—12 యతి.

కన్నడమునను నిది పృథ్వియే; కాని యతి 9.

నన్నయ ప్రయోగము

తిలాణుమణికోటిసంఘటిత – దివ్యదేహంబుతోఁ
దిలోత్తమయనంగ నొక్క యువ–తీలలామంబును
త్పలాక్షి సృజియించెసర్వగుణ–భాసిరూపక్రియా
కలావిదుఁడు విశ్వకర్మ తన—కౌశలం బేర్పడన్.
—ఆది. 8-103

దీనికి తొమ్మిదిని సరియైన విఱుపుకలదు.

43691. సుగంధి—(కవిజనాశ్రయము)—రజరజరవ— యతి 11

భాసురంబుగారజద్వయంబు–పైరవంబుగూడఁగా
నౌ సుగంధికిన్ దిశావిరామ—మంచితంబగున్
ధరన్. —కవిజనాశ్రయము.

కాని యాంధ్రలాక్షణికులు ఈలక్షణము నంగీకరించినట్లు తెలియఁబడదు.

46112. హరిణి—నసమరసలగ.—12యతి.

కన్నడమున నిది హరిణీప్లుతము.

46828. చంపకకేసరి—సజసససలగ—యతి 9. అప్పకవి.

56240. నర్కుటము—నజభజజలగ—11 యతి.

కన్నడమున నిది కనకాబ్జిని–వృత్తరత్నాకరమున కోకిలకము. తిక్కనప్రయోగము.

వినుముమ రుత్తనూభవుఁడు—విశ్రుతనర్మగతిన్
జనకసురుక్షితీశ్వరునిఁ—జంపెఁగదా సమరం
బున నదియేమెఱింగిచని—పోయిన శేయిగడుం
గనలున ముట్టి మువ్వురముఁ—గ్రౌర్యముదగ్రము
గన్. —స్త్రీ. 1-113.

59330. శిఖరిణి—యమనసభలగ—13 యతి.

కన్నడమునను నిది శిఖరిణియే.

తిక్కన ప్రయోగము

తపస్స్వాధ్యాయాదిక్షపితమలచి—త్తప్రకలితా
విపజ్జాలజ్వాలావిరమణసుధా—వృష్టిలలితా
జపాపుష్పక్షీరచ్ఛవికిరణసం—సర్జనధరా
సపర్యానిర్యాహప్రచురకలన — స్థైర్యమధురా.
—స్త్రీ. 1-187.

ఏడును,పదునూఁడును సహజవిరతులని మామతము.

64983. వంశపత్రపతితము—భరనభనలగ—11 యతి.

కొన్ని సంస్కృత చ్ఛందస్సుల నిది మణిమరీచి.

పదునెనిమిదవ ఛందస్సు (ధృతి)

262144

30841. క్ష్మాహారము—మనయతనస—9 యతి అప్పకవి.

37857. కుసుమితలతావేల్లిత— మతనయయయ— 12 యతి. కన్నడమున నిది కందర్పదర్పజాతము. అందు యతి 6. ఇం దేసహజమైనవిఱుపుకలదని నామతము

65536. త్వరితపదగతి—ననననననయ—11 యతి.

కవిజనాశ్రయకర్తయుఁ, గావ్యాలంకారచూడామణికారుఁడును 5 నగణముల 1 గగముతో పదునేడవ ఛందమున దీనినిఁ గూర్చియున్నారు.

74914. నిశ—ననరరరర—9 యతి—అప్పకవి.

వృత్తరత్నాకరమున నిది సింహవిక్రీడితము.

93019. మత్తకోకిల—రసజజభర—11యతి.

కన్నడమున నిది మల్లికామాల; వృత్తరత్నాకరమున నిది హరనర్తకము. కావ్యాలంకారచూడామణ్యాదుల మత్తకోకిలయే.

నన్నయప్రయోగము—

అమ్మమేనక నివాసశక్తిఁద—దంగదేశమునందు మే
ఘమ్ములెల్ల పలంపులంగడుఁ—గ్రమ్మిసర్వజనప్రమో

రమ్మనగాఁ బ్రభవద్బృహజ్జల— ధారలొప్పఁగ
వృష్టిఁజే
సెమ్మహానదిదీర్ఘి కాసర – సీనదంబులునిండఁగాఁ
ఆర.3-౧౧3.

90971. హరనర్తనము—రసజయభర—9 యతి. అప్పకవి.
మత్తకోకిలను హరనర్తనమని వృత్తరత్నాకరము.

131072. అతివినయవృత్తము—నననననసము—యతి 11.
కవిజనాశ్రయము.

పందొమ్మిదవ ఛందము (అతిధృతి)

524228

75714. మేఘవిస్ఫూర్జితము—యమనసరరగ—8, 13 యతులు.
అప్పకవ్యాదులు 13 మాత్రమే యతియనుచున్నారు.
కన్నడమునను నిది మేఘవిస్ఫూర్జితమే.

149337. శార్దూలవిక్రీడితము—మసజసతతగ—13 యతి.

177900. కవికంఠభూషణము—సజసససజగ—9 యతి.

186039. భూతిలకము—భభరసజజగ—12 యతి.

ప్రయోగము

కావున వయ్యమనస్కయోగము—గాఢదుర్లభ మారయన్
కేవల తత్త్వవిచారమున్ బరి—కింప నేరనివారికిన్
భావమునందున నాత్మనాత్మని—బాగుగా విభజించుమే
ధావికి నిత్యసుఖంబుగా విశ—దంబుగా సులభంబగున్.
—సీతారామాంజనేయసంవాదము—3-40.

186040. తరలము—నభరసజజగ—12 యతి.
సులక్షణసారమున నిది ధృవకోకిల; కన్నడమున తరళే.

నన్నయ ప్రయోగము

తనువుమీన్ పొలవల్చు జాలరి—దానవట్లును గాకయే
ననఘ కన్యకఁ గన్యకావ్రత—మంతరించిన నెట్లుమ
జ్జనకునింటికిఁ బోవనేర్తుఁ బ్ర—సాదబుద్ధి యొనర్పు స
న్మునిగణోత్తమ నాకుదోషవి—ముక్తియెట్లగునట్లుగాన్.
—ఆది-3-40.

186587. చంద్రకళ—రససతజజగ—11 యతి.
కన్నడమున నిది ఖచరప్లుతము.

225265. శుభికావృత్తము—మభనన భభగ—13 యతి.
—కవిజనాశ్రయము.

ఇరువదవ ఛందము (కృతి)

10,48,576

208676. మత్తేభవిక్రీడితము – సభరనమయలగ—14 యతి.
కన్నడమునను దీని కీపేరే.

355799. ఉత్పలమాల—భరనభభరలగ—10 యతి.
కన్నడమునను నీపేరేకాని యతి 12.

372076. ప్రమదానవము—సజజభరసలగ—వృత్తరత్నాకరము.

372079. ప్రభాకలితము—నజజభరసలగ—13 యతి—
కావ్యాలంకారచూడామణి యందలియు, కవిజనాశ్రయము నందలియు 11 యతికంటె 13 సమంజసము.

372151. అంబురుహము—భభభభరసలగ—13 యతి.
కన్నడమున నిది నగరంజితము.

నన్నయ ప్రయోగము

రాజకులోత్తమ రాజమనోహర—రాజనూరి సభాంతర
భ్రాజితసద్గుణ పార్థివశేఖర—పార్థసన్నిభ బాంధవాం
భోజవనద్యుమణీమణికాంచన—పుంజభూషిత భూమరు
ద్రాజసమానపరాక్రమ రాఘుస—రాజరాజ నరేశ్వరా!
—సభా—1-295.

373176. ఖచరప్లుతము—నభభమసనలగ—12 యతి.
కన్నడమున నిది యనవద్యము.

466883. సువదన—మరభనయభలగ—8, 7 యతులు
(వృత్తరత్నా)

699691. వృత్తము—రజరజరజగల—వృత్తరత్నాకరము.
ఆంధ్రమున వృత్తము లన్నియు గుర్వంతములే.

ఇరువది యొకటవ ఛందము (ప్రకృతి)

2097152

302993. స్రగ్ధర—మరభనయయయ—8, 15 యతులు.

కన్నడమునను నిది స్రగ్ధరయే.

తిక్కన ప్రయోగము

మాళిస్రక్సంగరంగన్-మధుకరపటలీ-మానసాకృష్టివిద్యా శాలిస్ఫారాబ్జరేఖాం-జలిపుటఘటనా-చారుఫాలస్థలశ్మా పాలశ్రేణీవిశాలాం-బకకుముదవనీ-బాంధవాయత్తచంద్ర శ్రీలీలాగాఢకాంతి--స్మితవదనరుచి--స్ఫీతునాగేంద్ర కేతున్. విరా—3-78.

394972. లాటీవిటవృత్తము—సససససమతయ—13యతి ఏడింటంగూడ విఱుపు కలదని నామత్రము.

711600. చంపకమాల—నజభజజజర—11 యతి. కన్నడమునను జంపకమాలయే.

744304. వనమంజరి—నజజజజభర—14 యతి.

748983. మత్తవిలాసిని—భభభభభభర—వృత్తరత్నాకరము.

782271. కరిబృంహితము—భనభనభనర—13 యతి.

965356. మణిమాల—సజసజసజస—11 యతి.

తిక్కనప్రయోగము—

భవదీయసూనులరిసైన్య-పంక్తిం గొనికాల్చిం రెల్ల బొగడన్ వివిధాస్త్రశాస్త్రమయసాంద్ర-వృష్టిం దెగటార్చి పెంపు మిగులన్

దివికేగి యందుమహనీయ—తేజమెసంగంగ హృద్యబలభి ద్విభవసౌఖ్యసంపదలుగాంచి సం—తోషమునం దేలిరేల వగవన్. స్త్రీ—౧—౧౧౦.

1048576. కనకలత—7 నగణములు, సగణము—13 యతి (అప్పకవి)

ఇరువది రెండవ ఛందము (ఆకృతి)

4194304

1490944. తురగవృత్తము—ననననసజజగ—15 యతి. కావ్యాలంకారచూడామణియం దిది తురగవల్గితము.

1797559. మానిని—భభభభభభభగగురువు-13 యతి. 7 టను, 19 టను గూడ విఱుపుకలదని నామతము. కన్నడమున నిది వనమంజరి.

నన్నయప్రయోగము—

ఏచితనర్చి తలిర్చినక్రోవుల-నిమ్మగుతావులజొంపములన్ బూచిన మంచియశోకములన్ సుర—పొన్నలఁబొన్నల గేదఁగులన్

గాచిబెడంగుగఁ బండినయాసహ—కారములం గదళీతతులం జూచుచు వీనుల కింపెసఁగన్ విను—చున్ శుకకోకిల సుస్వరముల్. ఆది. ర—౨౦.

అనంతునిఛందమున గావ్యాలంకారచూడామణి యందును 3 యతులు.

ప్రయోగము

కామినిసప్రభ-కారము కాలగ-కారమునైపరి-కల్పితమై

1930711. భద్రకము—భరనరనరనగ—12 యతి.

వృత్తరత్నాకరమున నిది ప్రభద్రకము; కవిజనాశ్రయమున పాదపూరణకుం గాంబోలు సుభద్రకము; కన్నడమున భద్రకము; కాని యతి 16. కావ్యాలంకార చూడామణియందు భద్రిణి. అందముగా భసంయుతరస త్రయాగ్రగురువై సుభద్రకమగున్—కవిజనా.

1947095. మద్రకము—భర నర నసనగ—11 యతి. అప్పకవి.

2097152. విచికిలితము—నననననననగ గురువు—యతి 13. కవిజనాశ్రయమున నిది విచికిలస్తబకము.

605988. మహాస్రగ్ధర—సతతనసరరగ—9, 16యతులు. కన్నడమునను నీపేరే కాని యతి 16.

నన్నయప్రయోగము

అమరేంద్రారాతులిట్లా—హవముఖ మునన్నే—యంగం దత్తీక్ష్ణబాణౌ

ఘము ఘోరంబై సురానీ—కముపయిం బెలుచం—గప్పినం జూచిదైత్యో

త్తములం గోదండనక్రో—ద్ధతభుజులు మహా—దారుణుల్ వీరలక్ష్మీ

రమణుల్ దుర్వారహత్యా—గ్రయమున నరనా—రాయణుల్ దాకిరంతన్

—ఆది. 2-22.

ఇరువదిమూడవ ఛందము (వికృతి)

8388608

149797. పద్మనాభవృత్తము—7 తగణములు 2 గురువులు 13 యతి.

1797556. మయూరగతి— 7 భగణము 2 గురువులు—(నృత్తరత్నా)

3595120. కవిరాజ విరాజితము నజజజజజజలగ— 14 యతి. కవిజనాశ్రయకారుఁడు మూఁడు యతులను 8,14,20 నుంచినాఁడు. 8,14,20 సహజములు విఱుపులు. కావ్యాలంకారచూడామణి యందును 8,14,20 యతులు. అనంతుఁడును 3 యతులే వేయుచున్నాఁడు.

నన్నయప్రయోగము.

[illegible] ముందట నాజ్యహవిర్ధృతి—సౌరభధూమలతాతతులన్
[illegible] మాఖల కొమ్మలమీఁదన— పేతలతాంతములై నను బా
[illegible] ప్రకరంబులఁ జూచిజ—నాధిపుఁడంత నెఱిం గెఁదపో
[illegible] దివ్యమునీంద్రని — వాసముదానగునంచు నెదన్.

—ఆది. 4—21.

కలయఁగనే కనకారపడు కృజ—కారవకారని—
[illegible]—కావ్యాలంకార చూడామణి.

[illegible]. అశ్వలలితము—నజభజభజభలగ—13 యతి.

[illegible]. మత్తాక్రీడ — మమతననననగల—14 యతి. కన్నడమున నిది క్రీడ. అప్పకవీయమునను నృత్తరత్నాకరమునను నిదియే లక్షణము. కాని కవిజనాశ్రయమున నిది మమననననలగ 15 యతి.

ఇరువది నాలుగవ ఛందము (సంకృతి)

16777216

[illegible]. అష్టమూర్తి—భనతసరభజయ,9,17 యతులు అప్పకవి.

4155367. తన్వి—భతనసభభనయ.—13 యతి. కన్నడమున నిది సుందరము. యతులు 6,14.

4193479. క్రౌంచపదము—భమసభననయ — 11—19 యతులు.

నృత్తరత్నాకరమున భమసభననననగలు. దీనిలక్షణమగుట నిది 25వ ఛందస్సునఁ జేరుచున్నది.

ప్రయోగము

తావులుమీఱం—బూవులవానల్ —సలుచుఁగఁగురియఁగ— దతఘనభేరుల్
గేవలమోయం— గేవలగీత—క్రియలకు వనితలు—గ్గితి కొనియాడన్
దేవతలెల్లన్(?)—శీవిభుటిల్లన్—స్థిరమతిఁగొల్చుచుఁగ— దధిజవిభుండున్
జానకముఖ్యా—శావిభుయుక్తిం—బగతుని నడఁచిన— ప్రభుఁగనవచ్చెన్

ఉత్తరరామచరిత్రము— 8—[illegible].

ఇందు 6వ ప్రాసయతియు, 11,19ని యతులును గాననగును.

8388193. సరసిజము—మతయననననస—తిక్కనకు 10 యతి అప్పకవికి 10,18 యతులు 5నకూడ విఱుపు కలదని నామతము. అనంతుని ఛందమునను గావ్యాలంకారచూడామణియందును గవిజనాశ్రయమునను 10, 18 యతులు..

తిక్కనప్రయోగము—

శ్రీరమ్యత్వం బారఁగఁబెంపూ—ర్జితముగ మతివిలిచితము కటములన్
దారుంజూడన్ సారవిభూతిన్— ధరణిపులనిమిష— భవనిభు లగుచున్
భూరిప్రీతిన్ సూరెలఁగొల్వన్ — భువనవినుతమగు— పొలుపువెలయ ము
న్నీరాజుండన్ దారుణదైవం — బిటునటుచునె తుది— నితనిఁ గటకటా.

స్త్రీ. ౨—౩౭.

ఇందై దింటఁ బ్రాసయతికలదు.

ఇరువది యైదవ ఛందము (అతికృతి)

(33554432.)

5381311. భాస్కర విలసితము—భనజయ భనసగ—13 యతి (కవిజనా)

ఎనిమిదింటను పదమూఁడింటను నిరువదింటను గూడ విఱుపులుకలవని నామతము.

తిక్కనప్రయోగము

కౌరవనృపతిత—నూజశతంబుం—గం పెపవనసుతు-పటు
భుజలీలా
ఘోరతఁ దడఁబడ-మేదిని మీఁదన్—గూలె వికటముఖ-
కరచరణత్వం
బేరికయినఁగన-గొన్నవిషాదం-బెంతయుమదినొల-యఁ
గఁబ్రియకాంతల్
చేరివిలపనముఁ-దద్దయునార్తిం- జేయఁగ నునికి వ-నటఁ
దిరఁబెట్టన్.
—స్త్రీ. 2-46.

14368768. బంధురము—నననసభభభ గురువు—అప్పకవియు, భీమనయు 16 యతి.

కన్నడమున నిది హంసపదము. యతులు 9, 16. కావ్యాలంకార చూడామణియందు దీనిని సింధురమనుట లేఖకప్రమాదము.

తిక్కన ప్రయోగము

సకలరథములను నఖిలగజములున్—సర్వహయంబులతో
బెరయన్
శకలములుగ భటనికరమఖిలముం—జావఁగ ద్రౌపదిపు
త్రులతో
నొక్కఁడును బ్రదుకక పొడిపొడియఁగ న—య్యుర్విక్షి
వారల రూపుల మ
స్తకములు కడమవడక వడిబలిగా—సంతసమందఁబిశాచ
తతుల్.
—స్త్రీ. 1-115.

కళాపూర్ణోదయమున 9, 15, 21 లో సహజ యతులున్న తావుల యతులు వేయఁబడినవి.

అరుదుగఁబిడికిట—నడఁగెడు నడుముల్—హస్తిసమా
నపు యానములున్
గురుజఘనములును—కుచములభరముం—గొప్పల గొప్ప
తనంబులు మే
గరగరికలుసిరి—గలనగు మొగముల్—కల్కి మెఱుంగుఁ
గనుంగవలుం
దొరయఁగ వెడపడఁ-తులు విటఘనముల—దోఁతురు చొ
ప్పడనప్పురిలోన్.
—కళా—1-123.

కళాపూర్ణోదయమున నీపద్యమును బంధుకమనుట లేఖకప్రమాదము.

16776647. క్రౌంచపదము—భమన భనన ననగ.

కన్నడమునను నిది క్రౌంచపదమే. కాని యతులు 6, 11, 19. ఉత్తరరామాయణమునఁ గంకంటి పాపరాజు భమన భనన నయలు చెప్పి దీనిని ఇరువదినాలుగవ ఛందమునఁ జేర్చుచున్నాఁడు. గణములను జూడక నడకనుమాత్రమే గమనించి నందున నిట్లు జరిగియుండును.

16777218. ధరణీధరగతి—8 నగణములు 1 గురువు. 8, 16 యతులు. అప్పకవి.

కవిజనాశ్రయమున నిది జలదరవము, 15 యతి. కన్నడమున నిది విదళితసరసిజము 13 యతి.

ఇరువదియాఱవ ఛందము ఉత్కృతి.

(67108864)

8388601. వరాహము— మనననననసగగ— 10, 16 యతులు. అప్పకవి.

15658735. మంగళమహాశ్రీ— భజసనభజసనగగ—9, 17 యతులు.

తిక్కనప్రయోగము—

ఈతఁడు రణంబునకు—నెత్తిచనుచుండియును—నెంత
యును భక్తిఁగని నాకుం

ప్రీతియొసఁగంబలికి_ప్రేమ మొలయం బొగడి_ పెద్దయు
　　వినీతి నిరతుండై
చేతులు మొగిడ్చి జయ_సిద్ధియగు దీవనవి___శిష్టనయని
　　మ్మనిన ధర్మం
చేతల ననూనమగు___నిద్దజయమాతలకు___నెట్లయిన సిద్ధ
　　మగునంటికి.　　　　　　　　శ్రీ. ౨—౨౫.

2,3854849. భుజంగవిజృంభితము. మమతననరసలగ
9,13 యతులు.
　　కన్నడమునను నిది భుజంగవిజృంభితమే.

　　ఛందోగ్రంథములందుఁ జెప్పఁబడిన యనేకవృత్త
ములకు నచట సరిగా లేనందునఁ బ్రయోగార్హములుగా లేవు. ప్రయోగార్హములగుచోఁ గూడఁ గొన్నింటినే కవులు వాడిరి. కవియొక్క ధోరణి ననుసరించి యతిస్థానములు మాఱుచువచ్చినవి. పద్యనామములందుగూడ నేక లక్షణములకు భిన్ననామములం గొనఁ గానఁబడుచున్నవి. మొత్తమమీఁద నీప్రకరణమున 215 వృత్తములకు లక్షణ మీయఁబడినది. దీనికి యాంధ్రఛ్ఛందస్సులఁ గానరాక కర్ణాటకఛ్ఛందస్సులలోనే కానఁబడు మొదటిప్రకరణములోని 44 సంస్కృతవృత్తములను జేర్చినచో లక్షణగ్రంథగ్రథితములగు సంస్కృతవృత్తముల సంఖ్య 259 యగును. ఇందలి భేదములకుఁ గారణములు మున్ముందు చూతముగాక!

వసంతలీల

అల్లంరాజు రంగనాయకులుగారు

ప్రకృతి సుందరి జీవితేశ్వరవియోగ-దుఃఖపూరితాంభోనిధి దాఁగలేక
　　చెలియ కోయిల జతగూడి కల తెఱంగ-శేషముగ దెల్పి విలపించి సిగ్గువిడిచి

"సదతి ! నానాథు డంబరపథవిహారి - మలయ పవనోర్మిడోలికానిలయమూర్తి
విశ్వజీవనవర్తి వివేకమూర్తి - అతని తోడ్తెచ్చి పరితాప మడతు వమ్మ"

అనగ, పికము గొంతెత్తి దిగంతరములు-మారుమ్రోగగ జగమెల్ల మధురగాన
ఝురులు నిండింప మ్రోడులు శిరసు లెత్తి-చివురు లెత్త వసంతుండు చేరవచ్చి

వివిధ సుమజాల మర్పించి విమలసౌర-భముల తనులత నించి ప్రేమమున ముంచి
"నాథ్వి! నీప్రియు డరుదెంచుజాడ దెలుప-దూతగా బంచినాడమ్మ తొలుత నన్ను"

అనగ నప్పుడు సఖి హృదయాంచలముల-నవ్యమోద సుధాధార నాట్యమాడి?
నల్లు దోచ నొక్కింత ధైర్యంబు నొంది-కడల నెమకంగ మొదలిడె కాంతురాక!

*　　*　　*　　*　　*

కలువపూవులు వంచిన తలలనెత్త-పక్షు లాకాశవీథుల బయలు వెడల
జంతు సంతతి నిశ్వాసచయము తగ్గ-గ్రీష్మ డరిగె భానూజ్వాల గృహమునుండి!

* * * * *

అవిరతానంత నీలాభ్రహర్మ్యరాజ-ప్రాంగణమ్మున ముత్యాల రచ్చవోలె
చలువ పందిరి పొడసూపె; చదల దివ్య - పద్మనయనలు పవడంపుపట్టుపాన్పు

వితతి బరపించి చుక్కల విరులదారి-సరళముగజేసి ధవళచామరకలితక
రాబ్జులై యీశ్వరుని యండ కరిగి నిలువ-మొరసె దుందుభి భువనాలు పులకలెత్త

తరళసౌదామనీరాజి మెరయుచుండ-చలువ తెమ్మెర తెరువుల వెలుపుచుండ
నీలనీరదరథముపై నిఖిలలోక-భారవహనుండు కూర్చుండి ప్రకృతి భామి

సీమణీదర్శనోత్సాహ నిభృతహృదయ-సాగరుం డౌచు వినువీథి కేగుదెంచి
అమృతపూర్ణప్రవాహంపు టలల నడుమ-పయన మొనరించి నగముల సజ్జ విడిసి

వన్యభూముల విహరించి పట్టరాని-పరువువారుచు పొలముల పత్తనముల
పొంగి పొరలుచు తిరుగాడి భువన మెల్ల-తిరిగి వేసారి ప్రేయసి సరస జేరె.

* * * * *

బీటవారిన ప్రియురాలి పేద హృదయ-మమృతహృదయాన హత్తింప నయ్యొ బోలు
నిత్యనూతనకల్యాణనిలయయగుచు-పచ్చమేల్పట్టు వసనమ్ము ప్రకృతితాల్చె!

రాగమయమైనహృదయేశు కౌగిలింత-లక్షయసుఖాంబునిధి ముంచనయ్యొ నేమొ
విధివిరామము లేకుండ వివశ యగుచు-కుముదినీకాంత రేయంత కులుకుచుండె?

జ్ఞానమయమైన లోకేశు గానరవము-వినగబడియె గాబోలు నెమ్మనము విచ్చి
స్వాదుసుస్వర ప్రణయప్రభాతగీత-మాలపింపగ దొడగె విహంగకులము!!

(వెనుకటి సంచిక తరువాయి)

"కామభంగః"

శ్లో. తపః పరామర్శవివృద్ధమన్యోః ।
భ్రూభఙ్గదుష్ప్రేక్ష్యముఖస్య తస్య
స్ఫురన్నుదర్చిః సహసా తృతీయా
దక్ష్ణః కృశానుః కిల నిష్పపాత.

(తపోఘర్షణహేతువువల్ల అధికంగా వృద్ధిపొందిన కోపంగలిగి, భృకుటీదుర్నిరీక్షమైన ముఖంతోవున్న ఆయన మూడవకంటినుండి, ఉద్దీపిస్తూపుట్టే జ్వాలలు అగ్ని వేగంతో బయలుదేరింది.)

శ్లో. క్రోధం ప్రభో సంహర సంహరేతి
యావద్గిరః ఖే మరుతాం చరన్తి
తావత్స వహ్నిర్భవనేత్రజన్మా
భస్మావశేషం మదనం చకార.

(తా. "ప్రభువా! కోపాన్ని ఉపసంహరించు, ఉపసంహరించు" అనే దేవతలవాక్కులు ఆకాశమందు ప్రవర్తించేంతలోనే, ఈశ్వరనేత్రోద్భవమైన అగ్ని మదనుణ్ణి భస్మావశేషుణ్ణిగా చేసింది.)

ఇంద్రియలోలత్వజనకమైన కామం ఆవిర్భవించింది. నాయకులకు అన్యోన్యాభిలాషం కలిగించి. వ్యాససర్గంలో గాంధర్వప్రేమ ప్రధానంగా వున్నది. ఈ కామం సమకూర్చదలచిన దాంపత్యానికి, పూర్వమార్గం వున్నది. వ్యాసుడి గంగాశంతనులున్నారు యయాతి దేవయానులున్నారు. శకుంతలాదుష్యంతులున్నారు. గాంధర్వప్రేమను, అంగీకరించకపోయినా, కన్యాదాత హిమవంతుడు, మరియొకరిని కోరక, ఈశ్వరుడే అల్లుడు కావలెనని, అభిలషిస్తున్నాడు. యయాతిదేవయానుల సందర్భంలో వున్నట్లు పరిణయానుకూల్యానికి అంతరాయభూతమైన, తారతమ్యం ఏమీ లేదు. పార్వతి ఈశ్వరుడికి పూర్వపత్ని. తిరిగీ ఈశ్వరసాహచర్యప్రాప్తినిపొందడంలో క్షతియే లేదు. దేవతలందరూ, నాయకులసమాగమాన్ని ఉత్కంఠంతో ప్రతీక్షిస్తున్నారు. త్రిలోకోపకారానికి కారణభూతమైన విషయం. సర్వమోదావహమైన దాంపత్యం. కాని కవి ఈ కామం చేసే ప్రయత్నానికి భంగం కలిగిస్తున్నాడు. ప్రవర్తకత్వం దీనిది కాదంటున్నాడు. ఇంద్రియలోలత్వజనకమైన కామం ప్రేరించే దాంపత్యానికి తనసర్గంలో స్థానం లేదని తెలుపుతున్నాడు. వ్యాసుడి శకుంతలాదుష్యంతులను స్వయం సర్గంలో వర్తించజేసిన సందర్భంలోగూడా, కవి ఈ సత్యాన్నే ప్రకటిస్తున్నాడు. వ్యాసగాథను కొంతవరకు మార్చి శకుంతలాదుష్యంతుల వ్యాసప్రేమతత్వమ్మీద ప్రతిక్రియను నడుపుతున్నాడు. వ్యాసదర్శితమైన వీరిదాంపత్యం తనకు సమ్మతంకాదని సూచిస్తున్నాడు. ఇంద్రియలోలత్వజనకమైన, కామమొనరించే ప్రేమనిర్ణయంలో దోషమున్నదని వ్యంగ్యంగా తెలుపుతున్నాడు. తరువాత దాంపత్యానికి ఒకనూతనరూపం కలిగిస్తున్నాడు. స్వీయమైన ప్రేమతత్వంతో దాంపత్యాన్ని ప్రకాశించజేస్తున్నాడు. ఈ ఉద్దేశంతోనే కవి వ్యాససంయోజితమైన వీరి దాంపత్యానికి విక్రియను పరికల్పిస్తున్నాడు. దుష్యంతుడే శకుంతలాపరిగ్రహశంక లోకాపవాదభయమూలమని వ్యాసుడు తెలుపుతున్నాడు. కాని కవి ఇంద్రియప్రేరణనిర్ణయించిన ప్రేమానుబంధంలో దోషం వున్నదని తెలుపడానికి దీనిని—అంటే పరిగ్రహశంకను—బహుకామినీబాహులతాపరివేష్టితులై వుండే భోగలంపటులకు సహజమైన విషయోన్మత్తతయం దారోపిస్తున్నాడు. దుర్వాసః శాపవ్యాజమూలంగా, ఈవిషయాన్ని ప్రకటిస్తున్నాడు. ఈదంపతులకు సమాగమాన్ని కలిగించిన వ్యాసుడి ప్రేమభావనమీద ప్రతిక్రియను నడపడానికి కవికి దుర్వాసః శాపవ్యాజమే, మూలాధారం. కవి, కామపరిత్యక్త

ర్థంలోనే దుష్యంతుడి స్త్రీకాంక్ష వర్తించిందని తెలుపుతున్నాడు. శకుంతల ఆవిధంగా స్వీకృతమైన భార్య. ఇక విషయాలు శుద్ధాంతభోగంలో తేలుతున్నప్పుడు, కాంతాకాంక్ష విషయాలకే స్వాధీనమై వున్నప్పుడు ఇంద్రియ వికారద్వారంతో దుష్యంతుడి మనస్సులో ఛాయాకృతితో ప్రవేశించి స్థలాంతరంలోనే వున్న శకుంతలారూపం కొన్నిదినాలలో గాఢతమస్సులో లీనమైపోవడంలో ఆశ్చర్యమేమున్నది? అందుకే దూర్వాసుడితో:—

శ్లో. స్మరిష్యతి త్వాం న స బోధితోఽపి సన్
కథాం ప్రమత్తః ప్రథమం కృతామివ.
(శాకుంతలమ్)

(న. పూర్వంకృతమైన కథను ప్రమత్తుడివలె, ఆయన జ్ఞాపితుడై కూడా నిన్ను స్మరించకుండా వుండగలడు.)

అని అనిపిస్తున్నాడు. ఇక దూర్వాసుడు శాపావసానాన్ని ప్రసాదించిన సందర్భంలో కవి ప్రమత్తులకుతగిన అభిజ్ఞానకారణాన్నే యేర్పరచాడు. శచీతీర్థానికి వందనంచెయ్యడంలో తనకు దుష్యంతుడిచ్చినఉంగరం జారిపోయివుండవచ్చునని శకుంతలచేత పలికించి, రాజుకు కలిగించదలచిన అభిజ్ఞానకారణానికి కవి అనవేశాడు. తరువాత జాలోపజీవికది, శచీతీర్థస్థలంలో దొరికేటట్టు చేశాడు. అది ప్రియురాలికరాన్ని అలంకరించడానికి యేర్పడ్డబహుమానం. రాజనామాంకితం. ఈతీరున అనుమానప్రమాణం యేర్పడ్డది. ప్రబోధితుడైనాడు. అందుకే అంటే విస్మృతినివారణానికి వాగ్బలం చాలనిది గనుకనే అంగుళీయక సందర్శనంవల్ల అభిజ్ఞానం కలుగుతుందని దూర్వాసుడిచేత చెప్పించి సుందరమైన లోగడ అల్లికను కవి తయారుచేశాడు.

ఇక దంపతులమనస్తత్వాలకు అభీష్టపరిణామాన్ని కలిగించడానికే కవి నష్టాంగుళీయకవిషయాన్ని పరికల్పించాడు, ఇందుకే కాళిదాసు పుత్రయుక్తఅయిన శకుంతలను ప్రవేశపెట్టక, గర్భభారాన్ని ధరించివున్న శకుంతలను,దుష్యంతిసమక్షంలో ప్రవేశపెడుతున్నాడు. భర్తృనిరాకృతఅయిన ఆమెలో అసహాయదౌర్బల్యానికి తోడు, దీనత్వాన్ని ప్రవేశపెట్టి అశ్రునిరోధంగల వీక్షణంతో భర్తృసాన్నిధ్యాన్ని యెడబాపుతున్నాడు. “అతిక్రాంతకులాచారవు; పితృగృహప్రవేశానికి నీవర్హవు కా”వని ఆత్మబంధువులచేత అనిపించి అత్యంతశోచనీయమైన ఆమె నిస్సహాయస్థితిని తెలియచేస్తున్నాడు. శకుంతల దీనత్వానికి మనస్సు కరగినా తనఉత్తరవాదిత్వం లేదని స్థిమితంగా వున్నరాజుకు ఆకాశయానంతో అంటే, ఎటుపోయినసంగతీ తెలియకుండా ఆమెస్థలాంతరాన్ని ప్రాపించినతరువాత, అభిజ్ఞానం కలిగించి, దుస్సహసంతాపాగ్నిని రాజులో ప్రవేశపెట్టి చిత్తకాలుష్యాన్ని దహిస్తున్నాడు. ప్రథమం శకుంతల విషయంలో వర్తించిన దుష్యంతుడి ఇంద్రియలోలత్వమూలమైన ప్రేమను, ద్రోహవిముక్తిని, వేదనతో ప్రతీక్షిస్తున్న పశ్చాత్తాపమూలమైన ప్రేమగా కవి పరిణతాన్ని చేశాడు. ఇక మారీచాశ్రమంలో కోరిక ఫలించినట్లు ఆమె సందర్శనభాగ్యం రాజుకు కలిగించాడు. శకుంతలాదర్శనంతో ఆయనహృదయాన్ని సంపూర్ణంగా మార్చివేస్తున్నాడు. అత్యంతంగా కృశించిపోయిన ముఖంతో జటాబద్ధమైన కేశపాశంతో, మలినవస్త్రధారణంతో, ఉద్దీపిస్తున్న విశుద్ధవర్తనంతో, అతినిష్కరుణుడయిన తనవియోగవ్రతాన్ని చిరకాలంనుండీ ధరించివున్న శకుంతలను కవి దుష్యంతుడికి కనబరుస్తున్నాడు. భూవలయాన్ని యేకచ్ఛత్రాధిపత్యంతో పాలించగలిగిన చక్రవర్తిలక్షణసంపన్నుడయిన, పుత్రుడి మాతృత్వంతో, పరమసాధ్వీత్వంతో అరణ్యావాసంచేస్తున్న ఆమెసందర్శనాన్ని ప్రసాదించాడు. దుష్యంతుడిహృదయంలో పవిత్రమైన ప్రేమభావం ఉదయించింది. ఆమెపూజ్యతకు సర్వభావాలతో వశంగతుడై పాదానతుడైనాడు. కవి ఇంద్రియదృష్టిగల నాయకుడి ప్రేమను పవిత్రమైన భావదృష్టిగల ప్రేమగా మార్చాడు.

నాయికకు మరివొకవిధంగా చిత్తవిశుద్ధిని కలిగిస్తున్నాడు. తాపసాశ్రమాలల్లోపుట్టి,ధర్మవేత్తలసాన్నిధ్యంలో పెరిగి, ముగ్ధత్వంలో, ప్రాణేశలాభానికితోడు ఐహికభోగోపలబ్ధి గుణాతిశయమని భావించిన, నాయిక ఆశను, భర్తృనిరాకరణంతో, సమూలఘాతంగా, మార్చి

వేస్తున్నాడు. ఆమె చిత్తంలోనుండి, రాజప్రాసాద భ్రమలను, భోగవిలాసాలభ్రమలను, తుడిచివేస్తున్నాడు. మృదుహృదయాన్ని ఛేదించిన స్వబంధువుల "అతిక్రాంతకులాచారవనే" నిందోక్తితోటీ, లోకవీక్షణభీతివల్ల శరణ్యమైన, అరణ్యవాసంతోటీ ఆమెమనశ్చింతకు తీవ్రత్వాన్ని కలిగస్తున్నాడు. ధ్యానపరితప్త మవుతున్న చిత్తాన్ని మాలిన్యవివర్జితంచేసి, దాంపత్యతత్వాన్ని బోధిస్తున్నాడు. భర్తృసౌభాగ్యం, అపేక్షితవస్తు సంచయానికంతటికీ అతీతమైందనీ, మహారణ్యాన్నే మహీతలస్వర్గంగా మార్చగలశక్తి దానికి వున్నదనీ, భోగభాగ్యాల భావాభావాలు, గుణదోషాలై దాన్ని స్పృశించలేవనీ, ఆమెకు విశదం చేశాడు. భర్త్రారాధనంలో, సర్వకామాలూ సిద్ధిని పొందుతున్నవని ఆమెకు ప్రదర్శించాడు. దంపతిప్రేమ, ఆనందమయమైన ధర్మస్వరూపంతో ఆమెకు గోచరించేట్టు చేశాడు. ఈతీరుగా నాయకులకు మనఃపరిణామం కలిగిన తరువాత, పునస్సమాగమాన్ని సమకూర్చాడు. జాయాపతులను, యేకీకృతులను చేసిన, నిర్మలప్రేమ, మూలమయిన దాంపత్యాన్ని అనుభవంలోకి తెచ్చాడు. ప్రేమనిర్ణయకర్తృత్వాన్ని స్వీకరించినందుకు, ఇంద్రియాలోలత్వజనకమైన కామాన్ని, వియోగాగ్నిలో దహించి, రూపుమాపినాడు. కాళిదాసు ప్రేమభావనలో ఈ కామానికి, స్థిత్యర్హత లేదు. ఇక విచారణకు, ప్రధానాంశమయిన, కుమారసంభవసర్గంలో, ఇది ఉత్తరక్షణంలోనే, అంటే ఉత్పత్త్యనంతరం విలంబం యేమీ లేకుండానే వినాశం పొందింది. ప్రయోజనాపేక్షతో అంటే త్యాజ్యతాప్రకటనకు స్వీకరించినా, క్షణాధికమైనస్థితికి అర్హమైందికాదని కాళిదాసుభావన. ఇది రూపవిత్తాదులను ఆశ్రయించి, చిత్తాన్ని అధోమార్గాలలో ప్రవేశపెట్టడానికి యత్నిస్తూవుండే వ్యావహారికకామం. అందుకే బ్రహ్మచారితో పార్వతీసహానంచేత "అరూపహార్యుడైన పినాకపాణిని ఈమె పతిగా కోరుతున్న"దని పలికించాడు.

శ్లో॥ అరూపహార్యం మదనస్య నిగ్రహాత్
పినాకపాణిం పతి మాప్తు మిచ్ఛతి.

(వా॥ మదనుణ్ణి నిగ్రహించడంవల్ల రూపహార్యుడు కాని, పినాకపాణిని (ఆమె) పతిగాపొందకోరుతున్నది.)

వధూవిషయంలో, ఆకర్షణసాధనమైన, రూపం, ఈశ్వరుడికి ఆరాధ్యం కాలేదు. మృత్యువుగూడ విడదియ్యలేని, ప్రాణతంతు సంశ్లేషంతో, నిర్మలజీవనంతో దంపతులుపొందే ఆనందానుభవం, ఈ ఇంద్రియలోలత్వజనకమైన కామానికి రుచించదు. ఉత్తమపురుషార్థాలు దీనికి సంతాపప్రతిపాదకాలు. అనురాగచాంచల్యమే దీనికి ఆనందానుసంధానం. పశుత్వమే దీనితత్వం. ఆమరణాంతం మదనారాధనమే దీనికి సాధ్యపురుషార్థం. ఆత్మవినాశనమే దీనికి గమ్యస్థానం. సుందరీసుఖోపలబ్ధికి ఆత్మజాభ్యుదయాన్ని సహితం, ఆహుతిచెయ్యడమే దీనికి పరమప్రయోజనం ఈకామతత్వాన్ని, వివరించే ముఖ్యాభిప్రాయాలను కవి దేవేంద్రసాన్నిధ్యంలో కాముడు, ఆత్మశక్తి విశదీకరణంచేసిన సందర్భంలో విశదంచేశాడు. ఇది కామంయొక్క సాధారణ ప్రవృత్తి.

శ్లో॥ కామేకపత్నీవ్రతదుఃఖశీలాం
లోలం మన శ్చారుతయా ప్రవిష్టా
నితమ్బినీ మిచ్ఛసి ముక్తలజ్జా
కణ్ఠే స్వయంగ్రాహనిషక్తబాహుమ్.

(వా॥ పాతివ్రత్యదుఃఖశీలను, లోలమైన నీమనస్సులో, సౌందర్య కారణంచేత ప్రవేశించినదాన్ని యేనితమ్బినిని లజ్జను త్యజించి, స్వయంగ్రహణంచేత, కంఠమందు నిషక్తబాహువు కలదాన్నిగా నీవుకోరుతున్నావు.)

శ్లో॥ అసమ్మతః క స్తవ ముక్తిమార్గం
పునర్భవక్లేశభయాత్ప్రపన్నః
బద్ధ శ్చిరం తిష్ఠతు సున్దరీణాం
ఆరేచితభ్రూచతురైః కటాక్షైః.

(వా॥ నీకిష్టుడుగాని యెవడు సంసృతిభయంవల్ల ముక్తిమార్గాన్ని పొందెనో తెలుపుము. ఆరేచితభ్రూచతురమైన, సుందరీకటాక్షాలతో, అతడు చిరకాలంబద్ధుడై వుండును గాక!

శ్లో. అధ్యాపిత స్యోశనసాఽపి నీతిం
ప్రయుక్తరాగప్రణిధి ర్ద్విషస్తే
కస్యార్థధర్మౌ వదపీడయామి
సింధో స్తటా వోఘ ఇవ ప్రవృద్ధః.

(వ॥ శుక్రుడివద్ద నీతిశాస్త్ర మభ్యసించినవాడై నప్పటికీ ప్రయుక్తరాగప్రణిధి అయిన యేనీ శత్రువుయొక్క అర్థకామాలను నిస్తరిల్లిన ప్రవాహం నదీతీరాలను పీడించనట్లు పీడించవలెనో చెప్పు.)

నేను "అర్థధర్మాలను కూల్చివేస్తా"ననే కాముడి మాటలలో ఈకామం తత్త్వం గర్భితమైంది. అర్థధర్మాలు నశించిన వెనుక పశుక్రియాపరాయణమైన ఆసురప్రకృతి ప్రధానమవుతుంది లోకప్రతిష్ఠకే హాని ఆపతితమవుతుంది. ఇక దాంపత్యం మనోహరమైన రూపాన్ని వదలిపెడుతుంది. ధర్మానుకూలమై, ఉత్తమ ప్రయోజనసాధనమైన దాంపత్యపరమార్థం సమగ్రత్వంతో నశిస్తుంది. కవి దీనితత్త్వాన్ని తెలియచేసాడు. విశుద్ధదాంపత్యమందు దీనికి ప్రత్యర్థిత్వ మున్నదని ప్రకటించాడు. ఈ కామంలో నిర్ణీతమైన ప్రేమకు ఉత్తమత్వం లేదని కాళిదాసు లోకాన్ని ప్రబోధిస్తున్నాడు. ఇంద్రియ ప్రేరణతో ప్రేమను, నిర్ణయించడం అత్యంతం అనర్థహేతువని, మన్మథుడికి సజీవదహనం సంప్రాప్తించిన కారణాన్ని ఆకాశవాణి రతికి తెలిపిన సందర్భంలో కవి తెలియజేశాడు.

శ్లో॥ అభిలాష ముదీరితేంద్రియః
స్వసుతాయా మకరోత్ప్రజాపతిః
అథతేన నిగృహ్య విక్రియా
మభిశప్తః ఫల మేత దన్వభూత్.

(వ॥ ప్రేరేపించబడ్డ ఇంద్రియాలు గలవాడై ప్రజాపతి ఆత్మజ నభిలషించాడు. అనంతరం ఇంద్రియవికారాన్ని నిరోధించి ఆయన శపించగా, కాముడీఫలాన్ని అనుభవించాడు.)

కాముడు అంటే ఇంద్రియలోలత్వం ప్రజాపతి చేత, ఆత్మజను మోహించజేసి, శాపోపహతుడైనాడని, అన్నాడు. ఇంద్రియప్రేరణకు లోబడడంలో యుక్తాయుక్త వివేకం నశిస్తుందనీ, బుద్ధి సంస్తభించిపోతుందనీ, తెలుపుతున్నాడు. ధర్మానికి అధీనమై వర్తించడంలోనే ఈకామం ఉత్తమత్వాన్ని ప్రాపించి, శ్రేయస్కరమవుతున్నదని కాళిదాసు ప్రవచనం. ధర్మపరిరక్షణకోసం, దాంపత్యవిశుద్ధికోసం, ఔచిత్యపరిపాలనంకోసం, ఈస్వేచ్ఛావ్యవహారిని, కామాన్ని, హరనేత్రాగ్ని కల్పించి, త్రుటిలో భస్మమాత్రావశేషాన్ని చేశాడు.

ధర్మప్రాదుర్భావం

శ్లో. అనేన ధర్మ స్సవిశేష మద్య మే
త్రివర్గసారః ప్రతిభాతి భామిని,
త్వయా మనోనిర్విషయార్థకామయా
య దేక ఏవ ప్రతిగృహ్య సేవ్యతే.

(వ. భామినీ, అర్థకామాలను తలపెట్టని నీచేత ధర్మం ఒక్కటే స్వీకృతమై సేవించబడు తున్నందువల్ల, నాకిప్పుడు ధర్మం సాతిశయంగా త్రివర్గాలసారమై తోస్తున్నది.)

ఇంద్రియలోలత్వం స్వేచ్ఛావర్తనను పొందడం వల్ల దాంపత్యం అధోగతిపాలౌతుందని కవి తెలియజేశాడు. ఇక దాంపత్యానికి యెట్లా ఉత్తమత్వం సిద్ధిస్తున్నదీ తెలుపుతున్నాడు. ప్రేమను వ్యావహారికమైన కామం నిర్ణయించినప్పుడే దాంపత్యానికి స్థైర్యం లభిస్తుందనే, అభిప్రాయాన్ని ప్రకటించాడన్నాను. ఇంద్రియాలను, రూపవిత్తాదులను, ఆశ్రయించివున్న వ్యావహారిక కామంలో, ఇంద్రియప్రేరణం ప్రేమను నిర్ణయించడం అనర్థమని కవి ఇదివరకే తెలియజేశాడు. వ్యావహారిక కామంయొక్క స్పర్శదోషంలేని ప్రేమనిర్ణయానికే తన అభిమానం దత్తమైవున్నదని సూచిస్తున్నాడు. కవిసర్గంలో, కామం ధర్మశబలితమై, పావనత్వంతో వెలుస్తున్నది. నిర్మలమైన అంతఃకరణప్రవృత్తికి భంగం కలిగించదలచే రూపవిత్తాదులను, భోగభాగ్యాలను త్యజించింది. సత్త్వాన్ని ధర్మంలో విలీనం చేసింది. ధర్మసారూప్యాన్ని పొందింది. ఈవిషయాన్ని కవి పార్వతీప్రేమతత్త్వప్రదర్శనంలో, తెలియజేస్తున్నాడు. ఇక పార్వతీప్రేమతత్త్వాన్ని విచారణచేస్తాను.

కాళిదాసు వ్యాససర్గంలో ప్రేమను నిర్ణయించిన కామాన్ని స్వీకరించి, ధర్మవిశిష్టమైనరూపభేదంతో స్వీయసర్గంలో వెలయించి వాల్మీకి ప్రేమభావనంలో తనకుగల అధినివేశాన్ని ప్రకటించదలచాడు. వాల్మీకి సీత ప్రదర్శించినటువంటి, మనోహరమైన ధర్మశబలితప్రేమ తత్వాన్ని సాధనాంతరంతో, కాళిదాసు పార్వతిప్రదర్శిస్తున్నది. వరనిర్ణయంలో కవి పార్వతియొక్క ఆత్మనిర్దేశాన్ని, స్వీయవ్యాపారాన్ని కనబరుస్తున్నాడు. పార్వతితండ్రిసాన్నిధ్యంలో వుండగా, ఆమె, ఈశ్వరుని, అర్థాంగి ఔతుందని నారదు డాదేశిస్తాడు. ఉన్నస్థానాన్ని అతిక్రమించవలెననే, ఆశా, సంతోషమూ, పార్వతిమనస్సులో అంకురించినవి. భర్తృసంబంధమనే సంకల్పం ఉత్పన్నమయింది. భర్తృనిర్ణయం కేవల పితృమాత్రంకాదు. ఈఅంశాన్నికవి ఈక్రిందిశ్లోకంలో ప్రస్ఫుటంగా కనబరుస్తున్నాడు.

శ్లో. కదాచి దాసన్నసఖీముఖేన సా
మనోరథజ్ఞం పితరం మనస్వినీ
అయాచ తారణ్యనివాస మాత్మనః
ఫలోదయాన్తాయ తపఃసమాధయే.

(వ. నిశ్చలచిత్త ఆమె ఒకప్పుడు అభిలాషాభిజ్ఞుడైన తండ్రిని ఫలోత్పత్తి అవధిగాగల తపోనియమాల కొరకు తన ఆరణ్యనివాసాన్ని యాచించింది.)

పార్వతీమనోరథాన్ని తండ్రి యెరుగునని, ఆమె వరణాన్కే ప్రధానం చేశాడు. ఇంతేకాకుండా, తపఃఫలోదయపర్యంతరకూ, అంటే అపేక్షితభర్తృలాభం కలిగేవరకూ, ఆరణ్యవాసాన్ని కోరిందని, వరసంఘటనాన్ని ఆమెకర్తృత్వానికే సమర్పించదలచాడు. తిరిగీ:—

శ్లో॥ అథానురూపాభినివేశతోషిణా
కృతాభ్యనుజ్ఞా గురుణా గరీయసా.

(వ. అనంతరం, యుక్తమైన అభినివేశానికి సంతోషాన్ని పొందిన పూజ్యతముడైన జనకుడివల్ల అనుజ్ఞ పొందినదై...............)

అనే శ్లోకంలో, అనురూపమైన గౌర్యాసక్తికి తండ్రి సంతోషించి అనుజ్ఞాదానం చేశాడని తెలపడంలో వరవిషయికమైన భావాభినివేశానాన్ని, పార్వతియందే ఆరోపిస్తున్నాడు. ఈతీరున కవి వరనిర్ణయంలో పార్వతియొక్క కామవృత్తిని కనబరచాడు. ఇది ఇంతవరకూ, వ్యాసుడి శకుంతల, దమయంతి, సావిత్రి, దేవయాని, ప్రేమసమర్పణంలో ప్రేమనిర్ణయానికి అవలంబించిన, స్వయంనిర్ణయ విధానాలతో, బాహ్యరూపంలో పోలివున్నది. అయితే ప్రేమతత్వం రెంటికీ భిన్నం.

ఇక, ఇది, కామంతో ప్రేమను నిర్ణయించవలసిన సందర్భం అయినా వరనిర్ణయవ్యాపారం కన్యకే వదలవలసిన విషయమయినా, కవి, వాల్మీకిసర్గంలో వెలసిన పితృకృతవరనిర్ణయంమీద, తనకున్న అభిమానంతో, దీన్ని సంపూర్ణంగా ఆచ్ఛాదితాన్ని చేసి, వాల్మీకినే ఇక్కడకూడ కనబరుస్తున్నాడు. పత్యభిలాషనునాయికయందు ఉత్పత్తిచేసిన నారదసందేశ సందర్భంలో ఆదేశాన్ని హిమవత్సమ్మతంచేసి,జనకాభీప్సితమైన సంకల్పమే కన్యవల్ల స్వీకృతమైందని తెలుపుతున్నాడు. పితృనిర్ణయమే నాయికకు అభీష్టమన్నాడు.

శ్లో. శైలాత్మజాపి పితు రుచ్ఛిరసోఽభిలాషం
వ్యర్థం సమీక్ష్య లలితం వపు రాత్మనశ్చ.

(వ. శైలాత్మజగూడా ఉదాత్తుడయిన జనకుడి అభిలాషను సుందరమైన తనశరీరాన్ని నిష్ఫలమైనవాటినిగా తలచి.)

అనేశ్లోకంలో కన్యయొక్కవాంఛనూ, జనకుడి అభిలాషనూ సమానప్రతిపత్తిని* కనబరచి, అభేదరూపంగావున్న కన్యేచ్ఛా జనకాభిలాషా కలసి వరలాభాభినివేశానికి, కారణాలైనవని తెలిపినాడు. ఈవిధంగా వరనిర్ణయం పితృకృత మైందన్నాడు. వివాహం సిద్ధించినప్పుడు

శ్లో. అథ విశ్వాత్మనే గౌరీ
సందిదేశ మిథః సఖీం
దాతా మే భూభృతాం నాథః
ప్రమాణీక్రియతా మితి.

(వ. అనంతరం పర్వతనాథుడు మద్దానరూపార్థాని నిర్ణయ హేతువుగా చేయబడునుగాక అని రహ

స్యంగా విశ్వాత్ముడికి ప్రియవయస్యతో గౌరి సందేశం పంపింది.)

పితృదత్తమైన పరిగ్రహం నాకు అత్యంతం ప్రియమైనదని పార్వతి అన్నది. ఆమహానుగ్రహాన్ని నాకు కలుగజేయవలసిందని వేడింది. ఈతీరున కవి కన్యయొక్క కోరికతో ప్రేమను నిర్ణయించవలసినసందర్భంలోగూడా వరనిర్ణాయకత్వాన్ని పిత్రాయత్తం చేసి నేర్పుతో వాల్మీకినే అనుసరించాడు. పార్వతీవరాభిలాష పితృపుత్రికలయందు ఏకకాలమందే ఉదయించింది. పార్వతియొక్క వరలాభవాంఛకు, జనకుడికోరిక కారణమైనదన్నాడు.

[సశేషము]

నిశీథసాంత్వనము

శ్రీ శ్రీనివాసరావు, (కవితాసమితి)

ఈనడిరేయి నాహృదయ మీవిధిగా మధుధారయై, వృథా
యైన శశాంక కౌముదులయందు ద్రవించె నిశీథనిర్మల
ప్రాణము మాటిమాటికి భయమ్మున నాగళ మింక మ్రోగగా
మానునొకోయటన్న యనుమానముతో కడు సంచలింపగన్.

శాంతవిభావరీహృదయ సాధ్వసముల్ గ్రహియించి వింతలో
నెంతయు తెల్లబోయినటులే యొక లేతెలిమబ్బు నింగిపై
నంతయుఁ గ్రమ్మికొన్న ధవళాంశుమరీచులలో మునింగి తా
నంతట మాయమై చనియె నావిరియట్లుగ చూచుచుండగన్.

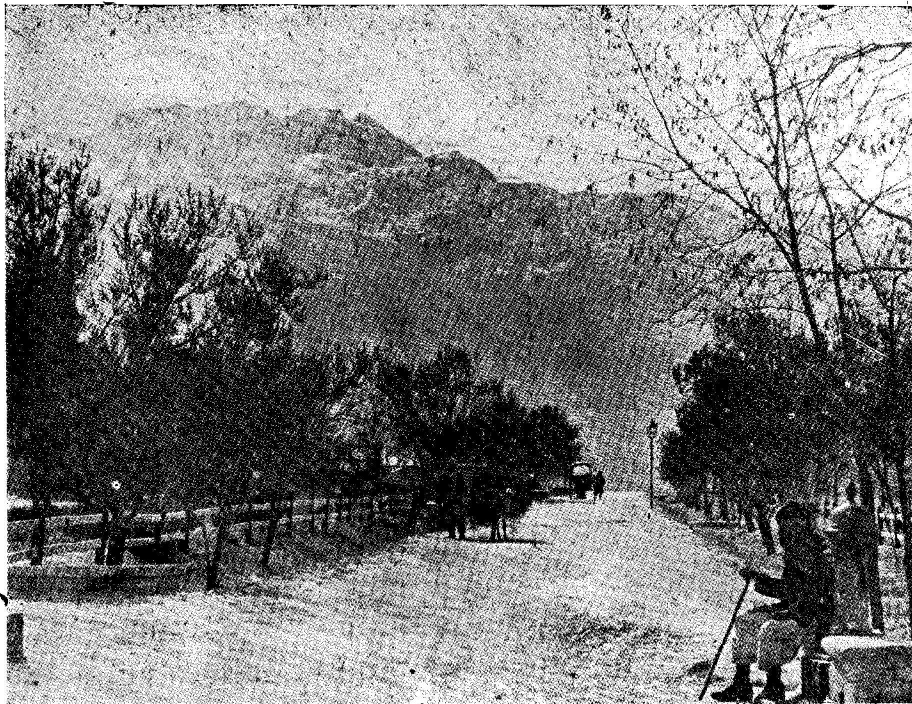
ఏగతి పాడకుందును జనించిన యూహలనెల్ల నామన
స్సాగర మంతకంతకు నిసర్గపిపాసల బొంగి నింగిపై
నూగగ నేగునంతట, నవోజ్జ్వలమోహనకావ్యగీతికా
వాగమృతమ్ము లాగక స్రవంతినులై ప్రవహించునంతటన్.

మామకవాణి ఈ నిఖిల మంగళలోకదరస్మితమ్ములో,
నీమృదుచంద్రికా పులకితేందుశిలాజలధారలో, దిశా
స్తోమ సుధాకపోలపరిచుంబన తత్పరమాతరిశ్వహృ
త్సీమసుఖమ్ములో, కని నదించు నుదంచితభావరాగముల్.

నా లలితధ్వనుల్ విని మనస్సు వినిర్మలతాపరీతమై
చాలసుఖప్రభూతిగన, శర్వరి నానవగీతగాన ప
ద్మాలసుషుప్తి దేలెడిని శాంతిగ నుత్పలకోరకావళీ
మాలికలే మనోహర సమంచిత శయ్యగ హాయిహాయిగా.



౧. బర్మాదేశమందలి కొండలు



౨. చలికాలములో క్వెట్టానగరము

జనమంచి వేంకటరామయ్యగారు ఆంధ్ర కవిత్వ పాఠకులకు పరిచితులే. ఈయన తన కృతుల నిన్నినాళ్లు ప్రచురించకుండుటకు, ఈయన ఆశయము ఘన మాటయును, తదాశయము తన కృతులలో సఫలీకృతము కాలే దేమోయను సందేహము జనించుటయును కారణములని యూహించ వీలగుచున్నది. పుటలను లెక్కిడి గొప్ప చెప్పకొను మూఢాత్ములు, సంపుటములు దొంతరవెట్టి మోదించువారు, ఏకధారగ శతగ్రంథములను చెప్పి సముత్కటమోదంబును బొందువారు, పెక్కురున్న ఈ కాలమున ఇట్టివా రరిది. సమర్థు లగు విమర్శకుల కీ నవకుసుమాంజలి తావిచ్చుచున్నను,అట్టివారు దీనిని విమర్శించని కారణమున జనించిన ఖేదమే నన్నీవ్యాసరచనకు ప్రోత్సహించినది. సహృదయులు నా లోపముల నెరింగించినచో చాల కృతజ్ఞుడను.

కేవలము గ్రంథనామములలోనే సౌందర్యమును సాధించుట కవుల యాచారమై పోయిన ఈ కాలమున, వేంకట రామయ్యగారు తమ కావ్యమునకు 'నవ కుసుమాంజలి' యను నామముంచుటచే, నీయన వారికి భిన్నులని తోచుచున్నది. ప్రస్తుతకవు లెవరును తమ కావ్యరచ నాదర్శమును వెల్లడి సేయుట లేదు. కావ్యరచనము మానైజమని డాబు వారుకూడ కలరు. ఈయన మాత్రము కవిత్వరచన సరస్వత్యారాధనమని తెలిపి సత్కవిత్వ మెట్లుండవలెనో అమృతకలశయందు బాగుగా సూచించినారు. దానినిబట్టి ఈయన కవిత్వ రచనాదర్శము, "పెద్దలకెల్ల దాహాశమనంబై యోలలాడంగతచ్ఛివమూర్ధోపరిఖేల దంబరధునీదివ్య ప్రవాహము"లను భువిపారించుటయు క్రొత్త త్రోవద్రొక్కి, క్రొత్త సీమల జూపి చిత్తములకు క్రొత్త వికసనముకూర్చుటయు, కోయిలగూసినయట్లై మదికి హాయిగొలుపుటయు, ప్రకృతికి నపూర్వయోగకల్పనము చేసి వన్నెపెట్టుటయు, నంత్యమునతనకు శివునకు నభేదతాదాత్మ్యమగుటను చూచుటయు నని తెలియుచున్నది. కావ్యరచనాదర్శము, కేవలము తేనె సోకించినట్లు తీయదనము గొల్పుటయును, ఆంధ్రావనిమోదముం బొరయునట్లు సేయుటయు, జనము మెచ్చుటయునైన చాలదు. కవిబ్రహ్మ, తన బ్రహ్మత్వమును గుర్తెరింగి, జీవేశ్వరైక్యతను నిరూపించవలయును. మహాకవులగు త్యాగరాజు, వేమన్న, రామదాసు, కబీరు మొదలగువా రీయాదర్శమును పాలించి జీవన్ముక్తులైనారు. వేంకట రామయ్యగారి ఆశయము వాఙ్మయసేవయై, శివమూర్ధోపరిఖేల దంబరధునీ దివ్య ప్రవాహతుల్య జవాకాంక్షియై, వనప్రియ కంఠ హుంకృత్యనుకరణమై, ప్రకృత్యలంకారమై, అంత్యమున జీవేశ్వరైక్యతా నిరూపణమై ధన్యత గాంచినది.

ఇట్టి యుచ్చాదర్శమును పాలించ నెంచినవారికి స్వీయకృతిసౌందర్యమున నమ్మకము కుదుర కుండుట సహజమే.

వేంకటరామయ్యగారి కవిత్వమును విమర్శించునప్పుడు, కవికిని, యోగికిని గల తారతమ్యమును గుర్తించుట అవసరము. కవి భౌతిక సౌందర్యమును చూచును. [భవభూతి మొదలగువారంతర్జగత్తునకు సంబంధించిన సౌందర్యము వర్ణించినను, జగముయొక్క అంత్యపరిణామము, జీవేశ్వరసంబంధము, మొదలైనవి ఆధారముగా గొనియుండలేదు.]

బాలునకు మృత్యుస్వభావజ్ఞాన మేల? ప్రేమనశింపదు. వీటినే కవితా సత్యములందురు. యోగి సృష్టిసత్యమును గుర్తించి నీతిబోధకముగా దానిని జనులకొసంగును. కవికి భావములు తమంతట తామే స్ఫురించును. యోగి కాలోచన, తర్కము అవసరము. కవికి కొన్ని విశిష్టవిషయములే ఆనందమును గొల్పును. యోగి కీభేదముండదు. ఆతనికి కోకిలధ్వని, కాకనిస్స్వనముకూడ ఈశ్వరుని కంఠ ధ్వనులే. వస్తుసౌందర్యము కవి నాకర్షించును. యోగికి వస్తుసౌందర్య మవసరము లేదు. ప్రతి విషయమును అతని ఆలోచనకు గురియగుచుండును.

వేంకటరామయ్యగారు కవినుండి యోగిని దగ్గఱుచున్నారు. ఈయన భావములు తఱచు జీవదశాంత్య పరిణామమువైపునకే మొగ్గుచుండును. ఈయన సుందరవస్తువు నొకదానిని కొంతవరకు వర్ణించి, పిదప నీభావములే ఆధారముగా జేసి తమ ఆధ్యాత్మికాభిప్రాయములను గుప్పింతురు. మాయబొమ్మ, ఆటగీతము, నిత్యమల్లి, శుకవిలాపము మొదలైన ఖండము లిట్టివి. అందుకే ఈయనను యోగి యనవలసి వచ్చెను. వస్తుసౌందర్యముకంటె వస్తుపరిణామ చింతచే బయలుదేరు భావములే ఈయనకు ప్రీతికరములు. ఈ విషయమునే ఈయన నిత్యమల్లియందు

'ప్రకృతి కన్న బ్రకృతిచేతవ్యక్తమైన భావమే
యకలుష ప్రమోదదాయియగునుసూరిజనులకున్.'

అని చెప్పియున్నారు. ఈ ప్రకృతిచేత వ్యక్తమైన భావము కవికి సౌందర్యము వైపునకును, యోగికి సత్యమువైపునకును మొగ్గుచుండును. నిత్యమల్లిలో,

'రాగమునక ద్వేష మనక ప్రకృతియును వికృతియునున్
యోగమనకతో డుపడుచునుండు నెపుడు నియతిమై.'

అను పద్య మున్న ఘట్టమంతయు కవియొక్క ఆధ్యాత్మికాభిప్రాయములతోనే నిండియున్నది.

ఆవేశము, స్వభావోక్తి, సృష్టి, ధ్వని యను కవితాలక్షణములలో మొదటి రెండును నవకుసుమాంజలిలో విరివిగా నున్నవి. అనుభవమున్న కవీంద్రుడు వ్రాసిన కైతలలో నావేశ మెక్కువగా నుండును. వేంకటరామయ్యగారి కవిత్వము ఆవేశప్రధానమైనది.

" ఏడ్చెను రాఘవుండు మును
పిమ్మట సొమ్మసిలంగ లక్ష్మణుం

జేడ్చెను భీమసేనుని సు
 కృత్రిమపున్మృతి వించు ధర్మజుం
డేడ్చిరి యంతవారె యెటు
 లేడ్వక యుందును పామరుండనై
యేడ్చితి నేనుగూడ నిను
 మృత్యువె యీడ్చుకపోవ తమ్ముఁడా" ?

అనుపద్య మెట్టి కఠినునైనను "పాపము!" అనిపించకమానదు.

ఆ. "తండ్రి లేఁడు, కలఁడు తమ్ముఁడొక్కఁడు నాకు
 తల్లి లేదు సవతి తల్లిగాని;
 ధైర్యమే ధనమ్ము, దైవమే శరణమ్ము
 గాఁగ మిగుల నిట్లు కష్టపడుదు."

అని వినిపించిన బాలు డెట్టివారికైన సంతాపము గలిగించుననుటలో అతిశయోక్తి యుండదు. నిర్వేదగీతమున మొదటిపద్యము భగ్నహృదయుఁడైన కవియొక్క నిర్వేదము మూర్తి దాల్చినట్లు గోచరించును. మొత్తము మీఁద వేంకటరామయ్యగారి కవిత్వము నాటక కవిత్వమనవచ్చును. అతిశయోక్తి, భ్రాంతి మంతము, ఉత్ప్రేక్ష, ఆదిగాఁగల యలంకారములు నాటక కవితలో నుండవు. నవకుసుమాంజలి యంతటిలోను కవియే పల్కుచున్నట్లు లేదు. నాటకకవిత యనుటకీ యంశముకూడ తోడగుచున్నది. "నవకుసుమాంజలి" అంతయు కవి యనుభవవర్ణనే. ఈయన వర్ణనాశక్తి మొత్తముమీఁద ఛాయాగ్రహణ మువంటి దనవచ్చును. వర్ణనలు రంగుతాల్పక కేవలము ఛాయాచిత్రమువలె వర్ణ్యవస్తువు రూపమునే కన్నులకు కట్టుచుండును. ఈయన వర్ణనలకైక్యత ఎక్కుడు. ఐక్యతలేని వర్ణన వస్తుస్వరూపమును కన్నులకు కట్టలేదు. ఉదాహరణముగా ప్రభంజన విజయమును పరికింతము. ప్రథమమున పండుగ సందడిలోనున్న కుటుంబికులను కవి వర్ణించెను. ముందు రానున్న యాపదలను సూచించు విషయము లిందు తక్కువ. పై పెచ్చు ప్రభంజనమును మఱింత భీకర మొనర్చుటకు "ఆ చిత్త జల్లులివి యుత్సవంబులకు నంకిలి సేయనేర్చునే" అను విరుద్ధ భాషణములను ప్రవేశపెట్టెను. పిమ్మట ప్రభంజనము వీచెను. గగనాంగణమున స్వైరవిహార మొనర్చుమబ్బులు, తలల నూచు పెనుమ్రాకులు, దందడిగొట్టుకొను తలుపులు, గల్లలమని చలియించు పెంకుటిండ్ల తడకలును గాలియొక్క వేగమును సూచించుచుండ, కూలకనిలిచియున్న తాళవృక్షములు విరుద్ధ విషయము లయ్యును నెత్తిని దాల్చిన చిఱుమొవ్వలతో కర్వలిద్రిమ్మరిని యావేగమును కొలుచుచున్నవి. ఇట్లే "స్త్రీ పునర్వివాహ మహోత్సవమును" గాంచి విడ్డూరము పుట్టె ననువారికి ప్రథమ విశంతు వివాహ దర్శనమున బయలుదేరు వ్యతిరేకభావముల మధ్య..." అనాథలై, ఘోరములందుచున్న మన కూతుల దుస్థితిగూడనిట్టులే మాఱిన బాగుగా నె"యనువారి భావము ఐక్యతను పొగొట్టక, చీకటియొక్క పరిమాణమును చూపు చిన్ని దీపమువలెను, నిశ్శబ్దమును గొలిచెడికీచురాయి వలెను ఐక్యతకు మఱింత సాయము చేయుచున్నది.

ప్రకృతికి నపూర్వయోగకల్పనము సేత నవకుసుమాంజలిలో తక్కువ. పైరు గాలి సుఖమును జొన్న చేలు శిరము లూచి మెచ్చిన వట. గౌతమీ సైకతము బాటసారికి మెత్తగానుండెనట. వఱదతీయు వెనుక నిసుకతిన్నెల్లు పిశంగవర్ణవారిదము లుండెనట. మర్మ కవిత ముసుగేకాని మోముజూపని తురకబిబ్బియట. తుచ్ఛంపు కృతిశతము టెంక తొక్కతక్క నింకేమి లేని బుడుతమావిపండ్లట! ఇట్టులే అక్కడక్కడి నెఱసులు కాన్పించినను, అపూర్వయోగకల్పనము ఇందు తక్కువే. (?) ఈ కల్పనకన్న భావనచే చేయు సృష్టి మిన్న. అది నవకుసుమాంజలిలో నాకు కానరాలేదు.

ప్రస్తుత కవులు ప్రబంధకవులవలె యొకరి నొకరనుకరించక, స్వతంత్ర పథముల నన్వేషించుచున్నారు. వేంకట రామయ్యగారి కవనము ప్రస్తుత ' భావకవిత్వమునకును, పూర్వపు ప్రబంధకవిత్వమునకును కూడ భిన్నమై క్రొత్తత్రోవ త్రొక్కినది. ఈయన ఉపమలు అపూర్వములు. వస్తువుతో వస్తువునేగాక, పురాణగాథలలోని పాత్రములతో నీయన పోల్చిచూపుచుండును. కైత క్రొత్తసింగారమొప్ప శకుంతలవలె భరతవంశప్రతిష్ఠకై బయలువెడలినదట! ప్రాకృతులు, ప్రకృతిరహస్యశోధనకు బాల్పడి, ద్రౌపది చీరలొల్వనేరక నిహతాశులైన ధృతరాష్ట్రతనూజులపోల్కి తలలు వ్రేలవైతురట! ఈయన మనస్సు దిలీపునిచే కాపాడబడిన నందినీధేనువువలె నేనియమం బెఱుంగక యథేచ్ఛముగా విహరించునట! మును మకరి కరి పోరాడిన చెఱువు పోలిక తన మనస్సు కలగుండు పడినదట. ఈ ఉపమానములు సాధారణోపమలవలె కేవలము ఉపమేయముయొక్క సౌందర్యమేకాక ఉపమాన సౌందర్యముకూడ గోచరింపజేయును. ఇవి ప్రస్తుత కవితలో లేవు. పూర్వకవిత్వములో నాకు కానరాలేదు. వేంకటరామయ్యగారి భావములన్నీ క్రొత్తవి. ఈయనకు పుట్టనుండి యొకటే దారిం బ్రవర్తిల్లు చీమలబారులవలె తలపులు పుట్టును. ఒక్కొటొక్కటిగ ఆకాశమున చుక్కలవలె పద్యములు పైకివచ్చును. ఒక్కొకసారి చీదరగొంటు మానసము పాదరసమువలె చెయిపట్టున కందక ప్రాకిపోవును. పూలను పూయక, మొగ్గల దొడుగక, పసుల కాళ్ల త్రొక్కులబడు నేలతీగవలె నీయన కష్టముల పడుచుండును. వ్రాసిన కొలదిని నూత్నభావములే ఈయనకు తట్టుచుండును. ఈయన శైలి క్రొత్తది. మానవుడు, వానివాతావరణమేకాక, చందమామ నిత్యమల్లి మొదలైన ప్రకృతి విషయములను కవితాసామగ్రిగా గ్రహించుట, అతిశయోక్తి, భ్రాంతిమంతము మొదలగు పురాణాలంకారములను వదలి కౌముదీస్నిగ్ధమైన స్వభావోక్తిని, ఉపమను వాడుట, కాలతత్త్వము, నిర్వేదము అను మానసికాంశములనుగూర్చిన కైత లల్లుట, వర్ణనీయవస్తువును వర్ణించి వర్ణించి

"మేలుకొన్న సమాధిని గీలుకొన్న
బ్రహ్మవేత్తకు మాయాప్రపంచమట్లు",
"పోయె నర్ధాంత మైపోయె పోయెనంద్రు
పోవు టెక్కడ మతులు వోవుటయెకాని"

అను వాక్యములతో పాఠకుని చింతా సముద్రమున బడవైచుట ఇవి యన్నియును క్రొత్తలే.

ఈయన మానసము సౌందర్యమునుండి సత్యము దెస తిరుగుచున్నది. సుందరోపమానములనుగాక, సాధారణములైన, "గుమ్మరి పుర్వుచందమున సంసారంబునం బ్రాజ్ఞుడై, జనుడంటించుకొనం డోకించుకయు తజ్జంబాలజాలంబు," "కైతలకు కళాకళలుగా వేళావేళాలుం గల్గు సంద్రమ్ముంబోం దెడు పాటు పోట్లకు బలె" "పోవుదురు తల్లిదండ్రులు భుక్తికొఱకు, ముక్తికయి శ్రద్ధయు వివేకమునుబలె." మొదలగువాటినివాడుటే ఇందుకు ప్రమాణము. ఇంకను బలవత్తర ప్రమాణ మీయనసందేశము. వేంకటరామయ్యగారు సందేశహారులనుటకు, నిర్వేదగీతమున ఈయన పొందు హృదయభరము, కాలతత్వమునుగూర్చిన ఈయన చింత, జీవేశ్వర సంబంధమునుగూర్చి "నవకుసుమాంజలి"లో చేసిన సమాలోచనము సాక్షులు. ఈయన చింత, నిర్వేదము, ఆశాంతి, సందేశము నిచ్చుటతో సమాప్తిమై నిమ్మట నీయన నిత్యసంతోషియౌను. ఈయన సందేశము వేదాంతసారమగు జీవేశ్వరైక్యతమై యుండవచ్చునని"మాయవస్తువు లివి మాసి పోవు నెపుడు, మాయకుండునదియె మదికి తోచ్చె", యనువాక్యమునుబట్టి యూహింప వీలగుచున్నది.

పూర్వకవులలో పోతన యెట్లో, ఆధునికులలో నీయన అట్లు. శైలి ద్రాక్షాపాకము. ధార గంగాప్రవాహము. భావములాధ్యాత్మికములు. ఉపమానములలో పోతన కొన్నిచోట్ల జీవుని కలతను గొనివచ్చును.

> " ఊహాకలంగి జీవనపు
>
> టోలమునం బడి పొక్కుచు న్మహా
>
> మోహలతా నిబద్ధపద
>
> మ్మెట్టు విడిపించికొనంగ లేక సం
>
> దేహము బొందు దేహి క్రియ........."

ఈయన ఉపమానములుగూడ నాధ్యాత్మికములుగానున్నట్లు పైన చెప్పియున్నాను. ఘోరదారిద్ర్యమాతని పీడింప, కష్టపరంపర ఈయనను పీడించెను. ఈయన నవకుసుమాంజలిలోని 'అనామయము'లోని కందములు పోతన కందములను, అందును ఆశ్వాసమునకు ముందుండు కందములం బోలుచున్నవి. వృత్తమే ఇరువురికిని క్రీడారంగము. ప్రస్తుతము వేంకటరామయ్యగారు భారతిలో క్రొత్తపద్ధతి నవలంబించి వ్రాయుచున్నారు. ఈయనకు యోగిపదమును తెచ్చుట కవికూడ తోడ్పడుచున్నదని నా అభిప్రాయము. నవకుసుమాంజలి నిజముగ నవకుసుమాంజలియే. ఉమాకాన్తులు "నేటికాలపు కవిత్వములో కవితయే లే"దని వ్రాయుట డబాయింపని ఇందుమూలమున తెలియనగును. ఈయనమాట ఆయన యెత్తనేలేదు!

మల్లికామారుతము*

వడ్డాది సుబ్బారాయఁడు గా.

సాధుభుజంగగాయనులసంగతి శోభిలుచందనాద్రి వి
ద్యాధరసుందరీస్మితసుధాధవళంబు హిమాచలంబు, నం
భోధు లినుండు సారె కెట మున్గెడుఁ దేలెడు నవ్వి, మేర తా
నీధర, సర్వదృక్కులవలయేందుఁడు మారుతమంత్రి భాసిలున్.

అలకల నంధ్రసుందరుల కౌ చెలగేదఁగిఱేకు, పాండ్య భా
మలమెడ రెట్టి సేయు చురుమౌక్తికభూషలు, కన్నడంపుఁగాం
తలకును వీనులం దగుచు దంతపుఁగమ్మలు, నీయశంబు మి
క్కిలు, ఘనసారపత్రికలు కేరళనారుల కౌచుఁ జెక్కులన్.

కొమ్మల దాఁగి నింగి పలుకుల్ గ వచించియు, మత్తుగొల్పి ప
ల్గొమ్ము మెగమ్ము డీకొలిపి, గూళతనమ్ముల నీకు శత్రు వౌ
నమ్మునిముచ్చు శంబరకుఁ డాత్మకృత మ్మిడ దుష్ఫలమ్ము, దే
శమ్ముఁ ద్యజించి సిగ్గువడి జాల్ముఁడు వాటెను నవ్వ నల్గురున్.

---

* నన నే నవ్యము నాంధ్రవాణి కిడఁ గాన్కన్, మల్లికామారుతం
బను నుద్దండకవీ రితప్రకరణంబం దాది నాల్గంకముల్
దెనుఁగుం జేసితి; నేఁడు దక్కనవి నాల్గింటిన్ రచింపం దొరం
కొనితిం; గా నది మూలదర్పణము, నాకున్ సాయ మౌ మీశ్వరా!

మును షడ్వింశతివత్సపూర్వము, యసంపూర్ణంబుగా మల్లికం
దెనుఁగుం జల్పి, సరస్వతిం బ్రకటితం జేయించితిం బత్రికన్;
వెనుకేరేఁ దెలిఁగింత్రు శేష మనుకొంటిం గాని, పూరింప నిం
దనుకం బూనమి నేకవుల్, గడఁగితిం దద్దృశ్య సంపూర్తికిన్.

(కడపటి యంకములోని మొదటివి కొన్ని పద్యములు)

మందమరుచ్ఛిశుప్రసవమందిరగహ్వారచారిభోగినీ
బృందశిరోవిభూషణసమిద్ధమణీగణకాంతి చిత్రమై,
పొందయతో నగస్త్యముని ప్రేయసి తోయము వోయ వృద్ధి యా
చందనసంతతిన్, వలదెసన్ మలయాచలరాజ మొప్పెడున్.

కలవు మహేంద్రముఖ్యము లగంబులు గొప్పవియే జగంబునన్;
మలయమహీధరంబు మహిమంబున నన్నిటికన్న మిన్న యౌ;
గులగిరులం జయించుకుచకుంభములన్, గుణపక్షపాతినుల్
పొలఁతులు చందనంపుమిషఁ బూనరె తద్యశమున్ విశుద్ధమున్.

ఆమలయాచలంబున నొకప్పుడు కోయని గండుఁ గోయిలల్
మామిడి లేఁజివుళ్లు దిని మత్తిలి కూయుచునుండ, మన్మథ
స్వామికిఁ బ్రాణమిత్త్రుఁ డనఁజాలినదక్షిణగంధవాహుఁ డ
య్యామనివేళ లీలను విహార మొనర్చెను మెల్లమెల్లగన్.

గిరితటంబులు స్వేచ్ఛమైఁ దిరుగుచటులు-మరకతద్యుతితనువౌం దెమాతరిశ్వుఁ;
డద్ది గనినంత వనదేవతాక్షియుగము-లయ్యె సవిలాసములు, సహర్షాశ్రువులును.

అంత ఫణిపతి వాసుకి మంతిరియగు-మణిధరుతనూజ మంజుల, మదనజయప
తాక వదనాబ్జగంధలుబ్ధభ్రమరక-యట సఖులఁదాను వనిఁ గన్యయాడుచుండె.

జఘనమంథరగతి కుచశ్రాంతమధ్య-సఖులతోఁ గోసికొనుచు వాసంతు లింతి,
పింఛతాపింఛరుచిరు సవిధలతాని-కుంజ సంచరు దేవుఁ గన్గొనియెఁ బవను.

ఆకులకన్య మారవిశిఖావళిచేతను బీడ్యమానయై
స్తోకనిమీలితాక్షులను జూచుచు వాన్కి, గృశాంగి సంగసా
ఖ్యాకలనంబు ధ్యానమున నోటను దారిచి చూలు, తత్క్షణం
బాకె కుమారకుం గనియె నాకులలోన భయాకులాత్మయై.

పాలీయం దనయానురాగమున లోపాముద్ర చన్పెంచి, యా
బాలుం డంత నగస్త్యమౌని వరక్షత్రశ్రౌతసంస్కారుఁడై,
కాలానుక్రమతం బ్రవృద్ధి గనియెన్ గన్విందుగా, ముద్దునన్
లాలింపన్ మునిభామినుల్ గొనుచుఁ గేలంగేల నప్పట్టునన్.

హస్తపల్లవపుటమున నబ్ధితోయ-నాది నాచాంతుఁడై విష్ణు, వతనిహృదయ
మంతకం బెను విస్తృత మనుచుఁ దలఁచి-యన్యరుచిమాని తిరముగా నటనె నిలిచె.

ముగ్ధకరపల్లవములను ముందుకిడుచు-నళికమునఁ గుంతలము లటు లటు చలింప
మొలనుబదములఁ గింకిణుల్ మొరయఁ బుడుతఁ-డంకణంబున జానువులాన్ప్రాఁకు.

కలభకర్ణములను నులుపుచుఁ గొదమసిం-గములజూలు వేడుకను బెఱుకుచు
నాడు బుడుతఁ దిగుతు రవినయ! మృగబాధ-సేయకనుచు మునులుస్నేహాగరిమ.

మారమతంగజంబునకు మై మఱపించెడు మత్తుమందు, శృం
గారపయోంబురాశి కధికంబుగఁ బొంగు ఘటించు చంద్రికా
పూరము, రాగపుంజిపురుపుంజముఁ బెంచు వసంత, మంగనా
చారుకటాక్షసత్కృతము, జవ్వన మొందెను బాలఁ డప్పలన్.

కనె నొక్కర్తు నతండు స్వర్ణకదళీగర్భాంగకచ్ఛాయ, నూ
తన నైజోరువిలాసయుక్తి, స్మరభృత్యశ్రేణిఁ గల్పించుచున్,
ఘనలజ్జావిచలత్కనీనిక, కటాక్ష శ్రీనిసత్కారభా
జనుఁ దన్ జల్పెడు కామనీయకనిధిన్ స్వప్నానఁ గన్యామణిన్.

అప్పు డతఁడు మందహాసాననుఁడు దన-చెంత కేగుదెంచు నింతిపైఁట
చేలచెఱఁగు లీలఁ గేలఁ బట్టెడునంతఁ-దరుణి నొల కనిచి తలఁగె నిద్ర.

విగళితధైర్యుఁడై యతఁడు వెండియు హా! ప్రియురాల! నాకు నీ
వగపడుమం చజస్రమును నార్తవిలాపము లాచరించుచున్
దెగలయి నేను నేననుచుఁ దీవ్రముగా మెయిఁ దాఁకు మన్మథా
శుగములకెల్ల నొక్కరుఁడె సూటిగ నయ్యె శరవ్యుఁ డయ్యెడన్.

మీకు మేలైన సువాసనగల అత్తరులు కావలెనా?

అలులైన అత్తరులకు రాజని పిలువబడు ఆటోదిల్‌బహార్‌ను వుపయోగించుడు



కొన్ని బిందువులను మీ చేరుమాలుపై చిలికినతోడనే యింపగు, పుష్పసంబంధమగు సువాసన నీచుట్టుపట్లవ్యాపించును.

ఇంతటిరమ్యమైన, మనోహరమైనవాసనను నీవు బజారులోకొను యితర అత్తరులలో పొందజాలవు.

'ఆటోదిల్ బహార్' అను పేరును యిపుడు జ్ఞాపకమునకు తెచ్చికొనుడు. దానిని ఒకమారుపయోగించుడు. దాని మనోహరమైన, శాశ్వతమైన సువాసనకుతన్మయత్వమును చెందుదువు.

½ ఔన్సు	బుడ్డి	వెల	రు.	2–0–0
¼ ,,	,,	,,	రు.	1–4–0
1 డ్రాము	,,	,,	రు.	0–12–0
మాదిరిసీసా		,,	రు.	0–2–0
సువాసనగలకార్డులు			రు.	0–1–0

వి. పి. చార్జీలు ప్రత్యేకము

కొనునపుడు దయచేసి 'ఆటోదిల్ బహారు' అను పేరును జాగ్రత్తగా పరిశీలించి కొనుడు. అన్నిచోట్లను అమ్మబడును.

సోల్ ఏజంట్లు:—

ఆంగ్లో యిండియన్ డ్రగ్ అండు కెమికల్ కంపెని,

285, జుమ్మామసీదు బజారు, బొంబాయి.

నొప్పులుగాని, తీపులుగాని, ఏవైననుసరియే తొలగింపవచ్చును



[illegible] ఏల నొప్పులవలన బాధపడవలెను. ఆ నొప్పులు తలయందైననుసరే, దేహ [illegible] [illegible]ల్లనైననుసరియే, నడుమునొప్పి, వాయువునొప్పులు, పడిశెము, గొంతు [illegible] [illegible]నొప్పులు, కీళ్లనొప్పులు, నాడినొప్పులు, బెణుకునొప్పులు, మొదలగు [illegible] [illegible]రియే, తప్పక త్వరలో

'ఆడమేన్స్ సైప్రెస్ సాల్వ్'

[illegible] మాన్పవచ్చును. ఇది వుపశాంతికర మగు అంజనము కాదు. ఇది చాలా [illegible] [illegible]ము. ఇది చాలా విలువగల ఓషధులచే తయారుచేయబడినది. దీనిచే [illegible] [illegible] అంటపోయి తత్క్షణమే నిన్ను ఆనొప్పియొక్క బాధనుండి తొలిగించును. [illegible] [illegible]ల్ల లాభపడిరి.

వెల బుడ్డి 1 కి రు. 1–0–0. వి. పి. చార్జీలు ప్రత్యేకము.

ఈ అత్యద్భుతమగు బాధనివారిణి ఫలమును కనుగొనుటకు యీ క్రింద పేర్కొనిన అంగడినుండి 2 అణ [illegible] [illegible] తెప్పించుకొనవచ్చును.

మెస్సర్స్:—ఎ. బి. పారెక్, 259, చైనాబజారు, మద్రాసు.

సోల్ ఏజంట్లు:—ఆంగ్లో యిండియన్ డ్రగ్ అండు కెమికల్ కంపెని,

285, జుమ్మామసీదుబజారు, బొంబాయి.

ఏల మీరు కామినియాతైలమునుమాత్రమే వాడవలెను?

(రిజిష్టరు చేయబడినది)



ఎందుకనగా:

కామినియాతైలము వెంట్రుకలకు చాలలాభకరమైనది.

కామినియాతైలము వెంట్రుకలు ఊడిపోవుటను ఆపును.

కామినియాతైలము వెంట్రుకలు పొడవుగాను, దళముగాను కాంతిగాను పెరుగుటకు తోడ్పడును.

కామినియాతైలము సువాసనతైలము మాత్రమే కాదు. అయితే వెంట్రుకలు పెరుగుటకు కావలసిన ఓషధులు ఇందులో గలవు.

కామినియాతైలము పుర్రెకు చల్లదనమును గలిగించి మెదడుకు విశ్రాంతి నిచ్చును.

చదువుడు, ఆలోచింపుడు, ఆర్డరును పంపుడు.

కలకత్తాలోనున్న ఫార్వర్డుపత్రిక తెలిపినది:—"ఆంగ్లో ఇండియన్ డ్రగ్ అండ్ కెమికల్ కంపెనీవారిచే పంపబడిన అత్తరులు, వాసనతైలములు విభజింపబడి, పరీక్షచేయబడుటవలన అందులో హానికరమైన వస్తువులు లేదని రుజువుపరచబడినది. కామినీయా వాసనతైలమునందు మనోహరమైన అత్తరు చేర్చబడినది. మెదడుకు చలువను గలిగించును."

పి. యు. ఆర్. కార్వాల్లొ, ఎస్. ఏ. సర్జను, పెరా ద్వీపమునుండి వ్రాసినది.—"కామినియాతైలము మిక్కిలి మంచిదనియు, తృప్తికరమైనదని నిస్సందేహముగా కనుగొంటిని. ప్రత్యేకముగా చుండుకు, పుర్రెకు త్వరలో గుణమును గలిగించును. ప్రస్తుతము వాడుచున్న నా రోగులకందరికిని దీనిని శిపార్సుచేసితిని."

బుడ్డి 1 కి ధర ర్పు. 1—0—0	వి. పి. ఖర్చులు ర్పు. 0—6—0
బుడ్లు 3 కి ధర ర్పు. 2—10—0	,, ,, ,, 0—12—0

హెచ్చరిక:—ప్రతిపట్టణమునందును, గ్రామమునందును యున్న సుప్రసిద్ధమైన దుకాణములందు కామినియాతైలము విక్రయించబడుచున్నది. మీరు అడుగునట్టి దుకాణమునందు దొరకనిచో అతనిపేరును మాకు తెలుపుచూ, ఆర్డరును మాకు నేరుగా పంపుడు కొందరు వర్తకులు ఎక్కువలాభమునకై ఆశపడి పేరులేని వస్తుగుణయుతులు గలవి, తక్కువరకమువి "శ్రేష్ఠమైనదని" తెలుపుదురు. గనుక అట్టి తంత్రములను నమ్మి మోసపోకుడు. ఎల్లప్పుడును కామినియాతైలమునే పట్టుపట్టి తెప్పించి వాడుడు. ఇతరమైనవాటిని తెప్పించవద్దు.

ఆంగ్లో ఇండియన్ డ్రగ్ అండ్ కెమికల్ కంపెనీ.

285, జుమ్మామసీదు, బొంబాయి.

పూరువు

కొండమీదనుంచి కిందకు పడ్డట్లయినది. నిల బడతామంటే కాళ్లాడవు. మాట్లాడదామంటే నోరు వణుకుతుంది. మనస్సుకు యౌవనము పోలేదు కాని శరీరముకు ముదిమి వచ్చింది.

శర్మిష్ఠ

అయ్యో తండ్రీ, ఎంత పని చేశావురా!

పూరువు

కృష్ణారామా అనుకుంటూ కూర్చుండవలెను కాబోలు. ఎప్పటి కప్పుడు నాసంగతి నేను మరిచి పోతున్నాను. మొన్న నాన్న గారు వేటకు వెళ్లుతుంటే ద్రుహ్యుడూ అనుపూ కూడా వెళ్లుతున్నారని తెలిసి నేను ఉత్సాహముకొద్దీ గుర్రము నెక్కబోయి పడ్డాను. అన్న లిద్దరూ నన్ను చూచి నవ్వారు.

శర్మిష్ఠ

ఎక్కడున్నాడు నాయనా, నీవు చేసిన పనికి! తండ్రి గారికి కావలసి ఉంటే ఏకోరిక లేనా చెల్లించ లేకపోయినావా? పదికాలాలపాటు బతక వలసినవాడవు, ముక్కుపచ్చలారని వాడవు నీయాయుస్సు చేతులారా తండ్రివశము చేస్తావా?

పూరువు

తండ్రిగారి మాట ఎలాదాటేది అమ్మా.

తండ్రిగారి మాట అనుకొంటున్నావు. అది తండ్రిగారి మాట కాదు.

పూరువు

నన్ను తండ్రిగారు అడిగితే నేగదా నే ఇస్త.

శర్మిష్ఠ

నీ తండ్రిగారికి ముసలితనమైనా ఒక్కటే యౌవనమైనా ఒక్కటే. దానికోసం ఇదంతాను ఆ దేవయాని కోసం.

పూరువు

దొడ్డమ్మకు ఇందులో ఏమీ సంబంధం లేదు. ఇమ్మనిగాని వద్దనిగాని ఆవిడగా ఏమీ నాతో అనలేదు.

శర్మిష్ఠ

ఆవి డెప్పుడూ అనదునాయనా! అనకుండానే అన్ని పనులూ చేయించుకుంటుంది. చేయక పోతే తండ్రితో చెప్పి శాపము పెట్టిస్తుంది. పోనీ నాయనా ఈ ముసలితనముతో నైనా బదికి ఉన్నావు చూచి సంతోషించడానికి. ఆవిడ శాపంగానే తగిలినట్లయితే ఈ దుఃఖాలతో బాటు పుత్రశోకం కూడా అనుభవించ వలసి వచ్చేది.

పూరువు

నేచేసినపనికి దేవయానిదొడ్డమ్మ చాలాసంతోషించి నాకు బహుమానా లంపింది.

శర్మిష్ఠ

నేరక జేసిన చిన్నతప్పుకు ఆజన్మమూ నేను దాస్యము చేస్తున్నాను గదా ఎటువంటిసుఖములు ఎరగనుగదా!

పూరువు

తండ్రిగారు నిన్ను గౌరవిస్తూనే ఉన్నారుగదా ఇక దుఃఖముల మాట తలపెట్టడ మెందుకు?

శర్మిష్ఠ

నీ తండ్రిగారు నన్ను గౌరవించారనే గదా నాయనా, నీకు ఈ అవస్థ వచ్చింది. నాజన్మము అంతా దానికి నేను ధారపోశాను. నీ యౌవనమంతా నీవు నీతండ్రిద్వారా దానికి ధారపోశావు. ఇంకా ఎంతవరకూ ఆవిడ మనను పీడించుకు తింటుందో?

పూరువు

అమ్మా, ముదిమివల్ల అనుకోని దుఃఖాలు చాల వచ్చినవి. అందరూ తప్పులేనిదే నన్ను సహ్యించుకొంటున్నారు. ఇంద్రియములు పట్టు తప్పినవి. ఇచ్ఛను తీర్చుకోలేని అశక్తికన్న పెద్దదుఃఖ మింకొకటి ఉన్నదా?

శర్మిష్ఠ

కాదురా నాయనా, నాకడుపున నీవు పుట్టకుండా ఉన్నా బాగుండేది. దానికడుపున పుట్టనైనా పుట్టావుకావు.

పూరువు

యౌవనపు ఇచ్ఛకు ఈ ముసలి దేహముబదులు చెప్పగలదా? కొండలు తిందామనే ఇచ్ఛేగాని పట్టెడుమెతుకులు లోపలికి పోవు. దేశాలు జయిద్దామని ఇచ్ఛ. దేహము కదలదు. దృష్టిశ్రవణములమాట చెప్పనే అక్కరలేదు. కాని ఒక్కసంతోషము మాత్రము నన్ను నిలబెట్టుతోంది.

శర్మిష్ఠ

సంతోషము కూడానా, నాయనా?

పూరువు

ఈ కష్టములన్నీ నాతండ్రిగా రనుభవించవలసినదే కదా. అవి నేను పుచ్చుకొని తండ్రిగారికి యౌవనసుఖము ఇచ్చాను గదా అని సంతోషము.

శర్మిష్ఠ

నీమాటకు నేనెందుకు అడ్డుచెప్పాలి? ఆస్వప్నసుఖమైనా నీకున్నందుకు నాకుమాత్రం సంతోషం గాదు నాయనా.

పూరువు

అమ్మా, ఈ అవస్థలో నేను లోకము ముఖము చూడలేను. ఏ అడవిలోనో ఒక కుటీరము నిర్మించుకొని భగవంతుని ధ్యానిస్తూ కాలక్షేపం చేస్తాను. యౌవన భానూదయం అయిన తరువాత మళ్లీ నీముఖం చూస్తాను. మనస్సును పగ్గములతో బిగించి ఈముసలి దేహముతో జతగూర్చి అందాకా జీవయాత్ర చేస్తాను.

శర్మిష్ఠ

నీతోకూడా ఉండి నీకు గంజో అంబలో కాచిపోద్దామన్నా ఈ దాస్యమువచ్చి పట్టుకొంది నాకు. పుట్టింది మహారాజు కడుపున; అనుభవాలు ఎంతటినికృష్టులకైనా రానివి.

పూరువు

అమ్మా, నీ దాస్య విమోచనముకు మార్గము నాకు కనిపిస్తూ ఉంది.

శర్మిష్ఠ

ఏమిటి నాయనా, ఏమిటి.

పూరువు

నాకు యౌవన ప్రాప్తికూడా దానితో పాటే కలుగుతుంది.

శర్మిష్ఠ

ఎలాగ.

పూరువు

గాలముకు ఎర్రనుకట్టి పెద్ద చేపనుపట్టు తాడు గాలపు వేటకాడు. నా యౌవనమును బలిగా సమర్పించి నీకు దాస్యవిమోచనమూ, నాకు సర్వాభీష్టములూ సంపాదిస్తున్నాను.

శర్మిష్ఠ

ఎందుచేత ఆలాగనుకొంటున్నావు?

పూరువు

ఎంతటి కార్యమైనా బలిచేత నిర్వహించుకో వచ్చుగదా. ధనమూ, ప్రాణమూ, తపస్సూ బలిగాపెట్టి ఆత్మసౌఖ్యమూ, దేశసౌఖ్యమూ, ముక్తీ సంపాదించుకొంటున్నారు లోకులు.

శర్మిష్ఠ

నా దాస్య విమోచనానికి నీవు నీయౌవనాన్ని బలిగా ఇచ్చావా? నీసౌఖ్యానికి నేనెన్ని [illegible]స్త్రాలైన చేస్తానుగదా!

పూరువు

నాపుట్టుకకే నీశీలాన్ని బలిగాఇచ్చావుగదానీవు.

శర్మిష్ఠ

ఏమినాయనా, నీవే ఆలాగంటున్నావు?

పూరువు

ధర్మబద్ధమైన వివాహఫలముగా నేను జన్మించి ఉన్నట్లయితే ఈమాట నేనెందుకంటాను?

శర్మిష్ఠ

హృదయములు కలిసిన గాంధర్వము మావివాహము.

పూరువు

లోకదృష్టికి మీవివాహములో ధర్మము కనిపించదేమో?

శర్మిష్ఠ

మావివాహానికి ఫలముగా మాకు ధర్మమే పుత్రరూపముగా ఉదయించింది. ఇంక మావివాహము ధర్మబద్ధముకాక ఏమవుతుంది?

పూరువు

మీకు ఉదయించిన ఆధర్మమెవ్వారు.

శర్మిష్ఠ

నీవే!

పూరువు

ఎట్లు?

శర్మిష్ఠ

ధర్మముకోసమే నీయౌవనము నీతండ్రికి నీవు ధారపోశావు.

ధర్మరూపుడైన నాభర్తముదిమి నీలోప్రవేశించినది.

అందువల్ల నీలో నాకు నాభర్త కనిపిస్తున్నాడు.

నీలో నాకొడుకుకూడా కనిపిస్తున్నాడు.

పూరువు

అమ్మా, ఈమాటలు నేను వినలేను. వెళ్లుతున్నాను.

శర్మిష్ఠ

నేను చెయ్యిపట్టుకు తీసికొని వెళ్లనా.

పూరువు

వద్దు. నాతండ్రిగారు వస్తూఉన్నట్లు చప్పుడైంది. నే వెళ్లగలనులే.

శర్మిష్ఠ

జాగ్రత్త నాయనా, కఱ్ఱగట్టిగా పట్టుకో తూలిపోయేవు! దారి సరిగా చూచుకొంటూ వెళ్లు, రాళ్లూ రప్పలూ తోవలో ఉండేని. బళ్లూ రథాలూ వస్తూఉంటవి బాటపక్కనుంచి నడు.

పూరువు

జాగ్రత్తగానే వెడతానులే, అమ్మా.

[వెళ్లిపోవును. యయాతి ప్రవేశించును.]

శర్మిష్ఠ

(తలవంచి నిలబడును. మాటాడదు.)

యయాతి

నమస్కృతులతో స్వాగతము చెప్పవేమి నాకు శీలవతీ.

శర్మిష్ఠ

(మాటాడదు)

యయాతి

అన్యులతప్పుకు నేనా శిక్షాపాత్రుడను కోమలీ.

శర్మిష్ఠ

(మాటాడదు.)

యయాతి

అనుభూత సౌఖ్యములు స్మృతిపథమునకు రాగా కష్టములు రాగలవనే భయముకూడా లేకుండా నామనస్సు నన్ను నీదగ్గిరికి లాగుకు వచ్చింది. మనోహారిణీ,

శర్మిష్ఠ

(మాటాడదు.)

యయాతి

ఒక్కమాటకు కూడా నోచుకోలేదా నేను, ప్రాణసఖీ.

శర్మిష్ఠ

నా బ్రదుకంతా తప్పులతో అల్లుకుపోయినది. నేను ఏపని చేసినా నాకో నావారికో కష్టములు రాకతప్పదు. అందుకని నేను నీతో ఏమి మాట్లాడేదీ?

యయాతి

కుశల ప్రశ్నలకు కూడా తగనా?

శర్మిష్ఠ

నీకు నేను ఏవిధముగా నమస్కారము చేయగలను. చేయడముకు నాచేతులాడవు. నాతప్పువల్ల నాకు ఆజన్మదాస్యము వచ్చింది. నాతప్పువల్ల నీకు ముదిమీ తరువాత నాచిన్నకొడుకుకు ముదిమీ వచ్చింది. నాకొడుకుల శ్రేయస్సు కోసము నేను మౌనము ధరించ పూనుకొన్నాను.

యయాతి

నాకోసము ఈ ఒక్కమారూ వ్రతభంగము చెయ్యి.

శర్మిష్ఠ

లాభము ?

యయాతి

నా హృదయదాహము తీరుతుంది.

శర్మిష్ఠ

మొదటినుండి తుదివరకూ ఆత్మపరాయణత్వ మేనా ?

యయాతి

ఆ ఆత్మలో నీవుకూడా ఇమిడిఉన్నావు గదా!

శర్మిష్ఠ

మీ రనుకొన్నట్లు కాను.

యయాతి

ఎందువల్ల నీలో ఇంత మార్పు వచ్చింది.

శర్మిష్ఠ

నీకు ప్రబోధము కలుగడముకు నేను పూని నవ్రతము త్యజిస్తున్నాను. ఇక మార్పుకు కారణములు చెప్పనా ?

యయాతి

హృదయదాహము అతిశయింప చేస్తున్నావా.

శర్మిష్ఠ

ఆత్మ, ఆత్మ, ఆత్మలాభముతప్ప ఇంక ఏమీ లేదా నీకు.

యయాతి

అపచారములు చేసిఉన్నట్లయితే క్షంతవ్యములైతే క్షమించు.

శర్మిష్ఠ

ఇప్పుడే నీవు ధర్మరూపుడ వని మన అబ్బాయితో చెప్పాను.

యయాతి

నిజంగా, అయితే ఇది ప్రణయకలహమా?

శర్మిష్ఠ

ఎప్పుడైతే నీముదిమి అబ్బాయికి బదలీచేసి అతని యౌవనము నీవు గ్రహించావో అప్పుడే అతని ధర్మము పెంపొందింది.

యయాతి

నాది క్షీణించినదనా ?

శర్మిష్ఠ

చెప్పడ మెందుకు?

యయాతి

ధర్మలోపముకలిగినా పతివ్రతలు భర్తలను దూషించవచ్చునా!

శర్మిష్ఠ

నీవు దేవయానికి భర్త వేమో? నాకు ఇప్పుడు కావని నానమ్మకము.

యయాతి

శుక్రాచార్యశాపము నిన్ను ఆలాగ అనిపిస్తూ ఉంది.

శర్మిష్ఠ

ఆశాపముమాట జ్ఞాపకమే ఉంటే నాదగ్గిరికి ఎందుకు వచ్చావు నీవు? ఒకమారు శిక్ష అనుభవించినవాడు రెండవమారు ఆకార్యమే తలపెట్టినప్పుడు శిక్షణకు వెరవవద్దా ?

యయాతి

నీపై ప్రేమ బలాతిబలమై నన్ను లాగుకువచ్చిందని ఇదివరకే చెప్పాను గదా!

శర్మిష్ఠ

శాపభయము నన్నామాట అనిపించలేదు.

యయాతి

మరి?

శర్మిష్ఠ

దేవయాని భర్త నాకు ఒకప్పుడు భర్త అయినందుకే నేను వస్తున్నాను.

యయాతి

దేవయానీశర్మిష్ఠలు నన్ను కోరి భర్తగా చేసికొన్నవారే!

శర్మిష్ఠ

దేవయాని అంతకుముందు తనహృదయమును ఒకనికి అమ్మివేసింది.

యయాతి

కచతిరస్కృత అని చెప్పతున్నావా ?

శర్మిష్ఠ

ఒకరికి అమ్మిన హృదయమును మళ్లీ నీ కెట్లు ధారపోయగలదో ఆలోచించుకొన్నావా?

యయాతి

ధారపోసిందిగాదా మరి ?

శర్మిష్ఠ

కచుడే నేడు ఆమెకు చిక్కితే ధారపొయ్యడం నీకు బోధపడును.

యయాతి

మా ప్రేమజీవితములో కచునకు చోటు లేకుండా చేసుకొన్నాము.

శర్మిష్ఠ

నీవిషయములో ఆమాట నిజమేమో. దేవయాని విషయములో నీవు నిర్ధారణగా ఎట్లు చెప్పతావు?

యయాతి

ఆమె కచుణ్ణి నాలో చూచుకొంటూ ఉంది అనుకో.

శర్మిష్ఠ

నీతో వ్యభిచారమన్న మాట.

యయాతి

ఎంతటి మోటుమాటలు!

శర్మిష్ఠ

నీ చేతలో?

యయాతి

నా చేతల కేమి?

శర్మిష్ఠ

ఎందుకోసము నాదగ్గిరికి వచ్చావు?

యయాతి

చెప్పానుగాదా!

శర్మిష్ఠ

నాతో సరసాలాడుటకు వచ్చిన నీవు నా కేమి కావాలి?

యయాతి

భర్తను.

శర్మిష్ఠ

నాకొడుకు యౌవనము కొల్లగొట్టి ఆయౌవనముతో నాకు సౌఖ్యమియ్యడానికి వచ్చిన నీవు నా భర్తవా? దేవయానికి భర్తవేమో?

కచుని మోహించింది. నిన్ను చేబట్టింది. నీ ద్వారా నాకొడుకు యౌవనాన్ని.........

యయాతి

నీతి విరహితమైన మాటలు నీనోట రావచ్చునా?

శర్మిష్ఠ

నీతివిరహితమైన చేష్టలు నీతికి గురువైన శుక్రుని కూతురులో నీకు కనిపించవు కాబోలు.

యయాతి

శర్మిష్ఠా, నీఊహకు అందని ఉత్కృష్టమైన నీతి ఉండవచ్చునని నీ వెందు కనుకోవు. వ్యక్తుల నీతులు సంఘమును కట్టివేయగలవా?

శర్మిష్ఠ

వ్యక్తినీతి సంఘనీతిని మించి ఉండవచ్చును. అప్పుడు వ్యక్తినీతి సంఘనీతిగా మారిపోతుంది.

యయాతి

మా కేవరకూ సంఘనీతి మనకు అనుసరణీయము. పోనీగాని కోపము కట్టిపెట్టు. దేవయాని మాట మన కెందుకు? ఆనాడు నీవు నాకోసమని అనిమిషత్వము పూని కాచుకొని ఉన్న దినములు జ్ఞప్తికి తెచ్చుకో, ఆప్రేమలో ఆవేశమూ, ఆ ఆశలో ఆత్రతా, ఆనిరీక్షణలో సౌకుమార్యమూ, ఆనిప్రేమనవనీతములో తారళ్యమూ జ్ఞప్తికి తెచ్చుకో.

శర్మిష్ఠ

అది గతకాలము. అది గతసౌఖ్యము.

యయాతి

నామీద పూర్వమువలె ప్రేమవర్షము వర్షించవా ఒక్కమారు?

శర్మిష్ఠ

కూడదు.

యయాతి

నేను నీ భర్తను కానా?

శర్మిష్ఠ

కావు

యయాతి

ఎవరు నీభర్త!

శర్మిష్ఠ

యయాతిమహారాజు

యయాతి

నేను యయాతిని కానా?

శర్మిష్ఠ

నీ దేహము యయాతిది. నీమనస్సు యయాతిది. ప్రేమకు నీమనస్సును ఖరిగొల్పే యౌవనము నాకొడుకుది.

యయాతి

అయితే.

శర్మిష్ఠ

తెలియదా? నీలో నాకొడుకును నేను చూచుకొంటున్నాను.

యయాతి

ఎంత చెడ్డమాట!

శర్మిష్ఠ

నాకొడుకు యౌవనము కొల్లగొట్టినప్పుడు ఈఊహ నీకు తోచలేదు కాబోలు!

యయాతి

నీవల్లనేగదా నాకు శాపము తగిలి ముదిమి వచ్చింది. నేను నాప్రతిబింబమైన నాకొడుకు యౌవనాన్ని ఎందుకు సంపాదించాను?

శర్మిష్ఠ

దేవయానికోసము. నావల్ల నీకు ముదిమి వస్తే నాయౌవనమే నీవు తీసుకోలేకపోయావా? యౌవనముకు లింగభేద మున్నదా?

యయాతి

నీయౌవనము నేను గ్రహిస్తే అప్పుడు నాయౌవనము ఎవరియందు ఫలోన్ముఖము కాగలదు?

శర్మిష్ఠ

ఇప్పుడో?

యయాతి

నీవు కువ్యాఖ్యానములు కట్టిపెట్టితే.

శర్మిష్ఠ

నాకొడుకు యౌవనాన్ని అనుభవించేటంత దుర్నీతికి నేను ఒడబడలేను.

యయాతి

అయితే వెడతాను శర్మిష్ఠా!

శర్మిష్ఠ

పూరువుమీద దయలేదా!

యయాతి

భర్తను తృణీకరించిన శర్మిష్ఠ కొడుకుమీద నాకు దయా?

శర్మిష్ఠ

తనబ్రతుకు చిచ్చుపెట్టుకొని తనతండ్రికి తన అమూల్య ధనము ఇచ్చివేసిన కొడుకుమీద నీకు దయ ఉండరాదా?

యయాతి

యయాతి కృతఘ్నుడు కాడు.

దేవయాని

(వెనుకనుండి గట్టిగా నవ్వును.)

జనమంచి వెంకటరామయ్య గారు

శ్రీకృష్ణాష్టమీవిశేషము

ఏమి యిచ్చితివయ్య నా కిపు, డేమి కొంటివి నాకడన్
స్వామి, నీ తగిలించుకొన్నది వట్టి దండుగబేరమే!
పామరున్ ననువిల్చికొంటివి వ్యర్థునిం జపలాత్మునిన్
ప్రేమమీఱఁగ నమ్మకొంటివి నిన్నుఁ జింతామణి నహో!

గ్రుడ్డిగవ్వకు వచ్చె హెచ్చగు కోటికోట్లమహాధనం
బడ్డమే మిఁక వైభవంబున నద్వితీయుఁడ నైతిఁగా!
బెడ్డముక్కయు నీదు సత్కృపపేరి స్పర్శమణిం బ్రభూ,
దొడ్డబంగరు కొండయాఁ, దనుఁ దొట్టి సూర్యుఁడె చుట్టిరాన్.

గాలిబొంగరమట్లు పాఱితి గాలి యే కడవీచినన్
మేలు కీడనుకోక యాకడ మిట్టిపాటు ఘటిల్లఁగన్;
ప్రీలె సత్త్వ తూలె మైవడి వెచ్చనూర్పులు వెడలు, నీ
పాలఁ జేరితిఁ దల్లియొడిఁ జను గ్రోలి కూరుకుబిడ్డనై.

పాడుచీఁకటి పేదకొంపకు వచ్చినాఁడవు సామి, నీ
కూడ నొక్కటఁ దెచ్చినాఁడవు కోటిసూర్యులవెల్గు; నీ
నీడయేఁ గనరాదు దానను నీవువచ్చిన జాడయేన్!
ప్రోడవై కికురించినాఁడవు! ముంచినాఁడవు కొంపయే.

మూఁగనై పడియుంటి నే నేమూలనో చలిముద్దనై
రాగమెల్ల నశించి యెడఁద విరాగమొంది కృశింపఁగా;
మత్తకోకిల మట్లు నేఁ డిదె క్రొత్తపాటలఁ బాడెదం
జిత్తగింపుము చేర్చి నీశ్రుతిఁ జిన్నికృష్ణ, ముదంబునన్.

మూఁడు తమాషాలు

వేలూరి శివరామశాస్త్రిగారు

శ్రీ తిమ్మజగపతిరాజుగారు రాజ్యమునకు వచ్చినతోడనే కందా కందా నిండిపోయెను. గబ్బిలములు మాత్రమే నివసించు శాల లన్నియు దివ్యభవనములుగా మాఱెను. చుట్టములు, చుట్టముల చుట్టములు, వారి చుట్టములు, మిత్రులు, మిత్రుల మిత్రులు, వారి మిత్రులు, మిత్రుల చుట్టములు, వారి చుట్టములు, వారి వీరి మిత్రులు, నవుకరులు, వారి బందుగులు, వారి మిత్రులు, ఆ మిత్రుల బందుగులు. ఇటులు మితీ మేరా లేని జనము దివాణములో చేరిరి. వీరిలో నూటికి తొంబది తొమ్మిది మంది రాజుగారి పేరు ఎఱుఁగరనిన చో వారి ముఖముకూడ ఎఱుఁగరని చెప్పవలసిన పని లేదు.

వీరి కందఱకు ఇండ్లు వాకిళ్లు, పెండ్లిండ్లు పేరంటములు పురుళ్లు, గిరుళ్లు, సమస్తమూ దివాణమే భరించుట. ప్రతి-అణువు ప్రతిపరమాణువు తిమ్మజగపతిరాజుగారు తిమ్మజగపతిరాజుగారు అని కీర్తించుచున్నది.

తిమ్మజగపతిరాజు ఒకనాఁడు సభాభవనమున కూర్చుండెను. సేవకుఁడు దూరమున.

అతని మనస్సున మూఁడు విషయములు మూడుకోట్ల విషయములై ముప్పతిప్పలు పెట్టుచుండెను. ఒకటి—దివాణమున మితి లేని దాసికలు, రెండు—సేవకులు, మూఁడు సంగీత సభ్యులు. ఈ మూఁడును మూఁడే, అందు ఈ మూఁడవ విషయము మూర్ఖాకరము. సంగీతసభ్యులలో ఎక్కువమంది సువారపు దొరలు. ముత్తాతలు తాతలు తండ్రుల వరుసగా వచ్చుచున్నవియు, ఇష్టదేవతలవలె అర్చింపఁబడునవియు, వేలకువేల చిల్లులను దుర్గుణములవలె లోన దాఁచుకొనునవియు, మడతలు విప్పుచో మానము దక్కని వస్త్రములను ధరించి, పాపము వంశప్రతిష్ఠను జాత్యాభిజాత్యమును రక్షించుటయే తమ యునికికి ప్రయోజన మనిపించు ఈ సభ్యులను చూచినపుడెల్ల తిమ్మ జగపతిరాజుగారికి చంద్రునిలో కళంకము గుఱుతు దవులును. వారి పొగడితలు విననపుడు అతనికి కర్ణశూల. మొన్న జరిగిన సంగీతసభలో వారి మెచ్చికోలును, అభిజ్ఞతాసూచకమగు బళిబళీయను అఱపులును, వీని అన్నిటికంటె మిక్కుటముగా తల ఆడించుటయు రాజుగారి మనోజ్వరమునకు నిదానము. తిమ్మజగపతిరాజుగారు వీని నన్నిటిని తలఁచి తలఁచి చింతానిమగ్నులై యుండి ద్వారమున పదశబ్దము వినెను.

షరాబు కుటుంబ వ్యయపు చిత్తా తెచ్చి తిమ్మజగపతిరాజుగారి కిచ్చి నిలువఁబడెను. నౌకరు గంటమును ఒరనుండి పైకి తీయుచుండెను. రాజుగారు చిత్తా తేరిపాఱఁ జూచిరి.

ఆదాయపు మొత్త మంతయు కేవల కుటుంబ పోషణమునకే సరిపోయెను.

కుటుంబమున కేవలము తాను తన భార్యయు. ఈ యిరువురకు రాజ్యమున వచ్చు ధన మంతయు ఖర్చు!

రాజుగారు తెలతెలఁబోవుచు షరాబు కేసి చూచిచూచి ఆకాశముకేసి మొగము ఎత్తిరి. నౌకరు గంటమును చేతి కిచ్చెను.



నవుక రిచ్చిన గంటము ఇచ్చినరీతిగనే రాజు గారి చేతిలో ఉండెను.

షరాబు అనెను—దేవర వారు ఆల కించునెడల మనోవినోదమునకు ఒక కథ చెప్పెదను. రాజుగారు 'మంచిది' అనిరి. షరా బు చెప్పఁ దొడఁగెను—తొల్లి తంజావూరు మహారాజులుంగారు సోమరిపోతులకు ఒక సత్రము వేసిరి.

రాజుగారు నడుమ అడ్డమువచ్చి 'అటు వంటిది ఉండునా?' అని అడిగిరి.

షరాబు ధైర్యముతో నవ్వి—అయ్యా! అటులు అనకూఁడదు. మన దేశమున నక్కఊళ లను విని చలిచేఁగాఁబోలు ఏడ్చుచున్నదని దుప్పటుల తానులుతానులు చింపించి అరణ్య మంతయు పఱపించిన పుణ్యపురుషు లున్నారు. పామునోట కప్ప అడ్డుపడఁగా దానిని తొలఁ గించిన బ్రాహ్మణులకు అగ్రహారము లిచ్చిన ధర్మదాత లున్నారు. గారెల మాన్యములు, బూరెల మాన్యములు అరిసెల మాన్యములు అనేకములిచ్చిన శక్తిగ్రహణపారీణు లున్నారు.

రాజుగారు అడ్డమువచ్చి 'సరే' అనిరి. షరాబు మరల ఇటులు కథను అందుకొనెను. —తంజావూరు మహారాజులుంగారు సత్రము వేసిన మఱుదినము లగాయతు దేశమంతట సోమరిపోతులు తయారయిరి. సత్రమునకు ఇండ్లు చాలలేదు. పాకలు వేసిరి. పాకలకు నగ రము చాలలేదు. స్థలములు ఉన్నంతవరకు పాకలు, పందిళ్లు పాఁకిపోయినవి. రోజురోజూ పాకలుపందిళ్లు వేయుచునే యుండిరి. వచ్చు చున్న సంసారములు వచ్చుచున్నవి; పడు పాకలు పడుచున్నవి. అందుచేనే వడుగులు, పెండ్లిండ్లు, శోభనములు, సీమంతములు, పురుళ్లు, పుణ్యములు జరుగుచున్నవి.

రాజుగారి పెదవులపై కనీకనఁబడకుండ ఒక చిఱునవ్వు మెఱిసెను. షరాబు కనిపట్టి యిటులు ఉపక్రమించెను.—

రాష్ట్రముమీఁద వచ్చు ఆదాయ మంతయు ఆసత్రము ఒకనెలరోజులలో తినివేసెను. సత్రమున పదార్థములు అరుదాయెను. వంట లగునటులు కానిపింపలేదు. అపుడు మంత్రివచ్చి మహారాజులుంగారితో — అయ్యా! ధనము నిండుకొన్నది. సత్రము ఇఁపుదలచేయ ఆజ్ఞ యీయవలయును' అని మనవి చేసికోఁగా మహారాజులుంగారు విని—అప్రతిష్ఠ అప్రతిష్ఠ! తంజావూరు మహారాజు పొట్టకు పట్టెఁ డన్నము పెట్టలేకపోవుటా? ధనము తీసికొని రండు, ధనము తీసికొని రండు! ఎక్కడనుండి యైనను సరియ— తీసికొని రండు! నేల త్రవ్వి తీసికొని రండు! అని సెల విచ్చెను.

ఈ మాటలు విని మంత్రి—అయ్యా! తమ బోటివారివలననే భూమికి రత్నగర్భ అని పేరు వచ్చినది. తమవంటి అమాయికుల వలననే నైష్కర్మ్యసిద్ధి అయత్నముగా లోకులకు సిద్ధించినది కాని దేవరవారు ఆలకింపవలయును. సత్రమునందు ఉన్నవా రందఱును సోమరిపోతులు కారు. నే నొక పరీక్ష చేసి అసలు సోమరిపోతులను తమకు చూపి వారికి మాత్రమే సత్రమునందు ఏర్పాటుచేసి మన ప్రతిష్ఠ కాపాడెదను. అందులకు తమ అనుజ్ఞ ఈవలెను అని వేడుకొనెను.

మహారాజులుంగారు మాట వినిపించుకొనినటులు కానరాలేదు. మంత్రి మరల ఇటు లనెను.—

దేవరవారు సోమరిపోతులకు ప్రభువులు. తమ చిత్తానుసారము నేల త్రవ్వించుటకు మాత్రము ధనమేది?

మహారాజులుంగారి చెవికి బాగుగా నాటెను.—మంత్రీ! మంచిది! పరీక్షచేయుము.

మంత్రి మహారాజును వెంటఁ బెట్టుకొని పోయెను. పాకలు పందిళ్లు ఇండ్లు అన్నియు తిప్పెను. ఓ! తిరునాళ్లు! బ్రహ్మసత్రము! ఏడ్చువారు, పొరలాడువారు. అన్నమునకు రమ్మని పిలుచుచో—ఆ తొందర ఏమి? ఉండవయ్యా అనువారు. ఈ రీతిగా పలురకముల వారు.

మంత్రి గాడిప్రొయినుండి కొఱవి ఒకటి తీసి పాకలకు అంటించెను. అగ్నిహోత్రుని ప్రతాపము ప్రారంభించెను. అగ్నిలో ఎన్ని రవ్వలు ఎన్ని కెంపులు ఉన్నవో! వానిని త్రొక్క మొదలు పెట్టెను.

ఎక్కడివా రక్కడ లేచిపోఁ దొడఁగిరి. ఒకచోట మాత్రము మూవురు పడుకొనియుండిరి. మంత్రి దాపునకు వెళ్లి—మహారాజులుంగారు దయచేసినా రని బిగ్గఱగా అఱవఁగా ఒక్కఁడును కనులు తెఱచి చూడలేదు.

మంత్రి మరల—పాక లన్నియు కాలిపోవుచున్నవి లెండు లెండు అనెను.

అందొకఁడు—నడికొప్పు అంటుకోనీ అని అనెను.

కొంత సేపటికి నడికొప్పు కాలి తాటాకు మీఁదఁ బడఁగా వాఁడు మెల్లగా లేచి గజ గమనముతో వెళ్లెను.

మంత్రి రెండవవాని కడకువెళ్లి—నడి కొప్పులు కాలి ఇండ్లు తగులఁబడి పోవుచున్న వని అఱచెను.

వాఁడు—బట్ట కాలనీ! అనెను. బట్ట కాలుచుండఁగా వాఁడు లేచి దులుపుకొనకుండనే మెల్లగా రెండడుగులు వైచెను.

మంత్రి మూఁడవవాని కడకుపోయి— ఓరీ! మంటలో మాఁడిపోవుచున్నావు అనెను.

వాఁడు కొంతవడికి కనులు తెఱవకయే కుడి డొక్క అంటుకోనీ! అనెను. అనుపదమే కుడి డొక్క అంటుకొనెను.—ఇదిగో కుడి డొక్క కాలుచున్నది లే అని మంత్రి చెప్పెను. —ఎడమడొక్క కాలనీ! అని అతఁ డనెను. ఎడమడొక్క కాలుచుండఁగా నలుగురు పట్టి వానిని వాకిటికి ఈడ్చిరి.

అపుడు మంత్రి—వీరు మూవురుమాత్రమే తమ సత్రమునకు అర్హులు అని మహారాజులుం గారిని ఒప్పించి మిగిలినవారిని వెళ్లఁ గొట్టి సత్రమును నిలిపి రాజుగారి ప్రతిష్ఠను కాపాడెను.

అని చెప్పి షరాబు కథ ముగించెను.

తిమ్మజగపతిరాజుగారి ముఖము విశాలమాయెను. అతఁడు షరాబును ప్రేమపూర్వకముగా చూచి తాటాకుమీఁద గంటముచే వ్రాలుపెట్టి అతనిని పంపివేసెను.



తిమ్మజగపతిరాజుగారి ముఖము విశాలమాయెను

౨

చైత్రనవరాత్రములు. దివాణమునందు నిత్యకల్యాణము పచ్చతోరణము. దాసికలకు, సేవకులకు, వారికి సంబంధించినవారికి, వారి తోకలకు, అందఱకు దివాణముననే విందు.

రొట్టలు వేసికొనుచు దాసికలు విందు గుడుచుచుండిరి. విస్తళ్లలో భక్ష్యములరాసులు; నోటినిండా హాస్యప్రసంగములు; వల యును వలదు అను కేకలు; వడ్డనవారి సరసములు; వింతలు వినోదములు.........

ఆసమయమున హఠాత్తుగా తిమ్మజగపతిరాజుగారు అచటికి వచ్చిరి. కొందఱు దా

సికలు లేచి నిలువఁబడఁగా మోకాలిపైకి తీసి కొనిన వస్త్రముతోపాటు చాటుగా దాఁచి కొన్న భక్ష్యములు నేలకు జారెను. దాఁచి కొన్న భక్ష్యములతో కొందఱు గర్భిణులనను కరించిరి. కొందఱు లేవక కూర్చుండియే యుండిరి. వారికెవరును వీరే మహారాజు లని ఎఱుక చేయలేదు,

రాజుగారిటు లనిరి—మీ రందఱును ఇచట నున్న సేవకులనుగాని, మరి మీయిష్టుల నుగాని పెండ్లాడవలయును. అటులు చేసి కొన రేని దేశీడీమన్నా.

ఒకరిమొగము లొకరు చూచుకొనిరి గాని ఎవరును బదులాడలేదు. రాజు నిష్క్రమించెను. గుసగుస లారంభమయి సంతగోల లోనికి డేఁకెను.

వృద్ధదాసి రాణికి విన్నపము చేయుదు నని బయలుదేరెను. దానికుడిచేయి ఒకతె యు, ఎడమచేయి మరియొకతెయు పట్టుకొనిరి. మిగిలినవా రందఱు వెంట నడిచిరి. దాని కుడి కాలు స్వాట్ట. పేరుమాత్రము హంసీయాన. రాణీవాసమున ప్రవేశింప దాని కొకరియనుమ తితో పనిలేదు.

అది ముందర రాణియెదుట పలవించెను రాణి ఓదార్చి—ఏమి ఆపద? అని అడిగెను. హంసీయాన—అమ్మా! ఆపదయనఁగా ఆపదా. పెండ్లికొమారులు పెండ్లిండ్లు చేసికొననిది మమ్ములను దివాణమున ఉంపరఁట. ఎంత



అమంగళము! సంసారులకు ముండమోయుట ఎంత ఆపదో మాకు పెండ్లాడుట అంత ఆపద. పోసిండు! అమ్మా! దేవరవారి సెలవుచొప్పున మే మందఱము పెండ్లి అయినవారమే. ఎటు లందురా మేము దేవదాసీలము. మాకందఱకు దేవునితో వివాహమైనది. కాదందురా మహా రాజులే మాకు భర్త. తాము దేవరవారితో మా ఆడుకూయి వినిపింపవలయును. అనెను.

ఈ విన్నపములో మహారాజులే మాకు భర్త అన్నమాట రాణిచెవిలో రంయిమని మ్రోఁగెను. ఆమె కొంచె మాలోచించి లో నికివెళ్లి—ఈ సంగతి మహారాజుగారికే విన్న వించుకొమ్ము అని కబురు చేసెను. హంసీయాన లబలబలాడుచు మహారాజ దర్శనమునకు పో యెను. అతఁడు—పెండ్లియాడని దాసిమోము చూడనని తెలిపెను.

దానికి లొక్కరొక్కరే తఱలిరి. లోఁగడనే పెండ్లియైయున్న వారు కొందఱును, అపుడు పెండ్లియాడిన మఱికొందఱును వేళ్ళమీఁద లెక్కపెట్టఁదగినటు లుండిరి. మహారాజు మనస్సులో ఒకశల్యము ఊడినటు లాయెను.

3

నాఁడు పంచమి. మంత్రిఆజ్ఞచే పలువు రుసైనికులు ఒడ్డెసైనికుల వేషము తాల్చిరి. నాలుగైదు ఓఢ్రపుమాటలు వల్లించిరి. నాటి రాత్రి నగరము ముట్టడించునటులు అభినయింపుఁడని వారికి మంత్రి ఆదేశించెను.

రాత్రి దివాణమునందు పూజలు జరుగుచున్నవి. నౌకరులందఱు రాజాజ్ఞచే రావింపబడిరి. అందఱును మహాకాళికి మ్రొక్కిన పిదప రాజునకు నమస్కరించి బారులు తీరి నిలువఁబడిరి. వారిలో నూటికి తొంబదితొమ్మిదిమంది అపుడే తమరాజును చూచిరి.

దేవపూజకుఁడు సహస్రనామార్చనము చేసెను. అవధారులు అయినవి. పండితుల పూర్వపక్షోత్తరపక్షకోలాహలము ముగిసెను. మంత్రపుష్ప మాయెను. నివేదన జరిగెను.

నౌకరులు బహుభక్తితో దేవిని చూచుచుండిరి. దాని కెక్కువగా ప్రసాదముమీఁద వారి కెక్కువ భక్తి కలిగెను. కనుల కద్దుకొనువారొకరు, మూతి కద్దుకొనువారొకరు, దాఁచికొనువారొకరు, తినఁజూచువా రొకరు. రాజుగారెదుట నుండుటవలన వారి మర్కటచాపలము గంతులవఱకు పోలేదు.

ఆ సమయమున నగరము వెలుపల పరాసు తుపాకులు మ్రోఁగెను. పక్షులు గోల పెట్టెను. పశువు 'లంబా' యని అఱచెను. ఆకాశము గద్గదికతో రోదన మొనరించెనా యనునటు లుండె నాధ్వని ప్రతిస్పందము.

దేవపూజకుఁడు దేవితో చెప్పకయే పాఱిపోయెను. పండితులు చూచి వచ్చెదమని చెప్పుచు అదేఁపోత. సేవకులు అట్టిట్టి చూచుచుండిరి.

వేగులవాఁ డొకఁడు పాఱుతెంచి రాజుగారితో—అయ్యా! ఓఢ్రరాజు నగరిలోనికి పరువెత్తికొని వచ్చుచున్నాఁడు. దేవర యాజ్ఞ యేమి? అని మనవి చేసెను.

తిమ్మజగపతిరాజు సేవకులను జూచి—ఓరీ మీరు తల్లియెదుట నున్నారు. మాన ప్రాణములు పోవనున్న ఈ యుద్ధమునందు 'ప్రాణము లున్నంతవఱకు పోరాడుదుము' అని ప్రతిజ్ఞ చేయుఁడు అనెను.

ఒక వృద్ధసేవకుఁడు గబగబ దేవి యెదుటికిఁ బరువిడి 'ప్రాణము లున్నంతవఱకు నేను పోరాడుదును' అని ప్రతిన చేసెను. మరియొకడు చేసెను. గొఱ్ఱెల మందవలె అందఱును చేసిరి.

పిదప రాజు ఇటులు అనెను—మీరు వెనుక చూడక నా వెనువెంట రండు.

వృద్ధభటుఁడు రాజు ననుగమించెను. మరియొకఁడును.

మిగిలినవా రందఱు ఒకరిమొగ మొకరు చూచికొనిరి. ఎవరి మొగమునను నెత్తురు చుక్క లేదు.

ఒకఁడు వృద్ధభటునితో—నే నింటికిఁ బోయి గునప మెత్తికొని వత్తు ననెను. మరి యొకఁడు—తవుగోల తెత్తు ననెను. మరి యొకఁడు చాకు తెత్తు ననెను. ఇంకొకఁడు—సూది.

ఈమాట విని అందఱు నవ్విరి. రాజును, ముందర నున్న ఇరువురు భటులును వెనుదిరిగి చూడకయే చనుచుండిరి. వారికిని వీరికిని చాల వ్యవధాన ముండెను. క్రమక్రమముగా వారు వీరికి కానిపించుటయే లేదు.

ఈ భటులలో ప్రధానుఁడు మిగిలినవారితో—ఓరీ మన మింటికిఁ బోయి భార్యాపిల్లలను తీసికొని పాఱిపోదమా లేక ఒంటరిగా పాఱిపోదమా? అని అడిగెను.

గుభుగుభుమని తుపాకి మ్రోఁతలు వినబడెను. మరి ప్రశ్న లేదు; సమాధానము లేదు. ఎవరిత్రోవ వారి దే. పాఱిపోవుటలో అసహాయ శూరులు! భూమిలోఁ బ్రూఁడిపోయినటులు వా రొక్కరును కానరాలేదు.

రాత్రి చాలసేపటి దాఁక తుపాకులు మ్రోఁగుచునే యుండెను. రాజు ఎంతసేపు వెనుదిరిగి చూచినను ఇరువురు తక్క మరి భటులు లేరు. యుద్ధ మంత మైనది. రాజుగారికంటె భటుల కెక్కువ జయము కలిగినది.

౪

నాఁడు నవమి, ప్రొద్దు గ్రుంకెను. అపుడు యామినీపూర్ణతిలక పాట.

తిమ్మజగపతిరాజుగారు గానరసమును నిక్కముగా ఎఱిఁగినవానిని కనిపట్టవలయునని పవలంతయు ఆలోచించెను. ఆలోచన అయిన వెంటనే మృదువేషముతో సభను అలంకరించెను. సభ్యులందఱు లేవఁబోవుచుండఁగా వలదని వేడుకొని నమస్కరించి దిండును ఆనుకొని కూర్చుండెను. సభ్యులును కూర్చుండిరి.

రాజబంధువు లొకచోట, ఉద్యోగులొకచోట, పండితు లొకచోట, పామరు లొకచోట, నడుమ రాజు. రాజుముందు యామినీపూర్ణతిలక.

తిలక పాడ నారంభించెను. సభ్యుల తలయూఁపు లారంభ మాయెను. భేషుభేషు నాదములు. హెచ్చరికలు. తిలక కృతజ్ఞత తెలుప సభకు జేతు లెత్తెను.

సభ్యులకు మరికొంచెము ఉత్సాహము. ఈతూరి ఇందాఁకటికంటె ఎక్కువగా ఊఁపుదమని కొంద ఱనుకొనిరి. ఎంత తలనూఁపిన అంత అభిజ్ఞత!

తిలక పంచమశ్రుతిలో పాడుచుండఁగా రాజోద్యానమున కోయిలలు కోకో యని కూసినటులున్నవని రాజబంధు వొకఁడు కీర్తించెను. సభ్యుల ఆహానాదము భేరినాదమువలె మిన్ను ముట్టెను. తిలక షడ్జ

శ్రుతిలో పాడఁగా పెద్దులం కెవలె నున్న దని రాజు గారి బావ. సభ్యుల బళీ నాదము అంకెవలె ఉండెను.

గీతములు, వర్ణములు, కృతులు అయిన వెనుక తిలక రాగ మాలపింపఁ బూనెను. ఆమె శుద్ధములును విజాతీయములును అగు భావములనే సంచారము చేసెను.

రాజ బంధువులలో తలయూఁపులు; పండితులలో శిరశ్చాలనములు; పామరులలో తలత్రిప్పులు; ఉద్యోగులలో తల తిరుగుళ్లు. అందఱకు శిరఃకంపమా? ఆశిరఃకంపము లకు వీవనలచే విసిరినటులు గాలివీచెను. సభ్యులు రాగమునయందు ఆరోహణమునకు తలలెత్తిరి. అవరోహణమునకు తలలు దింపిరి. పాట వినుటకు పాతాళమునుండి పన్నగరాజు పైకి వచ్చి తన వేయిపడగలను ఆడించుచుండెనా?

కొందఱు తాళము వేయుచుండిరి. కొందఱు-బాగుబాగు-అనుచుండిరి. ముందర ఉన్న రాజబంధు వొకఁడు తన యభిజ్ఞత తెల్లగా తెలుపుటకుఁ గాబోలు తల నూఁపెను. ఊఁపుతో శిరస్సుపైనున్న ముప్పదిమూరల పాగా తిలకకు దాపుగా పడెను. తిలక త్రుళ్లి పడెను. ఒకతూరి సభా సభా నివ్వెరపడెను.

తిలక చిఱునవ్వుతో మరల అందుకొనెను. వెంటనే తలయూఁపులు.

రాజు సేనాపతి దిక్కు చూచెను.



సేనాపతి ముందరికి వచ్చి—మీలో ఎవరు తలత్రిప్పుదురో వారితల ఈకత్తికి బలి అని నిలువఁబడెను. తరువాత చాలమంది సైనికులు బిలబిలమని వచ్చి విచ్చుకత్తులతో నడుమనడుమ నిలువఁబడిరి.

తిలక నిర్భయముగా కూర్చుండెను, ఆమె చక్రము త్రిప్పినటులు, తీఁగ ప్రాఁకినటులు. లత చెక్కినటులు, ఈశ్వరుని క్రొత్తక్రొత్త విభూతులు చూపుచున్నటులు, నాదబ్రహ్మము న తాను లీనయయి సభ్యులను లీనులఁ గావించి మృదువుగా, మనోహరముగా అటిటు కదలక బొమ్మవలె, సరస్వతివలె పాడెను.

సభ్యులకు, అందును ముఖ్యముగ ముందు కూర్చున్న సభ్యులకు వాక్కు ఉన్నటులు లేదు; తలలు అసలు ఉన్నటులే లేవు.

ఆహాయనక, బళీయనక, [illegible]సక, ఇతరుల మోములను చూడక, ఆనందజడులైన



అంతఃపుముఖులోక. లిరువురు ఏకాగ్రతతో చెవులలో మనస్సు పెట్టుకొని నడుమనడుమ తల లాడించుచుండిరి. మిగిలినవారు తమ్ముఁజూచి పరిహాసించుటయు వారెఱుఁగరు.

తిమ్మజగపతి రాజుగారు లేచి వారికడకు వెళ్లి అయ్యా— తాము ఈ కృపాణమును కరుణించినారు. మీ అభిజ్ఞాన మృతికే ఆనల అని వినయవినమితులైరి.

అధీరధీరగతులు

శ్రీ విక్రమదేవవర్మగారు

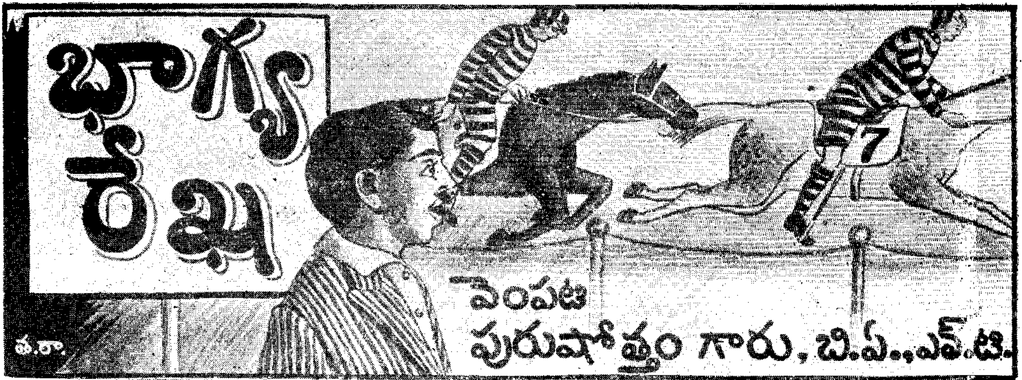
ఇంచుకంత దెలియు నీలోకభవులెయు,
క్లేశ మింతలేక దేనిఁ జేయ
రిట్టులుండఁ జేయునే? యెట్టిపని నను
ద్దిష్టుఁడగుచు నన్ని దెలియు విభుఁడు.

ఒకొకమనుజుని సృజియింప నొకొకలక్ష్య
ముండుఁగద యహంకృతి-నధీరుండు దానిఁ
దెలియలేకన్ని యోమార్గములను ద్రొక్కి-
చేయవలసినదానిని జేయలేక

పొందవలసిన దానిని బొందలేక
చచ్చు చొదవుచు సంసారచక్రమందు
భ్రమణ మొందుచు దుఃఖాంబురాశిమునిఁగి
తేలెడు విధాన మారియుంజాలఁ డహహా!

బుధుఁ డహంభావమును బాసి విధిగఁ జేయఁ
దగు పనుల స్వార్థరాహిత్యముగ నొనర్చు
చీశసక్తుఁడై ఘోరసంసృతిని మీఱి
శాశ్వతానందమయమగు స్థాన మొందు.

పేకాఫీసు.



౧

వేటూరు సత్య బంగారు రావు ౨౮ ఏండ్లయువకుడు. ఆంధ్రుడు. కృష్ణానదీ ముఖప్రాంతమందున్న వేటూరతని జన్మస్థానం. కాని యితని తాతయిన చిన్నతనమందు వర్తకవ్యాపార సందర్భములో ఉత్తరార్కాడుజిల్లాలోని షోలింగిపురంలో చిన్న యిల్లు సంపాదించి అక్కడనే యుండిపోయెను. బంగారురావు తండ్రి ఆ ప్రాంతాలనే రివిన్యూ యిన్స్పెక్టరుగా స్థిరపడం చేత వారికుటుంబం తిరిగి తమప్రాంతాలకువచ్చే ప్రయత్నాలేమీ జరిపియుండలేదు.

బంగారురావు బి. యే. క్లాసు రెండుసంవత్సరాలు మద్రాసులో చదివాడు. అందుచేతనున్నూ, చాలా కాలంనుంచి అతని తండ్రి తాతలు అరవదేశాల్లో ఉండడంచేతను బంగారురావు అసలు ఆంధ్రుడైనా మొత్తము మీద వేషభాషల్లోను, మరి యితర అలవాట్లలోను మన తమిళసోదరులను మిక్కిలి పోలియుంటాడు. ఇంట్లోను అక్కడ తెలుగు భాషేవిశేషంగా మాట్లాడుతాడుకాని ఆభాష తెలుగుజిల్లాల్లో వాళ్లకి కొంచెం యాసగా యుండకమానదు ఆయన మాట్లాడడం మొదలు పెడితే అరవం ఆంధ్రం పరస్పరం మరచి మిశ్రితమై పోతాయి. అది "యిట్లాకొంచుకురా", "వీరిస్టారండా", "వుడిచివేయండ", "తోశివుడు", "అప్పిడప్డిఉంది", అనేవి యీయన వినోద భాషాజ్ఞానం వెల్లడించు కొన్ని samples (శాంపిల్సు.)

౨

ఈ బంగారురావు బి. యే. ప్యాసు అయినవెంటనే ఉద్యోగాన్వేషణం మొదలు పెట్టాడు. అంటే చాలాచోట్లు తిరిగాడని కాదు అర్థం. దరఖాస్తులు మాత్రం పెట్టి try (ట్రై) చేశాడు. కొంత కాలానికి పేపర్లలో Advertisement column (అడ్వర్టయిజుమెంటు కాలం) చూస్తే విసుకు, అసహ్యం పుట్టింది. ఎక్కడికి దరఖాస్తులు పెట్టినా తిరిగి జవాబు లేదు.

దరఖాస్తుల్తో ఉద్యోగాలయ్యే రోజులు పోయి చాలాకాలం అయింది, ఆవిషయం మన బంగారురావుకేం తెలియదు, ఉద్యోగం సంపాదించాలంటే ముందు ఆఫీసర్నే చూడాలో, గుమాస్తానే చూడాలో. లేకపోతే ఆఫీసు మేనేజరంటూ ఉంటే అతన్నే చూడాలో, చూస్తే యెవరిని యెల్లాచూడాలో, సిఫార్సు ఏరకంది పట్టుకెళ్లాలో, యిందులో యెవరికేనా పంచు, ఫలం యివ్వాల్సి ఉంటుందో, యిస్తే ఉద్యోగం కాకముందో, అయింతరువాతో, ఏమి తెలియదు యీతనికి. అందుచేత యెంతకాలం కాచుకూర్చున్నా ఉద్యోగం యెక్కడా కలిసి రాలేదు.

3

చివరకు ఒకనాడు తెనాలిలో అతని అత్తారింట్లో unemployed circles (అన్‌యెంప్లాయిడ్ సర్కిల్సు) లో చీట్లపేక ఆడుతుండగా పైకాఫీసు మెంబరొకాయన యీయన బావమరిది తోటి 'యే మయ్యా మీ

Brother-in-law (బ్రదరిన్లా) యేంచేస్తున్నాడేమిటి. ఊరికేనే ఉన్నట్టున్నాడే. Why not he accept tutorship to a young fellow reading in fourth form? This student is the son of a small Zamindar. బహుశా ఏ 30 రూపాయలో యిస్తాడు. per month (పెర్ మన్తు)' అన్నాడు.

అప్పుడుమాత్రం యెవరు మాట్లాడలేదు. పేకాట బహుతీవ్రంగా నడుస్తోంది. జేస్తులు, పై జేస్తులు, కుదేళ్లు, షుంచేళ్లు, తాబేళ్ల మీద పోతోంది. మెంబర్ల points of dispute (పాయింట్స్ ఆఫ్ డిస్ప్యూటు)తో యింటి పెంకులు లేచిపోతున్నాయి. అందుచేత ఆట ముగించేవరకు ఊరుకుండి తరువాత యీ చెప్పినాయన్ని డిగి details (డిటైల్సు) తెలుసుకుని ఆయనవద్దనుంచి ఒక letter of introduction (లెటర్ ఆఫ్ ఇన్ట్రడక్షను) తీసికొని బెజవాడ చేరుకున్నాడు బంగారు రావు.

౪

బెజవాడలో జమీందారుగారియిల్లు చేరి ఆయన్ని సమీపించి ఉత్తరం యిచ్చాడు. అది చూసుకొని ఆయన "సరే మీరిప్పుడు ఊరికేనే ఉంటున్నారా యేమిటి?" అన్నాడు.

"చిత్తం"

"మాపిల్లవానికి Tution undertake (ట్యూషన్ అన్డరుటేక్) చేస్తారా. Fourth form (ఫోర్తు ఫారం) చదువుతున్నాడు అబ్బాయిగారు Daily (డైలీ) "Two hours morning, Two hours evening, వాడితో studies లో spend చెయ్యాలి."

"చిత్తం, చిత్తం"

"నేను నా dealingsలో కొంచెము blunt గా ఉంటాను. మీ అపేక్ష ఏమిటో మొగమాటము విడిచి చెప్తారా?"

"తమరే శెలవివ్వండి. నేనేంచెప్పను?"

"అయితే Rs 25 Rupees per mensem. యేమంటారు?"

(కొంచెము మాటనంజుతు) "Rs. 30. అయినా అయితే......"

అన్నాడు మేటూరు.

"సరే దానికింత higgling యేమిటి. రేపటి నుంచి మొదలు పెట్టండి?"

అన్నాడు జమీందారు.

"Thank you very much, Sir, నమస్కారమండి. శెలవుతీసికొంటాను" అని బయటపడి రైలుస్టేషనుదగ్గరవున్న Welcome Hotel లో తయారై టిఫిన్కి కూర్చున్నాడు Mr. S. B. R. Metur.

Mr. S. B. R. Metur అంటే యెవరో కొత్త మనిషికాదు. మనదేశవాళీ బంగారురావే. కాకపోతే కొంచెం పేర్లో మార్పుకలిగింది. మనిషిపాతవాడే. ఈ పేర్లో మార్పుయిప్పుడు కొత్తగారాలేదు. కాలేజీలో చదివేటప్పుడే యితని circle of friendsలో S.B.R. Metur అని అందరూపిలుస్తూంటే యితనికికూడా బుద్ధి పులకరించినది. అందుచేత చిన్నపిల్లలకి చొక్కాతిరగేసి నుండెలమీదికి వీపుతొడిగేటట్లు యింటి పేరు తిరగేసి వాడేవాడు అప్పటినుంచి. డాక్యుమెంట్లు, రిజిస్ట్రేషన్ మొదలైన వ్యవహారవిషయాల్లోతప్ప యెవరికైనా తన address (ఎడ్రస్) యిచ్చేటప్పుడు, Letter heads (లెటర్ హెడ్స్)లోను Visiting cards (విజిటింగ్ కార్డ్సు) మీద కొత్తఫక్కీయే తొక్కేవాడు S.B.R. Metur అని చదివితే పేరు మహాబాగావుండేది అతనికి. ఎవరైనా విన్నవాళ్లు 'యితనెవడురా ఎవడో బంగాళీ వాడల్లావున్నాడు'అని అనుకుంటారని లోపలకుతూహలం. అదికాక పేరల్లామార్చి వాడటంFashion of the day (ఫాషన్ ఆఫ్ ది డే)కూడాను.

Tiffin (టిఫిన్) పూర్తికాగానే మేటూరు బయలుదేరి సరాసరి Telegraph (టెలిగ్రాఫ్)ఆఫీసుకి చేరుకున్నాడు. షోలింగిపురానికి wire (వైర్)యిచ్చాడు. మరి రెండు రోజులకల్లా అతని Family (ఫామిలీ) నంతా బెజవాడకు Import (దిగుమతి)చేసుకొన్నాడు.

౫

బెజవాడవాలో జమీందారుగారింటికి మూడు ఫర్లాంగులదూరంలో ఒక చిన్న decent house(డీసెంటు హౌస్) Rent (రెంటు) కు పుచ్చుకున్నాడు నెలకు పదిహేను రూపాయలిచ్చి. దానితోటి వచ్చేజీతంలో పదిహేను రూపాయలు పోయింది. మిగత పదిహేను రూపాయలకి ఖర్చుకని పెట్టుకుండేది. భార్యాభర్త లిద్దరిని కాఫీగతప్రాణా లయిపోయినాయి మొదటినుంచి. వీరికి తోడు మూడేండ్ల ఆడపిల్ల. సరిగా వేళకి ఆపిల్ల ఆరాటంచూస్తే దానికికూడా కాఫీతోటే ఉగ్గుపెట్టారా తల్లిదండ్రులు అని సందేహం స్ఫురిస్తుంది. మొత్తం మీద పొద్దునా సాయంత్రం కాఫీతోటి యెనిమిదిరూపాయ లయిపోయేవి. తక్కిందికాస్తా కాఫీహోటల్ కింద సరిపోయేది. సంసారానికి యిక యితర ఖర్చులకింద యే ముప్పదిరూపాయలయినా కాకమానవు యేఖర్చయినా తగ్గిద్దామంటే దంపతుల్లో యెవరికి చేతకాదు. అందు చేత నెలకు ముప్పదిరూపాయల చొప్పున అప్పుచేయడం మొదలుపెట్టాడు మేటూరు. తండ్రినేనా యెవరినేనా అడుగుదామంటే కొంచెము shameful (షేమ్‌ఫుల్) గా feel (ఫీల్) చేసేవాడు ఆంధ్రదేశంలో పడ్డ కొద్ది కాలంలోనే వేషభాషల్లోమార్పు వచ్చేసిందికాని కాఫీ మొదలైన దక్షిణదేశ సంపర్కపు అభ్యాసాలు మాత్రం మార్చుకోలేకపోయినాడు మేటూరు.

అయితే అప్పుతీర్చే విషయంలో ఆలోచన ఏమిటి? బిళ్లకుడుంవంటి తెల్లరూపాయి యిట్టే చేతిలో వేసికొని మీనం మేషం లెక్కవేసిచెప్పాడుగా సిద్ధాంతి గారు, ఇతన్ని అదృష్టం కేవలం కౌగలించుకుంటుందని, అదికూడా చాలా త్వరలోనేనని! కాబట్టి దాపులోనే యేదో బంగారు కొండొకటి తనకు యోగిస్తుందని, మంచి వుద్యోగం ఒకటి యెవరో పిల్చియిస్తారని ధైర్యం. ఇల్లా ఒక ఆరునెలలు గడచింది. అదృష్టం కనబడలేదు. ఏమూలనుంచీ ఆస్తియేమీ సంక్రమించలేదు.

ఇతని అత్తగారికి మంచి ఆస్తివుందని, యితని

వాళ్లువాళ్లు చెప్పగా విన్నాడు. అడుగుదా మంటే బాగుండదేమో! భార్య యెన్నిమాట్లు అడిగిచూచినా "నాకేతెలుస్తుంది. యెవరాస్తి యెవరికిస్తారు?" అంటూ వచ్చిందికాని, యేమున్నావుంటే గుట్టుబయలు పెట్టింది కాదు.

౬

ఇక యిదంతా బాగుండలేదనుకున్నాడు మేటూరు. ఎక్కడచూచినా age of lotteries (ఏజ్ అఫ్ లాటరీస్)గా కనిపించింది. వాళ్లువాళ్లు లాటరీలు వేయటం చూసి తనకేదైనా దొరికితే ముక్తి వాటిల్లోనే అని అనుకున్నాడు. వెంటనే St Barthalomew Relief Fund (సెంట్ బార్థలోమ్యూరిలీఫ్ ఫండ్) నిమిత్తం మొదలుపెట్టిన Grand Raffle (గ్రాండ్ రాఫుల్) తాలూకు చీట్లపుస్తకం ఒకటెక్కడో పట్టాడు తంటాలుపడి. Friends (ఫ్రెండ్స్) అందరిచేత తల ఒకపావలా చీటీ వేయించాడు. పుస్తకం అల్లా అమ్మినందుకు రెండుచీట్లు Free (ఫ్రీ)గా వచ్చేశాయి. అవి తన యిష్టంవచ్చిన నంబరు చీట్లేవేశాడు. వేసిన మూడు నెలలకు Results (రిజల్ట్స్) చెప్పారు. చాలా ఆతుర్దాతో మేటూరు ఆకాగితంలో లీష్టు అంతాపరికించి చూశాడు.చూడడం పూర్తి అయింది. మొహంలో నెత్తురుచుక్క కనబడలేదు. "అరరే కాస్తలోపోయింది" అన్నాడు. "నానంబరుపై నంబరుకు క్రింద నంబరుకు prize (ప్రైజ్) వచ్చింది. కాస్తలోతప్పిపోయింది అదృష్టం. Imust try again (ఐమస్టు ట్రై ఎగెన్)" అన్నాడు.

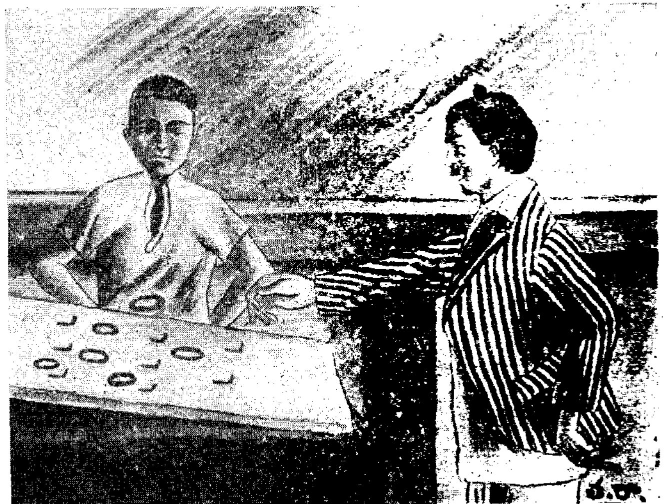
మళ్లీ ఏలూరులో మల్లెలవారి మేడలాటరీ అన్నారు. చీటీ పదేసి రూపాయలు. "పోతేపోయింది అదృష్టంవుంటే తప్పకుండానాకేవచ్చితీరుతుంది. సిద్ధాంతి గారు ఇల్లుకూడా సంపాదిస్తానన్నాడుగా! Perhaps this opportunity is specially intended for me," (పర్ హాప్స్ దిస్ ఆపర్‌ట్యూనిటీ యీజ్ స్పెషల్లి ఇన్‌టెన్‌డెడ్ ఫర్ మి). అంటూ Try (ట్రై) చేశాడు మరొక chance (ఛాన్స్). తీరా అంతా అయిం తర్వాత చూసే యితని పేరుకి 25 పేర లోగా

యిటూ అటూ ఏపార్వ్యానా ఒక్క prize (ప్రైజ్) కూడా రాలేదు. "What is this? (హ్వాటీస్‌దిస్?) యీమారు Sure (ష్యూర్)అనుకున్నాను. Nonsense (నాన్‌సెన్సు) నాపేరుచెప్పితే యేదీ కలిసిరావడంలేదు. కాబట్టి యీమాటునా Wife(వైఫ్) పేరట Try(ట్రై) చేస్తాను"అన్నాడుBrother Metur((బ్రదర్ మేటూరు)

మళ్ళీ Next lottery (నెక్స్టు లాటరీ) కోసం యెదురుచూస్తూ వుంటే మూడువందల రూపాయలది చేతి వంక్లీ, రాళ్ళ కూర్పుది, lottery (లాటరీ) అన్నారు. Each ticket one Rupee (యీచ్ టికెట్ ఒన్ రూపీ). "నాకు లేకపోతే నా wife (వైఫ్) కేనా లేదా అదృష్టం. చూద్దాం" అని 3, 4 టిక్కెట్లు అక్కడో నంబరు అక్కడో నంబరు కొన్నాడు. తరువాత అదృష్టాన్ని నిరీక్షిస్తూ కూర్చున్నాడు. చెప్పిన time (టైం) ప్రకారం కొన్నాళ్ళకు Lottery box (లాటరీ బాక్సు) తెరిచారు. కాని మామూలికి ఏమీభిన్నంగా జరుగలేదు. మేటూరికి సున్నా అయింది వ్యవహారం. మూడు వందలరూపాయల వంకి యీ ప్రైవేట్ రూపాల ఆస్తిపరురాలైన ఒక సాహుకారి భార్యపేరట వచ్చింది. న్యాయమంతేగా మరి. మనిషేం, భగవంతుడేం, కలిగినవాళ్ళకి యింకా యివ్వడం, లేనివాళ్ళకి ఉన్నది కాస్త లేకుండచేయడం. ఈసూమూలు అందరకు తెలిసిన విషయమే.

ఇల్లా The cawnpore Poor Relief Lottery (ది కాన్‌పూర్ పూర్ రిలీఫ్ లాటరీ), The South Indian Lottery Bureau Raffle (ది సౌత్ ఇండియన్ లాటరీ బ్యూరో రాఫుల్)The Kalinga Fortunato House Raffle (ది కళింగా ఫార్చునేటో హౌస్ రాఫుల్) The Aryapur Deaf and Dumb School Raffle (ది ఆర్యాపూర్ డెఫ్ అన్డ డమ్బు స్కూలు రాఫల్) The Kistna Luck home Raffle (ది క్రిష్ణా లక్ హోమ్ రాఫుల్) మొదలైనవి యింకా యెన్నో లాటరీల్లో విశేషంగా ప్రయత్నం చేసి చూశాడు. కాని అదృష్టం యెక్కడదాక్కున్నదో కాని మొహం అయినా చూపించింది కాదు. మేటూరు ప్రాణంవిసిగింది. కాని ఎల్లా ఊరుకోగలడు? దేనికే నా అలవాటు పడకుండా వుండాలికాని, అలవాటైంతరువాత ఆవిషయం వదలిపోవడం చాలాకష్టం. ఈలాటరీలు వేయడం ఆలాటి అలవాటే. అందుచేత మేటూరు మొదట సరదాగా వీటిల్లోకి దిగినా తరువాత గ్రహపాటుగా మారి చివరకు అలవాటుగా పరిణమించింది వీటి వీటి తలూకు అభ్యాసం యితనికి.

కాని యీమారు మేటూరు చిన్న చిన్న రకాల లాటరీలు ప్రారంభించాడు. Christmas (క్రిస్టమస్)కి మద్రాసు వెళుతూ జమీందారు గారు కొంచెం పాలో దాకకలిసి వస్తుందని యితనినికూడా రమ్మన్నాడు వెంట. ముందువెళ్ళగానే అక్కడ మూర్ మార్కెట్టులో పెట్టిన సీజన్‌లాటరి అన్నిటిలో ఒక trial (ట్రయల్) చూశాడు Metur. కానీ కానీ రింగులు కూడాకొని రెండు రూపాయలవి, అనగా నూట యిరవై యెనిమిది chances (ఛాన్సెస్) వంచినకరిమాసి సంకల్పంతో చూశాడు. ఇంకా ఏమేమో try(ట్రై) చేశాడు; ఫలితం...? వేరే చెప్పాలనా "Loss and Dis



appointment" (లాస్ అన్డ డిస్ అప్పాయింటు

మెంటు). యీ స్నేహితు లిద్దరూ యితన్ని వదలి పెట్టలేక వెంబనే కనిపెట్టుకు తిరుగుతున్నారు.

'ఛా! Bad days (బ్యాడ్ డేస్) యికయిల్లాంటివాటిల్లో వేలు పెట్ట కూడదు' అనుకొన్నాడు మేటూరు ఒకరోజు సాయంత్రం.

౭

ఇలా మేటూరిగారి తత్వం కొద్దిగా మారవచ్చే సమయానికి ఒకనాడు మధ్యాహ్నం జమీందారుగారు గిండి Horse (హార్సు) రేసెస్‌కి వెళ్లటం తటస్థించింది. ట్యూటరుగారు కూడ వెంటవున్నారు. గిండి grounds (గ్రౌండ్సు)కి రాగానే మొదటి పందెం వేశాడు జమీందారు. ఈపందెంలో ఫలితాలు యెప్పటివప్పుడే చెపుతారు. లేకపోతే ప్రజలకు వాటియందు వెర్రి వ్యామోహం పుట్టదు. ఇప్పుడు ఫలితాలు చెప్పారు. జమీందారు యెనభై రూపాయలు గెల్చాడు. ఇంకా నూరు, నూటయాభై గెల్చారు కొంతమంది. అది మానేటప్పటికి మేటూరుకు మళ్లీ చాపల్యం పుట్టింది.

తనుకూడా వెయ్యాలని నాలుగు రూపాయల టిక్కెట్టుకొని పందెంవేశాడు. జాకీలు అశ్వారూఢులైనారు. గుఱ్ఱాలు పరుగెత్తాయి. ఫలితాలు చెప్పారు. మేటూరుకు పదిరూపాయలు లాభించింది. ఆఁ బాగుంది అనుకొన్నాడు. మళ్లీ పదిరూపాయలు వేశాడు. నలభై రూపాయలు win (విన్) వచ్చింది. "I think luck is just courting me. I must not stop here" (ఐ థింక్ లక్ ఈస్ జస్టు కోర్టింగ్ మీ ఐ మస్టు నాట్ స్టాప్ హియర్) అనుకొన్నాడు. ఇప్పుడే మనిషికి కొంచెం అహంకారం కమ్మింది. వచ్చిన నలభై రూపాయలు మళ్లీ పందెంవేశాడు. బాగావెళ్లేదైనా యితను పందెంవేసిన గుఱ్ఱం యికెవని గాలిబాగా సోకిందనగానే వెనక పడింది. అతని సొమ్మంతా మళ్లీ చుట్టింది. మేటూరికి పౌరుషం హెచ్చింది. ధైర్యం వెనక్కీ-ముందుకీ కాకుండా లాగింది కాని అదృష్టాన్ని కనుక్కోవాలని పట్టుదల తీవ్రమయింది. "అదృష్టం దాసుడుమాత్ర లాడుతోంది; తెలివి తేటలతో పనిచేస్తే ఎందుకు పట్టదు నా కదృష్టం" అనుకొన్నాడు.

మళ్లీ మళ్లీ మూడుమూట్లు మూడు యిరవైరూపాయలు వేశాడు. మూడు యిరవైలు అరవైరూపాయలు నపన మయింది. కొంతసరకు తెలివి తెచ్చుకున్నాడు. ఇల్లూ, సంసారం, స్థితి, జ్ఞాపకం వచ్చాయి. ఈరోజు క్షేమం చాలుననుకొన్నాడు. జూదం ఆడడానికి, యిల్లాంటి ప్రయత్నాల్లో పాల్గొనడానికి యేమీ భేదంలేదను కొంటున్నాడు.

సరిగ్గా ఆసమయానికి బాగాయెరుగున్న friend (ఫ్రెండు) ఒకడు కనబడి భుజంమీద చెయ్యివేసి "యేరా! brother (బ్రదర్) మొహంవ్రేలేశావు. రమారమణ గోవిందో హరి అయిందాయేమిటి? మనకి లాసేఅయింది. కాని పదిరూపాయలతో బుద్ధివచ్చిందిరా. నీకేదో యింక heavy (హెవీ)గానే తగిలినట్టుందే? నీమొహమేచెపుతోంది" అంటూ విచారమున్నదైన మేటూరు వద్దనుంచి బదులు రాకముందే అతన్నివిడిచి "అరే! Fools (ఫూల్సు) ఆగండిరా నేనూవస్తున్నాను," అని కేకేసి యింకో group of disappointed fortune-hunters (గ్రూప్ ఆఫ్ డిస్ అప్పాయింటెడ్ ఫార్ర్యూన్ హంటర్సు)ను కలుసుకున్నాడు.

ఆరాత్రి మేటూరి కునికితే ఒట్టు. అరవై రూపాయల నష్టం దుర్భరంగా కనిపించింది. దానికి తోడు కొంచెం లాభించిన జమీందారు పానీ"ఫూరు కోకపోయినారండీ. Why did you stake so much? (వై డిడ్ యు స్టేక్ సోమచ్)" అన్నాడు కూడాను. అందుచేత ఆరాత్రంతా మరింత విచారించాడు. గుబులు పడ్డాడు. ముందుముందు గతి ఏమిటా అని బెంగ పడ్డాడు. ఇన్ని కష్టాలు పెట్టుతున్న ఆయదృష్టాని భగవంతుణ్ణి తిట్టిపోశాడు. తెల్లవారింది. బంగారువన్నె సూర్యుడు తన తేజఃకిరణము లన్ని దిక్కులకును ప్రసరింపచేశాడు. సూర్యోదయమును దానితో మేటూరుకు జ్ఞానోదయమును కలిగినట్టు కనపడింది. "ఎప్పుడూ ఆశ పనికిరాదు. చెంపలు వేసికొంటున్నా. లాటరీలు యిక వద్దురా బాబూ, యెన్నడూ వద్దురా బాబూ" అంటూ మంచందిగాడు మేటూరు. ఆరోజుసాయంత్రమే బయలుదేరి తాను, జమీందారు బెజవాడకుచేరారు మరునాడు.

౭

బెజవాడచేరిన కొన్నాళ్ల వరకూ పాపం మేటూరు లాటరీలజోలికి వాటిజోలికి వెళ్లకుండా యెల్లాగో వూరుకున్నాడు. కాని యెన్నాళ్లల్లా వూరుకోడం? ఒకరోజున రామమోహనరాయి రీడింగురూమ్‌లో హిందూ పత్రిక చూసేప్పటికి మతి చంచలించింది. Address (ఎడ్రస్, జాగ్రత్తచేసి Kalinga Astrological Bereau (కళింగ ఎస్ట్రోలాజికల్ బ్యూరో) వారి publication (పబ్లికేషన్) Peeps into the future (పీప్స్ యిన్ టు దీ ఫ్యూచర్) తెప్పించాడు. మనం మామూలుగా చూస్తూండే అదృష్టదీపిక అనే పుస్తకం వంటిదేయిదీని. అందులో యెన్నిమాట్లు మేటూరు వేలు పొడిచి చూసినా You will pass in Part I only' (యు విల్ పాస్ యిన్ పార్టువన్ ఓన్లీ) 'You will pass in Part II only' (యు విల్ పాస్ యిన్ పార్టు టూ ఓన్లీ) అనే వచ్చేది. అదిచూచి "యిదెక్కడిదో Intermediate (యిన్టర్ మీడియట్)లో compartmental system (కంపార్టు మెంటల్ సిస్టమ్) అమల్లోకి వచ్చింతరువాత ఆలోచించి Special (స్పెషల్) గా వ్రాసిన గ్రంథ మల్లేవుందే. బి. యే. ప్యాసుఅయిన ముండాకొడుకు యింకా యిన్టర్ మీడియట్ గతేమిటి?" అని గిర్రున విసరి ఆగ్రంథాన్ని పారేశాడు యింటిమూరుమీదికి.

కాని వేలంవెర్రి యెల్లాంటిదో యీవెర్రిఅల్లాంటిదే. మనశరీరంలో ప్రవేశించి poisonous bacteria (పాయసనస్ బ్యాక్టీరియా) అనగా సూక్ష్మవిషక్రిములు యెంతచెరుపు చేస్తాయో యీవెర్రికూడా మనుష్యుల తత్వాలని యెంత చేటైనా మార్చేస్తుంది. అందుచేతనే కాబోలు మేటూరుగారు చివరకు వీధులవెంబడి బయలుదేరుతూ Canvass (క్యాన్వాస్) చేయబడే బిల్లోరి అద్దాలు, పెద్దపెద్ద బొమ్మపటాల లాటరీలను కూడా వదిలిపెట్టాడు కాడు. కాని నెత్తిమీద కూర్చుంది దురదృష్టదేవత. కనుక ఫలితంలోమాత్రం ఏమీ మార్పు కలగలేదు. మన తాపత్రయాలకోసం నక్షత్రాలు, అవసరంగా మారవుకదా మరి!

౮

మేటూరు ప్రాణం విసిగివేసారింది. ఒకరోజున భార్యతో "ఏమే, ఏంచెప్పావు ఆవిషయం? నీవా! మీఅమ్మకున్నంత గుంభన ఉన్నది నీదగ్గిర. నీవు రహస్యం బయటపెడతావా. నే నెరగనూ?" అన్నాడు. "అయ్యో! నాకు తెలియవండీ. ఇస్తే యిస్తుందేమో; ముందుగా యేమడగను నేను. యేం బాగుంటుంది" అన్నది Mrs. Metur (మిసెస్ మేటూరు.)

"చాల్చాల్లే. ఎవరికి చెపుతావు. ఇప్పుడే యిస్తే అది కాస్తానాకిందే వినియోగ పరుస్తానేమో అని భయం మీవాళ్లకి. సరేకాన్లే, నాకు అదృష్టం అంటూవుంటే బయట పడక పోతుందీ? కాని అదేదో త్వరలో తేలకపోతే మనస్సుకు చాలా కష్టంగా వుంటుంది! నాలుగు డబ్బులు దొరికే ఉద్యోగమూ యేమీ దొరికింది కాదు. పోనీ ప్లీడరీకిపోతే బాగుంటుందని చూస్తే ఆచదువుకయ్యే ఖర్చులో? అప్పుకి యింకా అప్పా? పైన పరీక్ష అయి రాగానే యెన్నాళ్లు వూరికే కూర్చోవాలో? ఏమీ బాగుండ లేదు వ్యవహారం" అంటూ ఒక రోజు ప్రొద్దున పడకకుర్చిలో విశ్రమించియున్న మేటూరు కన్నుమూసికొని కాస్త కునికాడు.

నిద్రలో యేదో మంచి కలవచ్చింది. చాలా విశేషాలు కనిపించాయి. అందులో అంశాలన్నీ మేటూరుకు జ్ఞాపకం లేవు కాని కలధోరణిచూస్తే అతనికేదో గొప్ప యదృష్టం దాపులోనే వున్నట్టు తోచింది. ఆ సాయంత్రం అంతా కుడికన్ను అదిరింది అతనికి. ఇవికూడా చూసేటప్పటికి తప్పక యేదో మంచి కలుగ నున్నదని అపేక్షపడ్డాడు మన మేటూరు. భార్యకు యెడమ కన్నదిరిందని కూడా చెప్పింది. ఈ రెండు సందర్భాలు జతపరిచి చూస్తే తమకు మహత్తరమైన అదృష్టం సంభవింప నున్నదని దంపతులిద్దరూ కులాసాపడ్డారు. ఆరునెలలు సహవాసం చేస్తే వారు వీరవుతారు. అనేసామెత వూరికేపుట్టిందా. పెనిమిటి సహవాసం కలిగిన తరువాత పూర్ణమ్మకు కూడా అదృష్టదేవతను గురించిన పిచ్చి కొద్దిగా పట్టింది.

౧౦

ఇల్లా కలవచ్చిన మరుదినం ఇంగ్లీషు న్యూయియర్సుడే. ప్రొద్దున్నే రెండు లోటాల కాఫీ త్రాగేసి మేటూరు కుర్చీలో జారగిలపడి జన్మభూమి ఇష్యూ ఒకటి చూస్తుండగా మూడు ఉత్తరాలుయిచ్చి "New Year's day (న్యూయియర్సుడే) మామూల్ యివ్వాలసి వుంది పంతుల్ సాబ్" అని సూచించే లాగ బలే యింపుగా గౌరవపూర్వకంగా జాగ్రత్తగా యెవడు అరిచి చచ్చినాసరే మామూళ్లేమిటని కలాయించే గట్టిగుండె పెద్ద మనుష్యుని మనస్సుకు కూడా యిద్దామని బుద్ధి పుట్టించేలాగ, అతన్ని చూచి విన్నవాళ్ల సహజగర్వాన్ని చక్కిలిగింత పెట్టితీరేలాగ, అర్చి ఆర్చి, రెండు మాట్లు "సలాం సాబ్" అని Magic Salute (మ్యాజిక్ శాల్యూట్) కొట్టి వెళ్లి పోయినాడు షేక్ బడే, ఆ వార్డుపోస్టుమన్.

ఆమూడు ఉత్తరాల్లో ఒకటి తెనాలి stamp (స్టాంపు) వేసివుంది. దస్తూరీ, ముద్ర, చూడగానే మేటూరు గ్రహించాడు అది తన Brother-in-law (బ్రదర్ ఇన్ లా) దగ్గరనుంచని. కవరు లావుగా వుంది. ఏమిటా అని విప్పిచూశాడు. రెండు మందపాటి కాగితాలున్నాయి అందులో. అందులో ఒకదాని మీద యిల్లా వుంది?

Tenali
Dated, 31-12-28.

IN HASTE

Dear Bil,

Find enclosed a check in favour of my sister and yourself. Acknowledge receipt of the same. Attend to it More in my next.

Yours affly.
Sanjiva Rao.

తెనాలి
డిశెంబరు, 31-12-28......

తొందరలో

బావా!

మాచెల్లెలి పేరట, నీపేరట ఒక చెక్కు యిందుతో పంపడమైనది. ముట్టినట్టు రాస్తూ దానివిషయం చూడు. మళ్లీ ఉత్తరంలో విపులంగా—

సంజీవరావు

వెంటనే రెండవ కాగితం మడత విప్పాడు. అదే చెక్కు. అందులో రూపాయల మొత్తం వేసే చోట రూ. 2000 అంకె వేసుంది. అది చూశాడు మేటూరు. ఇక రెండవ అక్షరం వంక కన్ను పోనియ్యలేదు. కాగితం ఇక చూడకుండానే మడిచి ఆలావుంచుకున్నాడు. చేతితో కళ్లు మూసుకున్నాడనడానికి వీలులేదు, తెరుచుకున్నాడనడానికి వీల్లేదు. అల్లా యేమిటో ధ్యానంచేస్తున్నట్టున్నాడు. కాని అతని ధ్యానంమాత్రం అక్కడలేదు. అతని హృదయంలో సంతోషతరంగాలు పర్వతాగ్రాలంటేటట్టు పొర్లి పోతున్నాయి. అప్పుడే పూర్ణమ్మవచ్చి "మావాళ్ల దగ్గిరనుంచి ఏమైనా వుందా ఉత్తరం?" అని కచ్చేరిసావిడి తలుపునంటి నుంచుని ప్రశ్నించింది. ఆప్రశ్న విన్నాడుగాని మేటూరు జవాబేమీ యివ్వలేదు మొదట. కాస్సేపటికి ఆచెక్కు నేలమీదకి జారవిడిచి "అదిగో రెండు వేలకి చెక్కు పంపించారు."



అని ఆవిడపంక తిరక్కుండానే ఏమేమో ఆలోచించడం మొదలుపెట్టాడు (భార్యా ఆ చెక్కుతీసి జాగ్రత్తచేసింది) ఎందులోను extremes (ఎక్స్ట్రీమ్సు) పనికి రాదు. 'అతి సర్వత్రవర్జయేత్' అన్నారు. కాని మేటూరికి మితిమీరిన ఆనందంతో ఒకవిధమైన అంధకారం కమ్మేసింది. అనిర్వచనీయమైన వేగంతో భావతరంగాలు ఒకదానొకటి తరుముతున్నాయా అన్నట్లు ఉబికి పోతున్నాయి, అతను యింతకాలం పడిన మనోవేదన అదృష్టదేవతాన్వేషణమందు కలిగిన Disappointments (డిస్అప్పాయింటు మెంట్సు) యిక తొలగిపోయినాయనుకొన్నాడు. ఇంతకాలానికి గదా అదృష్టం నన్నువరించిం దనుకొన్నాడు. చెక్కు తనకూ, తన భార్యకూగదా అనుకొన్నాడు, ఎవరికైతే ఏం. ఇందులో ఎవరిదైనాగాని చివరకి తనదేగా అనుకొన్నాడు. ఇక కష్టాలు బాసినాయిరా బాబూ, యిదే సిద్ధాంతిగారు చెప్పిన అదృష్టం కాబోలనుకున్నాడు. మర్నాటినుంచి వెధవట్యూషన్ వదిలేసి యేదైనా మంచి profitable concern (ప్రాఫిటబుల్ కన్సరన్) లోదిగో లేక ఆజూలైలో pleadership course (ప్లీడరుషిప్పుకోర్సు)కి వెళ్లో Life(లైఫ్)లో fortune build (ఫార్చ్యూన్ బిల్డు) చేస్తామనుకున్నాడు. ఇల్లా ఒక్క త్రుటిలో లెక్కలేనన్ని భావాలతోటి అతని బుర్ర నిండిపోయింది.

మళ్లీకాస్త ఒళ్లు తెలిసింది. ఏమిటో జ్ఞాపకం వచ్చిం దతనికి. చివ్వున కుర్చీలోనుంచి లేచి భోజనశాల్లోకి వెళ్లాడు.

౧౧

భోజనశాల ప్రవేశించి భార్యనుపిల్చి "ఇదిగో! చెక్కుఏదీ" అన్నాడు మేటూరు. "నాపెట్టెలో దాచాలెండి" జాగ్రత్తగానే ఉంటుంది. ఆమాత్రం తెలియదనుకున్నారా యేమిటి? అయితేనూ రేపు Bank (బ్యాంకు) వుంటుంది కాదండీ? ఈచెక్కుమార్చి తిరిగి నాపేర వేయిస్తారా యేమిటి పైకం? లేకపోతే మీ పెదనాయనగారి ద్వారా యెవరైనా నమ్మకమైన వాళ్లకి యెక్కువ వడ్డీకి తిప్పేయేర్పాటు చేస్తారా? యేమిఆలోచన చెప్తారు?" అన్నది పూర్ణమ్మ చారులో తిరగమూతవేస్తూ. ఈడబ్బు ఎల్లాగా జాగ్రత్తచెయ్యడం అని ఆవిడా చాలా ఆదుర్దాపడుతోంది పాపం.

భార్యమాటలువిని కొంచెం నిర్ఘాంతపోయాడు మేటూరు. వెంటనే గట్టిగా "కాస్త అదృష్టం బాగుపడిందేమో అనుకుంటున్నా. దానికప్పుడే పుడకలాగ తయారవుతున్నావూ? నే యేదో యింక ఆలోచిస్తున్నా. వీలైతే లాకాలేజిలో ఒకయేడాది వెలగపెడదామనుకుంటున్నాను చదువు. సరసంవదిలేసి నిజంగా నీమనస్సులో వున్నమాట చెప్పూ. నే నే మనుకోను" అన్నాడు. "అయితే చెపుతావినండి. మీరేమీ అనుకోవద్దు. లాకాలేజీఆలోచన మానెయ్యండి. ఈరోజుల్లో అదేమీ లాభం లేదు. చూడడంలే మా అన్నయ్య మూడేండ్లనుంచి చేస్తున్నాడు. ఈరోజువరకూ దమ్మిడీ రావడం లేదన్నమాటే. నెలకు యేమువ్వైరూపాయలో వస్తే యేంలెక్క? ఏదోవున్నవాళ్లు కాబట్టి వాళ్లుదాన్నిగురించి అనుకోడంలేదు. మనకట్లా ఎల్లా కుదురుతుంది? బండీ సాగేవుపాయం చూడాలి. ఇక్కడికే చాలా అప్పుచేశారు. అది తీర్చేఆలోచన చూడండి. ఏదైనా ఉద్యోగంలో ప్రవేశించాలి. శుభ్రంగా మామయ్యనతో చెప్పి బ్యాంకు ఉద్యోగం సంపాదించండి. అది బాగావుంటోంది యీరోజుల్లో."

"ఆ! మనకెవ్వరిస్తారు అల్లాంటి ఉద్యోగాలు. అదృష్టవంతులగ్గాని మనకెవ్వరిస్తారండీ."

"ప్రయత్నం చేస్తేగాదండీ. ఇంట్లోకూర్చుని 'రా' అంటే ఉద్యోగంవస్తుందా? మనశక్తివంచన లేకుండా పురుషప్రయత్నంచేసి, ఆతరువాత భగవంతుడిపైన వెయ్యాలి భారం. ఇంకా కొద్దిరోజుల్లో మామయ్యన యిక్కడికేమో వస్తాడట ఏదోపనిమీద. అప్పుడు మనవిషయాలు చెప్పి నీవల్లకావాలిపని అని గట్టిగా చెప్పి ప్రయత్నంచేస్తాను. ఈ పైకంవిషయం మాత్రం మీరిప్పుడేమీ అపేక్ష పెట్టుకోవద్దు."

"అయితే పోనీ, నావంతైనా నాకివ్వవూ? చెక్కు యిద్దరిపేరట వ్రాసింది యెందుకు మరీ, కొంత

రలో వ్రాశాడట మీఅన్నయ్య. ఈ మా రుత్తరంలో యెవరి కెంత ఉద్దేశించారో రాస్తాడు బహుశా."

"అల్లా యెందుకంటుంటారండి? చూడండి మళ్లీ చెక్కు. మొదట సరిగా చూశారో లేదో" అంటూ తన పెట్టె తియ్యబోయింది అన్నపూర్ణమ్మ......కొంత సేపటికివచ్చి "యిదిగో చెక్కు" అని తనభర్తకిచ్చింది.

మేటూరు సావకాశంగా చూశాడు చెక్కును. తరవాత గుడ్లు రెండూ పడమటింటిచూరు కప్పగించాడు కొంచెంసేపు. మళ్లీ ఒకమాటు చెక్కు-వంక చూశాడు. తరువాత బిగ్గరగా చదువుకొన్నాడు. అందులో యిల్లావుంది.

Please pay to Mr. & Mrs. S. B. R. Metur two thousand only sterling best wishes. (ప్లీజ్ పే టు మిస్టర్ అన్డు మిసెస్ యస్.బి. ఆర్ మేటూరు టూ థౌజండ్ ఒన్లీ స్టెర్లింగ్ బెస్టువిషెస్)

"ఇదేమిటే! యెంతపొరబాటూ! ఏదీ—2000, Sterling best wishes (స్టెర్లింగ్ బెస్టు విషెస్సా) ఆ! ఔరా! బావా! ఎంతమోసమోయి! ఎంతమోసమో చూశావుటే? చూశావా మీఅన్నయ్య యేంచేశాడో?"

"అదేమిటే, ఏమిటండీ?"



"ఏమీలేదూ. అతనుపంపిన 2000 New year wishes (న్యూ యియ్యర్ విషస్) సంవత్సరాది అభివందనాలు. అతని తప్పేముందిలే, తప్పంతా నాదే" అంటూ మోకాళ్లమీద తలవాల్చి కొంతసేపు విచారించి యిల్లా మొదలుపెట్టాడు: "అదృష్టం, అదృష్టం, అని కలవరిస్తూ ఏదికాస్త మంచి సూచన కనబడ్డా అదృష్టం వళ్లోవచ్చి వాలుతోందని విభ్రమంచెందుతూ నోట్లో వేళ్లు పెట్టుకుంటున్న నాకు, మనసారా చేయవలసినంత ప్రయత్నం యెందులోనూ చేయక ఉద్యోగమే నన్ను వరించి వస్తుందని కూర్చున్న నాకు, కలిగిందానికి మించి వ్యయంచేస్తూ పటాటోపమే ప్రధానంగా యెంచిన నాకు, దైవభక్తిలేక పురుషకారమనేది యెరుగక వేరే అదృష్టమంటూ యేదోవచ్చి ఉన్నట్టుండి నన్నుచాలా గొప్పవాణ్ణిగా చేస్తుందని మూఢరీతిని నమ్మిన నాకు, అదృష్టదేవత దయ్యమై దాపరించి పీడింపబడుచున్న నాకు, యీమోసంచాలా సహాయంచేసింది. జ్ఞానంప్రసాదించింది. కళ్లుతెరిచాను. బావా, మంచిపాఠం చెప్పావోయి! అదృష్ట పిశాచమా! నీకోనమస్కారం. నిన్ను నేనొల్లను. నన్ను నీవుకోరకు. దైవచింత కలిగి శక్తివంచనలేక పురుషప్రయత్నం చేస్తూ మంచిచెడుగుల నాలోచిస్తూ నలుగురూపోయే మార్గానే పోతాను. ప్రపంచంలో అందరూ లాటరీలమూలానే ఆస్తులు సంపాదించి బాగుపడుతున్నారా? ఇక నాతత్వం బాగా మారిపోవాలి"

ఇట్లా అంటూ వుండగా సహవాసదోషంచేత అదృష్ట పిచ్చి కొద్దిగా పట్టిన పూర్ణమ్మ వెంటనే మేలుకొని యిల్లా అన్నది పెనిమిటిని ఓదారిస్తూ. "పోనిండి; ఇదీ ఒకందుకు మంచిదే. ఇప్పటికైనా యీ మాయ మార్గంవదిలేస్తే బాగుపడతాం. మా అన్న కాకితం పంపిస్తే, పోనీ కాస్తనిదానంగా చూస్తే పోయేదిగా? మీకే అల్లావుంటే నాకేంతెలుస్తుంది ఆడదానికి? వాళ్లూవాళ్లూ అన్నమాటలు నిజమే కాబోలు, నాపేర వేసిన రూపాయలు పంపిందనుకున్నాను మా అమ్మ. నాకూ నిజం తెలియదు. మొదట్లోచెపితే నా మాట మీద నమ్మకం లేక పోయింది గదా మీకు?"

ఆరోజు మొదలుకొని చాలా మారిపోయినాడు మేటూరు. పెద్ద Reformation (రిఫర్మేషన్) వచ్చేసింది మనిషిలో. First thing (ఫస్టు థింగ్) crop (క్రాప్) తీసి మేకపాదం అంత పిలక పెట్టాడు. బిళ్లగోచీ ప్రారంభించాడు, ప్రొద్దున్నే స్నానం, మూడు కాలాలా సంధ్యా, గాయత్రీజపం మొదలు పెట్టాడు. పొద్దునా సాయంత్రం అతను పెట్టే విభూతి పెండెకట్లు, స్నానం చెయ్యగానే ఆచిన్న పిలక ముడిలో ముడిచి పెట్టే జపాపుష్పం చూచి తీరాలిసిందే.

౧౨

ఈ క్రొత్తఫక్కీన నాలుగు నెల్లు గడిచింది. తరువాత ఒకరోజు ఉదయం మేటూరు పినమామగారు దిగారు. ఏదో బెజవాడలో పనిమీద వచ్చాడాయన. ఈయనకు Madras Secretariat (మద్రాసు శెక్రటేరియట్టు) లో యెనిమిది నందల రూపాయల ఉద్యోగం. ఆరోజు ఉదయమే భోజనాల ముందర సందర్భానుసారం గామాట్లాడుతూ పెనిమిటి విషయం తీసుకొచ్చి, వాళ్ల చిన్నాయనతోటి తన పెనిమిటికి ఉద్యోగం యిప్పించాలన్నట్టు సూచించి వదిలేసింది కూతురు. ఇక మామా అల్లుడు అందుకున్నారా విషయం. విపులంగా ముచ్చటించారు. "Influence (ఇన్ఫ్లూయన్సు) కలవాణ్ణి అవడంచేత Indian Bank Agent (ఇన్డియన్ బ్యాంకిఏజంటు)ను ఎరుగుదున్నాను. అతనితో చెప్పి try (ట్రై) చేస్తాను. Bank (బ్యాంకి)లో ప్రవేశిస్తావాయేమిటి? మొదట డెబ్బై రూపాయలిస్తారు నెలకి. తరువాత జీతం హెచ్చు చేయడానికి పరిమితి లేదు" అన్నాడు మామగారు. 'అల్లాగే'నన్నాడు అల్లుడు. పని అయిపోయిన కారణాన ఆరాత్రే వెళ్లిపోయినాడు మామ గోవిందయ్య.

తరువాత పదిహేను రోజులకి ఒకనాడు ఉదయం పదిగంటలకు please start to-day's Mail. Govindayya (ప్లీజు స్టార్టు టుడేస్ మెయిల్—గోవిందయ్య.) అని టెలిగ్రామ్ వచ్చింది మేటూరికి.

వెంటనే భార్యతో సంప్రదించి పదిహేను రూపాయలు బదులుచేసి రాత్రి పదిగంటలకు బెజవాడలో మెయిల్ ఎక్కాడు మేటూరు. మరుదినం ప్రొద్దున యెనిమిది గంటలకు మద్రాసు చేరాడు.

౧౩

ఆరోజున సాయంత్రం మామగారితో ఆరున్నర గంటలకు ఇండియన్ బ్యాంకు ఏజంటును చూడ్డానికి వెళ్లాడు. ముందుమామగారు వెళ్లిమాట్లాడి అల్లుణ్ణి పిలిచాడులోపలికి. అతను వెళ్లేటప్పటికి యెదురుగుండా పెద్దసోఫామీద జారిగిలబడి Navy cut cigarette (నేవీకట్ సిగరెట్) పీలుస్తూ కూర్చున్నాడు Agent Appadurai (ఏజెంటు అప్పాదురై). మనిషిచూస్తే అంగుష్ఠమాత్రుడు. మొహంలో కళకాంతులు లేవు. "ఎక్కడుందిరా యితనికి సుడి; యేమదృష్టం!" అనుకున్నాడు మేటూరు. Agent (ఏజంటు)ను చూస్తూనే Salute (శాల్యూట్) కొట్టాడు. కొంతమంది ఎవరైనా సలామ్ పెట్టినా, దణ్ణంపెట్టినా, ఎంతో please (ప్లీజు) అవుతారు. Life (లైఫ్)లో ఏంలేకపోయినా సరే వీళ్లకి ఎవరైనా సలాములుకొడుతూంటే చాలు. అందులోను ఎవరైనా చూస్తూవుండగా అయితే మరీసంతోషం; కాని యీ Agent (ఏ జంటు) మాత్రం వాటికోసం ఆశించిన మనిషల్లే కనబడలేదు.

Salute (శాల్యూట్) రిటరన్ చేయనేలేదు.

ఇంతట్లో "That's my son-in-law" (దట్స్ మై సన్ యిన్లా) అన్నాడు గోవిందయ్య అల్లుడు వంక వేలుచూపించి.

"I see that's the candidate"? (ఐసిదట్స్ దీ కాండిడేట్)

"Yes Sir; (యస్ సార్)

"Your qualifications please" (యువర్ క్వాలిఫికేషన్స్ ప్లీజ్)

"I am a graduate Sir." (ఐయాంమ్ ఎగ్రాడ్యుయేట్ సార్)

"Your age ?" (యువర్ ఏజ్)

"Twenty five Sir ;" (ట్వెన్ టి ఫైవ్ సార్)
"That's al right you may go."
(దటీజ్ ఆల్ రైట్ యు మె గో.)
"Good night Sir" (గుడ్ నైట్ సార్)

ఇల్లా సంభాషణకాగానే ఆగదివదలి బయటపడి



"దీనికర్థ మేమిటి? ఉద్యోగం యిస్తాడన్నమాటా, లేదన్న మాటా?" అని మేటూరాలోచిస్తూ వుండగామామగారు కూడా వచ్చాడు. "సరే లేవోయి మాట్లాడాను. పిటీషన్ పెట్టుకుంటే ఆర్డరుపంపిస్తానన్నాడు వారంరోజుల్లో వెంటనే దరఖాస్తుచెయ్యి" అంటూ మోటారు బస్సు ఎక్కాడు యింటికిపోవడానికి. అల్లుడూ ఎక్కాడు ఆయనతోటి.

మరునాడు టపాలోపంపాడు మేటూరు అప్లికేషను జాగ్రత్తగారాసి. దరఖాస్తుపంపిన రాత్రే బయలుదేరి మరురోజుకి బెజవాడ చేరాడు. యథాప్రకారంగా జపం గిపం సాగించాడు రోజూ. ఒకవారం రోజుల్లో చేతికొచ్చింది మద్రాసులో ఇన్‌డియన్ బ్యాంకిలో డబ్బైరూపాయలమీద ఉద్యోగానికి ఆర్డరు. ఆర్డరురాగానే జమీందారుగారి దగ్గర శెలవుతీసికొని family తో (ఫ్యామిలీ) సహా చెన్నపట్నం చేరాడు బంగారు రావు. (మేటూరు అనికూడా వ్రాసుకోడం, పిలిపించుకోడం లేదు పాపం, లాటరీస్ గీటరీస్ అన్ని fail (ఫెయిల్) అయినప్పటినుంచి) కొత్త ఉద్యోగంలో ప్రవేశించి కాలక్షేపం చెయ్యడం మొదలు పెట్టాడు.

౧౩

కొంతకాలం యిల్లా సుఖంగా గడిచింది. ఇంతలో అతని అత్తగారికేం బుద్ధిపుట్టిందో యెప్పుడో యివ్వటమేమిటని యివ్వదలచిన మూడువేల రూపాయలను కూతురు పూర్ణమ్మపేర రాసి చెక్కు పంపించింది. బాగా చురుగ్గా పనిచేసేవాడవటంవల్లనూ, మామగారి ప్రాపకం కొంతవుండడంవల్లనూ, ప్రవేశించిన ఏడాదికే, నెలకు నూరురూపాయల జీతం యిచ్చారు బంగారు రావుకి. ఇంతట్లో Master Matur (మాస్టరు మేటూరు) పండంటి కొడుకు కలిగాడు. ఇక్కడినుంచి యీదంపతుల ఐశ్వర్యం బాగావృద్ధిపొందిందని చెప్పచ్చు. కొంచెం కొంచెంగా అప్పుకూడా తీర్చేశాడు బంగారుడు. అంతా కులాసాగా నడిచింది చాలాకాలం.

ఎప్పుడో అనుకున్న అదృష్టం, అంతనిరీక్షిస్తే రాని అదృష్టం, అంతవెంబడించి వేటాడితే అందని అదృష్టం, ఇన్నాళ్లకక్కడా కలిగిందని భార్యాభర్తలు మిక్కిలి సంతోషించారు. ఒక్కమాటు వెనక్కితిరిగి చూసుకుంటే లాటరీలపిచ్చి, బెజవాడట్యూషన్, ఆరోజులూ మిక్కిలి నవ్వుకలిగించేవి వారికి, ఆశ్చర్యపడేవారు. క్రాపుతీసి పిలక పెట్టడానికి, సంధ్యావందన మవలంబించడానికి, జపానికి, అదృష్టం కలిసిరావడానికి ఏమైనా సంబంధం వుందో లేదో తెలియదు. కాని యీమార్పులు మొదలెట్టినప్పటినుంచి మంచికలిగి ఐశ్వర్యమంటింది కాబట్టి యీఅభ్యాసాలు వదలిపెట్టాడు కాదు మేటూరు.

ఈయనవిషయం కొన్ని సంవత్సరాలు పోయింతరువాత విచారిస్తే చాలా గొప్పఅదృష్టవంతుడై బ్యాం

ములో గొప్పపదవిని స్వీకరించి, చివర రోజుల్లో రావు సాహెబ్ బిరుదును పొందాడని తెలుస్తుంది. "అదృష్ట మంటే అల్లాకలిసిరావాలె. అదృష్టవంతులంటే ఆదంప తులే" అని అనుకునేవాళ్లు వాళ్లనిచూచినవాళ్లందరూ.

యోగంవుంటేసరి మనిషికిసరిగ్గా కాలానికివాటం తటవే మారిపోతాయి నక్షత్రాలు. మన ఆదుర్దా యేమీ పనిచేయదు. Three cheers to Mr. & Mrs. Metur. (మిస్టర్ అండు మిసెస్ మేటూరుకి జయ్.)

కర్షకా!

జాస్తి శ్రీరాములు చౌదరి గారు

సలసలమండు వేసవినిఁ జల్లని చెట్టులనీడ వీడి నీ
పలుగును బాఱఁ బల్లికను బట్టుకయ ట్లుడికించు నెండలో
పల హిమశైలమున్ దొఱఁగివచ్చు ప్రవాహమువోలెఁ జెమ్మటల్
ద్రొలగగ కాల్వలై పొలములోఁ బనిసేయుదు వెంత యోపికో ?

వర్షము లెండనాక వలువాయను రేయను వేళ లేకయే
వర్షమునందు నీవు పలుపాటులఁ బొందెదవోయి తెక్కవోన్
హర్షసుఖంబు లెట్టివో మహాధనవంతుఁడవయ్యు నేరవో
కర్షక ! కష్టజీవివి యొకండవు నీవెసుమీ జగానకున్

తటి యేతెంచెను మొక్కనాటుటకు నేతత్క్షేత్రమందంచుఁ గా
తరముం బొందెదవన్న ? యొక్కపుడహో దైన్యంబుఁదోపింపనే
వెరవోయంచును జింతనొందెదవు సంవృష్టుల్ భువిన్ లేక యా
తురతో నుందువు కర్షకా ? సతము నీదుస్వాంతమందున్ గటా ?

సోకును బొందకెండపొడసోకినఁ గందెడు దేహకాంతులన్
పోకుగఁ బట్టణాల నగుచుం దిరుగాడి ప్రభుత్వదాసు లౌ
మూఁకలు తాతలేర్పఱుచు మూటలఁ జిమ్ముటె గానియారయన్
లోకువగారె నీకు మదిలోఁ దలపోయుము వారిఁ గర్షకా !

విద్యాహీనుఁడ లోకమంతకును నే భృత్యుండనంచు న్మదిన్
చోద్యంబందకు నీవు భృత్యుఁడవా ? యీ సుక్షేత్రముం బాసి పల్
విద్యల్ నేరిచి పట్టభద్రులగుచుర్ విఖ్యాతికై దాసులౌ
నుద్యోగంబులవారు భృత్యులో మది న్నూహింపుమా కర్షకా ?

అద్దెకొంపలు

భమిడిపాటి కామేశ్వరరావు గారు

ఒకరి తాలూకుకొంప, మరియొకరు, ఆ ఒకరికి అసహ్యంవేసిన తక్షణం ఖాళీచేయుగల పద్ధతిని, తాత్కాలికంగా, అసలుకిమోసం రాకుండా వాడుకుంటూ, అట్లా కొంప వాడుకుంటూన్నందుకుగాను షరతుప్రకారం ఆ ఒకరికి (అనగా కొంపయజమానికి) నెలనెలా రొఖ్ఖమూ పేణా “ఇంత” అని దాఖలు చెయ్యవలసిన ప్రతిఫలం ఉందే, దాన్నే, “అద్దె” అంటారు. దీన్నే కొందరు (తెలుగువాళ్లే) “బాడుగ” అంటారు. అన నీండి. “అద్దె” అనడం కంటె “బాడుగ” పొడుగా లేదు. అట్టి సందర్భంలో, ఆ కొంపకి “అద్దెకొంప” అనీ, ఇచ్చిన వాడికి “అద్దెయజమాని” లేక “ఇంటి ఆయన” అనీ, పుచ్చుకున్న వాడికి “అద్దెకున్నాయన” లేక “అద్దెకొచ్చినాయన” లేక “కాపరం ఉన్నవారు” అనీ చెప్పుగుంటారు. ఆస్తియొక్క దాన విక్రయాలు అద్దెతో పోల్చిచూడగా—దానంలో, దాత ప్రతిఫలం కోరడు (కొందరు కీర్తికోరి తీరతారు), ప్రతిగ్రహీత ఎల్లకాలమూ వాడుకుంటాడు. విక్రయంలో, అమ్మే వాడు ప్రతిఫలం తింటాడు, కొనేవాడు ఎల్ల కాలమూ అనుభవిస్తాడు (పేచీలు లేకుండా ఉంటే!); కాని, అద్దె విషయంలో, యజమాని ప్రతిఫలం లాగుతూంటాడు, అద్దెకున్నవాడు తాత్కాలికంగా ఉంటూంటాడు. హక్కువారిదీ, భుక్తంవీరిది!

హూణశకంతో బయలుదేరిన ఉద్యోగాలల్లో సర్దుకుంటోచ్చిన వారికి కారణాంతరాలవల్ల బదలాయింపులు మామూలై గ్రామాంతరవాసం తప్పనిసరి అవుతోచ్చినప్పణ్ణించీ “అద్దెకొంపలు” అనేటటువంటివి జనించి ఉంటాయి. ఇట్టివి బస్తీలలో విరివిగానూ, పల్లెలలో సకృతుగానూ వెలవడం సహజం. ఏదేనా ఊరికి ఓ కొత్తకోర్టుగాని, అడిషనల్ కోర్టుగాని, పాత తీర్థంగాని, పుష్కరంగాని, మరి ఏదో ఒక ముఖ్యసంస్థగాని వచ్చే కాలమే అద్దెకొంపలకి చిత్త. అటువంటప్పుడు, అదివరదాకా ఒకరికి చాలీచాలకుండా ఉంటూన్న ఇల్లు, వారికే తెగఎక్కువై పోయి ఊరుకుంటుంది. ఆమట్టున, వారు, అ ఉన్నదాల్లోనే కొంత అద్దె భాగంకింద కేటాయిస్తారు (తమ మేలుకోరేవాళ్లు కూకలేసినమీదట). కాబట్టి, కొన్నికొన్ని పుట్టుకచేతనే అద్దెకొంపలుగా కూర్చినవి; కొన్నికొన్ని పెంపకంచేత అద్దెకొంపల లిస్టులో చేర్చినవి; కొన్నికొన్ని బలిమిచేత అద్దెకొంపలుగా మార్చినవి. ఆంగ్లవిద్య నేర్చిన వాళ్లల్లోచాలామందిది జన్మస్థానం పల్లెటూరైనా, ఉద్యోగస్థానం బస్తీయే అవుతూంటుంది. వార్ని, ప్రయాణాల్లో, ఎవరేనా, “తమ దేవూరు?” అని ప్రశ్నిస్తే, పైరెండింటల్లోనూ ఎందుకో అందుకు ఎక్కువ ప్రసిద్ధి కెక్కిన ఊరుంటుందే అదే తమదని చెప్పేసి దాటుగు పోతూంటారు. ఏమయితేం? ఒక ఊళ్లో కొంపపాడు. దాన్ని చూస్తే వారికి మంట. గృహాభిమానం అట్లా చచ్చినప్పుడు, గ్రామాభిమానం కూడా ఎట్లా చస్తుందో చెప్పచ్చు. కాని, తద్వారా దేశాభిమానం కూడా చావకుండా ఎట్లా ఉంటుందో ఋజువు చెయ్యమంటే మాత్రం కష్టం. అల్లాంటివాళ్లు బస్తీలో అద్దెకొంపకి మేతవేసి, పల్లెటూరిలో స్వంత కొంపకి కడుపు మాడుస్తూంటారు. ఆ పల్లె కొంపలో ఎవరేనా కుదురుకుని తమరికి అద్దె ముట్టచెప్పాలని కాదు వారు అహోరించేది! ఎవరేనా ఉండి దీపం పెట్టుగుంటే చాలని! అదీకాదు! కొందరు, అ దీపంనిమిత్తం స్వంత ఖర్చుమీద కోతిమార్కు కిరసనాయిలు డబ్బాకూడా (ఉండగలవారికి) సప్లయిచేసే వాళ్లుకూడా ఉంటోచ్చారు. కాని, అనేకడిపార్టుమెంటుల ఉద్యోగాలు ఇప్పుడు పల్లెటి దిక్కునకూడా ఆవిర్భవించడం వల్ల పైస్థితి కొంచెం తిరగబడి అక్కడ సమేతూ అద్దెలు వస్తూనే ఉన్నాయి, ఇటీవల. అదీగాక, పొలాలవల్ల రాబడి అనేది విస్తారం ఎండకి ఎండి వానకి తడిసి మాసిగలు పడ్డమీదట సాలుకి ఓసారి (మహాఅయితే రెండుసార్లు) వస్తేరావచ్చు

అనే బాపతుది అవడంచేతనున్నూ, అద్దె అనేది సునాయాసంగా, నెలనెలా, నమ్మకంగా వచ్చేది అవడం చేతనున్నూ, అద్దెమీద జనానికి మోహం ఎక్కువై, "పల్లెటూళ్లో పాతిక ఎకరాలు ఉండే కంటే బస్తీలో నాళ్ల నడాన్ని నూంచి మొగలో ఒక్క అద్దె కొంప వుంటే చాలదుపోయ్?" అనే అభిప్రాయం బాగా వేళ్లుబారింది. అక్కణ్ణించి "వీరికి సాలుకి ఓ వంద బస్తా నిరాటంకంగా వస్తుంది" అని పించుకోడం కంటె "వీరికి అద్దెలవల్ల సాలుకి ఓ వంద వస్తుంవట!" అని పించుకోడమే పెద్ద మనిషి తరహాకి లక్షణం అయింది.

ఎట్లా అయితేం, అద్దెకి మోజు ఎక్కువై, అన్నింటితో పాటు అది కూడా ఒక "ఫాషన్" అయింది. అనగా, ప్రతీవాడూ, ప్రతీదీ, నెలకి, రోజుకి, క్షణానికి కూడా అద్దెకివ్వడం సాగించాడు. మార్వాడీ డబ్బుగాని నగలుగాని అద్దెకిస్తాడు. చాకలి బట్టలు అద్దెకిస్తాడు. వారస్త్రీ శరీరం అద్దెకిస్తుంది. కార్మికుడు కరచరణాలు అద్దెకిస్తాడు. లాయరు తెలివి తేటలు అద్దెకిస్తాడు. డాక్టరు ఆరోగ్యం అద్దెకిస్తాడు. ఉపాధ్యాయుడు తెలియడం అద్దెకిస్తాడు. గబ్బిలపు ఉద్యోగి మనస్సు అద్దెకిస్తాడు. మంగలి శూన్యత్వం అద్దెకిస్తాడు. వాహనం వేగం అద్దెకిస్తుంది. ఇల్లాగా, సర్వత్రా అద్దె వ్యాపించి ఉంది. కాబట్టి, కొంప అద్దెకివ్వడంలో విడ్డూర్యం బొత్తిగా లేదు. కొందరు గడవక, కొందరు మొహమాటం చొప్పున, కొందరు ఒక్కరూ ఉండలేక, కొందరు దురాలోచనతో, కొందరు దూరాలోచనతో, కొందరు సంక్రమించిన ఆస్తిలో కొంత ఊరికే ఉండిపోడం ఎందుకని, కొందరు సాటివాళ్లు ఇస్తూంటే తమరు తీసి పోవడేం అనీ, లాంటి అనేక కారణాల వల్ల యజమానులు కొంపలు అద్దెకిస్తూంటారు. ఒకడు తనవర్ణం వాడికి గాని ఇవ్వడు. ఒకడు తనశాఖవాడికే ఇస్తాడు. ఒకడు బ్రహ్మచారికిగాని ఇవ్వడు. ఒకొక్కడు డిస్ట్రిక్టు మునసబులకే ఇస్తాడు (సరిహద్దు గోడ కేసులు, స్వంతానివి, చాలా వుండి). ఒకొక్కడు పోలీసు వారికిగాని ఇవ్వడు (తను ప్రతీవాడి మీద ఎగరచ్చునని, మహా!) ఒకొక్కడు గృహస్థునికిగాని ఇవ్వడు. సాధారణంగా ఎవరుకుడా తమ బంధువులకి యివ్వరు (సంసారపు గుట్లు బయటపడతాయనీ, భోజనానికి దానికీ పిలుస్తూండాలనీ, మొత్తంమీద కొంత ఎంగ ఎందుకనేనామంచిదని) ఏమైనా సరేగాని, అద్దె కొచ్చేవాడు తేగలపాతర సంతానం వాడయితే, ఎంతశాంతుడైన యజమానికైనా సరే అరికాలిమంట నెత్తికెక్కుతుంది. (కొంప నిమిట్లమీద ధ్వంస ధూళి చేస్తారని) అందుచేత, ఏకపుత్రుడో లేక దత్తుడో అయిన పెళ్లి కుమారుణ్ణిచూస్తే కన్యాదాతకి పథ్యమైనట్టు, అన్నహితవులేని నెలభోక్తనిచూస్తే హోటలు మేనేజరుకి ప్రాణమైనట్టు, సాడిఎరగని తడిగల ఇస్తోకు సంసారం అద్దెకొస్తున్నారంటే. ఇంటివారు ఎగిరిగంతేస్తారు. అందులో ఆ అద్దెకువచ్చేవాడు ఇరుపార్శ్వాలనా అన్నవాడు లేని వాడయితే ఇంటివారికి మరీయిష్టం. ఒకవేళ ఉన్నా, మాటలుగాని, చూపులుగాని, భోయినాలుగాని, మూడూగాని లేనివారయినా చాలు.

అవసరం కలగగానే, తలదాచుకునేటందుకు స్థలం దొరికితేచాలని, జనం ఘోటుఘోటు మంటూ కొంపల కోసం తిరుగుతారు. "అద్దెకివ్వబడును" అని కట్టిఉన్నవీ లేనివీకూడా తణిఖీచేస్తారు. వాటి యజమానుల్ని పట్టుగుంటారు. వ్యవహారం చొప్పున యజమానులు తమ అద్దె భాగంయొక్క శ్రేష్ఠతా, సౌకర్యమూ, హంగూ వగైరాలగురించి ఒక గంభీరోపన్యాసం ఇచ్చి, లోగడ అది ఖాళీచేసినవారియొక్క చెడ్డతనం, లోట్లు, పిసినిగొట్టుతనం, పేచీకోరు స్వభావంగురించి—(ఏవరెల్లాంటివారైతే మనకేంగాని అంటూనే) విస్తారంముచ్చటించి, ప్రస్తుతం అద్దెకొచ్చినవారితో ఏదో బాదరాయణసంబంధం అతుకు సమర్థించి, తమయొక్క స్వార్థత్యాగమూ, జనాన్ని గూర్చి తాముపడుతూన్నపాట్లూ, అద్దెలకివ్వడంవల్ల తముకుండే నష్టాలూ వాటిని, తాము లెఖచెయ్యకపోనీ ఎవరో పరాయివాళ్లు సుఖిస్తారుగదా అదే తమరూ కోరేదని, తాము ఈవ్యాపారంలో కిదిగడమూగురించి కొన్నిడగ్సీలు కోసి, అద్దెకొచ్చినవాణ్ణి గభరాయింపజేస్తారు. దాంతోటి ఆవచ్చినవాడు, కడుపునిండి—ముస్తాబుచేసిన అవకరపుపిల్లయొక్క పైమెరుగుచూసి తాంబూలాలుపుచ్చుకున్నట్టు—అడ్వాన్సుపారేసి చేరేస్తాడు; కాని, కాపరం

చేసిచూసిన మీదటగాని కమామీషు పూర్తిగా తేల్తాం డదు. కొన్నాళ్లు నిదానించేసరికి ఒకొక్క అద్దెకొంప యొక్క ప్రత్యేకపు చిక్కులు అద్దెకున్నవారికి నాటి, జీర్ణించి, శల్యగతం అవుతాయి.

అడిలగాయతు అద్దెకున్న వాళ్లల్లో సణుగుడు బయల్దేరుతుంది. సాటివాళ్లంతా చేరి చిక్కులు వెళ్లబోసుకుంటుంటారు. "మాభాగం దివ్యంగానే ఉంటుందికాని, వీధికి ఫర్లాంగుదూరం దీంతగలెయ్యా! వస్తే కేక అందదు. రాత్రేళ్లప్పుడు చావే" అని ఒకరు. "మాభాగం చందుగా పెట్టెలాగ కుదిమట్టంగా ఉంటుందికాని, ఒక్కటొచ్చింది: స్త్రీలకి ఇబ్బంది వచ్చినప్పుడు మాచెడ్డ ఇబ్బంది. వీధులోంచి చుట్టుతిరిగి దొడ్లోకి వెళ్లాలి." అని ఒకసంసారి. "మాకు దొంగభయం దొట్రభయంలేవుగాని, ఖర్చుపడ్డ జవాబా యావత్తు మాగుమ్మంలోంచే నడవడం" అని ఒక ఓఘాయిత్యుడు. "మాకొంపకి మట్టుకిరోగంటగాని, వానాకాలంమాత్రం నరకం. కాస్తసంయుక్తాగ్రగుడం కూడా ఉండదు రోడ్డుమీంచి కొంపలోపడడానికి" అని ఒక నారాయణరావు. "మా ఇల్లు మహా ఎక్కా ఇల్లు! కానయితేం, దొడ్డి బహుకుళలం. ఒకొక్కరే వెళ్లాలి, రావాలి!" అని ఒక కుసుమయ్య. "మా ఇల్లు మాత్రం తీసిపోయిందిటగాని, ఒక్కటే లోటు! గాలిరాదు. రాకపోతే పీడాపోయిరి. ఇదివరకే ఉందేమో అంటే దీపం ఆర్పడానికికూడా లేదు." అని ఒక ఆంజనేయులు. "మావాటా పెద్దదే అనడం, కాని, అనేక మాట్లనించి చూస్తాను, పురుళ్లకి ఇంతా అంతా కాదుకద చిక్కు!" అని ఒక బ్రహ్మయ్య. "మా ఇల్లు ఫస్టు. కాని కొంపకి చుట్టంవచ్చేసరికి ఇంటాయన పెళ్లానికిమంట. స్నానానికి వెళ్ళి నూతివగ్గర చేదడు నీళ్లుపోసుకుని రెండోచేద తీసేసరికి యజమానివచ్చి చేద అటకాయిస్తాడు— నీళ్లు [illegible] కిసితే ఫన్ను అంటుగుంటుందట" అని ఒక [illegible]య్య. "మునిసిపాలిటీపన్ను హెచ్చినప్పుడుకూడా [illegible] ఇంటి అద్దె హెచ్చుతూనే ఉంటుంది" అని ఒక [illegible]. కొంపలు ఇతరులవిగనక ఇలాగంటి లోట్లు [illegible] చెప్పుకుంటూ, ఆ అద్దెకే అంతకంటె మంచి [illegible] లేచిపోదామని వీరూ, ఆకొంపమీదే (దమ్మిడీ మరమ్మత్తైనా లేకుండా, ఉన్నవారిని పొమ్మని, వచ్చేకొత్తవారిదగ్గర) మరినాలుగు రూపాయలు లాగాలని యజమానులూ తీవ్రయత్నాలుచేస్తూనే ఉంటారు. కర్మవాదన ధర్మమా అని ఉన్నస్థితికే పరిపుచ్చుగుని దేవుళ్లాడుతూంటారు.

అద్దెలకి ఉండేవారిని నాలుగుభాగాలుచెయ్యొచ్చు. అనగా అల్పాలు మినహాయించగా, వీరు నాలుగు రకాల కిందికి వస్తారు. మొదటిరకం: ఇంటివారు పరోక్షమందుండగా, యావత్తుకొంపలోనూ ఉండే ఏకకుటుంబం. వీరిది స్వరాజ్యం. వీరి అరచెయ్యిదుర్భిణీకింద పెడితే, లేఖలు గోచరించి తీరతాయి. కొద్ది మరమ్మతు వగైరా చేయించడానికి ఇంటివారు రావడానికి వీల్లేక అద్దెకింద చెల్లురాసి వీరే ఇంటిబాగు చూసుకుంటారు. గృహం పరులదే అయినా పెద్దమరమ్మతు అగత్యమో, అద్దెలో పెంపకమో వచ్చేసరకూ వైదీకానికి కూడా వీరు "స్వగృహే" అనేటట్టు ఉంటారు.

రెండోరకం: ఇంటివారు పరోక్షమందుండా, మధ్య ఉమ్మడి హాలుగల రెండు సమాన వాటాలలో ఉంటూండే రెండు వేరు సంసారాల వాళ్లు. చేరిన కొన్నాళ్లు వీరు క్షీరనీర న్యాయ్యంగా ఉంటారు. వారిలో ఒకవాటా ఆవిడ గడుసుదీ రెండోవాటా ఆవిడ మెత్తనిదీగనక అయినా, మొదటి ఆవిడ రెండో ఆవిణ్ణి కీలుబొమ్మనిజేసి, ఆడించి, దానిచేత చాకిరీ చేయించుకుని, దాని యిల్లు ఓకడకి తెస్తుంది, ఇది అరుదు. సాధారణంగా జరిగేరీతివేరు. ఓవాటాలో జనంతక్కువ ఉంటారు. ఆఅద్దెకే, సమానవాటా అయిన రెండోదాన్లో ఎక్కువ ఉంటారు. ఎక్కువవారు తక్కువవార్నితోసుగొస్తారు. అల్లాంటప్పుడే యుద్ధాలుజరగడం. ఎటొచ్చీ, కొన్నిచిన్నవి, కొన్ని పెద్దవి. ఉమ్మడిస్థలం ఇద్దరూ వాడుకుంటారుగాని ఎవరూ తుడవరు. ఒకవేళతుడిస్తే, ఇద్దర్లోనూ లౌక్యం ఎవరుఎరుగర్లో వాళ్లు తుడుస్తారు. ఉమ్మడిహాలు తమరొక్కరే వాడుకోవాలని ఇద్దరూ ప్లానువేస్తుంటారు. ఓరింటికి బంధువులువస్తే, వారు ఆబంధువులికి ఉమ్మడిహాలులోనే విడిది యిస్తారు. రెం

డోవాటావాడు, ఉమ్మడిహాలుమీద తనహక్కు నాశనం అయిపోతుందని పెళ్లాంతో కూడ బలుక్కుని, తన యితరపనులు మానుకుని తనుకూడా ఓచాప తనపక్క వేసుకుని పెద్దప నున్నట్లు ఏదో రికార్డు ముందేసుకుని సృష్టిలో లేనికాగితం వెతుకుతూంటాడు. ఓవాటాదారు ఉమ్మడిహాలులో ఏతిరగలో రోలో పెట్టుకుంటే, రెండోవాడు ఏ నులకమంచమో, పిడకలతట్టో అరువేనా తెచ్చి పెట్టించి మరోపని చూసుకుంటాడు. కొంతకాలం జరిగిం తరవాత ఓకింటో ఏ తద్దినమో అయినప్పుడు, రెండోవాటా ఆయన అచ్చాడీలవంటి మ్లేచ్ఛుల్ని తీసుకొచ్చి సిగరెట్టుపొగతో ఘుమఘుమలాడుతూ ఉమ్మడి హాలులో ప్రసంగిస్తూంటాడు. రాత్రెళ్లు వీరివేపున వారూ, వారివేపున వీరూ లఘు, గురు, మరి ఇతరమైన శంకలు తీర్చుకుంటూండడం, ఉదయాన్నే లేచి ఆకాశ రామన్న మీదపెట్టి ఒకర్ని ఒకరు అక్షులూ పక్షులూ వాల తిట్టుగోడం. స్వతస్సిద్ధంగా చేతులోవుండే వాయువు జన్యో, లేక మనస్సులో ఉండే ఇతరతెగులో కాని, శీలునుబట్టి పుల్లిస్తరాకులు అవతల వాటాస్థలంలో వెయ్యాలనే ప్రతీవాళ్లూ చూడడం. ఒకచోట, రాత్రి ఏనిమిదిగంటలవేళ, ఒకవాటా ఆయన, "లంకాదహనం" చేస్తూ అరుగుమీద కూర్చుని ఉండగానే రెండోవాటా ఆవిడవచ్చి, ఊరంత పుల్లిస్తరాకుల మోపుతెచ్చి మొదటి వాటాకి ఎదురుగుండా దబ్బున గిరవటేట్టగా,

ఆయన—చెట్టంతమనిషిని ఇక్కడ ఉంటూం డనే ఏమిటమ్మా ఆపనీ?

ఆవిడ—ఏంలేదండీ! మాయింటో భోయినాలు అయినాయి, పుల్లిస్తరాకులు.

ఆయన—ఆమాట నాకూ తెలుసు, మావేపునేనా మీరు వెయ్యవలసింది?

ఆవిడ—ఏంజెయ్యమన్నారు?

ఆయన—సిగ్గులేదుటమ్మా! మీవేపున వేసుగోలేరూ?

ఆవిడ—మాకు మైలగదా మరీ, మావేపు నెల్లా వేసుగోడం, మైలవిస్తళ్లు?

ఆయన—ఆహాటా! ఎంత కౌతుకమమ్మా! అనేసరికి ఆవిడ గొల్లున రాగాలెట్టి, (ఇది, స్త్రీయొక్క ద్వితీయాస్త్రంగా సుమీ!) రెండోవాటా వచ్చివాడు, ఆడవాళ్ల వ్యాపారలలోకి జొరబడి, తనపౌరుషం చెడగొట్టి, తనని అనవచ్చినమాటా అనరానిమాటా అని నానాగోలా చేశాడని ముకుందుగారికి రిపోర్టు చేసేసరికి, వాడు భేతాళుడల్లావచ్చి "మావాళ్లతో ఏమిట్రా ప్రేలాప్, మావిస్తళ్లగోల నీకెందుకురా? ఫుంఛాకోర్! మాధ్యుక్ నీఉద్యోగం లాగించేస్తాను" అని ఆయనమీద కలియబడగా మేజిస్ట్రేటుంత పనిజరిగి, జనాలవచ్చి వారిని విడదీసే సరికి కోడికూసింది.-

మూడోరకం! ఈరకంకూడా యజమానులు పరోక్షమందు ఉండేదే. అయితే దీన్లోమూడు చిల్లరరకా లున్నాయి. ప్రథమం! నానా సంసారాలవాళ్లు కూడు పుత్తాణీలా ఉండే ఒక అద్దెకొంపల సత్రంలోనో, లేక పోలీసు లయినులా ఉండే అద్దెకొంపల మాలలోనో ఉండేవారు. పీటకిదొడ్డి, పాకీదొడ్డి, నుయ్యిలాంటివి ఉమ్మడి. దొడ్డికి మరుగుఉండక స్త్రీలు బాధపడతారు. పాకీదొడ్డిదగ్గిర ఉదయం అయినలగాయితు సుమారు ఏడు వరకూ నూరుగజాలపోటీ పందెంలాంటివి జరుగుతూండడంవల్ల రద్దీ ఎక్కువ. నూతిప్రాంతాలకి పగటిభాగంలో మొగాళ్లు వెళ్లలేరు. ద్వితీయం! పైనిచెప్పినలాంటి వాటిల్లోనే బ్రహ్మచారులు (తరుచు విద్యార్థులు) గాని, తాత్కాలిక బ్రహ్మచారులుగాని ఉండడం. ఇందులో ధూమస్తంభ నిర్మాణం జరుగుతూంటుంది. "టీ" పానం ఉంటుంది. కిల్లీ ఉమ్ముల అసహ్యం కనిపిస్తుంది. నాజూకు చేతిగొలుసులు, సిల్కు కండువాలు, మనీపర్సులులాంటివి స్వతహా జడపదార్థాలైనా, ఎగిరిపోతూంటాయి. కొత్తరిష్టువాచీలు తప్పకుండా తిరుగుతూంటాయి గనక, నడుస్తూంటాయి. తృతీయం! పైనిచెప్పినలాంటి వాటిల్లోనే కొన్నివాటాల్లో సంసారులూ, కొన్నింటిల్లో తాత్కాలిక బ్రహ్మచారులూ కలగలుపుగా ఉండేవి. వీటిలో, చెప్పేదేముంది? జాబులూ, నిట్టూర్పులూ, రేపులమాపులూ, మాపులరేపులూ లాంటివి ఉంటాయి.

ఉండ ఇక్కడ సాలు గోరకం! దీట్లో, ఇంటివారు ఒక వాటాలో ఉండగా, వారి దివ్యసముఖమందు, తక్కిన వాటాల్లో అద్దెకొచ్చిన వాళ్లుంటారు. ఇల్లా ఉండడం అద్దెకివెళ్ళేవాడి సాహసానికి పరమావధి. అద్దెకివెళ్ళేవాడికి ఇది కత్తిమీదసాము, పులితో చెలగాటం. ఇంటివారి ఉద్దేశం తమరు పాలకులమనీ, ఇవతలవాళ్లు పాలితులనీ; తమరి హృదయం విశాలమనీ, ఇవతలవారిది ఇరకాటం అనీ; తమరి అంతస్తుకి కొన్ని వందల మెట్లు కిందిలోకంలో అద్దెలిచ్చేవాళ్లు ఉండాలని. ఇంకాకొందరి అద్దె యజమానుల ఊహ ఏమిటంటే, అద్దెలవాళ్ల యొక్క రాకపోకలు, రీతులు, ఖర్చులువగైరా అంతా కూడా తమ ఇష్టానుసారం ఉండాలని. ఈ అభిప్రాయం ఆయనదే కాదు. ఆయన కుటుంబానిది. కాబట్టి, ఆయనకి ఆయన తల్లిదండ్రులకి, పుత్రీపుత్రులకి, పౌత్రదౌహిత్రులకి, లేకపోతే వీరి ఆదరణ పొందిన వారికీ— ఇంతమందికీ కూడా అద్దెలవాళ్లని ఆంక్షలు పెట్టడానికి జన్మహక్కు ఉంది. కాని, వీళ్లనేం చేశారూ! వీరంతా ఓ ఎత్తూ, అద్దె యజమానురాళ్లు గారు ఒక్కత్తీ ఒక ఎత్తూ! ఒకొక్క యజమానురాలి చర్య అద్భుతం! అసలు ఆవిడ గృహిణి, అందులో అద్దెకొంపల రాణి, అందులో కాస్త స్వాతిశయం కూడా ఉండే ఆవిడ అద్దెకొచ్చిన వాళ్లని ఎల్లా మాట్లాడుతుందో ఊహాతీతం! తప్పుచేసిన కోడల్ని అత్తగారు ఇంతగా కోపగించదు! నీతితప్పిన పెళ్లాన్ని తాళి గట్టిన మగుడు ఇంతగా దండించడు! నేరం చేసిన పాపిని దండనాధికారి ఇంతగా దుయ్యబట్టడు! చవట పరిపాలన చేసే మంత్రివర్యుణ్ణి సామ్రాజ్య మంత్రి ఇంతగా [illegible]బట్టడు! అద్దెల వాళ్ల ఆచారం, గర్వం, తన సొంతం మరి. తన వస్తువు ఇంకోరి ఇంట్లో కనబడితే, వాళ్లది దొంగతనం; ఇంకోరి వస్తువు తనింట్లో ఉంటే, "ఎక్కడికి పోతుంది! పొరపాటు!" అనడం. అద్దెల వాళ్ల వాటాల్లోంచి ప్రవహించేది అపవిత్రమైన కంపు [illegible]; తనవాటాలోంచి వెళ్లేది పావన [illegible] (ఇదంతా కలిసి ఒకటే మురుగు అయినా, పావన అంతే) దొడ్లో తక్కిన వాళ్ల వా[illegible] కాసేపన్నా కేవలం తనవే. నలుగురూ వచ్చే నూతి దగ్గిర తమరి తాలూకు పిల్లగుడ్డలు మాత్రమే జాడించవచ్చు! అద్దెవాళ్లు గనక ఆపనే అక్కడ చేస్తే, "ఎవళ్లకొచ్చింది ఈ వినాశకాలం! అన్నం తింటారా, గడ్డి తింటారా!" అంటూ తను ఆపనిచేస్తూనే, ధరీ అంచూ లేకుండా లెక్చరు పూర్వకంగా తిట్టడం. ఇవతలవాళ్లు ఏమైనా సమాధానం చెప్పబోతే, "ఉంటే ఉండు, సాయంత్రవేళకి నాకొంప ఖాళీచెయ్! మరే! నన్నాట్టే వాగించకు! నానాలిక మంచిదికాదూ!" అని తారస్థాయిలో అరవడం. ఇన్నిహారతులూ అయింతరవాత తనకి అవసరం వచ్చేసరికి, పూర్వ చరిత్ర యావన్మందీ మరిచిపోయినట్టు, లేని నవ్వు తెప్పించుకుంటూ రావడం. (ఓగంట తిరక్కుండానే) తన పని ముందు అయ్యేటట్టు చూసుకోడం. ఒకవేళ తమరింట్లో వంటకాకపోయినప్పుడు, తనతాలూకు ఏమనమడికో అద్దెవాటా వాళ్లింట్లో అన్నం పెట్టించి, చెయ్యికడిగేసరికి వాడు "అమ్మమ్మా, జియ్యా" అనో "అమ్మమ్మా, యీకూ" అనో అంటాడనుకోండి మాట వరసకి. ఆపళంగా ఆవిడ పళ్లుకొరికి పెదిమి కరుచుకుని వాణ్ణి మొట్టి చంపేటంత అభినయం చేసి, రెక్కపట్టుకుని బరబరా ఈడ్చుకు పోతూ, "వెధవ ఏడుపూ నువ్వూను, కాస్సేపు నిమ్మళించుకోకుండాను!" అంటూ తిట్టి అన్నం పెట్టించిన వాటా వారి కిటికీకి ఎదురుగుండానే వాణ్ణి కూచోపెడుతుంది. నాలుగైదు సార్లు ఈవైఖరి భరించి, తరవాత సారి, ఆవాటా ఆయన "అమ్మా! ఇదేమండీ! మీ వాటా లేదా? పోనీ దొడ్డిలేదా?" అంటే ఆవిడ "నువ్వు చెప్పనవసరం లేదు. కుర్రనాగమ్మకి భయం చొప్పున దొడ్లోకి వెళ్లలేడు. అదీగాక, మావాడికి మావాటాలో కూచుంటే విరోచనం సరిగా కాదు! నువ్వెరగవ్! నీపని నువ్వు చూసుకుందూ! అదీగాక బోలెడు కుక్కలున్నాయి, మనుష్యులు తిరుగుతూంటారు, ములిగిపోలేదు పోమా!" అని ఆయన మీద సబబులు కురిపించింది. ఇంకోరి సంగతి వచ్చేసరికి ఈ ప్రమేయమే ఆవిడకి జ్ఞాపకం ఉండదు. ముఖ్యంగా, అద్దె యజమానురాలి అభిమాన విద్య ఏదీ అంటే దాసీజన పరిపాలన. ఆవిడకి దాసీలు చెలికత్తెలు లాంటివారు. తను ఏ దాసీదాన్ని నియమి

స్తుంది. అదే అద్దె కాపురాల వాళ్లందరికీ దాసీగా ఉండాలని ఆవిడ ఆజ్ఞ. ఒకవేళ తనూ అదీ పేచీపడి, కట్లపాముల్లాగ లుంగలుచుట్టుగుని వీధినిబడి తిట్టుగుంటేటప్పుడు (ఈముచ్చట వారానికి రెండుసార్లేనా అవుతుంది.) అద్దెకాపురాల వాళ్లంతా ఏకమై ఆదాసీదాంతో వైరంకట్టాలి. మొదట్లో ఏదాసీదైతేమని అంతాఒకదాన్నే పెట్టుగుంటారు. కానీ, ఇంతమందికీ ఒక్కత్తే దాసీది అవడంవల్ల ఒకరిపనిముందూ (అంటే ఇంటివారిపని) ఒకరిపని వెనకాలయి, అసహ్యాలుపుట్టి తిట్టుగోడాలు జరిగి, కొందరు కాపరాలవాళ్లు, దాన్ని మానిపించేసి, (చాకిరీ స్వయంగా చేసుకోగలిగినా దర్జా పడిపోతుందని భయమేసి) కొత్తదాన్ని పెట్టుగుంటారు. అక్కణ్ణించి, ఇంటావిడ, కొత్తదాసీని ఎల్లాగేనా ఖజ్జాలోకి లాగమని పాతదాన్ని గిల్లడంలోనూ, ఎవ్వరూ ఇసుక్క కలపకుండానే ఏదోతరుణం చూసుగుని తనే వెళ్లి విరుచుగుని కొత్తదానిమీదపడి కరవడంలోనూ మునిగిపోతుంది. ఒకానొకచోట ఇల్లాంటి విషయంలోనే హిడింబాయమ్మగారు అనే ఒక అద్దెయజమానురాలు కొంతగ్రంథం జరిపింది. హిడింబాయమ్మ లోగడ కాశీవెళ్లినప్పుడు అక్కడ సిగ్గు భిడియాలూ అడ్డబాసా కట్టగట్టి గంగలో విడిచిపెట్టింది—ఏదో విడిచిపెట్టాలి గదా అని. దాంతోటి, ఆవిడ ఇంటికొచ్చేసరికి, అదివరకు గంటకి యాభైమైళ్ల చొప్పున ఉండే ఆవిడ వాగ్వేగం రెట్టింపైంది. ఆవిడ గాత్రమాధుర్యం గురించి మాత్రం ఎవరూ "గారంటీ" గా చెప్పలేరు. వారి తాలూకు వాటాలో ఉన్న, మాచిరకాల స్నేహితుడైన కేశవరావుగారి కొత్తదాసీని పదిరోజులపాటు హిడింబాయమ్మ గదిమి, అదరకాయించడం కేశవరావుగారు తన ఇంట్లోంచే విని, పదకొండోనాడు వ్యాపారం ముదిరినట్టు కనబడి, తను దొడ్లోకివెళ్లి సంగతి కనుక్కోడానికి యత్నించాడట. అప్పుడు వారికి ఈసంభాషణ జరిగిందిట.

కే—అమ్మా! ఏమిటండి, ఆకేకలు?

హి—ఇక్కడ ఫ్రీమేల్సు ఉన్నారని చెప్పవేమే, దాసీముండ!

దా—ముండలు మాలో ఉండరమ్మా! సువ్వే సెప్పు!

కే—అమ్మా! నాకు బోధపడింది. తమరు పెద్దలు! తమరు ఎక్కడా ఎప్పుడూ నోరు మెదపనట్టు అల్లా సెలవిస్తారేం?

హి—(చేతులూ తలాతిప్పుగుంటూ, ఆడిపోతూ) రైయ్యిమంటూ వొచ్చావుగాని ఆడవాళ్లమీదికి, నడు నడు! ముక్కుముక్కలవుతోందే అమ్మా! అని దాసీదాన్ని మురుక్కాలవ కాస్త తుడవ్వే అని అడుగుతూంటేనూ, "ఏమిటే, ఏమిటే, ఏమిటే" అంటూ అడొచ్చాడు పెద్దమనిషి! ఇంతేనా బియ్యే! సంతోషించాంలే నీతెలివికి!

కే—(అక్కడే కూర్చుని ఉన్న ఆవిడ భర్తగారితో) భీమారావుగారూ! వింటున్నారా? ఈఅంతఃపురస్త్రీయొక్క మాటమార్దవం?

భీ—చిత్తం! వింటున్నావండి!

కే—అమ్మా? మాదాసీది మీమురుక్కాలవ ఎందుకు తుడవాలీ?

హి—ఎందుకా, మండుకు! మీవంటింటోంచి కంపు వస్తోంది గనక!

కే. మావంటింటోంచి తూము నూతిపళ్లెంమీదికి ఉంది. నూతిదగ్గర, ఈతూమువేపుకంపులేదని ఇక్కడికి సెకనుకి పదిమంది చొప్పున వచ్చేజనం అందరికీ తెలుసు. అక్కణ్ణించి నీళ్లదారి మీస్నానాలగది అంటారేం, అందులోకి ఉంది. దాని తరవాత నించి మురుక్కాలవ ఉండనూ ఉంది. నాముక్కు బద్దలవుతూనే ఉంది. కాబట్టి ముక్కుపేటేపనులు మీస్నానాలగదిలో జరుగుతూండాలి. అందుకని, మీకు శక్యం అయితే మీదాసీదానిచేత తుడిపించుగోండి. డబ్బునే ఇస్తాను. కాదూ కూడదూ తుడవడమే మాపూచీ అంటారా, ఆకంపునీళ్లు తుడవడానికి డబ్బిచ్చినా ఏదాసీదీ రాకపోతే, ఎక్కణ్ణించి ఎక్కడికి మేంతుడవాలోచెప్పండి, నేనేస్వయంగా చీపురుకట్ట పుచ్చుగుంటాను, మీ ఇంటో ఉన్నందుకు!

హి_కాక మరేమిటి! చీపురుకట్ట ఉద్యోగమే నీకు రాసింది. తుడుతుడు! దాసీ దాన్ని మానిపించి డబ్బుమాట కట్టుకో! అంతా తుడు!

కే_భీమారావుగారూ! తప్పెవరిదో గ్రహించండి!

భీ_గ్రహించానండి. నాది.

కే_అదేంకర్మం? మీతప్పేమిటి?

భీ_తప్పులు బాబూ, తప్పుకాదు! మొదట, పెళ్లి చేసుగోడం. రెండు, కొంప అద్దెకి ఇవ్వడం!

కే_అల్లా వాదిస్తే ఈప్రపంచమే తప్పూ! అతి వేదాంతంలోకి దిగకండి మరి! మేం జీతమిచ్చేదాసీది మేంచెబితే వినాలి. వింటుంది..మాడబ్బుతో మాదాసీని కుదుర్చుకునే స్వతంత్రత మాకు లేమా? ఇక ఇండియాకి ఇంగ్లీషువారు స్వాతంత్ర్యం ఇస్తారా? అడగచ్చా?

భీ_ఇస్తారేమోకాని, మా ఆవిడ ఇవ్వనిమాట రూఢి.

కేశవరావుగారు సున్నితపు మనిషి. ఆపళంగా, ఆయన, తను అన్నప్రకారం చీపురుకట్టపుచ్చుగుని నూతి పళ్లెం చివరదాకా నాలుగురోజులుతుడిచాడట. ఎవరూ చూడనప్పుడు నూతిపళ్లెం పాడిచేసిరమ్మని, హిడింబాయమ్మ తన చిన్నసంతానానికి "కీ"యిచ్చి ఆ నాలుగు రోజులూకుడా కసిగానే ఉందిట. తరవాత, ఈసంగతి నలుగురికీ తెలిసి, కలవరంపుట్టినమీదట, యజమానిగారు చాలా నొచ్చుగున్న పిదప, ఆవిడకూడా కొన్ని మెట్లు దిగి కేశవరావుగార్ని బతిమాలుకున్నమీదట ఆయన ఆ ఉద్యోగం మానేశాడట. అప్పణ్ణించీ హిడింబాయమ్మ ఆయనతో మాట్లాడుతోచ్చినా, ఆయన అవిణ్ణినినిపించు గోడట. అందుచే, అప్పుడప్పుడు, కొడుకుమీద పెట్టి నేటివరకూ తిడుతూనే ఉంటుందిట. భీమారావుగారి మంచితనంచూచి కేశవరావుగారు అక్కడే ఉన్నాడు. ఇది నాలుగోరకం. ఇది అధమాధమం. ఇంకా, వీధివేపు అద్దెకొట్లూ, ఉద్యోగి జీతంలో పదోవంతు అద్దెఉండే గవర్నమెంటు తాలూకు అద్దెభవనాలూ, బజార్లో హెచ్చు అద్దెలుండే కొట్లూ, ఊరుబయటిశ్మశానాల దగ్గిర తక్కువ అద్దెలకి దొరికే కొంపలూ, కొంపకి అద్దెకి పుచ్చుగున్న వాడు దాన్లో కొంత మళ్లీ తక్కువ అద్దెలకిచ్చిన భాగాలూ (నాటకంలో నాటకంలాగ!) వగైరా అనంతంగా ఇతర రకాలు ఉన్నాయి.

కొంపలు ఎందుకు ఖాళీ చేస్తూంటారో కుడా చిత్రమే. కొందరు చాలక, కొందరు చిక్కులు అల్లానే ఉండటాన్నించి, కొందరు ఇరుగు పొరుగు సరిగా లేక, కొందరు అంత అద్దె యిచ్చుగోలేక, కొందరు కొత్త ఇల్లు కట్టుగుని, కొందరు పాతయిల్లు కొనుక్కుని బాగుచేయించడానికి కొత్తయిల్లు కట్టేకంటె ఎక్కువ పెట్టుబడిపెట్టి, కొందరు విసిగెత్తిపోయి, కొందరు దెయ్యాలున్నాయని గ్రహించి, కొందరు పాములు కనపడి, వంటింటో మొండి చెయ్యి మొలవడంవల్ల కొందరు, ఇంటిసరంబీకి తేనె పట్టుపట్టి కొందరు, కొంపమీద గద్దవాలి కొందరు, ఇంటిమీద బ్రహ్మచెముడు పాకడంచేత కొందరు, దొడ్లో అరిటి చెట్టు దక్షిణానికి గెలవెయ్యడంచేత కొందరు, కొందరు తమ కొంపకి వాస్తుప్రకారం నుయ్యో, ద్వారబంధమో తబ్దీలుగా పడడం మూలాన్ని, కొందరు అచ్చిరాక, సరి, కొందరు మారితేచాలని.

అద్దెలధోరణినిబట్టి చూస్తే భౌతికలోకం యొక్క అస్థిరత్వం స్ఫురణకొస్తుంది. కొంపలేకాదు. ఊళ్లూ, జిల్లాలూ, ఈఇండియా, ఈప్రపంచం ఇవన్నీ కూడా అద్దెవ్యాపారాలే కదా అనిపిస్తుంది. రోగం వల్లో, బెడదచేతో, అవాంతరం మూలాన్నో, కూనీ ద్వారానో, ఆత్మహత్యరూపంగానో, దారిద్ర్యం ధర్మమా అనో ఏదో తరవాతతరవాతమాత్రమే మానవులకి గోచరించే కారణాన్ని పురస్కరించుకుని జీవుడు శరీరం ఖాళీచేసి పోతూండడం అరగారగా చూడగా ఎవడిమట్టుకి వాడికే తెలిసేదాన్ని బట్టి—జీవుడికి శరీరాలు అద్దెకొంపలు.



శ్రీ కృష్ణుని జలక్రీడలు

నెహ్రూనివేదిక—స్వాతంత్ర్యవాదులు

ప్రతివాదిభయంకరం రంగాచార్యులు గారు

౧

స్వాతంత్ర్యవాదుల ప్రాబల్యము

నెహ్రూనివేదిక వెలువడిననాటి నుండియు దానికి వ్యతిరేకముగ జెలరేగుచున్న సమస్యలలో ముఖ్యమైనవి రెండు. మొదటిది (సంపూర్ణ) స్వాతంత్ర్య సమస్య; రెండవది సాంఘికసమస్య. ఈసాంఘికసమస్య (హిందూమహమ్మదీయైకమత్యము) చాలప్రాతది. ఏసంవత్సరమున రాజకీయసంస్కరణము లమలులోనికి వచ్చినవో అది వాని కడ్డుదగులుచునే యుండినది. దీనిమూలమున నాసంస్కరణము లోటుమిపాలగుచునే యుండినవి. ఇది రానురాను మరింతతీవ్రత దాల్చినది. అంతేకే స్వరాజ్యప్రాప్తికి దీనియాటంకము మెండుగ నుండునన్నమాట నెవ్వరు నెన్నడు నేమరియుండలేదు. నెహ్రూసంఘమువారును నిశితముగ నీసమస్యను చాల జాగ్రత్తతోడనే పరిశీలించిరి. కాని స్వాతంత్ర్యసమస్య మాత్రము ప్రస్తుతమున్నంత తీవ్రతతో తమ్మెదుర్కొనునని నెహ్రూసంఘమువారైనను తలచియుండరు. అట్లు తలచుటకు వారికవకాశము గూడ లేదు. ఎట్లయిననేమి, స్వాతంత్ర్యవాదము 'ఇదియెంత' యని దేశములోని సర్వసమ రాజకీయపక్షములకు త్రోసివైవ నలవికానంత ప్రాబల్యము సంపాదించినది. ప్రధానరాజకీయపక్షముల నాయకులచేత ఐకకంఠ్యముగ నామోదింపబడిన నెహ్రూనివేదికనే స్వాతంత్ర్యవాదులు కాంగ్రెసుమహాసభలో నధికసంఖ్యాకులై త్రోసివేయగలుగుదురేమో యని కొందరనుమానించిన పడిన మాటకూడ నిజము, తుదకు కాంగ్రెసులో జయమెవ్వరిదన్న స్వాతంత్ర్య పక్షము వారి ప్రాబల్యము నొప్పుకొనక తప్పదు.

మొత్తముమీద దేశములో నన్ని పక్షముల వారి శ్రద్ధను ఆకర్షించుచున్నది నెహ్రూనివేదిక. దానిని తీవ్రముగ నెదుర్కొన్నది—ప్రాతవడిపోయి యున్న సాంఘికసమస్య కాక — స్వాతంత్ర్యసమస్య. ఈసందర్భమున నెహ్రూనివేదికకును స్వాతంత్ర్యవాదులకును గల సంబంధముగూర్చి తెలిసికొనుట యవసరము. ఈసంగతి తెలిసికొనుటకుముందు స్వాతంత్ర్యవాదపు పరిణామము గూర్చికూడ క్లుప్తముగ దెలిసికొని యుండుట మంచిది.

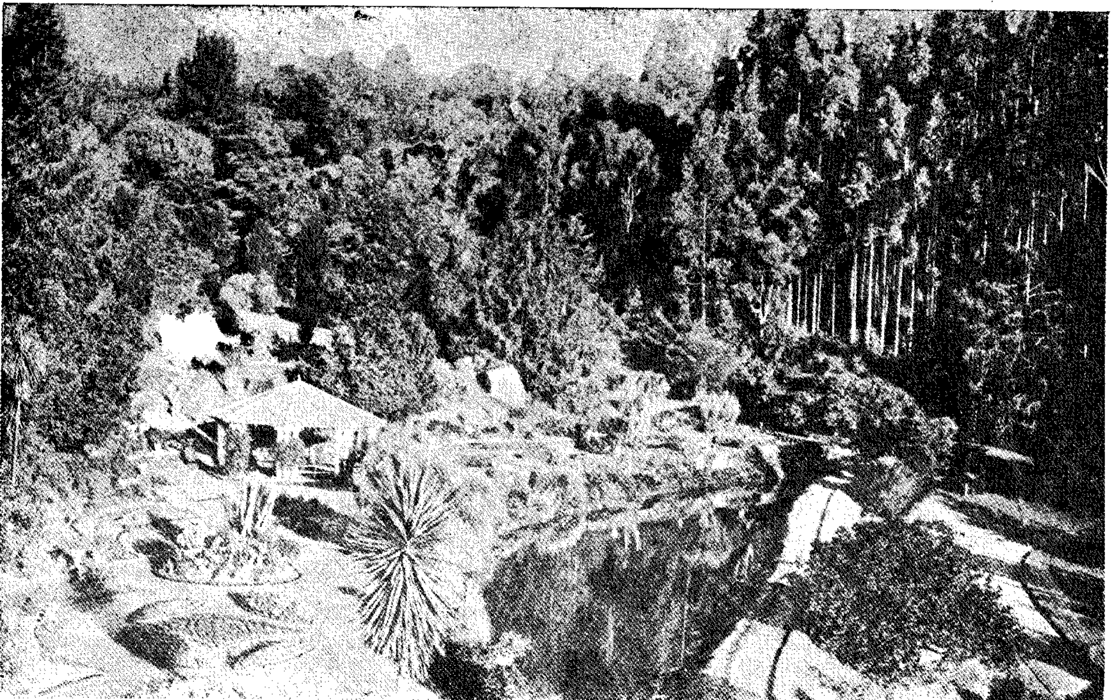
స్వాతంత్ర్యవాదవిజృంభణము

మొదటి నుండియు (ఇంచుమించుగ కాంగ్రెసు మహాసభయేర్పడిన నాటినుండియు నని చెప్ప వచ్చును.) దేశములోని రాజకీయనాయకు లెవ్వరును, రాజకీయ పక్షము లేవియు, బ్రిటీషు సామ్రాజ్యమున కతీతమైన స్వాతంత్ర్యమే భారతీయుల రాజకీయాదర్శ మని ప్రకటించి యుండలేదు—హింసామార్గము ద్రొక్కి హిందూ దేశములోని బ్రిటిషు ప్రభుత్వమును గూలద్రోయ వలయునని ప్రయత్నించు ఒక్క 'విప్లవవాదులు' తప్ప. కాని సామ్రాజ్యమును వీడిపోవుటను గూర్చి వారెన్నడు నాశించి యుండరనుట కవకాశము లేదు. వంగవిభజన సమయమున జరిగిన యాందోళనము దీనికి నిదర్శనము. ఐనను అది యాచరణకు రాజాలని పిచ్చియాశ, హితకరము కాదు అను తలంపుతో దానిని విడిచి వైచిరనుట మాత్రము నిజము. మొట్టమొదట 'స్వరాజ్య' శబ్దము ప్రచారములోనికి దెచ్చిన శ్రీదాదాభాయి నౌరోజీ గారు 1906 సం॥ నాటి కలకత్తా కాంగ్రెసులో దమ యధ్యక్షోపన్యాసమున భారతీయుల రాజకీయాదర్శము నిట్లు నిర్వచించిరి. "ఈ విషయమంతయు నొక్కమాటలో జెప్పవచ్చును. స్వపరిపాలనము, లేక స్వరాజ్యము. అది ఇంగ్లండు స్వపరిపాలనమునకుగాని సామంత దేశముల (బ్రిటిషు సామ్రాజ్యములోని యని యభిప్రాయము) స్వపరిపాలనమునకుగాని సమానముగ నుండవలయును." మరియు నాకలకత్తా కాంగ్రెసు స్వపరిపాలము

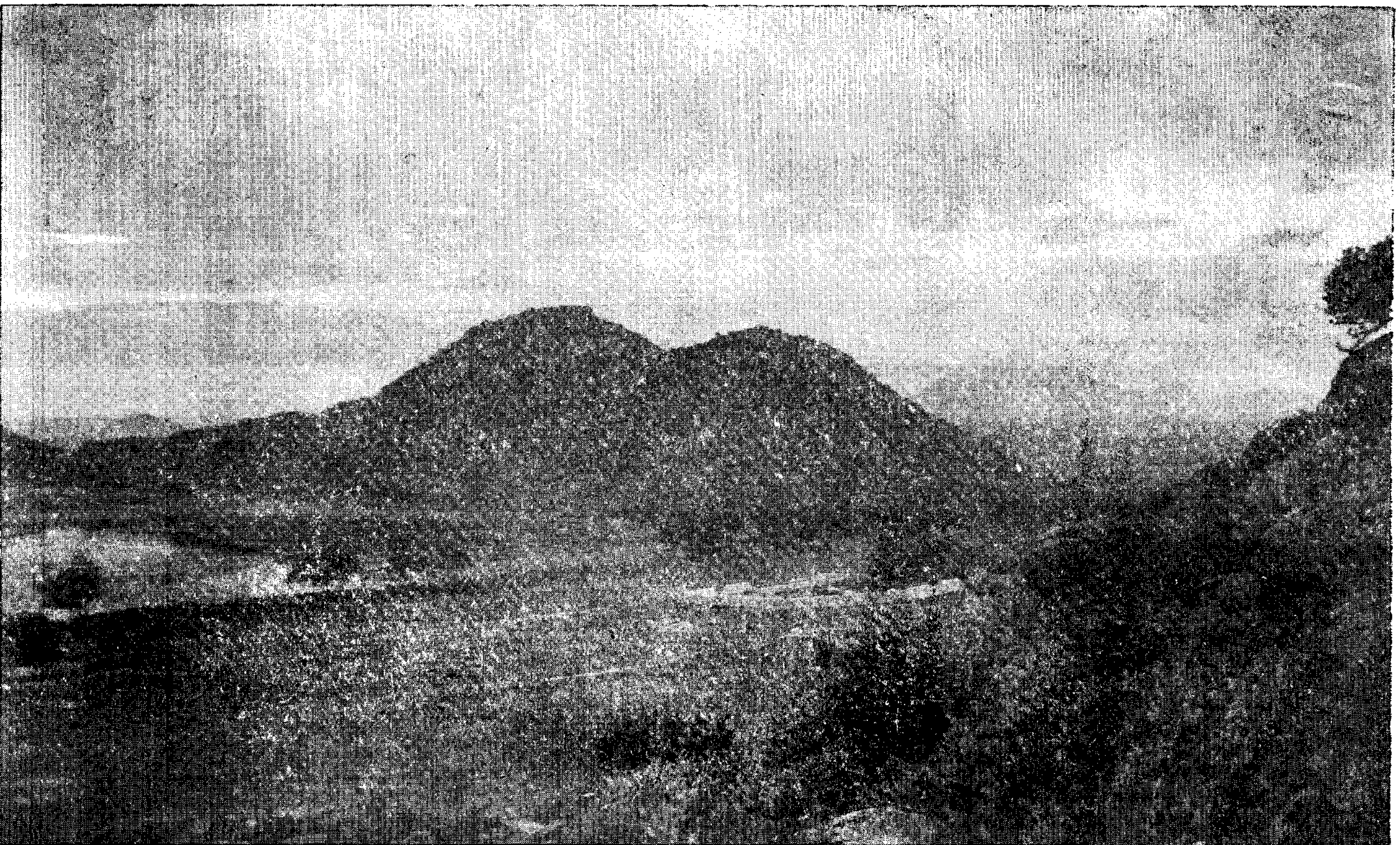
విషయమున నిర్ణయించిన తీరుమాన మిట్లున్నది. "స్వపరిపాలనము ననుభవించుచున్న (బ్రిటిషు సామ్రాజ్యము) లోని సామంత దేశములలో నెట్టి ప్రభుత్వవిధానములలో నున్నదో యట్టి ప్రభుత్వవిధానమే భారతదేశమున గూడ ప్రవేశపెట్టవలయును". తరువాత మరల 1920 సంవత్సరమువరకు పై కలకత్తా కాంగ్రెసు తీర్మానముతోడి తీరుమానములనే కాంగ్రెసు మహాసభ యామోదించుచువచ్చినది. కాని యీపదునాలు గేండ్లలోనే రాజకీయవ్యవహారముల పరిణామము ననుసరించి సామ్రాజ్యబంధమును త్రెంపివైచుకొన్ననేకాని భారతదేశమునకు క్షేమముండజాలదను నభిప్రాయము దేశమునందుగడల గాఢముగ గ్రమ్మివైచినది. ఇంక సామ్రాజ్యముపై నభిమానము పూర్తిగ నశించినదని చెప్పుటకు గూడ నవకాశము లేకుండెను. పెద్దలలో 'శాసనబద్ధమగు నాందోళనము' మీదను, (Constitutional Agitation) 'సామ్రాజ్యస్థ స్వపరిపాలనము' మీదను (Swaraj within the British Empire) నమ్మకము చెడనివార నేకులుండిరి. ఇట్టి సందర్భములలో ౧౯౦౭ లో గలిగిన 'అతివాదమితవాద' విభేదములకన్న తీవ్రములైన విభేదములు పుట్టుటయు, రాజకీయపరిస్థితులు మరింత విషమరూపము దాల్చుటయు దప్పనిసరి యగుచుండెను. ఈసంగతి గాంధిమహాత్ముడు గ్రహించినంత బాగుగ నితర నాయకులు గ్రహించినట్లుగుపడదు. పై రీతిగ విషమపరిస్థితులు రాకుండజేసి రాజకీయాందోళనమున సాధ్యమయినంతవరకు ఐకమత్యము గలుగచేయుటెట్లని యాయన యాలోచించెను. దీనికి ఫలితముగ, ఒక రాజీపద్ధతిమీద నేర్పడినదే 'స్వరాజ్యము భారతదేశీయమహాసభ యాదర్శము' అను తీరుమానము. ఈస్వరాజ్యమునకు "వీలైన, సామ్రాజ్యస్థము, అవసరమైన, సామ్రాజ్యాతీతము"నని మహాత్ముడు వ్యాఖ్యానమొనరించెను. కాని స్వాతంత్ర్యవాదము దీనిచే నణగిపోలేదు. పెంపొందుచునే యుండెను. తుదకు ౧౯౨౭ సం॥ డిసెంబరులో మదరాసు కాంగ్రెసు "స్వరాజ్యము సామ్రాజ్యముతో సంబంధములేని సంపూర్ణస్వాతంత్ర్య"మని వ్యాఖ్యానమొనర్చెను. ఇట్టి వ్యాఖ్యానమును మొదటినుండియు మిగుల బట్టుదలతో నెదురించుచుండిన గాంధీకి కేతువకు మొన్నటి డిసెంబరులో కలకత్తాలో జరిగిన కాంగ్రెసు మహాసభలో తనరాజీ తీర్మానమునందు "కాంగ్రెసు పేరుతో సంపూర్ణస్వాతంత్ర్యమునకై కావింపబడు ప్రచారమున కీతీరుమానమేవిధమునను అడ్డుపడదు" అనుమాట జేర్చుట తప్పనిసరియైనది.

'సామంతరాజ్యముల ప్రతిపత్తి'ని (Dominion Status) దాటి తమలక్ష్యము పోజాలదని చెప్పుకొను మితవాదులకుగూడ స్వాతంత్ర్యవాదము నేదో యొకవిధముగ సమర్థింపవలసియేవచ్చుచున్నది. ఇట్టి 'అతివాదము'నకు ప్రభుత్వమువారే బాధ్యులని నుడువుచు మితవాదమహాసభలో సర్ చిమన్‌లాల్ సెతల్వాడ్ గారు తమ యధ్యక్షోపన్యాసమున నిట్లు సెలవిచ్చినారు. "పైకీమాట విరుద్ధముగ నుండవచ్చును. కాని ప్రతిసందర్భమునను తప్పులతో, సంశయములతో, నిండిన తమ విధానము మూలమున ప్రభుత్వమువారే అతివాదమును లేవదీసిరి. అంతేకాక, అది యంతరించిపోవుటకు సిద్ధముగ నున్నప్పుడెల్ల మరల జనకటిక్కున్న [illegible]బలము సంపాదించుకొనుటకు ప్రభుత్వమువారే దానికి సాయపడిరి. ……. ……………నిరుటి సైమను సంఘముగోడన సంపూర్ణ స్వాతంత్ర్యపక్షము పుట్టుటకు కారణమైనది. ………………"

మొత్తముమీద మామూలు రాజకీయపక్షములలో సంపూర్ణ స్వాతంత్ర్యసమస్య వంగవిభజనసమయమున నొక్కరవ్వంత ప్రవేశముగలిగియుండెనని చెప్పవచ్చును. [illegible]పై ౧౯౩౦ సం॥న గాంధిమహాత్ముడు దానికి రాజకీయరంగమున ప్రబలమగు నొకస్థానము గల్పించెను. చెట్టుకొమ్మలు గాఢముగ నల్లుకొని పోయినవి. దీనిఫలితములు రెండు. నీడ, చీకటి. ఈరెంటిలో నేది రెండవదానిని త్రోసివైచి మొదట నిలుచును? నీడయా! చీకటియా! ఇదియే యిప్పటి సమస్య. ఇట్టియీ సందర్భమున స్వరాజ్య సమస్య విషయమున నెట్లు ప్రవర్తించిరో కొంచెము మాలోచింతము.



౫. ఉదకమండలలోని ప్రసిద్ధమగు ఓషధీవనము



౬. కోటప్పకొండ

అఖిలపక్ష మహాసభ నిర్మాణము
స్వాతంత్ర్యవాదుల బాధ్యత

నెహ్రూసంఘపు నివేదికకును స్వాతంత్ర్యవాదులకును గల సంబంధము గూర్చి తెలిసికొనవలెనన్న నీ సంఘమేర్పాటుకు కారణభూతముగ నున్న అ. ప. మహాసభ యేర్పడినదియు ముందు కొంత తెలిసి కొనవలెను. నేటి స్వాతంత్ర్యపక్షమునకు నాయకులుగ నున్న శ్రీమాన్ యస్ శ్రీనివాసయ్యంగారు కాంగ్రెసు మహాసభ కధ్యక్షులుగ నుండిన కాలముననే వారి యాధ్వర్యమునన్నే కాంగ్రెసుకార్యనిర్వాహకసభ అ. ప. మహాసభ నిర్మాణమునకు బ్రయత్నము గావించెను. ౧౯౨౬ సం|| డిసెంబరు మాసమున గౌహతీలో జరిగిన కాంగ్రెసు మహాసభకు శ్రీనివాసయ్యంగారు అధ్యక్షులుగ నుండిరి. దానికి మునుపే వారు భారతీయుల రాజకీయాదర్శము సంపూర్ణస్వాతంత్ర్యముగ నుండవలయునను నభిప్రాయమునకు వారు సమ్మతి ప్రకటించియుండిరి. గౌహతీకాంగ్రెసులో మహాత్ముని పట్టుదలమూలమున స్వాతంత్ర్యమును గూర్చిన తీరుమానము చర్చకే రాకుండ పోయెను. అటుపై వారి యధ్యక్షతక్రింద గడచిన ౧౯౨౭ సం|| మందు నేదో యొక విధముగ హిందూమహమ్మదీయ సమైక్యసమస్యను రాజ్యాంగవిధాననిర్మాణసమస్యను పరిష్కరింపవలయునని పట్టుదలతో ప్రయత్నముల గావించిరి. రాజ్యాంగవిధానము నిర్మించు బాధ్యతను పూర్తిగ కాంగ్రెసువారే పూనుకొనవలెనను నభిప్రాయము సంపూర్ణస్వాతంత్ర్యవాదులగు శ్రీమాన్ అయ్యంగారికే చెందెను. దానికై వారు దేశమునందలి రాజకీయపక్షము లన్నిటిసాయమును బొంది వానిసలహాల గైకొనవలసినదని తలచిరి. కాబట్టియే, అయ్యంగారి యభిప్రాయముల ననుసరించియే, ముఖ్యముగ వారి ప్రోత్సాహము మీదనే, ౧౯౨౭ సం|| మే నెలలో బొంబాయిలో గూడిన కాంగ్రెసు ఉపసంఘము వారు భారతశాసనసభయందు గల ప్రజానియోజితసభ్యుల తోడను, రాష్ట్రీయశాసనసభ్యులతోడను, వివిధపక్ష నాయకులతోడను కలిసి సంప్రతించి సార్వజనికాధికారముల పై నాధారపడి యుండెడు స్వరాజ్యవిధానమును నిర్ణయించుటకు ఈసభవారు కాంగ్రెస్ కార్యనిర్వాహకవర్గము వారిని కోరుచున్నారు" అని తీర్మానించినారు. కాంగ్రెసు రాజ్యాంగవిధాననిర్మాణమునకు బూనుకొనుట కిదియే మొదటిసారి. ఈసందర్భమున పైతీరుమానమునకు కాంగ్రెసు ఉపసంఘములో నప్పుడు ప్రాతికూల్యమెక్కువగా నుండెనన్న సంగతి చదువరులు మనసున నుంచుకొనవలెను. ప్రాతికూల్యము వచ్చినను అయ్యంగారు నెహ్రూమున్నగు నాయకుల పట్టుదలను బట్టియు బలుకుబడిని బట్టియు దీరుమాన మామోదింపబడెను.

అటు పై ౧౯౨౭ సం|| డిసంబరులో మదరాసు నగరమున గూడిన దేశీయమహాసభ సామ్రాజ్యాతీతమగు సంపూర్ణజాతీయస్వాతంత్ర్యమని 'స్వరాజ్య' పదమునకు వ్యాఖ్యానము గావించినది. ఆకాంగ్రెసు మహాసభయే రాజ్యాంగవిధానము సిద్ధపరచు విషయమున మరియొక తీరుమానము గావించెను. అం దిట్లున్నది:

"..........ఈ ప్రయత్నములో కార్యనిర్వాహకవర్గమువారు ఇతరసభ్యులను చేర్చుకొనవచ్చును. దేశములోని రాజకీయ, సాంఘిక, వాణిజ్య, కార్మికప్రతిష్ఠాపనలతో నవశ్యము సంప్రదింపవచ్చును.... ఈస్వరాజ్యవిధానమును...అఖిలభారత కాంగ్రెసు సంఘసభ్యులును, పైనుదహరింపబడిన సంస్థల ప్రతినిధులును, భారతశాసన సభలలోను, రాష్ట్రీయసభలలోను గల ప్రజానియోజితసభ్యులును కలిసిన సభాముఖమున చర్చించుటకు నివేదించవలెను."

ఈరెండు తీర్మానములను బట్టియు అఖిలపక్ష మహాసభ నిర్మాణమున స్వాతంత్ర్యవాదుల కెంతవరకు బాధ్యత కలదో స్పష్టమగుచున్నది. స్వాతంత్ర్యవాదుల యాదర్శమును కాంగ్రెసుమహాసభ యామోదించుటచే వారి యీబాధ్యత మరింత యెక్కువైనది. అఖిలపక్ష మహాసభ కార్యక్రమము విషయమునను, వివిధపక్షముల సంయోగము సంపాదించుట విషయమునను గూడ వారి బాధ్యత వెనుకటికన్న, మదరాసుకాంగ్రెసు తీరుమానముల మూలమున, నెక్కువైనదనుట స్పష్టము.

నెహ్రూసంఘకార్యక్రమము—స్వాతంత్ర్య వాదుల సహాయము

కాంగ్రెసు తీరుమానము ననుసరించి ౧౯౨౮ సం॥ ఫిబ్రవరినెలలో అఖిలపక్షమహాసభ యేర్పడినది. కొన్ని సమావేశములు జరిగిన తరువాత—ఈ సమావేశము లన్నిటియందును స్వాతంత్ర్యవాదులు పాల్గొనిరి—తుదకు మేనెల ౧౯ తేదీనాడు మహాసభ రాజ్యాంగ విధానమునునిర్ణయించుటకై నెహ్రూసంఘమును నియమించెను. నెహ్రూసంఘమువారి కార్యక్రమమునగూడ స్వాతంత్ర్య వాదులు పూర్తిగ పాల్గొనిరి. ఈసందర్భమున సంఘసభ్యులుగనుండి సుభాష్‌చంద్రబోసుగారును, పైనుండియే జవహర్లాల్ నెహ్రూగారును నివేదికనిర్మాణమునకు విశేషముగ దోడుపడియుండిరి. ఇంతటితో నొక యధ్యాయము ముగిసినది. మహాసభకు స్వాతంత్ర్యవాదుల సాయము గూడ నింతటితో ముగిసినది.

౨

లక్నో తీర్మానము—స్వాతంత్ర్యవాదుల ప్రాతికూల్యము

నెహ్రూనివేదిక వెలువడినది. నివేదిక నామోదించుటకై లక్నోలో నఖిలపక్షమహాసభ మరియొకసారి సమావేశమైనది. మాళవ్యాగారు రాజ్యాంగ విధానమును గూర్చిన తీరుమాన ముపపాదించిరి. అందు సంపూర్ణ స్వాతంత్ర్యవాదుల స్వాతంత్ర్యప్రచారమునకు భంగ మేమియు నుండరాదనియు, భారతదేశములో స్థాపింప బడబోవు ప్రభుత్వవిధానము అధినివేశ రాజ్యముల ప్రతిపత్తికి (Dominion status) కొరవడి యుండరాదనియు గలదు. ఇంతటితో తగాదాయారంభమైనది. స్వాతంత్ర్యవాదుల పక్షమున జవహర్లాలు నెహ్రూగారు అధినివేశప్రతిపత్తి నంగీకరించు భాగము నాక్షేపించుచు నొక ప్రకటనము గావించిరి. స్వాతంత్ర్యవాదు లాతీరుమానముపై చర్చలో పాల్గొనలేదు. మహాసభ తీరుమానము నామోదించెను. నాటినుంటియు స్వాతంత్ర్యవాదులు ప్రత్యేకసంఘముగ నేర్పడి నివేదికకు ప్రతికూలముగ, కాంగ్రెసుసభ యధినివేశప్రతిపత్తి నంగీకరింపకుండజేయుటకై యత్నింప మొదలిడిరి. అదియొక్కటియే-అధినివేశప్రతిపత్తియొక్కటియే-నివేదికలో వారి యాతీవ్రప్రతిఘటనమునకు గురియైన యంశము. ఈ యొక్కసమస్యమీదనే వారు ఈవిషయమున గూడ కాంగ్రెసును చీలదీయుటకు, గాంధిమోతీలాలు నెహ్రూగార్లను వారిపక్షమును కాంగ్రెసునుండి తరిమి వేయుటకుగూడ సిద్ధపడిరి! ఈప్రయత్నము సఫలమగు నేమోయను సంశయము కలకత్తాలో నలజడి గలిగింపక పోలేదు. కాని తుదకు వారిప్రయత్నము లెటులైననేమి, సఫలముకాలేదు.

స్వాతంత్ర్యవాదుల చర్యలు పరస్పరవిరుద్ధములు

కడచిన డిసెంబరులో కాంగ్రెసు విషయనిర్ధారణ సభయందు గాంధిమహాత్ముడు మొట్టమొదట నుపపాదించిన రాజీతీరుమానము ఆత్మవైరుధ్యము (Self contradiction) గలిగించుకొనుచున్నదని స్వాతంత్ర్యవాదు లాక్షేపించిరి. జవహర్లాలుగా రాక్షేపించిరి కదా, ఇంక నేమి సందుదొరకినది యని శ్రీనివాసయ్యంగారుగూడ నిట్టి యాక్షేపణకే మొదలిడిరి. ఈయాక్షేపణ లెంతవరకు సమంజసములో యించుక నాలోచింతము. జవహర్లాలుగారి యాక్షేపణ సహజముగనుండుటచే నందు గొంత యర్థమున్నది. కానిఅయ్యంగారి యాక్షేపణలో మాత్రమర్థమేలేదు. మొదటినుండియు ఒక 'కన్వెన్షను' ఏర్పరుప వలయునని శ్రమపడి దాని నములులోనికి గొని వచ్చిన వారు అయ్యంగారు. మొన్న కాంగ్రెసువారములో కలకత్తాలో ఎస్సోసియేటెడ్ ప్రెస్ విలేఖరితో వారిట్లు సెలవిచ్చిరి. "బ్రిటిషు ప్రభుత్వము సంపూర్ణముగు నధినివేశప్రతిపత్తి నొసంగుట కంగీకరించినచో నప్పుడు దానిని స్వీకరింప వలయునా యక్కర లేదాయని మన మాలోచించుటకు సమయమువచ్చును." అంతవరకు డొమినియను ప్రతిపత్తి విషయమున గాని, రాజ్యాంగవిధానము విషయమునగాని మనము తలపెట్ట కూడదని వారి యభిప్రాయము. ఐన నింక నీయఖిలపక్ష

మహాసభ యెందులకు? రాజ్యాంగవిధాననిర్మాణమునకై అయ్యంగారింతటి యాందోళన పడిరేల? పైన తాము సూచించిన యభిప్రాయము గాంధిమహాత్ముడు మొదటినుండి చాటుచుండెననియు, నా యభిప్రాయముతోనే ఆయన యెన్నియో సారులు కాంగ్రెసు రాజ్యాంగవిధానమునకు బూనుకొను సలహాను తిరస్కరించియుండెననియు అయ్యంగారెరుగరా? పైన తామన్నట్లు ఇంకను బ్రిటిషు గవర్నమెంటువారి సూచనల నాలోచించుటకు తమకు మనసున్నప్పుడు మహాత్ముని స్వరాజ్యాదర్శమును మార్చుట కవసరమేమి కలిగినది? తాము సర్వపక్షమహాసభను గూర్ప యత్నించునప్పుడు, భారతదేశములోని గొప్పన్యాయవాదులలో నొకరై మహామేధావియని పేరందిన శ్రీనివాసయ్యంగారికి, ముస్లిము లీగు, జస్టిసుపక్షము, మితవాదసంఘము మున్నగుసంస్థలు తమ సంపూర్ణస్వాతంత్ర్యాశయము నంగీకరింపవను నభిప్రాయము తట్టియుండలేదా? మరల ౧౯౨౮ సంవత్సరము ఫిబ్రవరిలో జరిగిన అఖిలపక్షసభవారు ఇరుపక్షముల వారికి సమాధానముగనుండునట్లునిర్ణయించిన "సంపూర్ణబాధ్యతాయుత ప్రభుత్వము" (Full Responsible Government) అను సందిగ్ధపదమునకు తామంగీకరించిరికదా, యింక నట్టిదియేయగు స్వరాజ్యశబ్దమునకు సామ్రాజ్యాతీతస్వరాజ్యమని వ్యాఖ్యాన మొనర్చుటకై తామేల యంతటి శ్రమకు పాల్పడిరి? ఈ వ్యవహారమంతయు బరస్పరవిరుద్ధము కాదా?

ఢిల్లీతీరుమానము-స్వాతంత్ర్యవాదుల సంతృప్తి

ఇంకొక సంగతి. పైసూచించిన పత్రికాప్రతినిధితోడి సంభాషణముననే శ్రీనివాస అయ్యంగారు లక్నోసభ ముగిసినపై ఢిల్లీలో జరిగిన కాంగ్రెసు ఉపసంఘసభ (All India Congress committee) తీరుమానమును గూర్చి యిట్లు సెలవిచ్చిరి. "నేను ఢిల్లీతీరుమానము పక్షమున నిలిచెదను. ఆతీరుమానము స్పష్టమైనది, నిష్కపటమైనది, యని నా యభిప్రాయము. అసందిగ్ధముగ నది మనయాదర్శము బ్రకటించుచున్నది. కాంగ్రెసువారికి నిరంతరమగు స్వాతంత్ర్య ప్రయత్నమునకవకాశ మొసంగుచునే యది రాయబారములకు గూడ తావిచ్చుచున్నది." వెనుక నొకసారి జవహర్లాలుగారు గూడ నీతీరుమాన మన్నిపక్షములవారికి సంతృప్తికరముగ నుండదగునని చెప్పియుండిరి. ఇది చాల నాశ్చర్యకరముగ నున్నది. ఈఢిల్లీతీరుమానమున "బ్రిటిషు సంబంధము తెగిపోయిననే కాని భారతదేశమునకు నిజమగు స్వాతంత్ర్యముండదు" అని యున్నది. ఇది రాయబారముల కవకాశ మెట్లిచ్చుచున్నదో తెలియదు. ఇచ్చిపుచ్చుకొనుటలున్నగదా రాయబారములు? "సైమను కమిషనుగాని బ్రిటిషు మంత్రివర్గముగాని సంపూర్ణమగు అధినివేశప్రతిపత్తి నీయబోవుట లేదన్నమాట కాంగ్రెసు వారికందరకు దెలియును" అని అధినివేశప్రతిపత్తియైనను బ్రిటిషు పార్లమెంటువారీయరను నమ్మకము గల అయ్యంగారు తమ ఢిల్లీతీరుమానము రాయబారముల కవకాశమిచ్చుచున్నదని యెట్లు తలంచుచున్నారో బోధపడుటలేదు. డొమినియను ప్రతిపత్తినే యీయని బ్రిటిషువారు సంపూర్ణస్వాతంత్ర్య మీయరని వేరుగ జెప్ప బనిలేదు. ఒకవేళ వారు డొమినియన్ ప్రతిపత్తి నిచ్చినను ఢిల్లీతీరుమానము ననుసరించి కాంగ్రెసువారు స్వీకరింపరాదు. ఇంక రాయబారములకు దావెక్కడ? ఐన, బ్రిటిషు సంబంధము తెగిపోయిననే కాని మనకు నిజమగు స్వాతంత్ర్య ముండదని కాంగ్రెసువారి యభిప్రాయమును స్పష్టముగ జాటుటకే యాతీరుమానము కాని వేరేమియు లేదని అయ్యంగారి యభిప్రాయమా? అట్లయియైన నీగొడవయేల? ఈవాదమంతయు నెందులకు? 'అధినివేశ స్వాతంత్ర్యరాజ్యములయందలి ప్రభుత్వవిధానమునకీప్రభుత్వవిధాన మెన్నటికి కొరవడరాదు' అను లక్నో అఖిలపక్షమహాసభ తీరుమానమునకీప్రతిఘటనమంతయు నెందులకు?

ఢిల్లీతీరుమానము-ఒక పెద్ద గంద్రగోళము

ఈ ఢిల్లీ తీరుమానము విషయమున మరియొక గొడవయున్నది. స్వాతంత్ర్యవాదుల పక్షమున పైబ్రిటిషు సంబంధముగూర్చిన వాక్యము కాంగ్రెసు ఉపసంఘమువారి యామోదమునకై తేబడెను. మొత్తము తీరుమానము

శ్రీనివాస అయ్యంగారు ఉపపాదించిరి. మోతీలాలు నెహ్రూగా రామోదించుచు దానియెడ దమసంతృప్తి దెలియబరచిరి. సమావేశము ముగిసినది. వెంటనే మోతీలాలు నెహ్రూగారు తాము పైతీరుమానము నామోదించినను డొమినియన్ ప్రతిపత్తి నంగీకరించుటకు తమకట్టి యభ్యంతరము నుండజాలదనియు, దమ యీయభిప్రాయము నామోదింప నిష్టములేకున్న కాంగ్రెసు సంఘములు తమస్థానమున కలకత్తా కాంగ్రెసుకు మరియొక యధ్యక్షు నెన్నుకొనవచ్చుననియు సవాలుచేయుచు నొక ప్రకటనము గావించిరి. ఐనను, నేవో రెండు మూడు తప్ప తక్కిన రాష్ట్రీయకాంగ్రెసుసంఘము లన్నియు నెహ్రూగారి యధ్యక్షతను స్థిరీకరించినవి. మరల కలకత్తాలో కాంగ్రెసు సమయమున ఢిల్లీ తీరుమానము మార్చవలయుననియు, నది యసంబద్ధముగ నుండెననియు నెహ్రూగారు వాదించిరి! ఆతీరుమాన మసంబద్ధమైన దన్నమాట నిజమేకాని యీసందర్భమున నెహ్రూగారి చర్యకూడ నసంబద్ధముగనే యున్నది. కలకత్తా కాంగ్రెసు నాటికే ఢిల్లీతీరుమాన మసంబద్ధముగ నుండెనని వారికి తెలియవచ్చినదా? ఢిల్లీలో నాతీరుమాన మామోదించినప్పుడు వారికీసంగతి తెలిసియుండదా?—ఇది కేవలమసంభవము. ఐన నెహ్రూగారు దాని నేల యామోదించిరి?—డొమినియన్ ప్రతిపత్తిని తానంగీకరించుటకు వెనుదీయనని సవాలుచేయసాహసించిన నెహ్రూగారు అయ్యంగారి తీరుమానము నేల యంగీకరించిరి? ఇదియొక పెద్ద గంద్రగోళము.

కాంగ్రెసు రాజీతీరుమానము

ఇంక కలకత్తాకాంగ్రెసులో నామోదింప బడిన రాజీతీరుమానము విషయమున స్వాతంత్ర్యవాదు లవలంబించిన వైఖరి గొంత పరీక్షింతము. తన మొదటి తీరుమానమునకు అయ్యంగారి పక్షము తీవ్రప్రతిఘటనము జూపినప్పుడు గాంధీజీ మరియొక తీరుమానము దేవలసివచ్చెను. ఇరుపక్షములకు నెన్నియో చర్చలు రాయబారములు జరిగిన పిమ్మట, గాంధీమోతీలాలుగారలు కాంగ్రెసు నాయకత్వము విడిచిపెట్టెదమని చెప్ప దాని కంగీకరింపక త్రాడు లాగి లాగి తుదకది తెగిపోవ సిద్ధముగనున్నప్పుడు, మహాత్ముడు తమ వాదపద్ధతి నతితీవ్రముగ నిరసించిన పయి స్వాతంత్ర్యవాదులు రాజీ కంగీకరించిరి. రాజీ తీరుమానము వెలువడినది. విషయనిర్ధారణసభలో మహాత్ముని తీరుమానమును అయ్యంగారా రామోదించిరి. తమ పక్షమునకు జెందిన ప్రముఖులందరితో, జవహర్లాలు; సుభాష్‌బోసు, మున్నగు వారితో, సంప్రతించియే తామాతీరుమానము నంగీకరించినట్లు గూడ వారు ప్రకటించిరి. ఇంతటితో వివాద మంతరించినదని యందరు దలచిరి. కానిస్వాతంత్ర్యవాదు లూరకుండ లేదు. మహాసభలో తీరుమానము చర్చకు వచ్చునాడు ప్రత్యేకముగ దమ సంఘమును సమావేశపరచి రాజీతీరుమానమునకు సవరణ నుపపాదించుటకు తీరుమానించిరి. ఈసంఘసభలో నధ్యక్షులగు అయ్యంగారు తాము తీరుమానము నంగీకరించుటకు ముందు పక్షసభ్యులందరితో నాలోచించి వారి యంగీకారము బడసి యుంటిమని మూడునాలుగు సారులు తమచర్య సమర్థించుకొనిరి. కాని లాభములేక పోయెను. ఆయనసమర్థనము సరికాదని యెవ్వరును సమాధానము చెప్పలేదు, సరికదా, ఆయన నొకమూలకు ద్రోసివైచి మీయిష్టము వచ్చినట్లు మీరు చేయవచ్చును, మా పక్షము పక్షమంతయు దీరుమానమును ప్రతిఘటించితీరునని సమాధానము చెప్పిరి. తుదకు తీరుమానము ప్రతిఘటించి తమ పట్టుదల ప్రకటించిరి. తమ సవరణ పోయినను పట్టుదల మాత్రము స్పష్ట పరచుకొనిరి. నెహ్రూ నివేదికయెడ స్వాతంత్ర్యవాదుల బాధ్యతయొక్క పరిణామము ప్రస్తుతమున కీరీతిగ ముగిసినది.

ఏది యసంబద్ధము?

స్వాతంత్ర్య వాదులందరును, గాంధీజీ మొదటి తీరుమానము ఆత్మవైరుధ్యము(Self cantradiction) గలిగించుకొనుచున్నదని యాక్షేపించిరి. కాని నిజ మది కాదు. అతీరుమానము శ్రద్ధగ గమనించినచో నందు దాత్మవైరుధ్యమేమియు గనబడదు తీసివేయదగిన మాటయొక్కటియు నందు లేదు. అసంబద్ధత కొంతవరకింకను అసలు రాజీతీరుమానమునకు బట్టినదని చెప్పవచ్చును

ఈయసంబద్ధత యెట్లు కలిగినది? పైన వివరింపబడిన స్వాతంత్ర్యవాదుల యసంబద్ధప్రవర్తనము బట్టియే రాజీతీరుమానము తుదకసంబద్ధతకు బాల్పడక తీరినది కాదు. కాంగ్రెస్ మహాసభలో సవరణపై స్వాతంత్ర్యవాదుల యుపన్యాసముల జదివినచో స్వాతంత్ర్యమును గూర్చియు, అఖిలపక్షమహాసభను గూర్చియు మదరాసుకాంగ్రెసు చేసిన తీరుమానముల పరస్పరసంబంధమును గమనించినచో,—ఈతీరుమానములే ముఖ్యముగ నీయలజడికంతకు గారణము—'భారతస్వాతంత్ర్యసంఘము' (Independence of India League) యేర్పడినవిధము' బరిశీలించినచో, నసంబద్ధమయినది స్వాతంత్ర్యవాదుల ప్రవర్తనకాని మహాత్ముని తీరుమానముకాదని స్పష్టపడును.

మహాత్ముని పరీక్ష

నెహ్రూనివేదిక విషయమున గాంధీజీ తీరుమానము గెలిచినను, కాంగ్రెసులో జయము స్వాతంత్ర్యవాదులదే యని యీవ్యాసమునకు మొదట దెలుపబడినది; ఐన నిది నిందుగెలుపని తలపరాదు. ప్రబలమగు వారి యస్తిత్వము కలకత్తాలో విస్పష్టముగ నంగీకరింపబడినది. ఈయస్తిత్వము నిలుపుకొనుటకు కాంగ్రెసు వారికొకయేడాది గడువొసంగినది. ఇది స్వాతంత్ర్యవాదుల కార్యవాదిత్వమునకు మహాత్ముని పరీక్ష.

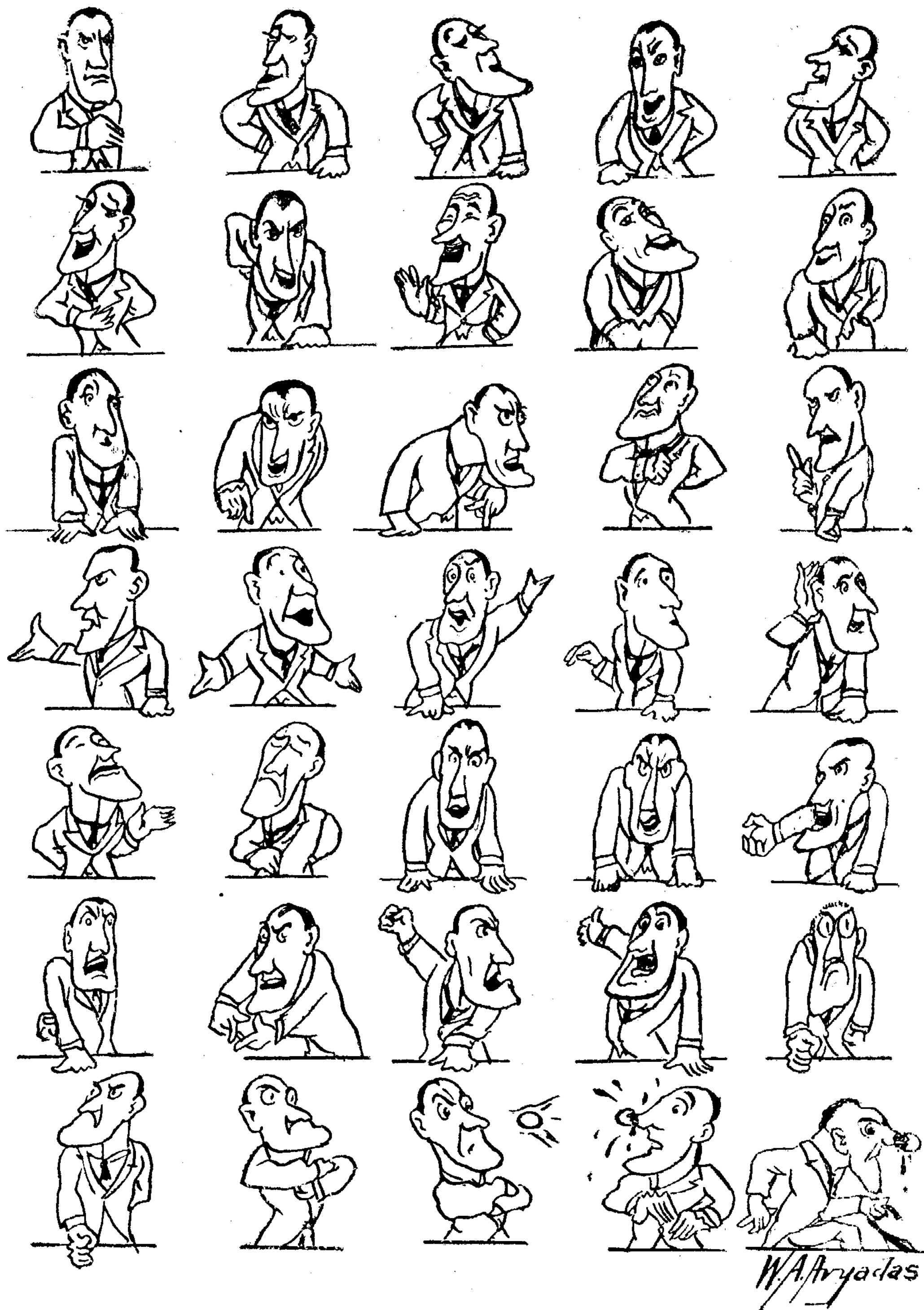
జాతీయత

దువ్వూరి రామిరెడ్డిగారు

ఓసి జాతీయతా, నీజలోజ్జ్వలత్వమెంత! నీశక్తిసామర్థ్యమెంత! నీదు
శంఖరవమునఁగల యింద్రజాలమెంత! అస్థిపంజరములుసైత మాడునౌర!

నీయాజ్ఞచేఁగదా నిఖిలభారతభూమి గాంధీమహాత్ముని కట్టఁబడియె;
నీకోర్కెచేఁగదా నెఱలోభియైనను దాచియుంచిన నిధుల్ ద్రవ్వియిచ్చె;
నీధర్మమునఁగదా నెఱజాణయైనను మోటుఖద్దరు మేన మోయఁదొడఁగె;
నీపిల్పుచేఁగదా నిర్నిద్రకీర్తులు చెఱసాలలం జిక్కి చీకుపడిరి;
ఒక్కపెట్టున నీభారతోర్వినెల్ల నూపి, కెరలించి, వేమాఱు ప్రోత్సహించి
త్యాగసామ్రాజ్యపట్టభద్రతనుగూర్చి, వడిగ స్వాతంత్ర్యరథమును నడిపె దరరె!

పూర్వకీర్తి ప్రతాపంబుఁ బొగడినావు; భావిభాగ్యోదయం బగపఱచినావు;
వర్తమానదాస్యంబును వదలఁజేయ, నేయుపాయంబు వెదకెదో యింకమీఁద!



బానిసజాతి స్వాతంత్ర్యమునకు ప్రతిపక్షి



వాగడ తెలికలు

ఛందోవిశేషములు

కొన్ని సంవత్సరముల క్రిందట భీష్మప్రతిజ్ఞ యను నామాంతరముగల ప్రతిజ్ఞాశాంతనవ నాటకము రచియించునపుడు, లయతాళములకు సరిపడునట్టి కొన్ని వృత్తము లానాటకమున వ్రాయఁదలఁచి ౭,౧౮,ఛందస్సులు ప్రస్తరించి నాలుగు వృత్తము లేర్పఱచి వాటికి పేళ్లును లక్షణములును కల్పించి లక్ష్యములు నిర్మించి యున్నాను. వాటిలో ఒకటిమాత్రమే ఆనాటకమున ముద్రితమైనది. భారతీపాఠకులు తిలకింతురుగాక యను తలంపుతో వాటి నిందు వివరించుచున్నాను.

౧ నవామృతలహరీ వృత్తము:

ఇది ప్రస్తరింపఁగా ౭ వ ఛందస్సులో ౧౨౮ వ సమవృత్తమైనది.

దీనికి లక్షణము:—

కవీశజనఘులు కవింపజనలము
లవారినుతిగను నవామృతలహరి.

ఒక జగణము, ఒకనగణము, ఒకలఘువు, క్రమముగా కలసి, ఒకపాద మగును. అట్టిపాదములు నాలుగొక పద్య మగును. ఇందు ప్రాస కలదు. యతి లేదు. ఇందలి మొదటి రెండు పాదములు పల్లవిగాను, తక్కిన రెండుపాదములును అనుపల్లవిగాను ఏర్పఱచుకొని కొన్ని పద్యము లొకపాటగా వ్రాయవచ్చును. అది లయతాళములకు సరిపడును.

దీనికి లక్ష్యము:—

౧. సతీరమణ ! హర !, రతీరమణహర !, పల్లవి—
జితాంతరరి ఘని, నితాంతనుతపద ! అనుపల్లవి.

౨. ప్రమాణములకును, ప్రమాణమయి తగు,
ప్రమేయ మగుచును, ప్రమాతవగుదుట ! సతీ—

౩. వెలుంగుదువు దివిఁ, జెలంగుదువు భువి,
మెలంగు దిటునటు తొలంగుదువు గన. సతీ—

(౨) సమగతివృత్తము:—

ఇది ప్రస్తరింపఁగా ౭వ ఛందస్సులో ౬౪వ సమవృత్తమైనది. దీనికి లక్షణము:—

సమగతియను వృత్తము కవిహృదయం
గమ మగు నయుగం। బమరిన గురువుక్.

రెండు నగణములును, తరువాత ఒక గురువును కూర్చిన యెడల ఒక సమగతివృత్తపాద మగును. తక్కిన విషయమంతయు నవామృతలహరికినట్లే దీనికిని గ్రహించునది. కాని యిం దొక్క విశేషము. ఒక్కొక్క మాఱు రెండేసి యక్షరముల చొప్పున మొదటియాఱక్షరములను, మూఁడు జంటలుగాను, కడపటి గురువును ప్రత్యేకముగాను, ఉచ్చరించుచు, పాడుట కనువగుటచేత దీనికి సమగతి యనుపేరు పెట్టబడినదనియు, పాదాంత్యనియమము దీనికి శోభ తెచ్చుననియు గ్రహించునది.

దీనికి లక్ష్యము:—

౧. కరివరశరణా!, నరనుతచరణా
సురగణభరణా, పరిమితకరుణా! కరి.

౨. నినుఁగొలిచినదా, సునిగనవలదా?
మనుపఁగఁదగదా!, మునిజనవరదా! కరి.

౩. చరమడిగితినా?, స్థిరమడిగితినా ?
దరిసెనమిడునా, దరణకుఁ దగనా?_కరి.

(౩) సుధారసవృత్తము:—

ఇది ప్రస్తరింపఁగా, ౧౪వ ఛందస్సులో ననఁగా శక్వరీఛందస్సులో ౫౪౬౮ వ సమవృత్త మైనది. దీనికి లక్షణము:—

చనరత్న విరామమౌలి సాజరల్లగం
బెనయంగ సుధారసాఖ్యవృత్తమై చనున్.

సగణము సగణము జగణము రగణము లఘువు గురువు క్రమముగా కలసి, ఒకపాద మగును. ప్రాస సహజము. తొమ్మిదింట ననఁగా, నాల్గవగణము మొదటి యక్షరము యతిస్థానము. దీని మొదటిపాదము పల్లవిగాను, అంచలి కడపటి భాగము దానితో సమానాక్షరమైనకల్పితపదముతోఁగాని, పదములతోఁగాని కలసి, అనుపల్లవిగాను, ఏర్పడఁ దగును. లేదా, అదే రెండుసారు లుచ్చరింపఁ దగును. అపుడు లయను చక్కఁగాసరిపడును.

దీనికిలక్ష్యము:—

౧. కరుణాకర! లోకపాల! కాలకంధరా!
కరుణింపుము దేవదేవ! కావు మీశ్వరా!
పరిచర్య లొనర్చుచుందు భక్తియుక్తి నీ
చరణంబులు గొల్చుచుందు సంతతంబు నో॥ కరు

౨. తొలిబామునఁ జేసినట్టి దోస మెట్టిదో!
కలనైన నెఱుంగఁ జాలఁ గాని యాపదా
కులసంసరణాబ్ధి నడుమఁ గ్రుంగుచుంటి నీ
తలఁపే గతి లేవనెత్తి దారి చూపుమో॥ కరు

(౪) కర్ణామృత వృత్తము:—

ఇదియును ప్రస్తరింపఁగా, ౧౪ వ ఛంధస్సులో ౩౨౭౭ వ సమవృత్తమైనది. దీని లక్ష్యలక్షణము లప్పుడు సంస్కృతమున నిర్మింపఁబడినవి. కాని యీలక్షణమును బట్టి తెలుఁగు పద్యములును రచింప వచ్చును.

లక్షణము:—

దిగ్దంతి విరామం తయ సైర్భైశ్చ గాభ్యాం,
యుక్తంకవివిత్తం కిల కర్ణామృత వృత్తం.

తగణము, యగణము, సగణము, భగణము, రెండు గురువులు క్రమముగాఁ గలసి ఒక పాదమగును. తొమ్మిదవ యక్షరము యతిస్థానము. తెలుఁగునఁ బ్రాస మధికము. ఇందు మొదటి రెండు పాదములు పల్లవిగా, ఈ పద్యములు లయతాళములకు సరిపడును.

దీనికిలక్ష్యము:—

౧. రేమానస! మామాచల మన్యే నిజతత్త్వం,
తత్త్వం పదలక్ష్యం పరతత్త్వం ఘన సత్వం.
భూమాన మమానం పరమాత్మాన మసంగం
లీలాయితభూతాదికజన్మస్థితిభంగం, రేమా.

౨. జీవేశ్వర భేదాశ్రయ మాయేశ మదృశ్యం
బ్రహ్మోఽహమితిజ్ఞాన ఫలీభూత ముపాస్యం
దృశ్యస్యతు కర్తార ముపాదాన మనేకం
సచ్చిత్పరమానంద మరూపం విభుమేకం, రేమా.

ఈశ్లోకములు రెండు మాత్రము నాభీష్మప్రతిజ్ఞలో అచ్చుపడినవి. గుణజ్ఞులైన కవులు పై నాలుగు వృత్తముల యౌచిత్యమును గ్రహింతురు గాక యని కోరుచున్నాను.

[మల్లాది సూర్యనారాయణశాస్త్రి]

మల్లంపల్లి సోమశేఖరశర్మ గారు

౧

కళింగదేశమును పరిపాలించిన గంగవంశపు రాజులకాలములో కదంబవంశజు లుండి నట్లు గాంగశాసనములవలన దెలియవచ్చుచున్నది. ఇంతవఱకు నేను చూచిన గాంగశాసనములలో కదంబులను పేర్కొనునవి మూడు మాత్రమే కలవు. అవియేవన:

(౧) వజ్రహస్తుని పర్లాకిమిడి శాసనము.[1]

(౨) మూడవవజ్రహస్తుని మందసాశాసనము.[2]

(3) దేవేంద్రవర్మకంబకాయశాసనము

వీటిలో మొదటిశాసన మెప్పటిదో మనకు తెలియదు. అందు శకవర్షముకాని, మఱియేయితర సంవత్సరముకాని లేదు. అప్పటికి కళింగదేశమును పరిపాలించుచుండిన రాజు వజ్రహస్తుడనియు, అతడు గంగామలకుల తిలకుడనియు మాత్రము తెలియుచున్నది. ఈతని తండ్రిపేరుకూడ శాసనమున దెలుపబడియుండలేదు. అందువలన గంగవంశపు రాజులలో ఈవజ్రహస్తు డెవరో మనకు తెలియదు. ఈ కారణములవలన, ఈ శాసన మెప్పటిదో తెలిసికొనుటకు వీలులేదు. కాని లిపినిబట్టి చూచినచో అది క్రీస్తుశకము పదునొకండవ శతాబ్దినాటిదని చెప్పవచ్చును.

గంగామలకుల తిలకుడైన వజ్రహస్తదేవుడు కళింగమును పరిపాలించుచుండగా ఆతనిరాజ్యమునందలి 'పంచవిషయముల' కధిపతియు, 'గంగామలకులతిలకుడు'ను[4], చోళకామదిరాజు ప్రియతనయుడును అయిన దారపరాజు నగ్గరిసలుకికులతిలకుడును, ఎఱయమరాజుకొడుకును అయిన శ్రీకామది నామాంకిత రాజపుత్రునికి కన్యాదాన సమయమున 'హమ్సండి'[5] గ్రామమును దానముచేసెను. ఈదానమును తెలియజేయుటయే ఈ శాసనముయొక్క ప్రయోజనము. దాన మొసంగబడిన ఈ గ్రామమునకు పాలకుడుగ నున్న

1. Ep. Ind. Vol. III, p. 220.

2. C. P, No. 12 of 1917-18.

3. భారతి; సం

4. గంగవంశపురాజుల పరిపాలనములో గంగవంశజులే సామంతులుగ నుండినట్లు తెలుపునది ఈ యొక్క శాసనమే. రాజవంశమువారి పేర్లకును, సామంతవంశమువారి పేర్లకును గల వ్యత్యాసము గమనింపదగినది.

5. ఈ శాసనమున ఈ గ్రామముపేరు రెండుమూడుచోట్ల వచ్చును. ఒక్కచోట తక్క మిగిలిన అన్నిచోట్లను 'మ'తో ఇది 'హమ్మండి' అనియే కలదు. ఇతరచోట్ల 'హమ్మండి'అని స్పష్టముగ చదువబడియుండుటచేత 'హమ్సండి' అని చదువబడినదికూడ 'హమ్మండి' అనియే చదువవలసియుండునని నాయూహ. లేఖకుని అశ్రద్ధచేత 'స' 'మ' ల పోలికలు కొన్నికొన్నిచోట్ల ఒక్కరీతినే యున్నవి.

హాము ఉగ్రఖేడిరాజు. ఇతడు కదంబామలకుల తిలకుడు; 'నిడుసంతి' వంశసముద్భవుడు. కదంబవంశమున 'నిడుసంతి' అనునది ఒకశాఖ కావచ్చును. ఉగ్రఖేడికి రాణక బిరుదముకలదు. ఇది 'మండలేశ్వర' పదతుల్యము కాదగును.

రెండవది మూడవవజ్రహస్తునిశాసనము. ఇందుకూడ కదంబవంశజులు పేర్కొనబడి యున్నారు. ఈశాసనము క్రీస్తుశకము ౧౦౪౮ నాటిది. పరమమాహేశ్వరుడును, 'పంచవిషయాధిపతి'యు, కదంబామలకులతిలకుడును, మహామండలేశ్వరుడు నైన రాణక శ్రీభామఖేడికొడుకు రాణక శ్రీధర్మఖేడి 'పంచపాత్రవిషయము' లోనిదగు 'మహేంద్రభోగము' నందలి 'మధిపత్థరఖండము'ను 'ఉజణ'కునికి దానముచేసినట్లు తెలుపుటకే ఈశాసనము పుట్టినది. ఇప్పటి 'మాధియా', 'పత్థరఖండము' అనబడు రెండుగ్రామములును శాసనమున పేర్కొనబడిన 'మధిపత్థరఖండము'నకు సరిపోలియున్నవనియు, అందువలన శాసనములోని గ్రామమును ఇప్పటి యా రెండుగ్రామములుగ గుర్తింప వచ్చుననియు, అవి మహేంద్రగిరియున్న మందసా జమీందారీలో ఉండుట చేత 'పంచవిషయ' మనబడు 'పంచపాత్రవిషయము' మందసా జమీందారీ ప్రాంతదేశమగుననియు, 'మహేంద్రభోగ' మనునది 'మహేంద్రగిరి'యున్న భాగము కాదగుననియు శ్రీయుత గోడవర్తి రామదాసు పంతులుగారు వ్రాయుచున్నారు.[1] ఈశాసనముముద్రికమీద వాడుకగా గాంగశాసనములమీద కాన్పించు వృషభలాంఛనము కాక మత్స్య లాంచనము కలదు.

ఇక కదంబులను పేర్కొను మూడవ శాసనము దేవేంద్రవర్మ కంబకాయ శాసనము. ఈశాసనము శ. ౧౧౦౩ నాటిది. ఈ శాసనమునాటికి కళింగమును పరిపాలించుచుండిన రాజు దేవేంద్రవర్మ. ఇతని పరిపాలనములో పరమమాహేశ్వరుడును, పంచవిషయాధిపతియు, కదంబామలకులతిలకుడు నైన రాణక శ్రీధర్మఖేడి యొక్క కుమారుడు రాణక శ్రీ ఉదయాదిత్యదేవుడు చేసిన దానమును తెలుపుటకు ఈశాసనము పుట్టినది. దానముచేయబడిన గ్రామము 'రేవెనిజి'(?). ఉదయాదిత్యదేవుడు ఆ గ్రామమును రెండుభాగములు చేసి ఒకభాగమును నారాయణ నాయకునికిని, వేఱొకభాగము 'ఈజణ'[2] కునికిని ఒసంగెను.

---

1. Jour. Myth. Soc. Vol. XIV, p. 269.

2. మందసాశాసనమునను, కంబకాయశాసనమునను ధర్మఖేడి పేరు కలదు అంతేకాక ప్రతిగ్రహీత పేరు కూడ ఇంచుకవ్యత్యాసముతో సమానముగ కనబడును. ఒకదానిలో ఆ పేరు 'ఉజణక'అనియు, మఱియొక్కదానిలో 'ఈజణక' యనియు కలదు. ధర్మఖేడి పేరును, కొంచెము వ్యత్యాసముగనున్నను ప్రతిగ్రహీత పేరును రెండుశాసనములలో సమానముగనే గనబడుచుండుటచేత మందసాశాసనములోని ధర్మఖేడిని కంబకాయశాసనములోని ధర్మఖేడిగను, ఆశాసనములోని ప్రతిగ్రహీతను ఈశాసనములోని 'ఈజణకు'నిగను, ఈశాసనములోని దేవేంద్రవర్మను మందసాశాసనములోనివజ్రహస్తుని కొడుకుగను పోల్ప బుద్ధిపొడమును కానికాలము సరిపోవదు. ఇది ఆలోచింపవలసినవిషయము.

ఈ పై మూడు శాసనములను బట్టియు మనకు దెలియవచ్చు విషయము లివి:

(౧) కళింగమును పరిపాలించిన గంగవంశపురాజుల కాలములో కదంబులు ఉండిరి.

(౨) కదంబులు గంగవంశపురాజుల క్రింద గ్రామపాలకులును, విషయాధిపతులును అయిన సామంతులుగ నుండి పేరు కెక్కిరి.

(3) కదంబులు పరిపాలించిన రాజ్యము పంచవిషయము: దీనికి పంచపాత్ర విషయమనియు నామాంతరము కలదు. ఇది (శ్రీ గొడవర్తి రామదాసు పంతులుగారి వ్యాసము ననుసరించి) యిప్పటి మందసా జమీందారీ ప్రాంతము కావచ్చును.

(౪) కదంబులపేర్ల చివర 'ఖేడి' పదము సామాన్యముగ గనబడుచున్నది. ఇందువలన ఆ పదముకదంబవంశసూచకమని గ్రహింపదగును.

(౫) గాంగవంశపురాజుల శాసన ముద్రికలన్నిటిమీద సర్వసాధారణముగ వృషభలాంఛనము ఉండవలసి యుండగా మందసా, కంబకాయ శాసనముద్రికలమీద మాత్రము మత్స్యలాంఛనము కనబడుటకు గారణము ఆ శాసనములందలి అసలుదాతలు కదంబవంశజులగుటయే యని నాయూహ. ఇదియే సరియైనచో ఇందుమూలమున కళింగదేశమునందలి కదంబులది మత్స్యలాంఛనము కాదగు నని తేలుచున్నది.

౨

'ఖేడి' పదాంచితులను పేర్కొను గాంగ శాసనములు ఇంకను రెండు కలవు: అవి యేవన:

(౧) గంగామల కులతిలకుడైన ఇంద్రవర్మ విషమగిరి శాసనము.[1] శకవర్షము కాని మరియే యితర సంవత్సరము కాని ఇందు చేకపోవుటవలన ఇది యెప్పటిదో తెలియదు. ఇందు మహాసామంతనాగఖేడి 'దూతకు' డని తెలుపబడినది. శాసనముద్రికమీద నున్నది వృషభలాంఛనము. నాగఖేడి కదంబామలకుల తిలకుడని తెలుపబడలేదు.

(౨) దేవేంద్రవర్మ విశాఖపట్టణము శాసనము.[1] ఇందలిగాంగవంశపురాజు దేవేంద్రవర్మ. ఇతని మాతులుడు శ్రీధర్మఖేడి. ఇతనిచేత ఉపదిష్టుడై దేవేంద్రవర్మ దానము చేసెను. ఇది గాంగశకము ౨౫౪ నాటిది. గాంగశకము ఎప్పటినుండి యారంభమైనదియు ఇంకను సునిశ్చయముగ దెలియరాకపోవుటచేత ఈ శాసనము శకవర్షపరిగణనమునగాని, క్రీస్తుశకపరిగణనమునగాని ఎప్పటిదైయుండునో యూహింప వీలుకాదు. ఈ శాసనము ముద్రికమీదిది కూడ వృషభలాంఛనమే. ఇందుకూడ ధర్మఖేడి కదంబవంశజు డని ఎచ్చటను దెలుపబడియుండలేదు.

ఈ పై రెండు శాసనములలోను గూడ 'ఖేడి' పదాంచితులు కదంబవంశజులని తెలుప

1. C.P. No. 9 of 1917-18,
1. Ind. Ant. Vol. XVIII p. 145.

బడక పోయినను, ఆ రెండుశాసనముల ముద్రిక లమీాదనుగూడ వృషభమే లాంఛనముగ నున్నను వారు కదంబవంశజులనియే నానమ్మకము. ఇట్లు నమ్ముటకు నాకు 'ఖేడి' పదమే యాధారము. నేను పరిశీలించి చూచినంతవఱకు గాంగ శాసనములలో ఇతరు లెవ్వరును 'ఖేడి' పదాంచితులుగ గన్పట్టరు. 'ఖేడి' పదము కదంబవంశసూచక మని ఇదివఱలో నిశ్చయించుకొనియుండుటచేత పై శాసనములలోని 'నాగఖేడి', 'ధర్మఖేడి' అనువారలు కదంబు లగుదురనియే నాయూహ.

అట్లయిన శాసనముద్రికలమీాద వృషభలాంఛన మేలయుండవలెను? కదంబ లాంఛనమని తేల్చిన మత్స్య మేల లేకపోవలెను? అను ప్రశ్న పుట్టవచ్చును. కాని దీనికి సమాధానము సులభమే. ఈశాసనములలోని దాతలు గంగవంశపురాజులు కాని మత్స్య వంశపు సామంతులు కారు. ప్రధానముగ కదంబవంశజులు దాతలైననే మత్స్యలాంఛన ముండవలసిన యవసరము కలదు గాని లేనిచో లేదు. అందువలన మన మిది వఱలో తేల్చుకొన్న సిద్ధాంతముల కీ శాసనములు ప్రతిబంధకములు కాకపోవుటయే కాక, కదంబులకును, గంగవంశపురాజులకును సంబంధ బాంధవ్యములు కల వను క్రొత్తవిషయమును తెలియజేయుటకుకూడ ఇవి తోడ్పడు చున్నవి.

3

ఇక కళింగమున కీకదంబు లెక్కడ నుండి వచ్చి యుందురో ఇంచుక విచారింతము. ఈ విచారణలో కూడ 'ఖేడి'పదమే మన కెక్కువగ తోడ్పడునని నా యూహ.

ధార్వారమండలములో హాన్‌గల్లు తాలూకాయందలి హానుగల్లనబడు పానుగల్లు క్రీస్తుశకము పదునోకండవ శతాబ్దము మొదలు సామంతులుగనుండి ప్రసిద్ధిగన్న కదంబులలో ఒక్కవంశమువారికి రాజధానిగ నుండెను. ప్రాచీన కదంబరాజ్యము బాదామిచాళుక్య, రాష్ట్రకూటవంశముల విజృంభణము మూాలమున అంతరించిన పిదప క్రీస్తుశకము పదునోకండవ శతాబ్దిలో వర్ధిల్లినవి పానుగల్లు, గోవా కదంబరాజ్యములే. ధార్వారమండలము నంటియున్న బెళగాము మండలమున గూడ ప్రాచీనకాలమున ఒకప్పుడు కదంబుల రాజ్యము వర్ధిల్లినది. బెళగాముకదంబులకు 'పలాసిక' (ఇప్పటి హాల్సి) రాజధానిగ నుండెను. బెళగాము మండలమును చేరియున్న కొల్హాపురసంస్థానమును, దాని నంటియున్న రత్నగిరిమండలమునుగూడ ఒకవేళ పలాసిక కదంబులయొక్కగాని, పానుగంటి కదంబుల యొక్కగాని రాజ్యములో చేరిన చేరియుండవచ్చును. ఎట్లయినను ఇవియన్నియు నొకప్పుడు కదంబులు వ్యాపించిన మండలములే. రత్నగిరి మండలములోని ఇప్పటి 'ఖేడ్' తాలూకా ప్రాచీనశాసనములలో 'ఖేటాహార'[1] మని పేర్కొనబడినది. ఈప్రాంతముల

1. Bomb. Gaz. Vol. I, Part II, P. 355.

నుండియే-ప్రాయికముగ ఖేటాహారమునుండికా వచ్చును-కదంబులు కళింగమునకు వచ్చి యుందురు. నిశ్చయముగ అచ్చటినుండియే వచ్చిరని చెప్పలేకపోయినను పశ్చిమమునుండి మాత్రము వచ్చి రని చెప్పుటకు సంశయింపబనిలేదు.

మఱియొక విషయము: వైజయంతి,పలాసిక, పానుగంటి కదంబులకు మధుకేశ్వరస్వామి ఇష్టదైవము. వారి శాసనములలో ఈ పేరు 'జయంతి మధుకేశ్వరు' డనియు గలదు. కళింగదేశములో 'నగర' మను పురమున గూడ 'మధుకేశ్వరు' డున్నట్లు గాంగశాసనముల ననుసరించి తెలియుచున్నది. గంగవంశజుడైన దానార్ణవుని కుమారుడగు రెండవ కామార్ణవుడు ఈ'మధుకేశ్వరు'నికి గుడి కట్టించినట్లు అనంతవర్మ చోడగంగదేవుని శాసనములలో గలదు. అయితే వాటిలో మధూకవృక్షమునుండి పుట్టుటచేతనే ఆ దేవునికి 'మధుకేశు' డను పేరు కలిగినట్లు కలదు. కాని యిది సరియైనదిగ దోచదు. కళింగదేశమున 'మధుకేశ్వరు' డుండుటకు కారణము కదంబులే యని నా తలంపు. స్వదేశమును వీడి కళింగమునకు వచ్చినవా రగుటచేతనే వారు ఇక్కడకూడ తమ యిష్టదైవమునకు మధుకేశ్వరుడనియే పేరు పెట్టుకొనియుండవచ్చును. గాంగవంశజులకు ఇష్టదైవము గోకర్ణస్వామి కాని మధుకేశ్వరుడు కాదు. అందువలన కళింగనగరమునందలి మధుకేశ్వరస్వామి కళింగ కదంబులయొక్క ఇష్టదైవమే యని నిశ్చయింపవచ్చును. గంగవంశపురాజులు మధుకేశ్వరునికి గుడికట్టించియుండినచో అది యొక పుణ్యకార్యము గనుకనే అట్లు చేసియుందురు కాని ఇష్టదైవమని మాత్రము కాదనియు, ఈ మధుకేశ్వరాలయ నిర్మాణము కళింగ గాంగరాజ్యమునందలి కదంబుల ప్రాబల్యమునే సూచించుననియు నా నమ్మకము. ప్రాచీనకదంబుల యిష్టదైవము కళింగమున గూడ గానవచ్చుట కళింగకదంబులు పశ్చిమ లేక నైఋతిదిశనుండియే వచ్చిరనుట కింకొక యుదాహరణము.

'మాఖేడ్' ఖేడాహారము-ఇట్టి 'ఖే' డ్పదాంచితము లైన పదములు పశ్చిమమున జాల గాన్పించును. అందువలన 'ఖేడి' పదాంచితు లగు కళింగ కదంబులు పశ్చిమదిశాగతులనియు, అందొకవేళ ఖేటాహారమునుండియే కాదగును వచ్చియుందురనియు, ఎట్లయినను పానుగల్లు, బెళగాం ప్రాంతములవా రనియు నిశ్చయింపవచ్చును.

కళింగకదంబులు పానుగంటి ప్రాంతము వారై యుందు రనుటకు మఱియొక యాధారము కలదు. వీరి లాంఛనము మత్స్యము. వీరి కిది లాంఛన మెట్లయ్యెను?

కళింగకదంబులు మత్స్యదేశమునుండి వచ్చుటయే వారు మత్స్యలాంఛనము నవలం

బించుటకు కారణమని నాయూహ. పానుగల్లు నగరము ప్రాచీనశాసనములలో[2] (మత్స్యదేశమునకు రాజధానియైన) విరాటనగరముగ పేర్కొనబడియున్నది. అందువలన ధార్వారు మండలప్రాంతమును మనము మత్స్యదేశముగ పరిగణింపవచ్చును. కళింగ కదంబులు మత్స్యదేశాగతులుకనుకనే మత్స్యలాంఛనులైరనియు, అసలు ఖేడాహార ప్రాంతములం దుండువారలు గనుకనే 'ఖేడి' పదాంచితులైరనియు నేనూహించుచున్నాను. అయితే ఇవి యూహలే కాని నిర్ధారణగ నొక్కి చెప్పదగిన విషయములు మాత్రము కావు. పరిశీలించి ఇంకను చర్చింపదగినవి.

౪

కళింగదేశమున క్రీస్తుశకము పదుమూడవశతాబ్దిని విశాఖపట్టణమండలములోని ఒడ్డాది రాజధానిగ మత్స్యవంశజులు కొందఱు పరిపాలించినట్లు చరిత్రవలన దెలియుచున్నది. వారికిని మత్స్యమే లాంఛనము; కళింగకదంబులదికూడ మత్స్యలాంఛనమే. ఆ మత్స్యవంశజులకును, ఈ మత్స్యలాంఛనులకును సంబంధమేదైన నుండునా? ఒడ్డాది మత్స్యరాజుల శాసనములుమాత్ర మీ సంబంధమును నిశ్చయించుట కేమియు దోడ్పడవు. మత్స్యలాంఛనమాత్రముననే వారికిని వీరికిని సంబంధ మున్నదియు, లేనిదియు నూహింపవలయును. ఈ విషయ మింకను విమర్శనీయము.

చిత్రకారుఁడు

భమిడి ఉమామహేశ్వరావధానిగారు

దివి విరాజిల్లెడు దివ్యమహాత్ముల
సచ్చరిత్రలనన్ని సమకూర్చి ముందు
హృన్మందిరంబందు నింపొందవ్రాసి
ఉత్సాహజలధిని నోలలాడుచును
నీలాంబరములోని నీలిమ దీసి
లలితపల్లవముల రక్తిమ దీసి
స్వర్ణపాత్రలలోని బసిమిని దీసి
చిత్రవర్ణంబుల చెలువును దీసి
కనులుపండువుసల్పఁగాఁ జాలునవియు
పరికించుకొలఁదిని భావ మెచ్చునవి
సకలజనాళి పూజల నందునవియు
చిత్ర చిత్రంబుల చిత్రించి వాని
వసుధ మూర్తీభవింపఁగఁ జేతు నహహా!

---

2. Bomb. Gaz. Vol. I, Part II, P. 558; Mysore & Coorg from Inscriptions-Rice, P.2.

కర్ణాటకము

వేలూరు రామమూర్తి గారు

హిందూదేశమునందలి బ్రిటిషుసామ్రాజ్యమునుగూర్చి మేజరు ఇవాన్సు బెల్లుగారు వ్రాసిన లేఖలలో 3-వ లేఖ

[సంపు. ౮. సంచి. ౧౦ తరవాయి]

౮-వ భాగము

ఈ యిరుపక్షములు అనగా, వాలాజావంశము, కంపెనీ అన్యోన్యవ్యవహారములందు ఒండొరులయొక్క సంబంధము లతివిచిత్రములై, క్లిష్టములై ఇవ మిద్ధమని నిర్ణయింప వీలులేనివై యున్నవి. పరస్పరము వ్యతిరేకములయిన హక్కులవల్ల క్రమక్రమముగ సందిగ్ధములైనవి. తుదకు వారూనిన కొన్ని నియమములకే విరుద్ధములై పోయినవి. వ్యవహారసందర్భమున—దక్షిణదేశములో సత్పరిపాలనమునకు భంగకరములైనవి. ఇవన్నియూ నేనొప్పుకొనుచున్నాను. దానివలని ఫలితములను బట్టి ౧౮౦౧ సం.రం సంధి (దేశమునకు గూడ) లాభకరమయ్యెననియు ఒప్పుకొనుచున్నాను. కాని నా వాదన ఏమనగా, ఇరుపక్షములకును మధ్యజరిగిన ఆ సంధిలో—సక్రమమైన, కృత్రిమము కానట్టి సంధిలో—బలవత్తరపక్షము నిర్బంధించి కొన్నిహక్కులను సంపాదించుటవలనగాని, బలహీనపక్షము లోబడిపోవుటవలన గాని, వారివారి పరస్పరసంబంధములు మారలేదనియే. నబాబుగారు యింక ముందు కూడ కర్ణాటక రాజ్య స్వతంత్ర ప్రభువుగానే యుండవలసి యుండెను. కంపెనీ ఇంతకు పూర్వపుసంధులచే అప్పుడప్పుడు కొంత నియమితకాలము మాత్రమే వ్యవహరించినటుల కార్యనిర్వహణాధికారమును మాత్రము శాశ్వతముగ అవలంబించిరి. అజీముద్దౌలా స్వతంత్రప్రభువు. గవర్నరు కర్ణాటకరాజ్య పరిపాలనాధికారియని నా నమ్మకము.

ఇట్టి విపరీతపు సంబంధములు (ఒకరు స్వతంత్ర ప్రభువై యుండ యింకొకప్రభువు పరిపాలనాధికారియై యుండుట) ఆకాలములో నీదేశమునందు మామూలేయయి యుండెను. మొగలుపాదుషా యొక్క సార్వభౌమాధికారమును మనముగూడ నొప్పుకొనియున్నాము. మనటంకశాలలోని నాణెములుకూడ ఆతని పేరనే వేయబడెను. మన బ్రిటిషుగవర్నర్లు, గవర్నరు జనరలులుకూడ కప్పములను చెల్లించి విధేయులగు బానిసలమని విధేయముగ నర్జీలనుకూడ పంపుకొనుచుండిరి. అట్టి మొగలు పాదుషావంటి వాడుకూడ ఏబదిసంవత్సరముల కాలము తాత్కాలికముగ బలవంతులయిన కొందఱి పోషణయందు, సంరక్షణయందుండుచు వచ్చెను. తన రాజభవనముననే ఖైదీయైయుండిన సతారారాజు మహారాష్ట్ర సామ్రాజ్య స్వతంత్రప్రభువై యుండగా పీష్వా తద్రాజ్యపాలనాధికారి. ఈమధ్య ౧౮౧౭ లో కూడ బ్రిటిషు ప్రభుత్వము ఒకసంధివల్ల మహారావు ఓమద్‌సింహుని కోటారాజ్య స్వతంత్రప్రభువుగానొప్పుకొని, రాజారాణా జాలిము సింహుని తద్రాజ్యమునకు వంశపారంపర్యపు పాలనాధికారిగా నియమించెను.* ఐరోపాఖండ రాజ్య

* "కోటారాజయిన మహారావు ఓమద్‌సింహుని తరువాత ఆతని రాజ్యమునకు, ఆతని ప్రథమపుత్రుడును, యువరాజును అయిన మహారాజాకూవార్ కిశోర్‌సింహుడును, ఆతని వారసులును క్రమప్రకారము శాశ్వతప్రభువులయ్యెదరు. ఆరాజ్యముయొక్క పరిపాలనమంతయు రాజారాణా జాలిముసింహుడు నిర్వహించుచు, ఆతని వెనుక ఆతని జ్యేష్ఠపుత్రుడు కూవార్ మధూసింహుడును ఆతని వారసులును క్రమప్రకారము శాశ్వతముగ నిర్వహించెదరు"(Volume of Treaties 1853 P 443.) ఈపద్ధతి తుదకు వారిద్దరకును అనుకూలముకాకపోవుటచే కొన్ని పోరాటములయిన వెనుక ౧౮౩౮లో క్రొత్తసంధిచే రాజ్యమును యిప్పుడు కోటా, ఝుల్లావార్ రాజ్యములుగానున్న రెండుభాగములుగా పంచితిరిగి కంపెనీ తీర్పు దిద్దవలసివచ్చెను.

వ్యవహారము లందు సయితము యిటువంటి ఏర్పాటులు పెక్కులు కలవు. స్విట్జర్లండు సంయుక్తరాష్ట్రీయలందలి యొక భాగముగ నుండి ప్రజాస్వామిక పరిపాలన ననుభవించుచుండిన న్యూఫాటెల్ ప్రాంతమునకు ప్రస్సియారాజు ప్రభువని చెప్పబడుచుండెను. తురుష్క సుల్తాను డాన్యూబ్‌నది పరిసరప్రాంతములకును, సర్వియా యీజిప్టు దేశములకును ప్రభువు కాని సంధి షరతుల ప్రకారము సాతడు యీ దేశముల సామాన్యపరిపాలన వ్యవహారమునందు జోక్యము కలిగించుకొనగూడదు. ఇటులనే విక్టోరియారాణి ఇయోనియా ద్వీపములను పాలించుచున్నది కాని ఆమె వాటికి ప్రభువుకాదు.

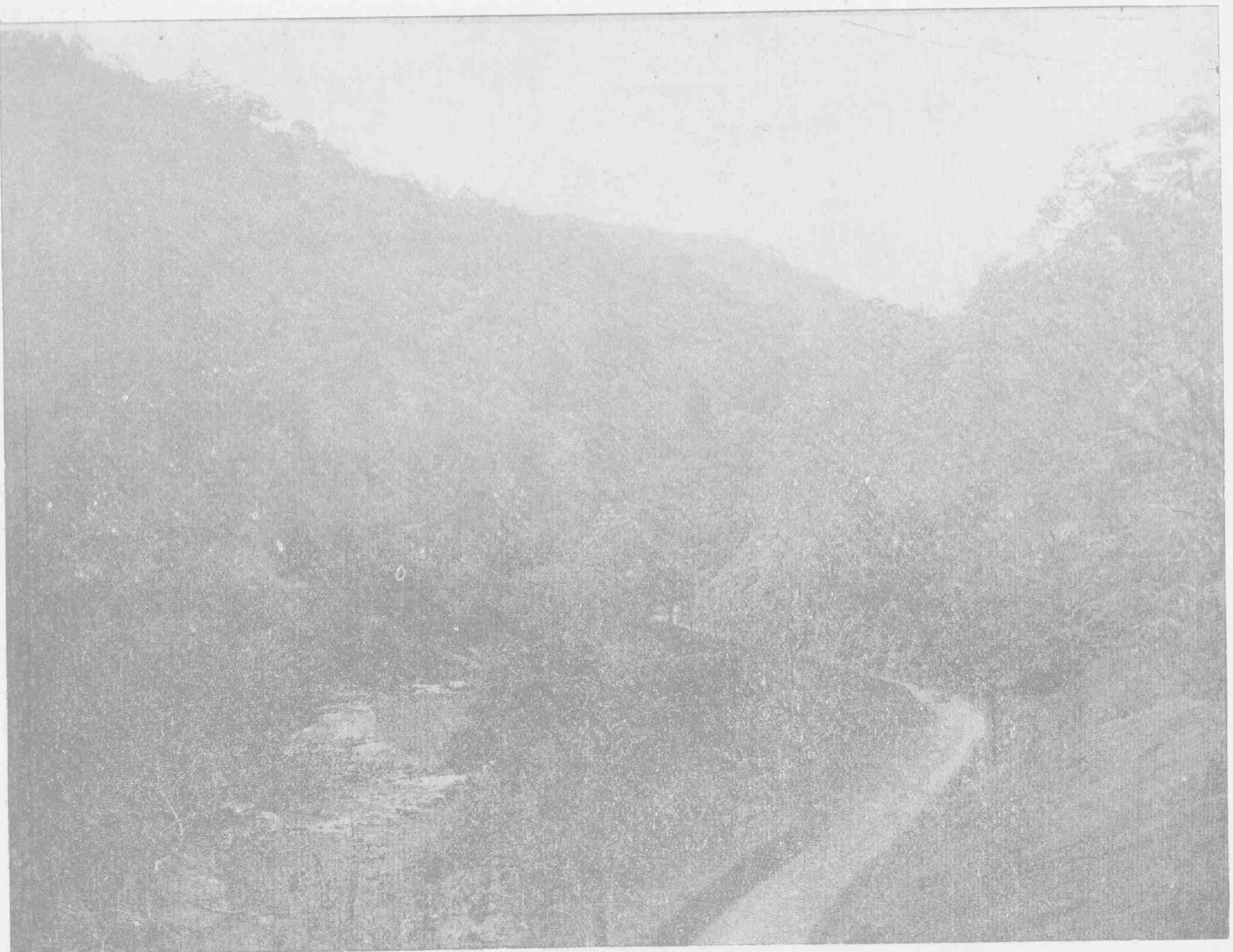
లార్డు హారిసు అన్నట్లు ఈ యిరుపక్షములు ఫలాని ఫలాని సంబంధములలో నున్నారని నిర్వచించుట కొంత కష్టము అయినను అసలు తెలుపుటకేమాత్రమును అసాధ్యము కావనియు వీరి యిద్దరిసంబంధమును ఏమాత్రము అసాధారణము కావనియు, ఈస్టు ఇండియాకంపెనీ "సర్వాధికారియు, నబాబు సామంతుడును అని లార్డు హారిసు చేసిన నిర్వచనము చరిత్రాత్మకములగు యధార్థవిషయములకును, ఉభయులకును జరిగిన సంధులలోని షరతులకును కేవలము వ్యతిరేకమనియు కానగును.

మదరాసును, కడలూరును, ఇంకను హిందూ దేశములోని కొన్ని పరగణాలను హైందవప్రభువుల నుండియు, నైజామునుండియు, వంగదేశపు నబాబునుండియు, మొగలు పాదుషానుండియు—నబాబు యొక్క అధికారముతో నిమిత్తములేకయే—ఫర్మానాలవల్ల పొందియుండుటచేతను సైనికబలసత్వము లుంటుటచేతను, కంపెనీవారు నబాబుతో మిత్రులైయుండి సరిసమాన హోదాగౌరవములతో వ్యవహరించిరి. కాని కర్ణాటకములో వారు పొందిన యింకా కొన్ని పరగణాలకు సంబంధించినంతవరకు నబాబు సర్వాధికారియు, కంపెనీ సామంతులును అయియుండిరి.

వాలాజానబాబుగారి కాలమునాటికి బ్రిటిషు వారికి మదరాసు కడలూరు మాత్రమే స్వాధీనములో ఉండెను. అదిగాక వాలాజానబాబు చుట్టుప్రక్కల నుండు భూమినంతయు ఒకరిస్వాధీనముననే యున్న నెక్కుడుసౌకర్యమని తలచి, పూనామల్లి, తదితరములగు తాలూకాలను ఒకటి తరువాత నొకటిగ సన్నదులవల్ల నిచ్చివేసెను. ౧౭౬౩ లో తనమిత్రులగు కంపెనీవారికి ఆకాలములో జాఘీర్ అని పిలువబడెను, ౧౮ లక్షల రూప్యమును ఆదాయముగల చంగల్పట్టుజిల్లను యిచ్చెను. అధిక రాజ్యసంపాదనచే కొంత మాధిక్యమును పొందుచున్నను న్యాయముగను మొట్టమొదటి పద్ధతిప్రకారము కంపెనీ నవాబుయొక్క సామంతులే. మఱియు ఒక్క మదరాసుతప్ప తక్కిన రాజ్యమంతయు, ఆదేశపుస్వతంత్రప్రభుడైన నబాబుయొక్క సన్నదు అధికారముచే జాగీరులుగా బొందియుండిరి. ఇట్టివారి అన్యోన్యసంబంధములు ౧౮౦౧ వ సంధిచే చెక్కుచెదరకుండుటయే కాక ౧౮౯౫ లో యీగతించిన నబాబుగారి మరణమునకు పూర్వముగాని తదనంతరముకాని ఎవ్వరును ఆక్షేపించి యెరుగరు.

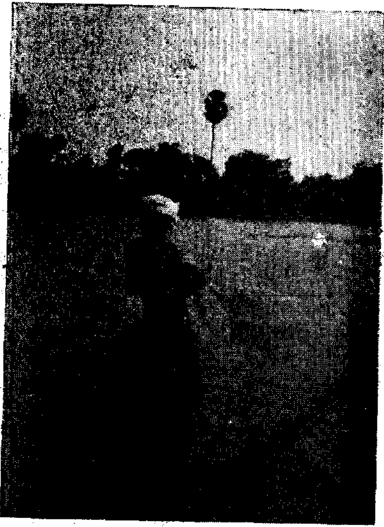
పారిసు సంధిలో పరాసుగవర్నమెంటు వారిచే మహమ్మదాలీ గారిని కర్ణాటక స్వతంత్రప్రభువుగా నొప్పించుట ఎంత అవసరమని ఈస్టుఇండియాకంపెనీ తలంచిరో ౧౭౬౩ మార్చి ౯ వ తేదీని మదరాసుప్రభుత్వము వారు బోర్డు ఆఫ్ డైరక్టర్లకు వ్రాసిన లేఖవలన విదితమగుచున్నది. ఈ ప్రస్తావును నబాబుగాను, సలామత్ జంగ్‌ను నైజాముగాను అంగీకరింపచేయుటవలన యింకొకలాభముకూడ కలదు. అదియేమనిన మనము యీ ప్రభువులవలన పొందిన పరగణాలపై మనకు గల హక్కు స్థిరపడగలదు. అటేకాకుండ దక్కను రాజ్యమునకుగాని, కర్ణాటకరాజ్యమునకు గాని పూనినప్పు డెట్టి సంబంధములయందున్నారో అట్టి పరస్పర సంబంధములనే హక్కుదారుల మని పోరాడే యితరుల ప్రక్కనజేరి ప్రేరేపించి వారు యికముందు జోక్యముకలిగించుకొనే అవకాశము లేకుండాచేసి అందువలన రాజ్యమునకు మున్ముందు శాంతినిగూడ చేకూర్చవచ్చును.[1]

1 Asiatic Annual Register, vol. X, 1808, P. 495.



౭. పడమరకనుమలలో ఒకభాగము

ఛాయా చిత్రములు (SNAP SHOTS)



౧. జాలరి (రెండవ బహుమానము)

ఛాయాచిత్రకారుడు: శ్రీ ఏ. వి. ఎన్. వెంకట్రావుగారు, బందరు



౨. నాసికవద్ద ఒక చిన్న ఏరు

ఛాయాచిత్రకారుడు: శ్రీ జి. ఏ. రాజమన్నారుగారు



స్వేచ్ఛాజీవనము (అరకలు)

ఛాయాచిత్రకారుడు: శ్రీ మైలవరపు లక్ష్మణమూర్తిగారు



౪. బైరాగులబండి

ఛాయాచిత్రకారుడు: శ్రీ చక్రవర్తుల వెంకట్రావుగారు

అజీముద్దౌలాకు తరువాతి నబాబు అగు ఆతని పుత్రుడు అజమ్‌జాగారి కాలములో మదరాసు గవర్నరయిన సర్ థామస్ మన్రో ౧౮౦౧ సంధియొక్క ౩ వ షరతునుగూర్చి యిటులు వ్రాసినాడు.

"ఈషరతువలన నబాబు తన స్వతంత్రప్రభుత్వపు హోదాను త్యజించుటలేదు. ఇతర ప్రభుత్వములతో కంపెనీ యనుజ్ఞ లేనిదే ఉత్తరప్రత్యుత్తరములు జరుపనని యిదివరకు సంధులలో చేసిన షరతును, మరల నొప్పుకొనుచున్నాడు—"

"కర్ణాటక రాజ్యాదాయములోని అయిదవభాగము ఆ రాజ్యము అంతకును ప్రభువైనందుకు ఆతని సొంతముగా నిర్ణయింపబడినది.

"ఆతడింకను కర్ణాటకమునకు ప్రభువే. ఏసంధివలన వారికి రాజ్యాదాయమునుండి అయిదవపాలు యీయబడునట్లు నియమింపబడియెనో. ఆ సంధిలో నీతడుకూడ (అజమ్‌జా) పాల్గొన్నట్లగును.

"ఈ రాజ్యపాలనమును శాశ్వతముగ పూని యున్నాము. కాని యిదివరలో తత్పరిపాలనను పూనినప్పు డెట్టి సంబంధములయందున్నారో అట్టి పరస్పరసంబంధములనే కంపెనీయును, నబాబున్ను కలిగియున్నారు. నబాబు యింకను కర్ణాటకరాజ్యప్రభువు. ఆహక్కు ననుసరించి ప్రభుత్వనికరాదాయమునుండి అయిదవపాలును పొందుచున్నాడు."[1]

"దేశమును అప్పుడప్పుడు యిదివరలో స్వాధీనము చేసుకొను సందర్భములను" గూర్చి—అనగా ఫరాసు వారితోను, హైదరు టిప్పూలతోను జరిగినయుద్ధముల సమయమున కర్ణాటకప్రభుత్వమును కంపెనీవారు తాత్కాలికముగ నిర్వహించిన సందర్భములను గూర్చి—చెప్పుటలో, అజీముద్దౌలా కుమారుడైన అజముజాయొక్కయు, కంపెనియొక్కయు పరస్పరసంబంధములు—, వాలాజా నబాబు, ఆయనకుమారుడు ఉమ్దుల్, ఉమ్రాలకాలములయందెట్లుండెనో అట్లే యున్నవి." అని సర్ థామస్ మన్రో సూచించుచున్నాడు.

౧౮౦౧ సం॥రం సంధికి అనంతరము నబాబు ఎప్పటివలెనే, నిరభ్యంతరముగ, అక్షీణముగ, యధాస్థితిగ కర్ణాటక ప్రభువుయొక్క ఉత్తమాధికారమును బ్రిటిషు ప్రభుత్వమువారు సమర్థించినట్లుగా ౧౮౦౧ సెప్టెంబరు ౧౪ న కోర్టు ఆఫ్ డైరక్టరులకు గవర్నరు వ్రాసిన జాబులోని యీ దిగువ భాగమును బట్టి తెలియగలదు.

౮౯ వ శీర్షిక—తాను యివ్వనొడంబడిన వార్షిక ధనమును, తనపై ప్రభువునకు ఏమార్గముగా పంపుకొనవలెనో తెలియజేయ వలసినదిగా తిరువాన్కూరు రాజాగారు, పంపుకున్న దరఖాస్తును, శ్రీవారివద్దనున్న రెసిడెంటునుండి అందుకొంటిమి. అందుపైన, శ్రీవారు మామూలు ఆచారప్రకారము తాము యీయవలసిన పేష్కష్, నజరానాలు, నజరులను కర్ణాటక నబాబుగారికే పంపుకొనవలసినదిగా శ్రీవారికి తెలియబరచినాము.[2] ఫోర్టు సెంటుజార్జినుండి కోర్టు ఆఫ్ డైరక్టరులకు ౧౮౦౩ ఫిబ్రవరి ౨ న వ్రాయబడిన యుత్తరమునందు "మేము తమకు యిదివరలో తెలియపరచుకున్న నియమముప్రకారమే, తిరువాన్కూరు రాజాగారు కర్ణాటకరాజ్య స్వతంత్రప్రభువైన నబాబుగారికి ౨౨౬౬ పగోడాల ౧౫ అణాలుగడచిన ఫసలీకిగాను యివ్వవలసిన పేష్కష్ క్రిందను కన్యాకుమారికై యివ్వవలసిన నజరానాక్రిందను ఫీదాగా శ్రీ నబాబుగారికే చెల్లించినారు.[3]

ఆప్రకారమే తిరువాన్కూరు పేష్కష్, నబాబుగారి బొక్కసమునకే చెల్లింపబడుచు వచ్చెను. కాని గత నబాబుగారి మరణానంతరమునుండి మద్రాసు ప్రభుత్వమువారికి మార్పబడి ౧౮౬౧—౬౨ సంవత్సరము క్రింద జమకట్టబడినటుల కాన్పించుచున్నది.

"కి. శే. కర్ణాటకనబాబుగారి కాతాకు తిరువాన్కూరు రాజాగారిద్వారా జమ

రు. ౧౩౩౨౧—౧—౦ లు."[4]

1 Gleig's Life of Sir Thomas Munro, vol. ii, P. 356.

2 Carnatic papers, 1861, P. 118.

3 Madras administration Report 1861-1862, Para, 604, P. 106.

4 Paper 7, p. 48, Karanatic paper, 1806.

"అజీముద్దౌలాకే తప్ప ఆతని తర్వాత వచ్చెడి యింకెవ్వరికిన్ని ౧౮౦౧ సంధివల్ల యేవిధమగు హక్కున్ను సంక్రమించలేదు. అని డాక్టర్ సీ తన మినిటునందు విశదముగా వ్రాసినాడు. వాస్తవముగ యథార్థముగ ఆసంధివల్ల ఈస్టుఇండియాకంపెనీకి తప్ప తదితరులకు ఎవరికిని గ్రాంటు యీబడలేదు. మొదటగా నబాబు తన వంశపారంపర్యపు రాజ్యమునందు నబాబుగా ప్రతిష్ఠాపింపబడి కంపెనీవారియెడ దానప్రదాతయయ్యె. కంపెనీ ప్రతిగ్రహీతయయ్యెను. మదరాసు ఒక్కపట్టణమే తమ స్వాధీనమున నుండు తమ ఆస్తిని అభివృద్ధిపరచుటకై (వాలాజాగారి)నుంచి పూనామల్లి, చంగల్‌పట్టులను తీసికొనినదిమొదలు, అజీముద్దౌలావలన కర్ణాటకరాజ్యపు సివిల్, మిలిటరీ పరిపాలనములను పొందినంతవరకు నబాబులే దాతలు, కంపెనీ ప్రతిగ్రహీతలును. హక్కువలన స్వతంత్రప్రభువులైన నబాబు లేవియివ్వలేదో అవియన్నియు వారి స్వాధీనమున నున్నట్లే యెంచవలయును. సంధిప్రకారము అజీముద్దౌలా పరిపాలనమును కంపెనీకి వదలుకొనినను యింకను ఆతడే కర్ణాటకరాజ్యస్వతంత్రప్రభువే యైయుండెను. అట్లు స్వతంత్రప్రభువని బ్రిటిషు ప్రభుత్వ మనేకతూర్లు ఒప్పుకొని ప్రకటించినది కూడను. ఆతని మరణానంతరము ఆ రాజ్యమును వరుసగ నిద్దరు ఏలిరి. ఆతని కొమరుడు అజమ్‌జాయున్ను ఆతని మనుమడు మహమ్మద్‌ఘౌస్‌న్ను ఆతని సింహాసనమును ఆతని తరువాత నధిష్ఠించిరి. ఈ గత నబాబు మరణించినదాదిగా మన ప్రభుత్వము రాజ్యపాలనగురించిన నెట్టిప్రకటనయు చేయలేదు. తమకే యీ ప్రభుత్వాధికార మున్నదని బహిరంగముగా గాని, ఉద్యోగరీత్యాగాని ప్రకటించలేదు — అజీమ్‌ఉద్దౌలా కుమారుడైన అజీమ్‌జా తన అన్నకొమరుడైన గత నబాబుగారి మరణానంతరము మహమ్మదీయ ఆంగ్ల న్యాయశాస్త్రము ప్రకారము కూడ ఆతనివారసుడై తనతండ్రియొక్క ప్రతినిధియేకాక తన తండ్రి దాయాదితో కేవలము కంపెనీ వారొప్పుకొనమనిన ౧౮౦౧ సంధిషరతుల ప్రకారము ఒడంబడునంతమాత్రమున తొలగింపబడిన ఆలీహుస్సేనునకును, ముత్తాతయైన మహమ్మదల్లీకిని, పెదతాతయగు ఉోప్దుల్ ఉోల్ ఉోమ్రావునకు, తన తాత ముత్తాతయు, వంశపు * (చూ.పు. ౩౭౯.) మూలపురుషుడును అగు అన్వరుద్దీన్ ఖాన్ పుత్రదుహితృపారంపర్యముల ద్వారాకూడ ప్రతినిధి న్యాయశాస్త్రవిధులప్రకారమైతే నేమి, సంధులలోని యొడంబడికలవలన నైతేనేమి, న్యాయప్రకారమైతేనేమి, యథార్థమననేమి కర్ణాటక స్వతంత్ర ప్రభుత్వము అజీముజాయందు సహజంగానుండి తీరినది.

మఱియు తత్స్వతంత్రప్రభుత్వమును మనము (కంపెనీ) న్యాయప్రకారముగా సంపాదింపకపోవుటయే కాక, వహించుటగాని, మాది అని వాదించుటగాని లేదనుట యథార్థమైన విషయము.

పరిపాలనాధికారము మనకు వచ్చుటచే వాలాజా కుటుంబపు యజమానికికూడ ప్రభుత్వాధికారముగూడ స్థిరపడుచున్నది

అజీముద్దౌలా వంశపారంపర్యపు స్వతంత్రప్రభువు. ౧౮౦౧ సంధివలన వానికెట్టి హోదాహక్కులుండెనో అట్టిహోదాహక్కులే ఆతని వెనుక రాజ్యమునేలిన యిద్దరకును ఉండెను. ఏలన బ్రిటిషుప్రభుత్వము గత నబాబు మరణించిన ౧౮౫౫ సంవత్సరమువరకును తత్సంధియొక్కషరతులు పూర్ణముగా చెల్లుబడిలోనుండి ఇరుపక్షములును అందులకు బద్ధులని పదేపదే చెప్పియున్నారు. గతించిన నబాబుగారి సక్రమపు వారసునికి కూడ అట్టిహక్కులే. ఆ వంశమునకు న్యాయమైన ప్రతినిధి లుండునంతకాలము తద్వంశ ప్రధాన ప్రతినిధికి కూడ అట్టిహక్కులే చెందును.

కొలదికాలము క్రిందటనే అధికారమునకు వచ్చిన రాజవంశమును గూర్చి—వారిలోని తుది ముగ్గురును నామమాత్రపు ప్రభువులైయుండిరి—వాదించుచు, దైవదత్తమైన ఉత్తమాధికారముగల వంశమును గూర్చి(అనగా చాలా అనాదికాలమునుండియు పాలించుచున్న వంశముగూర్చి) వాదించునట్లుగా నేను చెప్పుటనుగూర్చి ఎవరైన నభ్యంతరముపెట్టుచో నేను ఇచ్చుజవాబు యిది— దక్షిణదేశము స్వాధీనము చేసుకొని పరిపాలించుటకై మనకుగల హక్కును, అందలి ప్రజలను మన అధికారము

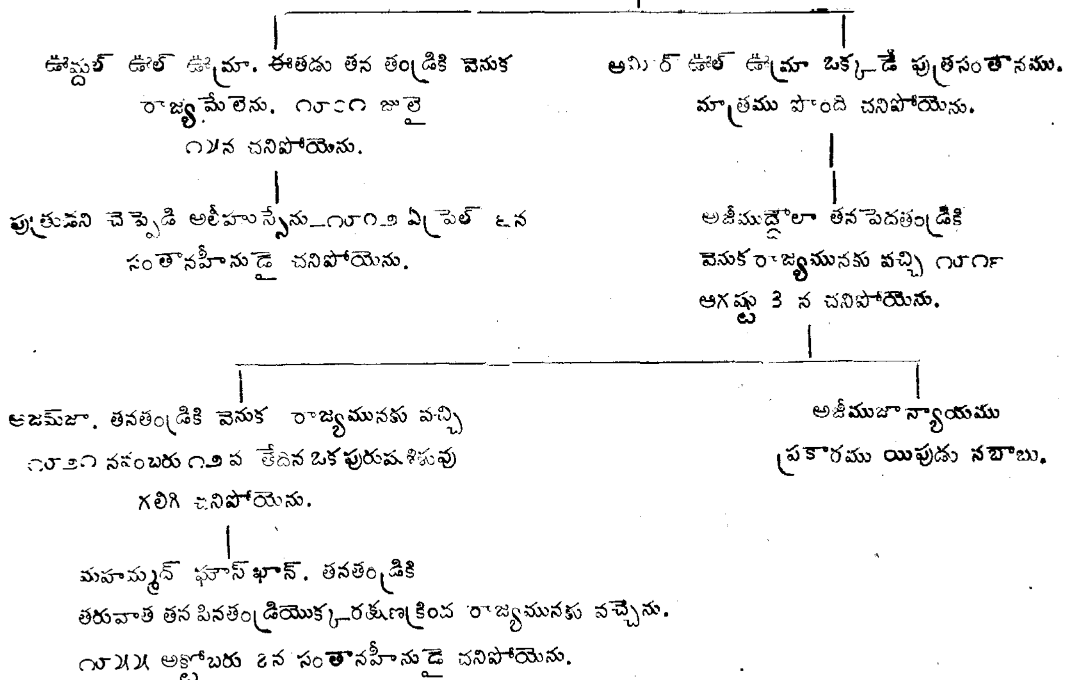
* ఆజీముజాయొక్క వంశవృక్షము

అన్వరుద్దీన్‌ఖాన్ ౧౭౪౪ లో కర్ణాటక నబాబై యుద్ధమునందు ౧౭౪౯ లో హతుడాయెను.

ఆతని తరువాత ఆతనికొమరుడు

మహమ్మదాలీ కొంతకాలమునకు ఒక ఫర్మానావల్ల వాలాజా అమీర్ ఉల్ హింద్ అనిబిరుదు వడసెను.

౧౭౯౫ అక్టోబరు ౧౩ న చనిపోయెను.



ప్రస్తుత విషయములను గూర్చి ఏ కొంచెముకూడ తెలియక, యీ విషయమునుగూర్చి పూర్వ చరిత్రగూడ అంతమాత్రమే తెలిసినజ్ఞానముతో లార్డుహారిసు, తన మినిటులోని ౬౧ వ శీర్షికయందు (Carnatic-papers 1860. P. 14) "అజీముజా గారికి శాస్త్రసమ్మతమైన పుత్రులులేరు" అని చెప్పినాడు. అజీముజాకు నలుగురు పుత్రులు కలరు. అందొకరు జీర్ ఉద్దౌలామహమ్మదాలీఖాన్. ఇతడు పుట్టిన తరువాతనే యీతని తల్లిని అజీముజా నిఖాభార్యగా పెండ్లాడెను. రెండు: ఇంతిజామూల్ ముల్కు- అహ్మద్‌ఖాన్. మూడు: ఉమ్దత్ ఉద్దౌలా నూరూల్‌ఖాన్. నాల్గు: మాజాజ్ ఉద్దౌలాఖాన్. ఈ తుదిముగ్గురును సద్వంశజాతయు, బిజాపురు ఖిల్లాదారుని మనుమడగు ఖాన్‌మహమ్మద్‌ఖాన్ గారి కుమార్తెయునై ఘనతవహించిన సాదల్ ఉన్నీసాబీగమ్ గారికి జన్మించిరి. శాస్త్రీయ వివాహమునకు 'షావాదీ' ఆచారము జరిగితీరవలెననెడి పామరజనాభిప్రాయమునుబట్టి బహుశః లార్డు హారిసు అట్లు తప్పుతోవను పడియుండవచ్చును. ఇయ్యది పూర్తిగా పొరబాటు. అట్టిదని వారికి యీ పాటికి ప్రభుత్వన్యాయవాదులు చెప్పియే యుందురు.

నకు లొంగియుండునట్లు కోరగల నైతికబలమును, మనము ఎన్నో సార్లు నిలువబెట్టెదమని ప్రతిజ్ఞలు కావించిన నిరాక్షేపణీయమగు తద్వంశపు స్వతంత్రప్రభుత్వము వలననే కలిగినది. ఆంగ్లేయులకు స్వతస్సిద్ధమైనట్టి హక్కు ఏదియు లేదు. ఉన్న హక్కులన్నియును స్వతంత్రప్రభువువలన పొందిన ఫర్మానాలవలననే గల్గినవి. వాలాజా నబాబును గాని, ఉమ్దుల్ ఉల్ ఉమ్రా నబాబును గాని జయించి ఎట్టిహక్కులను సంపాదింపలేదు. ఏలన వీరిరువురును (కంపెనీ వాలాజావంశము) ఒకరితో నొకరు పోరాడుకొనక పోవుటయేకాక, ఎల్లప్పుడును బద్ధస్నేహముతో మెలగిరి. ౧౮౦౧ సంధివల్ల స్పష్టముగా పొందినవితప్ప యింక నితరముగ అజీముద్దౌలానుండి మన మేమియు పొందలేదు. మనముచేసిన అన్ని వాగ్దానములు, ఒడంబడికలు ఇంగ్లండుప్రభువు స్వయముగా నిచ్చిన అభయహస్తముల దగ్గరనుండికూడ, అజీముద్దౌలాను రాజ్యాధిష్ఠితుని కావించుతరిని స్థిరపరచి పునరుద్ధరించితిమి. అతడు రాజ్యాంగమునందలి అసలు అధికారమును అంతయు వదలుకొనుట ఒకసంధి యందలి నమ్మకముచేతనే. ఆసంధియొక్క షరతులవలనను, లిఖితమైన వాగ్రూపమైన ప్రకటనల వలనను ఆతని పట్టాభిషేక సమయమునందలి కావించిన కొన్ని కర్మకాండల వలనను, ఆతడు రాజ్యాదాయములోని అయిదవపాలును గైకొనుచూ, కర్ణాటకరాజ్య స్వతంత్రప్రభువుగానే యుండుననియు, శాశ్వతపు సివిలు మిలిటరీ పరిపాలనతప్ప ఈష్టు ఇండియాకంపెనీ ఇతరముగ నేమియు సంపాదింప లేదనియు; ప్రస్తుత పరిస్థితులలో మనశత్రువులైన వ్యక్తులుగాని, రాజ్యములుగాని, యీ కర్ణాటకమును మన స్వాధీనమున నుంచుకొనుటకు మన కేసబబును, అధికారమును లేదనియు, ఆ రాజ్యము యివ్వబడిగాని, మనచే జయింపబడి గాని, స్వాధీనము చేసుకొనబడి గాని యుండలేదనియు, ౧౮౫౫ అక్టోబరువరకు వాలాజావంశమునకు మనము ట్రష్టీలముగా ౧౮౦౧ సంధిప్రకారము తత్ప్రభుత్వము చేసినామనియు, అప్పటినుండియు, ఆప్రభువునకు యివ్వవలసిన ఆదాయభాగమును యివ్వ నిరాకరించుటచే ఆ సంధిని భంగపరచితిమనియు, ఇప్పుడు ఏహక్కుగాని, హోదాగాని, ఏమియును లేకయే మొండిగా వ్యతిరేకముగా మన మారాజ్యము ననుభవించుచున్నామనియుకూడ వాదింపవచ్చును. ప్రజలు తెలివితేటలు గలిగి తమ ఇష్టానుసారము తమ యభీష్టము తెలియజేసినప్పుడు, దైవదత్తాధికారమును (అనాదినుండి పాలించుచున్న అధికారము) నిరంకుశప్రభుత్వమును నిర్మూలము కావించుటయందు నాకెట్టి అభ్యంతరము లేదు. కాని హిందూదేశము రాజకీయముగ నింకను అట్టిస్థితికి రాలేదు. అకాలముగను, అస్వభావికముగను వచ్చే అట్టి పరిణామమువలన నెట్టి లాభమును లేదని నా అభిప్రాయము. అట్టి పరివర్తనము ప్రజలచేగాని, రాజవంశములు మారుటవలన గాని, విదేశమునుండి వచ్చునవిగాని, ఎట్టివైనను నాకు పెద్ద అభ్యంతరము లేదు. అవి అవసరమగుటచేతనే వచ్చెనని తలంచెదను. వంశపారంపర్య ప్రభుత్వము ప్రజల స్వాతంత్ర్యమును క్షేమమును అభ్యంతరపెట్టుచో అవి యట్టి పనికిమాలినవని నా తలంపు. కాని అట్టిసందర్భ మేమియును యిట లేదు. అజీముజా స్వతంత్రప్రభుత్వపు పదవిని కోరుటలో రాజకీయాధికారమును గాని, అందు మన ప్రభుత్వముయొక్క శాసననిర్మాణ, కార్యనిర్వహణాధికారమునందు జోక్యము కలుగజేసికొను నధికారముగాని కాంక్షింపజాలడు. వాలాజావంశమునకు వరుసను అన్ని సంధులలోను ఒప్పుకొనబడి, నిలుపబడిన వంశపారంపర్యపు హక్కు నిర్వివాదనీయమై, నిరాక్షేపణీయమై మనచేకూడ మాది అని వాదింపబడనిదై అజీముజాకు సహజముగ చెందుచున్నది. తన స్వతంత్రప్రభుత్వహోదాను ఒప్పుకొనమని అడుగుటలో, అతడు, వాలాజావంశమును నాశన మొనరింపవద్దని, ఖండితముగ తెల్పుచు, నిలువబెట్టుడని కోరుచున్నాడు. ఆవాలాజ వంశము ఉండునట్లయితే ౧౮౦౧ సంధిచేతను పూర్వపు సంధులలోని అనుకూలపు షరతులవల్లను [1] హక్కులను పొందినట్టి ఒక రాజవంశము అయి యుండును. లేనిచో

1. Article 2 of treaty 1801.

నాశనము అగునట్లయితే, కర్ణాటకరాజ్యపు సివిలు మిలిటరీ పరిపాలనమునకును, తద్రాజ్యాదాయమునకును మనకు గల హక్కుగూడ సున్నచుట్టి నాశనమై పోవును. ఉండేటట్లయితే, యిరువురి హక్కులును నిలువవలయును. పోవునట్లయితే యిరువురివి అంతరింపవలయును. అట్టిచో, మన ప్రభుత్వమువారు అట్టివిధముగ బహిరంగ ప్రకటన కావించి తద్రాజ్య స్వతంత్రప్రభుతను వహింపవలెను. అట్టి ప్రకటన చేయుచు, ప్రభు వెవరు అను సందేహము యిప్పుడుగాని యికముందుగాని లేకుండునట్లు నివృత్తిచేయుట ఆచరణలో పరిపాలకులైన ప్రభుత్వముయొక్క విధియై యున్నది. శాస్త్రప్రకారము పరిపాలనాధికారులును, నిజమునకు సార్వభౌమాధికారులును అయిన బ్రిటిషువారికి యీ రాజ్యము వారసు లేని కారణముచేగాని, లేక నవాబుల రాజద్రోహ కారణమువలన గాని సంక్రమించినట్లు ప్రకటన రాణీగారిపేర చేయవలసి యుండును. ఇంతవరకు యిట్టి ప్రకటన చేయబడను లేదు. ఇకముందు చేయబడను బోదు. అయ్యది సాక్ష్యాదబద్ధము కావున కర్ణాటకరాజవంశము నశింప లేదు; బేవారసు కాలేదు. ఇంతలో అట్లు కాగలదనియు తోచదు. యజమాని లేనపుడు మన మాక్రమించి యనుభవించుటచే గాని, యజమానియుండియు హక్కునాదని వాదింపకుండుటచే గాని సంక్రమింపగల హక్కు మన కేమాత్రమును యీవిషయములో లేదు. ఏలన గతించిన నవాబుగారి మరణమువరకును అతని స్వతంత్రప్రభుతనుగాని, మన మా రాజ్యపరిపాలనకు ట్రస్టీలమై యుండుటను గాని ఎవ్వరు ఆక్షేపింపలేదు. మఱియు అంతటినుండియు, తద్రాజ్యమునకు సక్రమపు వారసుడు ఎడతెగక తనకు స్వతంత్రప్రభువు హోదాకై గల హక్కునుగూర్చి వాదించుచునే యున్నాడు. కావున అనుభవస్వాధీనాధికారములు వాలాజావంశీయులకే యున్నవి. తద్వంశము అంతరింపకుండగనే నవాబుహోదాకును రాజ్యాదాయమున వారికి గల భాగమునకును ఎవ్వరికిని హక్కు లేదని మనము చెప్ప సాగితిమేని సంధులను భంగపరచినవార మగుదుము. ఆకారణముచే తద్రాజ్యపు సివిలుమిలిటరీ పరిపాలనములు చేయుటకు మిగతా ఆదాయానుభవమునకును మనకుగల హక్కుగూడ అంతటితో అంతరించుచున్నది. కాని న్యాయమెట్లున్ననూ మనము మాత్రము యధాప్రకారము ఎట్టికొదువయు లేక పరిపాలనచేయుచునే యుండవచ్చును. కాని లార్డుఛాతమ్ "హక్కులేని అధికారము అసహ్యము. అట్టిది క్రమముగ కృశించి తుదకు నశింపగలదు" అని చెప్పినట్లు జరుగ గలదు.

ఆరోగ్యప్రార్థనా నవరత్నమాలిక

రాజా మంత్రిప్రగడ భుజంగరావు గారు

జనకుం డర్మిలి మీఱు నందనుల రక్షాశిక్షలం జేయు పో
ల్కిని నీ రేడుజగంబులన్ నిజకృపాలీలాకటాక్షంబులన్
ఘన దుర్వార మహోగ్రశాసనములన్ రక్షించి శిక్షింపఁగా
నిను దక్కంగ నధీశుఁ డెవ్వఁ డిఁక నో నేతా! జగన్నాయకా!

శా. నీయాజ్ఞం బ్రభవిల్లు నెల్లజగముల్ నీయాజ్ఞ వర్ధిల్లెడున్
నీయాజ్ఞన్ విలయంబుఁ గాంచునఁట! తండ్రీ! చిత్రమౌ! నాకు, నా
ప్యాయంబొప్పఁ గృపార్ద్రమై, మృదులమై, భాసిల్లి యేతీరునన్
నీయంతఃకరణంబు తీక్ష్ణమగునో నేతా! జగన్నాయకా!

శా. ఔనా! తత్త్వము మాకెఱుంగఁబడె దేవా! శీతలాంభఃకణ
స్నానంబుల్ ఘటియించు నంబుదములోనన్ వ్రజమేర్పడ్డ చం
దానన్ మాయఘ సంచయంబున, భవచ్ఛాంతాంతరంగంబునం
దే నిర్ఘాత మహోగ్రరోష మొదవున్ నేతా! జగన్నాయకా!

శా. నీకారుణ్య కటాక్షలోపమున నానెమ్మేనఁ దీవ్రామయం
బేకాకారత నావహిల్లి హృదయంబెల్లన్ మహావ్యాకులం
బై కంపిల్లఁగఁ జేసె, భానుమణియం దాక్రాంతసూర్యప్రభా
నీకం బుద్గతమై జ్వలించుకరణిన్ నేతా! జగన్నాయకా!

శా. నేఁడైన న్నను వత్సలత్వము మదిన్ నిండార వీక్షించి యీ
పీడంబాపఁ దలంపుమయ్య! "మఱి నిన్ వేధించు నీపాప మీ
జాడన్, మత్కారణీయ"మే మనెదవో! సర్వేశ! నీపాదమం
దే డెందంబిఁక నాకు నేటియఘ మోనేతా! జగన్నాయకా!

మ. అరయన్ లెక్కయె నీకు మత్తనుగతవ్యాధిన్ నివారింప! నీ
శ్వర! నీదివ్యకృపా నిరీక్షణ సుధాసారప్రవాహంబుల
క్కఱమై సోక, నపారఘోర భవరోగంబుల్ ప్రశాంతించు నే!
నిరయంబైనను స్వర్గమై నెగడు నో నేతా! జగన్నాయకా!

మ. తొలుతం గల్గిన దుస్సహవ్యధలు నీదుష్ప్రాపదాక్షిణ్య వీ
క్షలసంపర్కముచేతఁ బోలుఁ గ్రమతన్ శాంతింపఁగాఁ జొచ్చె,నో
యలఘుప్రేమనిధాన! నాకు నిఁకఁ బూర్ణారోగ్యభిక్షంబు సం
ధిలఁ జేయంగదవయ్య! మ్రొక్కెదనిదే! నేతా! జగన్నాయకా!

శా. సత్యంబింకఁ బరార్థచింత మది లేశంబైన లేదయ్య! నా
కత్యంతంబు భవత్పదాంబుజయుగధ్యానంబె సర్వార్థ, మీ
క్షిత్యాది ప్రకృత ప్రపంచకము నుచ్ఛిష్టంబుగాఁ జూచుచున్
నిత్యంబున్ నిను నమ్మియుండుదును గదా! నేతా! జగన్నాయకా!

శా. నీపై నిశ్చలభక్తి నిల్పి నిను ధ్యానింపంగఁ, బాపౌఘముల్
బాపంజాలు భవత్కథామృతము నాస్వాదింప, వీల్ చిక్కనీ
యాపన్నత్వము మాన్పి దేహమునఁ బూర్ణారోగ్యముం గూర్పుమీ!
నీపాదాబ్జము నమ్మినాడను జుమీ! నేతా! జగన్నాయకా!







భారతీయ చిత్రకళ*

తలిసెట్టి రామారావు గారు, బి. ఏ.



శ్రీ తలిసెట్టి రామారావు గారు

చిత్రలేఖనము క్షీణించుట

అజంత చిత్రకారులు ౬౫౦ వ సంవత్సరమున తమరంగులను, కుంచెలను విడిచిన నాటినుండియు సుమారు ౧౫౬౦ వ సంవత్సరము వరకు—అనగా అక్బరు చక్రవర్తి చిత్రరచనను ప్రోత్సాహపరచిన వరకు—హిందూదేశమున రచింపబడిన చిత్తరువు లెచ్చటను గానరాకపోవుట యాశ్చర్యము. మిక్కిలి యభివృద్ధి చెందగల కళా బీజము లజంతచిత్రములందు గలవని కళావిమర్శకు లభిప్రాయపడియుండ చిత్రలేఖన మొక్కపరి క్షీణించి యుండదు. పర్షియా దేశపు చిత్రవిధానముల విదేశీయులు ప్రవేశపెట్టిన వెంటనే వాటియందు హైందవులు ప్రవీణు లగుటవలన నీ రీవిద్య కచ్చటచ్చట జీవమును బోసి యీ వేయి సంవత్సరములు నేదో యొకవిధమున బోషించి యుండిరని యూహింపవచ్చును. లేనియెడల చిత్రవిద్య యన్న నేమియో యెరుగనివారు కొంత ప్రవీణత గలిగి యుండిన విదేశపు చిత్రకారులతో వారి విద్యయందు సమానులుగ నుండజాలుట యసంభవము. ఇందుకు కొన్ని నిదర్శనములు కలవు:

౧. పదునైదవ శతాబ్దమునకు జెందిన జైనమత గ్రంథములయందు కొన్ని చిత్తరువులు కానవచ్చుచున్నవి.

---

* ఇది శ్రీయుత తలిసెట్టి రామారావుగారు రచియించిన 'భారతీయ చిత్రకళ' యను గ్రంథమునందలి ఆరవ అధ్యాయము. ఈ గ్రంథము ఆంధ్రగ్రంథమాలయందచిరకాలమున వెలువడనున్నది. ఇందు భారతీయచిత్రకళచరిత్ర-ప్రారంభదశనుండియు ఇప్పటివఱకు గల చరిత్ర-యంతయు సంక్షేపముగ రామారావుగారు వ్రాసియున్నారు. భారతియందు కొన్ని మాసములనుండి ప్రకటితములగుచున్న హాస్యచిత్రములు వీరివేయని భారతీపాఠకులకు తెలుపుట కెంతయు సంతసమగుచున్నది.

—సంపాదకుడు, భారతి.

౨. ఈ కాలమున దశ్వంతు అనే చిత్రకారు డుం డెనని నిదర్శనములు కలవు.

3. తారానాథుని చరిత్ర.

ఇదివరకు జెప్పినటులు హిందూదేశపు చిత్తరువు లన్నియు గోడలమీద వ్రాయబడుటవలన కాలవాహిని యం దవి కొట్టుకొనిపోయెను. గ్రంథకర్త లీకళాచరిత్రము నెన్నడును వ్రాయ దలపెట్టక పోవుటవలనను, తక్కిన గ్రంథములం దెట్టియాధారములును గానరాక పోవుటవలనను, ఈకాలపు చిత్రరచననుగూర్చి విశేషము తెలియకున్నది. అచ్చటచ్చట తలయెత్తినను, మొత్తమున నీవిద్య యనేక కారణములవలన క్షీణించెను.

భాషయందు, మతమునందు, ఆచారమునందు, వేషమునందు, సాంఘికజీవనమునందు హిందువులతో నెట్టి సంబంధము లేని మహమ్మదీయు లీదేశమును జయింప మొదలిడిరి. హిందూనృపులందు గొప్పవారు లేకపోవుట వలన దేశమున నుత్సాహము సన్నగిలెను. గుప్తులకాల మున నన్నివిద్యలు నెంత యభివృద్ధికివచ్చెనో యిప్పు డంతతగ్గెను.

ప్రజల మతమునందు గొప్పమార్పులు జరిగెను. చాల శతాబ్దములు దేశమున నాదరింపబడిన బౌద్ధమతము కల హముల వలనను, గొప్ప మతప్రచారకులు లేకపోవుటవల నను క్షీణించుచు వచ్చెను. హిందూమతము బౌద్ధమతసం పర్కమువలన గొంత సంస్కరింపబడి నూతనరూపమున బ్రజ్వరిల్లసాగెను. మతమున చిత్రలేఖనమునకు జోటి వ్వని మహమ్మదీయు లాధిపత్యమును వహించిరి. ఈకార ణముల వలన బౌద్ధులచే ముందుకు తేబడిన చిత్రలేఖనము బౌద్ధమతముతో క్షీణించుటయే కాక వేరురూపమున నైనను మరల లేవజాలకపోయెను. హిందూమతము చిత్ర కళను బ్రోత్సాహపరచునదైనను ఈవిషయమున నెట్టి యుత్సాహమును కలిగింపజాలక పోయెను. చిత్రకళ కుంచెలను, వర్ణములను బరిత్యజించి, యినుప పనిముట్టు లను, శిలలను సహాయములుగా గొనెను. ఎలిఫెంటా, ఎల్లోరా, బొరొబుదరు లందలి శిలానిర్మాణములను జూడ హిందూమతము ఎట్టిచిత్రకళకు ప్రోత్సాహకారియో గోచ రించును. ఇట్టి మహాశిల్ప లీ కాలమున నుండుటయు చిత్రకళ పూర్తిగ మాయము కాలేదనుటకు మరియొక నిదర్శనము.

హిందూదేశమున చిత్రరచన యున్నతదశయం దుండుకాలమున నలువైపులనున్న దేశముల కన్నిటికిని వ్యాపించెను. ఈకాలపు చిత్తరువులు మాతృదేశమున గానరాకపోయినను తురుష్కస్థానము, తిబెత్తు, నేపా ళములందు హిందూవిధానములను తత్తద్దేశీయ రుచులను అనుసరించి మార్పుజెంది యభ్యసింపబడెను. వీటిని బరి శీలించిన నీ కాలపు హైందవచిత్రరచనను గూర్చి మనకు గొంత బోధపడగలదు.

౧౯౦౬ వ సంవత్సరమున డాక్టరు స్టైయిన్, గ్రున్ వెడెల్ పండితుడు, డాక్టరు లీకాక్ చైనాకు జెం దిన తురుష్కస్థానమునందలి 'టాక్లమాకన్' యెడారి యం దిసుకచే గప్పబడియుండిన పురాతనసౌధములను గనిపెట్టువరకు నే యాధారములును లేకయుండెను. వీటియందు లభించిన వివిధభాషల గ్రంథములందు పెక్కుచిత్తరువులు కలవు. వీటిని పండితు లింకను పూర్తిగ బరీక్షింపలేదు. కాని యివియన్నియు ఏడు, ఎనిమిది శతాబ్దములకు జెందినవనియు, చిత్తరువులలో నధికాంశ మజంత విధానముల ననుసరించి యున్నవ నియు, నిందు గ్రీకు, హైందవ, పర్షియను, చైనీయ నాగ రికతలు మేళవించెననియు జెప్పవచ్చును.

చైనా పర్షియా దేశములందు హైందవకళ యెట్టి మార్పులను జెందెనో డండన్, ఉయిలిక్, నందలి చిత్త రువులవలన స్పష్టముగ దెలియగలదు. అచ్చటనిర్మాణము లన్నియు క్రీ. త. ౭౯౧ వ సంవత్సరమున జనశూన్యము లైనందున నీచిత్తరువు లాకాలమునకు బూర్వము వ్రాయ బడినవగుట నిశ్చయము.



ఇరువురు పురుషులు గుఱ్ఱముమీదను, లొట్టియ మీదను గూర్చొని యున్నటులు గలదు. అవలోకితేశ్వరుని తాంత్రిక చిత్రము తిబెత్తు దేశీయుల చిత్ర నిర్మాణవిధానమును తెలియజేయును. పర్షియా దేశపు చతుర్భుజ బోధిసత్త్వవిగ్రహమున భావము, నాలుగు భుజములు హైందవములై యుండ చిత్రరచన స్పష్టముగ పర్షియా దేశమునకు జెందియున్నది. ఇచ్చట గల జలకన్యక అన్నిటినిమించిన సుందరమైన చిత్తరువు. ఖోటాను భూములను సారవంతముగ జేయుటకు విధవయైన నాగుల రాణి నొకమంత్రి వివాహమాడెనని, హుఅన్ త్సాంగు వ్రాసెను. ఈకథ యీచిత్రమునకు జెందినదై యుండవచ్చును. చిత్రలేఖనము, అలంకారములు అజంత చిత్తరువులను బోలియున్నవి. ముఖముమాత్రము చైనీయము. [illegible] ప్రక్కనున్న యిరువురు పురుషుల చిత్రములును, [illegible] నున్న బుద్ధునివిగ్రహమును నిస్సంశయముగ హిందూదేశమునకు జెందినవి.



ప్రాచ్యకాలమున చైనాదేశపు రాజకన్యయగు [illegible] రాణి తన శిరోజములందు పట్టుపురుగుల గూళ్లను దాచి తనరాజ్యమునకు దెచ్చెనని యొక కథ కలదు. ఈరాణియొక్క చిత్రము వెడల్పు రేఖలతో మోటుగ వ్రాయబడి యున్నను సుందరముగ నున్నది.



తొమ్మిదవ శతాబ్దమున పాడైన 'ఇదికుత్తెషాహ్రి' నగర ప్రాంతమున చైనా దేశీయులు బౌద్ధసన్యాసుల నందరిని జంపివైచిరి. ఇచ్చట లీకాక్‌గారు కొన్ని చిత్తరువులను సంగ్రహించిరి. ఈ చిత్రములవంటి వాని నిప్పటికిని తిబెత్తున వ్రాయుచున్నారు.

యార్‌ఖోటో యందును, చిక్కన్ కోల్, టొయోఖ్ లందును లభించిన చిత్తరువు లన్నియు హైందవ విధానముల ననుసరించి యున్నవి.

భారత చిత్రరచన మొదట ఖోటానునకు వ్యాపించెను. అచ్చటనుండి కొరియాద్వారా జపానును ప్రవేశించెను. కబోధ, ధర్మకుశయను నిరువురు భారతసన్యాసులును, అటుపిమ్మట ౬౧౫-౧౬ సంవత్సరములలో చైనానేలిన యాంగ్టి చక్రవర్తియొక్క దర్బారున నుండిన 'బజ్ఞ' యను చిత్రకారుడును, ఈతని కుమారుడగు 'వెయిఛియెసాంగ్'ను ఈ విధానము లచ్చట వ్యాపించుటకు కారకులైరి. బజ్ఞయు, నాతని కుమారుడును బౌద్ధచిత్రకారులుగ ప్రసిద్ధివహించి యుండిరని చైనాదేశపు విమర్శకుల యభిప్రాయము.

ఈ చిత్తరువులన్నిటియందును రేఖ ప్రధానమును వహించెను. జపాను చైనాలందు చిత్రలేఖన మంతకు ముందు లేదని చెప్పజాలము. బ్రిటిషు మ్యూజియము నందు గల నాల్గవశతాబ్దమునకు జెందిన 'కు యెచిహి'చే రచింపబడిన చిత్ర మిట్టి యూహకు తావీయదు. కాని హిందూవిధానములు బౌద్ధమత సహాయమున నీదేశము లందు వ్యాపించి యాదరింపబడి పురాతన దేశీయకళలను చాలవరకు మార్చగలుగుట నిశ్చయము.

ఇతరమతములనుండి హిందూమత మనేకాంశము లను గ్రహించెను. ఇటులనే హైందవకళ యెంతగొప్పదైనను పరదేశ రచనను నీరసభావమున నిరాకరింపలేదు. గ్రీకువిధానములు గాంధారశిల్పమున గానవచ్చుచున్నవి. అజంతయందు చైనావిధానములు కొంతవరకు గలవని కొందరి యభిప్రాయము.

దగ్గరనున్న తిబెత్తు నేపాళములందు హైందవకళ యెటులు విజృంభించెనో యిక జూతము.

చిత్రకళ నభ్యసించునంతటి యభివృద్ధి తిబెత్తు చెందకపూర్వమే నేపాళము హిందూవిధానముల నభ్యసించెనుకాని యిప్పుడీచిత్తరువు లంతగా లభించుటలేదు.

ధనార్జనమునకును, ప్రార్థనకును తిబెత్తునం దిప్పటికిని చిత్రరచన విశేషముగ జరుగుచున్నది. గోడలమీదను, కాగితములమీదను వ్రాయబడుచున్న నుటంకాలను పతాకములమీద విశేషముగ చిత్రములు కానవచ్చుచున్నవి

ఈ చిత్తరువులం దెక్కువ ప్రత్యేకనియమ బద్ధములుగ వ్రాయబడును. ఒక సమకోణ చతుర్భుజమును వ్రాసి దానిని నిడివిగీతలవలనను, అడ్డగీతలవలనను అనేక సమభాగములుగ విభాగించెదరు. ఇం దేయేభాగమున నేయేయంగ ముండవలెనో యటులు నియమము దాటక విగ్రహమును వ్రాసెదరు. ఇట్టివి భావోదయమునకు దావీయకపోయినను వర్ణలేపనమున బ్రసిద్ధి చెందుచున్నవి. రంగులు గాఢముగను, పొందికగను ఉండును. నీలియు, నలుపును కలియుచోట లేపనము మనోహరముగ నుండును. హైందవాచారానుసారము వివరము లన్నియు నతి స్పష్టముగ గానవచ్చును.

చిత్రప్రదర్శనశాలలందుగల పతాకములం దెక్కువ పదునేడవ శతాబ్దము, తరువాతికాలము నాటివైనను, కచ్యూ-జూ' నందు లీకాక్ గారికి లభించినవిమాత్ర మెనిమిదవశతాబ్దము నాటివి. ఇంతకు బూర్వముకూడ నిట్టి పతాకములపైని చిత్తరువులను రచించుచుండి రనుటకు నిదర్శనములు కలవు. బ్రిటిషు మ్యూజియమునందు గల పట్టుపతాకములన్నియు మంచిస్థితియం దున్నవి. ఇవి బౌద్ధమతమునకు జెందినను, చిత్రరచనయందు చైనాచిత్రములను బోలియున్నవి. తక్కిన పతాకములందువలె వీటియందును వర్ణలేపనము మనోహరము. నూలుతో నల్లబడిన పతాకము లనేకములు కలవుగాని ఇవి యంతసుందరముగ లేవు. ౧౧వ శతాబ్దమున నాలందయందు బుద్ధుని, బోధిసత్త్వులచిత్రములను బట్టలపై జిత్రించిరని కలదు. కాన హిందూదేశమునందు నిట్టివి వ్రాయుటయు గలవని చెప్పవచ్చును.

బౌద్ధమత పతన కారణములలో జారత్వ మొకటి. గౌతముడు మరణించిన కొలదికాలమునకే బౌద్ధమతమున నీ యవగుణము ప్రవేశించెనని మధుర యందలి శిల్పములు చాటుచున్నవి. ఈ జాతికి జెందిన చిత్తరువు—బుద్ధుడు కాళిని కౌగలించుకొనునటులు—ఫ్రాన్సునందు గలదు. ఇది కడు హేయమైనది.

ఈ చిత్తరువులందు రూపచిత్రములు (Portraits) చాల సుందరమైనవి కలవు. ఇందు తిబెత్తు లామాలచిత్రములు రెం డెంచతగ్గవి.

రష్యాకు జెందిన మంగోలియాయందు కూడ బౌద్ధ చిత్రములు భారత కళావిధానముల ననుసరించి చిత్రింపబడినవి. హిందూదేశమున "క్షితిపతి" యనియు, చైనాయం "దాయుస్సునిచ్చు దేవు" డనియు, జపానునందు "సౌఖ్యప్రదాత" యనియు బ్రసిద్ధిగాంచిన వృద్ధుని చిత్తరువును, పూర్వజన్మమున బుద్ధు డొక రాక్షసియై యనేకులను జంపి తుదకు పశ్చాత్తప్తు డయ్యెనను కథను తెలియజేయు చిత్తరువును ఇందు ముఖ్యములు.

ఈ కాలపు బౌద్ధచిత్రము లించుమించుగ నన్నియు నిట్టివగుటచేత నే వీటియందు జీవకళ తక్కువగ నున్నది. వేలకొలది సంవత్సరము లొకేవిధముగ వ్రాయబడు చిత్రములు వేరువిధముననుండుట యసంభవము. కాలము ననుసరించి మారుచుండు భారతీయ చిత్రరచన విదేశములందు పాదుకొనినను, ఎక్కువసత్త్వమును జూపజాలకపోయెను. దీనికి ముఖ్యకారణ మాదేశములందలి కళాభ్యాసకుల భావశూన్యతయై యుండవచ్చును.

ఇప్పుడు కానవచ్చు సనాతన నేపాళ చిత్రము లన్నియు తిబెత్తు చిత్రములను బోలియుండును. ఇవ

న్నియు బౌద్ధమతమునకు జెందినవి. ఫ్రాన్సువం దిట్టి చిత్తరువులు పది కలవు. మత్స్యేంద్ర లేక పద్మపాణి యను మారుపేరులుకల యవలోకితేశ్వరు నారాధించు భక్తుల యుత్సవమును తెలియజేయునది యిందు ముఖ్యము. ప్రకృతి దర్శనజ్ఞానము దీనియందు కానవచ్చు చున్నను, హైందవ కళాచర్చయం దిది యెట్టివిధమునను ఉపయోగ కారికాదు. ఇదికాక తాంత్రికచిత్రము లనేకములున్నవి. వీటియందు చిత్రకారుని అలంకారజ్ఞానము గోచరించు చున్నను, కళాజ్ఞానము మాత్రము కాన్పింపకున్నది.

కలకత్తాయందును, కేంబ్రిడ్జియందును రెండుపురాతన గ్రంథములు కలవు. వీటియందలి చిత్తరువులు గణింపదగినవైనను విమర్శన కాగజాలవు. వీటికాలమును నిర్ణయించుట సాధ్యము కాకున్నది. ఇది పదునొకండవ శతాబ్దమునకు జెందినయెడల తారానాథుడుచెప్పిన ధీమనుని పశ్చిమవిధానమునకు జెందినవై యుండవచ్చును. కేంబ్రిడ్జి గ్రంథమున సింహళద్వీపపు జంబాలుని (ధనదేవుడు) చిత్రమొకటి కలదు. స్పష్టముగ నిది భారతదేశమునకు జెందును

సింహళమునందు పూర్వము పెక్కుచిత్తరువు లుండెను. పండ్రెండవ శతాబ్దమున 'పలొన్నారువ' యందలి 'మహాదమమశాయ' దేవాలయపు గోడలమీద కొన్ని జాతక కథలు చిత్రింపబడెను. వీటికాలమును నిశ్చయముగ జెప్పుటకు సాధ్యముకాదు. బహుశః పండ్రెండవ శతాబ్దమునకు పూర్వము 'నిస్సంక మల్లరాజు' సీగిరియ చెంతనున్న 'దంబుల్ల' శిలాదేవాలయమును బాగుచేయించినప్పుడిందుగల చిత్తరువులు వ్రాయబడియుండును. ఈ దంబుల్ల దేవాలయమునందు విజయుడు సింహళమునకు వచ్చుట, మహేంద్రుని మతబోధ, దుత్తగామిని ఏలాలల పోరాటమునుగూర్చిన చిత్తరువులు-సుందరమైనవి-కలవు.

పానకాంక్ష

కొల్లారి ధర్మారాయకవి, బి. ఏ.

దాహపీడితమైన క్షేత్రంబు గగన
దత్తకాలాంబువులఁ గొని, తక్కుజలము
నిచ్చును పిపాసనొందెడు వృక్షములకు;
నాల్క తడియారగా పవనంబు జలధి
నుండి శీకరంబులఁ గొనుచుండు;

నట్లె,—

త్రాగఁబోతుఁ దనము త్రొక్కరాని మార్గ
మనుచుఁ జెప్పుదు రేకాని, వినినవార
లెవ్వరును లేరు!—ప్రకృతిలో నిమిడియున్న
నీతిపాటించి, కాలనిర్ణీతతటముఁ
జేరునంతవరకు, ప్రేయసీ, త్వదీయ
వదనకౌముదీ దత్త నిర్మల సుధాంబు
పానవిస్మృతజీవినై పరము మరతు!

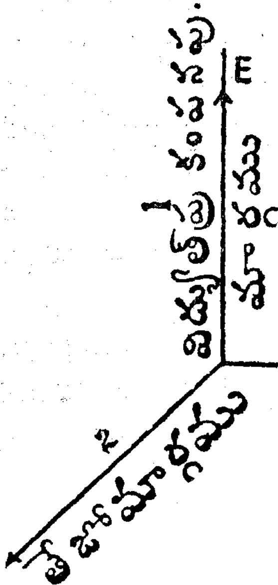
శ్రీయుత రామన్ మహాశయులు

యమ్. ఏ., డి. యస్‌సి. (ఆనర్స్), యఫ్. ఆర్. యస్.

మండాది రామనాథం గారు

(వెనుకటిసంచిక తరువాయి)

పదార్థ విజ్ఞానశాస్త్రవిషయమై నే జెప్పునది ఇంకను ముగియ లేదు. ముగియ జెప్పుటకు నా యలవియగునా? నా ప్రయత్నమంతయు పైపైన పదార్థవిజ్ఞానశాస్త్రవిష



3

H= అయస్కాంతపు కంపనపు దెస

యమై పాఠకులు తెలిసికొనవలెనని. అదియును ముందు నే జెప్పబోవు రామన్ మహాశయుని పరిశోధనల నర్థము జేసికొనుట కుపకరించుననికూడ భావము.

Faraday తర్వాత, Magnetism ను, Electricity ని, Light ను గణితశాస్త్రదృఢ సూత్రములతో బంధించినవాడు. Maxwell మహనీయుడు. ఆ సూత్రము లిందు పొందుపరచెదను. అర్థముచేసికొనెడువారల కుపకరించును.

$$\mathrm{div}\ E = 4\pi\rho$$

$$\mathrm{div}\ H = 0$$

$$\mathrm{rot}\ E = -\frac{1}{c}\frac{\partial H}{\partial t}$$

$$\mathrm{rot}\ H = \frac{1}{c}\frac{\partial E}{\partial t}$$

వీనినుండి

$$\nabla^2 E = \frac{1}{c^2}\frac{\partial^2 E}{\partial t^2};$$

$$\nabla^2 H = \frac{1}{c^2}\frac{\partial^2 H}{\partial t^2}$$

అను సూత్రములను పొందబడినవి.

వీని భావమేమన: Faraday భావములే నిజమైనయెడల, అకాశమందు విద్యుత్ ప్రకంపన మొనర్చితిమా పరస్పరము ఒకదాని దెసకు ఒకటి 90° ల కోణము (సమకోణము) చేసికొనుచు ఆకాశమునందు విద్యుత్ ప్రకంపన మొక చెంప, అయస్కాంత ప్రకంపన మొకవంక కలుగుచుండ, ఈ రెండును కలిసి వీటి రెంటికి సమకోణము చేయుచున్న దెసను ఈ సంయుక్త ప్రకంపనము, ఒక నిశ్చితమైన గమనవేగముతో వెడలిపోవునని. ఈ నిశ్చితమైనవేగమును గుణింపగా అయ్యది తేజస్సున కిదివరకు నిర్ణీతమైన వేగమునకు సరిపోయె. ఎంత ఆశ్చర్యము? Maxwell ముందంజవేసి తేజఃకిరణము లనగా మరి ఏవో కావు. అయ్యవి ఈ అయస్కాంత, విద్యుత్ సంయుక్త ప్రకంపన మనునది ఆకాశమున బరువెత్తుటయే యని చెప్పె. మూడు శాస్త్రములును ఒక్కచోట ముడివేయబడినవి. ఇక్కడ నే నాగవలయును. ఆగుట యేకాదు; మరల వెనుకకు వెళ్లవలసిన యవసరము కలిగినది. ఉష్ణశాస్త్రమును తేజశ్శాస్త్రమును ఇంద్రియ స్ఫురణావశ్యకతనుండి ఎట్లు విముక్తినందినవో మనకు తెలియవలసిన యదను వచ్చినది.



పరిశోధనాగారము

తేజస్సుయొక్క నిజతత్వము నారయు ప్రయత్నములు 17 వ శతాబ్దమున నారంభమయ్యె నని నుడువవచ్చును. అయ్యది తేజస్సునకు గమనవేగమున్నదని తెలిసికొనుటలో ప్రారంభమైనది. బృహస్పతిగ్రహముచుట్టు తిరిగెడు చంద్రగ్రహమునకు లెక్కవేయగా కొంచెము హెచ్చుతగ్గులు వచ్చుచుండెను. అప్పుడు తేజస్సునకు సెకండుకు 1,87,000 మైళ్ల చొప్పున గమనవేగ మున్నదని ఒప్పుకొన్న యెడల లెక్క సరిపోయెను. అటు తర్వాత ఇతరప్రయోగము లీప్రయోగము సుస్థిరపరచినవి.

మనము చూచు తేజస్సు తెల్లగా నుండునుగాని అయ్యది నిజము ఏడురంగుల సమ్మేళనమని నిరూపింపబడినది. తెల్ల కిరణమునుండి ఏడురంగుల స్పెక్ట్రమును, ఏడురంగులనుండి తెల్లకిరణమును తెప్పింపబడినవి.

అయిన తేజస్సేమిటి? అదేమైన వస్తువా? లేక అణువులా? అని ఈలాగంటి ప్రశ్నలు బయలు దేరినవి. దానికి, ఆకాలమునందు, ప్రకృతిశాస్త్రమునందు నిరంకుశాధికారము నందిన Newton మహాశయుడు తేజస్సు నీతీరున వర్ణించెను. మండుచున్న వస్తువునుండి సూక్ష్మములగు అణువులు బయలుదేరి మన కంటిలోపడుట వలన తేజస్స్ఫురణము కలుగుచున్నదని చెప్పినాడు. ఈతని యధికారమే అతని సమకాలికుడైన Huyghens యొక్క యూహను బయటికి రానిచ్చినదికాదు. అందువలన నిజతత్వము తెలియబడుట ఆలస్యమయ్యెను. హైగెన్సు (Huyghens) యొక్క అభిప్రాయమేమన తేజస్సనునది ఆకాశ మనునది. ఇయ్యది యీ తేజస్సుకొరకై సృజింపబడినది. ప్రకంపన చెంది యాప్రకంపనము అలలమూలముగా స్థలస్థలమునకు మారుటయే తేజస్సని భావించినాడు. ఇయ్యది శబ్దప్రచారమునకు బోలికగ నున్నది. శబ్దమేదైనపదార్థము Matter ప్రకంపనమొందిన గలుగుచున్నది. తేజస్సు పదార్థము కానట్టి యాకాశప్రచాలనము వలన కలుగుచున్నది. అట్లైన రెంటిస్వభావ మించుమించుగా నొకటియైన శబ్దమును గోడకావలనుండి గూడ వినుచున్నాము. శబ్దమాటంకముల చుట్టి తిరిగి వచ్చి మనకర్ణముల ప్రవేశించుచున్నది. అదేరీతిగ నీతేజస్సు, ఒకవస్తువు దానికడ్డముగ నున్నదానిని తప్పించుకొని మనకంట నేలబడదు? అని సహజమైనప్రశ్న నడుగవచ్చును. ఇయ్యదియే అలల యూహకు దుస్తరమైన సమస్యగా గన్పట్టెడి. అయ్యది యును గడుపబడియెను.

అదియెట్లన? అలయనగా కొంచెమర్థము చెప్పవలెను.



ఈపటమును చూడుడు. A నుండి B దెసకు ఒక ప్రకంపనము వెడలిపోవుచున్నది. దీనిలోనుండు చమత్కారమును జూచితిరా? ఏచోటనైన నీప్రకంపనము ఏపదార్థమున నయ్యది వెడలుచున్నదో ఆపదార్థమునకు గలుగజేయునవస్థ మరికొంతదూరము బోయిన నదేరీతిగా గలుగజేయుచున్నది. చూడుము; M. N. అనుచోట్ల నొక్కటేస్థితి యున్నది. సూక్ష్మబుద్ధులగు పాఠకు లిట్టివి మరియెన్నియేని గుర్తింపగలరు.

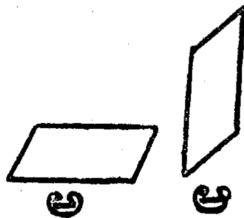
ఇట్టిస్థలములమధ్యనుండు దీర్ఘత (పొడవు)అలయొక్క రకమును దెలుపుచు నాయలకదియెచ్చటనైనను పొడవునందు సమానతను దాల్చుచున్నది.దీనిని "అలపొడవు" (Wavelength) అని పిలుతుము. శబ్దముయొక్క యలలకు తేజస్సునకు గలభేద మీయలపొడవునందే యున్నది. శబ్దముయొక్క యలపొడవును మనము కొలతకఱ్ఱచే గొలువవచ్చును. తేజస్సునకన్ననో, మీరు కొలువగలిగిన చిన్న మిల్లిమీటరును దీసికొన్నను దానిలోనైతము వేలకొలది యలలున్నవన్న మీ రాశ్చర్యమనస్కుల రయ్యెదరు. మీకంటితో నట్టియలను జూచుట యసాధ్యమని భావింతురు. భావించిన భావింతురుగాక; ఇట్టిభావనకిదివరకే ప్రత్యుత్తర మొసంగితిని. కావున అలయొక్క హ్రస్వతవలన శబ్దమునందున్న వక్రగమనమును తేజస్సునందు కనుగొనుట సులభముగాదు. కాని, దానికి తగిన (Suitable) ఆటంకములనుంచిన నాయాటంకపునీడలో అలలయూహాప్రకారము నిర్ణీతమైనవెలుగుగీతలు(Bright bands)చూడబడినవి. తేజస్సుగూడ నాటంకముల చుట్టును వంగగలదని నిశ్చయింపబడినది. దీనితో న్యూటనుమహాశయుని(Emission theory)రంగమును వదలిపెట్టెను.

ఇప్పుడు మీ చక్షురింద్రియములతో జూచిన తెల్లరంగునందు విభజింపబడిన యేడురంగులను గూర్చి మరింత విస్పష్టముగ జెప్పగలను. నేనిదివరకు అలలపొడవును బట్టి యలయొక్కరకము నిశ్చయింపబడునని చెప్పితినిగదా! ఈయేడురంగులు వేడురకముల యలలను కలిగియున్నవి. వాని పొడవులు కొలువబడినవి. కావున మనచక్షురింద్రియము యెఱ్ఱరంగును యెఱ్ఱరంగుగా బిలిచినను బిలువకున్నను దాని యలపొడవు మన నేత్రస్వభావముపై యాధారపడదు. మనయింద్రియస్ఫురణావశ్యకతనుండి తేజస్సు బహిర్గతమయినది.

ఇంకను తేజస్సును గురించి కొంత చెప్పవలసియున్నది. అలలలో రెండురకములున్నవి. పైనచూపబడిన పటమునందు ప్రకంపనము (Disturbance). అది వెడలిపోవు A. B. మార్గమునకు ప్రతిచోట నడ్డముగా గలుగుచున్నది. ఇయ్యదియే మరియొకవిధముగా గూడ గలుగవచ్చును. ఈప్రకంపనము మార్గమునకు నిలువుగా గూడ జరుగవచ్చును ఈక్రిందిపటమును దిలకింపుడు

ఒకచోట పదార్థము (Medium) దీర్ఘింపబడినది. మరియొకచోట సంకుచింపబడినది. మొదటిరకమును "Transverse vibration" అని పిలుతురు. రెండవదానిని "Longitudinal vibration" అని పిలుతురు. శబ్దము గాలిలో రెండవరకపుప్రకంపనముచే కలుగుచున్నది.

తేజస్సునందు ప్రకంపన మెట్లుకలుగుచున్నది? మొదట నిలువుగా కలుగుచున్నదని యూహించిరిగాని తరువాత ప్రయోగములవలన Transverse అని నిర్ణయింపబడినది. దాని నిట్లు వర్ణించెద. 'అ' 'ఆ' అనునవి రెండుకన్నములు. ఒకదొంగ "ఆ" యను కన్నమువద్దకు వచ్చినాడు. దానిదగ్గరకు వచ్చినప్పుడు అది నిలువుగా నుండినను మరేవిధమున నుండినను దానిలోనుండి దూరిపోవు స్వేచ్ఛ యతనికున్నది.



సరే. ఒకసారి కన్నములో దూరినాడా యతని స్వేచ్ఛ మితమును పొందుచున్నది. ఎదురుగానున్న కన్నములోనుండి గూడ వెళ్లవలెనన్న యాకన్నముగూడ

మొదటికన్న మెట్లున్నదో యట్లున్న నేగాని వెడల లేదు. పటములో గనుపర్చినట్లుండే "అ" అను రెండవకన్నము నుండి దూరుట దుస్తరము. తేజస్తత్త్వమించుమించు ని ట్లు నిరూపింపబడినది. స్వేచ్ఛగానున్న తేజస్సున్నదను కొనుడు! దానిని మనమున నెట్లూహించెదరనగా నది పోవుమార్గమునకు చుట్టును Transverse ప్రకంపన మున్నదనుకొనుడు. మొదటి కన్నమునకు బదులు Tourmaline అనుస్ఫటికము నుంచుడు. దానిపై యా తేజముపడునపుడు దొంగవానికన్న స్వేచ్ఛత యా తేజస్సునకు సైతమున్నది. దానిలో ప్రవేశించిన పిదప స్వేచ్ఛ



ఉపన్యాసమందిరద్వారము

మితమును బొందును. ఆస్ఫటిక మేతీరుననున్నదో దాని Positionనకు అనుకూలమైన యొక Transverse ప్రకంపనమే బయటకు వెడలుచున్నది. అప్పుడు దానికి యేక పార్శ్వత (One sidedness) కలిగినదన్నమాట. రెండవ కన్నమునకు బదులు రెండవ Tourmaline స్ఫటికము నుంచుడు. మీరు తేజస్సును రెండవస్ఫటికమునుండిచూడ వలెనన్న దానిని మొదటి స్ఫటికమున్న orientation లో నేయుంచినగాని పూర్తిగా జూడజాలరు. దీనివలన తేజస్సుయొక్క అడ్డుప్రకంపనము నిరూపింపబడినది.

ఇక యుష్ణమునుగురించి ప్రసంగింతము. సూర్యుని యొద్దనుండి కిరణమువచ్చి యేదైన పదార్థముపై బడినపుడావస్తువును ప్రకాశవంతముచేయుటయేగాక వేడిజేయుటనుగూడ మీకందరకును దెలిసినసంగతియేగదా! తేజః కిరణములు అలలనిగూడ జెప్పియుంటిమిగదా! అట్లయిన నీప్రకాశముతో బాటు కల్గిన యుష్ణము తేజఃకిరణ ప్రసారమువలనకలిగినదా? లేక తేజఃకిరణములవలె యుష్ణకిరణము లున్నవా? ఈ రెండు ప్రశ్నలకు సమాధానము ఔనని చెప్పవలెను. తేజఃకిరణములకు వేడిచేయు శక్తి గలదు. అదియునుగాక మనముచూచు తేజఃకిరణముల కన్న అలపొడ వెక్కువగల కిరణము లున్నవి. అవియును వేడిజేయగలవు. వాటిని Infrared కిరణములని పిలుతురు. కావున నాకాశమున నుష్ణప్రచారము తేజఃకిరణములవలెనే అలలమూలముగ జరుగుచున్నది. కావున నుష్ణ కిరణములను "కనబడని తేజస్సు" అని చెప్పవచ్చును. చూచితిరా! ఉష్ణకిరణప్రసారము తేజఃకిరణ ప్రసారము నొకటియే యైయున్నవి. వీనిలో నింకను జెప్పవలసినవి యున్నవి. ఇదివర కాకాశమునందు విద్యుత్ప్రకంపన మొనర్చిన విద్యుదయస్కాంత సంయుక్త ప్రకంపన మొకటి బయలుదేరునని Maxwell సూత్రములనుండి నేర్చుకొంటిమి. వానిని ప్రపంచస్ఫురణకు దెచ్చినవాడు Hertz అను జర్మను శాస్త్రజ్ఞుడు. ఇయ్యదియే మన మిప్పుడు విచిత్రముగ వినుచుండు తంతిలేని టెలిగ్రాపునకు మూలము; ఈ Electro-magnetic అలలకును, తేజఃకిరణములకును భేదము. ఒక అలపొడవునందు తప్ప మరి యితరవిషయముల యందొక జాతికి జెందినవే, కాని యివి మనయుష్ణకిరణముల అలపొడవునకన్నను పొడవైనవి. సరియే; తేజఃకిరణములకన్న పొట్టియలలుగల కిరణము లున్నవాయన, ultra-violet కిరణములనియు అటు తరువాత X కిరణములనియు, గామాకిరణములనియు గనిపెట్టబడినవి. మొదటివి ఫోటోగ్రాఫిక్ ప్లేటును నలుపు జేయగలవు. X కిరణములు అనునవి యలెక్ట్రాన్ అను అణువులు. చాలావేగమున బోయి యేపదార్థముపైన

డీకొట్టుకొన గలుగుచున్నవి. ఇయ్యవి మనముచూచు తేజఃకిరణములవలెగాక పదార్థములయందు బ్రవేశింపగలవు. అనగా మీ చేతిని X కిరణమునకు అడ్డముగా నుంచితిరనుకొనుడు. మీ చేతి కీనీడకుబదులు యెముకలు స్పష్టముగాను మాంస మస్పష్టముగాను గనబడును. అనగా X కిరణము లెముకలలోనికి బ్రవేశింప లేవన్నమాట. ఈ X కిరణము మూలమున నేదైన నెముక విరిగినయెడల నెట్లువిరిగినది చూడవచ్చును. నవీనవైద్యశాలలం దివి యుపయోగింపబడుచున్న సంగతి మీకు విశదమే. గామా కిరణములనునవి యొకరసాయనిక పదార్థము మరియొక పదార్థముగా మారునపుడు కలుగుచున్నవి.

ఉష్ణమునుగుఱించి మరికొంత చెప్పవలెను. కిరణరూపమున వచ్చు వేడిగాక పదార్థమునందున్న వేడివిషయము చెప్పవలెను. ఈవిషయమున ననుభవమునుండి స్థాపనలదీరిన రెండుధర్మము లున్నవి. మొదటిది ఉష్ణమనకును పనిజేయగల్గు ద్రఢిమకును భేదము లేదని. దీనియర్థమేమన? ఒకవస్తువును మరియొకవస్తువుపై రాపిడిగా రుద్దితిరనుకొనుడు! అందువలన మీ దార్ఢ్యతను (Energy) దానిపై వినియోగించుచున్నారు. ఈదార్ఢ్యత వృధాగా నాశనమైపోవుచున్నదా? మఱి యేమయిపోవుచున్నది? అని ప్రశ్నవచ్చును. శాస్త్రజ్ఞుల యభిప్రాయ మేమన: ప్రపంచమున దార్ఢ్యతను మనము క్రొత్తగా సృష్టిజేయలేమనియు, నున్నదానిని నాశనము జేయలేమనియును. అయిన పైన జెప్పిన యుదాహరణమునందు వినియోగింపబడిన దార్ఢ్యతయే మైనదనిన నక్కడ వేడిగలుగుచున్నది. వేడియును నొకవిధమున దార్ఢ్యతయే యని థర్మోడయినమిక్సు Thermo dynamics యొక్క ప్రథమధర్మము నిర్దేశించుచున్నది. ఒక్కమారీధర్మమును మరల దిలకింపుడు. దార్ఢ్యము పోగానే దానికిబదు లుష్ణము గుపడుచున్నదన్న మనస్సుకు సంతృప్తికరమైన పటము గోచరించుటలేదు. అందున కై యీయుదాహరణము నుపయోగపరచెదముగాక. ఒక వీణెయందు తీగెను బ్రయోగించితి మనుకొనుడు. మొదలు తీగెకు రెట్టింపుపొడవుగల తరంగ దీర్ఘతగల ముఖ్యస్వరము బయలుదేరును. తరువాత తక్కువ స్పష్టముగా దీనిలో సగము పొడవుగల తరంగదీర్ఘతగల యుపస్వరము బయలుదేరును. ఈరీతిగా స్పష్టత తగ్గుచు తరంగ దీర్ఘత తగ్గుచు స్వరములు కలుగుచుండును. కొంత కాలమునకు శబ్దమేమియు వినబడదు. కాని ప్రకంపనము మటుకు మనకు చెవులకు వినబడునంత దార్ఢ్యతగల శబ్దమును గలుగజేయకున్నను పైన జెప్పినరీతి తరంగదీర్ఘత తగ్గితగ్గిపోయి పదార్థముయొక్క విభజనమందు చరమస్థితి యగు అణువులను ప్రకంపన మొందించును. ఆఅణుప్రకంపనమును మనము చూడజాలము. కాని యదిసమష్టిగ గలుగజేయు నుష్ణమును గుర్తింపగలము. కావున మనకు పైకిగనపడు వస్తుదార్ఢ్యత క్రమముగా సూక్ష్మములగు నణువుల దార్ఢ్యతను వృద్ధిచేయుచున్నది. అట్టివృద్ధియే సముష్టిగ మనత్వగింద్రియము ఉష్ణముగా భావించుచున్నది.

ఇక థర్మోడయనమిక్సు రెండవ సిద్ధాంతమును గురించి:—ఎక్కువ వేడిగా నుండు పదార్థమునుండి తక్కువ వేడిగానుండు పదార్థములోనికి వేడి ప్రవహించును. "చల్లగానుండు పదార్థమునుండి వేడిపదార్థములోని కుష్ణము ప్రవేశింపదు" అని మన యనుభవమువలన గనుగొనుచున్నాము. దీనికి విరుద్ధమే ప్రకృతిలో గోచరింపగల్గిన నది యిట్లుండవలెను. మన చేతిని మంచుగడ్డపై బెట్టినయెడల మంచుగడ్డ క్షణక్షణమునకు చల్లబడవలెను. మన చేయి క్షణక్షణమునకు వేడిచెందవలెను. కాని మనము కనుగొనిన దిట్లున్నదా!

అయిన ప్రథమసూత్రప్రకారము చల్లని పదార్థమునుండి వేడిపదార్థమున కుష్ణము ప్రవేశించుననుటకు నూహాకాటంక మేమియును లేదు. ఏమన? వేడియన్న యణువులదార్ఢ్యతయని చెప్పియుంటిమి. చల్లని పదార్థమైనను దానిలో గొంతదార్ఢ్యతయున్నది. అట్టిదార్ఢ్యతను దానినుండి తొలగించి మరియొక పదార్థమున కిడుదమన్న ప్రథమసూత్ర మేమాత్ర మాటంకపరుపగాదు. అట్టి యూహవలన దార్ఢ్యతశాశ్వతతకు భంగమేమియు రాదు. కాని యిక్కడనే యూహముయొక్క రెండవసూత్రమందికొనును. "దార్ఢ్యతయొక్క శాశ్వతతను నేనొప్పుకొందునుగాని దాని కీనియమములనుమాత్రము నేను బెట్టెదను. ఉష్ణతరమైన వస్తువునుండి యుష్ణమైనవస్తువునకు

దార్ఢ్యశాశ్వతకు భంగములేకుండ సున్నప్రవాహమున కొప్పుకొనెదను. కాని చల్లనిపదార్థమునుండి వేడిపదార్థమునకు, దార్ఢ్యత శాశ్వతముగా నుంచినను సున్నప్రవాహము సాగజాలదు" అని రెండవసూత్రము చెప్పును. దీనికి విరుద్ధము దరిద్రుడు ధనవంతునకు ధన మొసంగినట్లుండును. ఈసూత్రమే సామాన్యవస్తుచలనశాస్త్రము నుండి యున్నశాస్త్రమును విశదీకరించుచున్నది.

ప్రథమసూత్రమునకు వస్తుచలనశాస్త్రప్రకారము (Mechanics) అర్థము చెప్పగలిగితిమి. రెండవసూత్రమున నిరోధింపబడితిమి. ఇది యెంతయును మనస్సున కసంతృప్తిగనున్నది. ఈ యున్నను ప్రథమవిషయము నందు వస్తుచలనశాస్త్రప్రకారము వర్తించుచు రెండవ విషయమున చంచలబుద్ధిని జూపుట నిజమైన శాస్త్రజ్ఞునికి ప్రశాంతము నియ్యజాలదు. అందులకై దీనికిగూడ సకారణముగ మెకానిక్సులోనుండి నిరూపింపవలెనని ప్రయత్నములు బయలుదేరినవి. ఇయ్యదియే స్టాటిస్టికల్ మెకానిక్సు (Statistical mechanics) అనుదానికి బీజప్రాయమైనది. ఇంతవరకు వచ్చితిని గనుక దానిని కొంచెము వర్ణించెదను.

వేడియన్న యణువులచలనమని చెప్పియుంటిని. కావున నొకయణుసమూహమును దీసికొందము. అందు వాని యిష్టము వచ్చినట్లు చలించుచున్నవి. ఒకదాని నొకటి ఢీకొనుచున్నవి. వానిచలన మొకవిధమని నిరూపింప నవకాశము లేదు. అట్టి యణువుల నేకర్మముచే బంధింపగలమని మొదట మనస్సున సందేహమును నిరుత్సాహమును గొందుము. గణితశాస్త్రజ్ఞుని మేధాశక్తియందును [illegible]. ఇక్కడ నొక విశేషము గలదు. మనకు కావలసినది ప్రత్యేకప్రత్యేకాణుచరిత్రము గాదు. అవి సమిష్టిగా గలుగజేయు ఫలితములు. అందువలననే మన దారి సుగమము. ఎప్పుడైనను సమష్టిఫలితములు దీసికొనినపుడు నిశ్చయమునకు దగ్గర గాకున్నను, నిశ్చయమున కటునిటు నుండును. అందులకే యిట్టి ఫలితములకు(Probability) అవకాశ సంశయత యని వాడినారు. ఒకపని నూటికి తొంబదిపాళ్లగునని చెప్పిన నేబదిపాళ్లు సంశయమును నేబదిపాళ్లు నిస్సంశయమును నందునిమిడియున్నవి. నూటికి డెబ్బదియైదు భాగములు నిస్సంశయత యున్నదనుకొనుడు. దీని కర్థము విశేషభాగము పనియగునట్లున్నదన్న మాత్రమున బనియగునని నిశ్చయముగా జెప్పలేము. పనియగుటకంత యవకాశమున్నను బని నెరవేరకయే పోవచ్చును. కాని పని నెరవేరకపోవుట యను నది చాల యసందర్భమని మాత్రము చెప్పగలను.

ఇదేవిధముగ నొక యణుసముదాయమును దీసికొని యవియన్నియు నొకసగుమైన గమనవేగమునకు దగ్గరనున్న గమనవేగములు గలిగియుండు స్థితి యెంత నిశ్చయమైనది యని గుణింపబడినది. ఇది పూర్ణాంకము గాదు. భిన్నాంకమగును. కావున నొక యణువుల గుంపుయొక్క స్థితిని వర్ణించవలెనన్న దాని యుష్ణమాన మనుదానిచేతనే కాక (Temperature) యట్టిస్థితియొక్క నిశ్చయతను బట్టి గూడ వర్ణింపవచ్చును. దానినే యంట్రోపి (Entropy) యనికూడ నందురు.

అట్లైన రెండు వస్తువులను—భేదములైన యుష్ణమానము లందున్నవి (అనగా నొకటి వేడిగాను మఱి యొకటి చల్లగాను)—లేక రెండణువుల గుంపులను (ఈ విధముగాగూడ వస్తువును భావింపవచ్చునుగదా!) సంపర్కములోనికి దీసికొనివచ్చితి మనుకొనుడు. ఈ రెండు గుంపులకును స్థితి నిశ్చయతలు భేదముగా నుండును. ఇప్పుడు ప్రశ్న యేమనగా? ఈ రెండు వస్తువులు, ఒకదాని నొకటి యంటుకొనినప్పుడు వాటిస్థితి యేస్థితిలోనికి మారుచున్నదని. దీనికి ప్రత్యుత్తర మీ క్రిందియూహపై నాధారపడి యున్నది. ఏస్థితియైనను తనకన్న నిశ్చయమైన స్థితిలోనికి మార ప్రయత్నించును. ఇట్లనుటయే యొకటి మఱియొక దానికన్న నిశ్చయతరమని చెప్పుటకుగారణము. ఈ యూహ నాధారము జేసికొని పైప్రశ్నకు ప్రత్యుత్తరమేమనగా? నా రెండును కలిసి మఱియొక స్థితిని జెందును. తత్ స్థితియెట్టిదన? దానియందున్న యంట్రోపి రెండువస్తువుల సంయుక్తనిశ్చయతలకన్న నెక్కువ యైనది. ఇట్లు చెప్పుటచే యుష్ణము ప్రవహించు మార్గపుదెస నిర్ణీతమైనట్లే. ఈ చర్చవలనకలిగిన ఫలితములు మన సామాన్య

భావములోనికి మార్చబడినపుడు వేడియగు వస్తువునుండి చల్లని వస్తువులోనికి ఉష్ణప్రవాహము జరుగునని యనగా నట్లు జరిగిననేగాని పైనజెప్పిన Entropy (నిశ్చయత) వృద్ధి కాజాలదు. కావున నిప్పుడు థర్మోడైనమిక్సు యొక్క రెండవ ధర్మము మన మనస్సునకు సంతృప్తి కరముగా నున్నది. కావున చూచితిరా! కిరణప్రసార జనితమైన యుష్ణమును యెలెక్ట్రోమేగ్నటిక్ తరంగములలో జేరకున్నది. పదార్థములందుండు నుష్ణము మెకానిక్సునందు జేరుచున్నది. శబ్దవిషయ మిదివరకే కొంత సూచనగా జెప్పితిని. అయ్యది పదార్థప్రకంపనమువలన కలుగుచున్నదని చెప్పితిని. కావున శబ్దశాస్త్రము మెకానిక్సులో నిమిడినది. కావున పదార్థవిజ్ఞానశాస్త్రము రెండు పెద్దభాగములుగా విభజింపవచ్చును. ఒకటి: మెకానిక్సున్ను; రెండవది: యెలెక్ట్రోమేగ్నటిక్ తరంగములున్ను. ఈ రెంటినిగూడ సమ్మేళనము జేయవలెనని గట్టి ప్రయత్నములు జరుగుచున్నవి. నేడు గాకున్న మఱి యొకనాటైన నీపని నెరవేరగలదు. ఇప్పటి కప్పుడే కొన్ని యూహాబీజములు వెదజల్లబడినవి. మెకానిక్సునందును, ఎలెక్ట్రోమేగ్నటిక్ తరంగములందును దార్ఢ్యత యనునది సామాన్యముగ నున్నదని మీ రిదివరకే గ్రహింతురు. ఒకవస్తువు తన స్థితినిబట్టి కొంత దార్ఢ్యత గలిగి యుండును. అదేవిధముగా నాకాశప్రకంపనమువలన గలుగు తరంగములుగూడ దార్ఢ్యత గలిగియున్నవి. ఏమన? ఉష్ణకిరణము పదార్థముపై బడినదనుకొనుడు. అది వేడి జెందుచున్నది. పదార్థము వేడిజెందుట యనగా దాని యణువులకు దార్ఢ్యత వృద్ధిచెందుట యని నేర్చుకొంటిమి గదా! కావున నీ యాకాశతరంగములకుగూడ దార్ఢ్యత యున్నది. ఆ కారణములనే యొకేయల పొడవుగల రెండు కిరణము లొకటి స్పష్టముగను, మఱియొకటి యస్పష్టముగను దార్ఢ్యతాభేదముచేత పదార్థములను ప్రకాశింప జేయుటకు గారణము.

ఈ యిరువదియవ శతాబ్దమున విద్యుత్తనునది యణుస్వరూప మని నిరూపింప బడినది. పదార్థ మంతయును విద్యుదణువులతో నిర్మింపబడినదనియు, విద్యుదుద్వేగమువలన పదార్థముయొక్క బరువును, జడత్వమును కలుగుచున్న వని చెప్పవచ్చుననిగూడ నూహింపబడినది.

ఇట్టి సందర్భమున (Quantum theory) క్వాంటంథియరి యనునది ప్రపంచము కండ్ల జూచినది. దీని భావ మేమన? విద్యుత్తేలా గణుస్వరూపమో, పదార్థమెట్లణుస్వరూపమో, దార్ఢ్యత యనునది గూడ నట్లే యణుస్వరూప మని. అనగా నణువనుటవలన దానికంటె జిన్నది యుండదని యెట్లు భావింతుమో యదేవిధముగా నీ దార్ఢ్యతాణువుకన్న జిన్నది యుండదు. అంతియేకాదు. పూర్ణాంక సంఖ్యగల యణువులుమాత్రమే కలియుట యెట్లు సంభవించునో యాలాగుననే యీ దార్ఢ్యతాణువులు పూర్ణాంకసంఖ్యగలవియై యుండవలయును. అనగా ఒకటిన్నర దార్ఢ్యతాణు వుండదు. వీని ప్రసక్తి, వీని యావశ్యకత, అలలు తమ దార్ఢ్యతను పదార్థమున కిచ్చివేయు సందర్భమున జనించినది. దార్ఢ్యత నీ తీరున నూహించిననేగాని యచ్చట కొన్ని విపరీతాంశములకు కారణము నిరూపించుటకు వీలు లేకపోయినది.

ఈ యిరువదియవ శతాబ్దమున క్వాంటంథియరీకి వలెనే వెనుకటి యూహలను మార్పు జెందించినది మఱి యొకటి యున్నది. "అది ఐన్‌స్టైన్" (Einstein) అను మహనీయునిచేత ప్రతిపాదింపబడి మఱికొందఱిచే పెంపొందింపబడినది. దాని పేరు రిలెటివిటీ (Relativity) యని యనెదరు. దాని భావములు పదార్థసంబంధ రహితమైన ప్రదేశము (Space) లేదనియు, ప్రదేశమనునది పదార్థసంచలనముపై నాధారపడి యున్నదనియు, నదే తీరున పదార్థసంబంధ రహితమైన కాలము లేదనియును, న్యూటన్ మహాశయుడు పదార్థసంబంధ రహితమైన యొక ప్రదేశము నూహించి పదార్థసంబంధ రహితమైన కాలముప్రకారము తన గణితశాస్త్రమును పెంపొందించి నాడు. అది కొద్దిపాటి గమనవేగముతో బోవు పెద్దవస్తువులనుగూర్చి యగుటచే నెక్కువ తేడా రాలేదు. కాని యీ కాలమున ఎలెక్ట్రానను చాల సూక్ష్మాణువులు తేజోవేగము నించుమించుగా నందుచు తిరుగాడు వానికి న్యూటన్ ధర్మములను వర్తింపబ్రయత్నింపదప్పులుపోయి

నవి. అప్పుడు Einstein సిద్ధాంతములు లెక్కలను దిద్దినవి.

అంతియేకాదు. న్యూటన్ ఆకర్షణ ధర్మము (Law of Gravitation) అను నొకదాని నొప్పుకొని (ఒప్పుకొనుటకు దాని ఫలితములు సరియైనవి యగుటయే కారణము) తన ఖగోళశాస్త్రమును గుణించినాడు. ఐన్‌స్టైన్ జనరల్ ప్రిన్సిపలాఫ్ రిలెటివిటీ వలన మింకవిస్కీగారు (Minkoviski) కాలముతోను మనము వస్తువును వర్ణించుటకుగా నేర్పర్చుకొనిన పొడవు వెడల్పు మందములను మూడును గలిసి యీ నాలుగింటితో సృజింపబడిన ప్రపంచమందు పొడవు వెడల్పు మందముతో సృజింపబడిన ప్రపంచమునందు వస్తువున కేతీరున వంకరయుండునో యట్లే యీ ప్రపంచమునందును వంకరయుండునని యు, దానిని మన సామాన్యపరిభాషలోనికి మార్చిన యెడల న్యూటన్‌గారూహించిన గ్రావిటేషన్ ధర్మ మిత్పన్నమగుచున్నదనియు నిరూపించిరి.

ఇక శ్రీయుత రామన్ మహాశయునిగూర్చి చెప్పెదను. ఈయనగారు చెన్నపట్టణము ప్రెసిడెన్సీ కాలేజీలో M. A. ప్యాసైరి. ఆ చిన్నవయసుననే తన బుద్ధి కుశలతచేత తమ గురువర్యుల కాశ్చర్యము గలిగించిరి. శబ్ద శాస్త్రమునందు ప్రసిద్ధిజెందిన (Melde) మెల్డీ యను వాని ప్రయోగమునకు నూత్నావకాశములను బెంపొందించి మెడ్రాసు యూనివర్సిటీవారి బహుమతిని బొందిరి. ఇయ్యది సామాన్యులకసామాన్యమైనదిగా గన్పట్టినను రామన్‌గారి భావములో నొక బాల్యఖేలనముగా గమనించెదరు. కాని నాయభిప్రాయ మేమన! ఈ విషయ మున్నతాదర్శములను బెట్టుకొని చదువు బాలురకుత్సాహజనక మైనది. గురువర్యులు చెప్పినంతవరకే నేర్చుకొని దానికి బూర్వపక్షముగాని, నూతనఫక్కి ద్రొక్కుటగాని యిట్టి విషయములచే బుద్ధిని వికసింపజేయుట ముఖ్యకర్తవ్య మని విద్యాధికుడు గాదలచిన ప్రతి విద్యార్థియు నేర్చుకొనవలసిన పాఠము.

ఈయనగారి మొదటి ముఖ్యమైన పరిశోధన శబ్దశాస్త్రమందు. అయ్యది వీణాతంతువుల ప్రకంపనవిధమునుగూర్చి. దీనివిషయమై యదివరకు (Helmholtz) హెల్మ్‌హోల్ట్జ అనునాతడును, మఱికొందఱును కొంత పరిశ్రమజేసిరి. హెల్మ్‌హోల్ట్జ గణితశాస్త్రమునం దల్పమైన మేధావి. పేరెన్నికగన్న Fourier's Series అనుదాని చేయూత జేసికొనియును కొన్ని నాటుధర్మములను (వైద్యములో నాటువైద్యమున్నట్లు) పునాదిగానుంచుకొని కొంతవఱకు తంతువుల ప్రకంపనమునుగూర్చి సమాచారమును గ్రహించినాడు. కాని సర్వసమస్యాపరిష్కారణ మొనర్పగలుగునట్లుగ నీతని పద్ధతి వివరింపలేదు. ఆపనియే రామన్ మహాశయుడు నెరవేర్చెను. ఈయిర్వురొనర్చిన ఘనకార్యముల బోల్చినచో గణితశాస్త్రజ్ఞునకును బదార్థవిజ్ఞానశాస్త్రవేత్తకును గలభేదమగపడగలదు. హెల్మ్‌హోల్ట్జ‌యొక్క పనిని విలకించినచో నాతడత్యధిక మేధావియని యబ్బురపడియెదరు గాని యీతడీతంతువుల సమస్యను బరిష్కరించినరీతి హృదయదుర్భరముగా నుండును. అంతకష్టపడి చివర కతని నర్థముజేసికొంటిమా గణితశాస్త్రప్రపంచమునుండి మన నిజప్రపంచమునకు భావములుమార్చుకొనునరకు కృత్యాద్యవస్థ యగును. ఇక రామన్ మహాశయుడన్ననో యీతంతువుల నిజమైనతత్త్వ మారసి తత్కారణమున సులభమైనమార్గమున సమస్యలను పరిష్కరించెను. నాభావ మేమనగ? రామన్ మహాశయుని కన్నులయెదుట స్పష్టముగగోచరించినట్లు హెల్మ్‌హోల్ట్జ కన్నులయెదుట నా వీణాతంతువుల తత్త్వము గోచరింపలేదని. ఎప్పుడైనను నేవిషయమందైనను సుస్నిగ్ధమయిన (intimate)సంబంధమును గల్పించుకొనిన వారికే దానిలోని లోతుపాతులు చక్కగా తెలియగలవు.

ఈయన పరిష్కరించిన సమస్యయేమో కొంచెము చెప్పెదను. పూర్తిగా జెప్పవలెనన్న నపరిచితుడగు పాఠకునకు గష్టముగా నుండును. ఫిడేలు (fiddle) వాద్యమందు తీగె యొకవైపు గట్టిగా కట్టివేయబడును. మఱియొకవైపు ననదియొక మెట్టు (Bridge) మీదుగా బోయి యావల ముడి వేయబడును. ఇప్పుడు వచ్చుప్రశ్నయేమనగా? బద్దెవేసి తంతువుపై రాచినప్పుడు కలుగు శబ్దస్వభావ మెట్టిది? ఇట్లనుటతోడనే గాయక శిఖా

మణి "ఓ యింతమాత్రము తెలియదా? నాగానకళాకౌశలముచే నెట్టిస్వరమును తెప్పించమన్న దెప్పించెదను. దీనికి గారణ మెక్కడ నే తీరుగ బద్దతోరాచిన నే స్వరము వచ్చునో నాకు దెలియును గావున. మీకును గావలసిన దదియేగదా !". అని చెప్పెను.

ఈ గానకళాకోవిదునకు విన్రములమయ్యెదము. వారు చెప్పిదానికంతయును మే మొప్పుకొనెదము. అంతియే కాదు. వారి నిఖిలస్వరరచనాకౌశలము నొక్కొకపరి యప్రతిభులమై పొడగాంచెదము—కాని ఒకమాటచెప్ప వలసియున్నది. ఆయన జ్ఞానమంతయును దుస్వరమునుండి సుస్వరమును విచక్షణ జేయుటయందు వ్యవసాయమునొందిన కర్ణముపైననే యాధారపడి యున్నది. శ్రవణయానంద మింద్రియగోచరము. ఇంద్రియములు పనిజేయుట మానినతోడనే సడేలు నావల యుంచవలసినదే. దీనికి గారణము శబ్దతత్వ మాతడింద్రియ స్ఫురణావిశ్లేషణనుండి విడిపింప లేదు. మేము మాతాబేలునడకతోనైనను జేయ సమకట్టినది శబ్దముయొక్క నిజతత్వమును గనుగొని దానిపై మనము విను సర్వదుస్వరసుస్వరములకు గారణము నిరూపించుచుందుము. నా యభిప్రాయము సంగీతమును మేము నేర్చుకొన్నట్లుగా నేర్చుకోవలెనని గాదు. అట్లే యైనచో ప్రపంచమున గానము గగనకుసుమమయ్యెడిదే.

శబ్దమనునది పదార్థప్రకంపనము వలన గలుగుచున్నదని యిదివరకే సూచించితిని. ఆ పదార్థ మొకప్పుడు గాలిగా గాని, యొకప్పుడు వీణయందలి తీగెగా గాని యిట్లే మఱియేపదార్థమైన గావచ్చును. అట్లయిన వేర్వేరు స్వరములు గలుగుటకు కారణమేమనిన? దానికి వేర్వేరుగా నలలపొడవు లుండుటయే యని యిదివరకే చెప్పితిని. ఒక ప్రకంపమును గుర్తింపవలెనన్న నింకొకవిధముగా గూడ గుర్తింపవచ్చును. ఒక సెకండులో స్వరము యెన్నియలల నతిక్రమించు చున్నదో ఆ యలసంఖ్య (Frequency) ను బట్టియు స్వరమును నిర్ణయింపవచ్చును. పెద్ద అవ్యక్తమైనధ్వని కల్గిన దనుకొనుడు. దానియలసంఖ్య యెంతయని యడుగవచ్చును. దానికి నిరూపకమైన యలసంఖ్య లేదు. దానిలో నెన్నియో స్వరములు తారుమారుగా, గలుగుటచే నవ్యక్తముగా వినబడుచున్నది. అట్లుగాక స్వరములన్నియు నొకస్నేహభావముతో వినబడినవా యది సంగీత మనిపించుకొనును. ఈ సందర్భమున నచ్చపు స్వరమునకును (Pure note), సంగీతస్వరమునకును భేదమును గమనించవలెను. ఒకయచ్చపు స్వరమును దీసికొనుడు. దానియలసంఖ్య 3౨౦ అనుకొనుడు. దీనికి సంబంధించిన సంగీతస్వరమో 3౨౦ అలసంఖ్యగల స్వరమేగాక ౬౦౦, ౧౮౦౦, యీతీరుగా నితర బాంధవ్యములైన స్వరములన్నియు మిళితములై యొకస్వరముగా గన్పట్టును. ముఖ్యమైనది 3౨౦ తరంగసంఖ్యగల స్వరమే. కాని దానిమాధుర్య మితర స్వరములతో మేళవించుటయందున్నది. అట్లయిన ముఖ్యస్వరముతో నుపస్వరము లెన్ని కలియుచున్నవని ప్రశ్నించిన నయ్యది యాయావాద్య విశేషమును బట్టి యుండునని చెప్పవలయును. అందులకనియే యొకేపాటను హార్మోనియము మీద పాడండి ఫిడెల్ మీద పాడండి వీణెమీద పాడండి యే వాద్యము మీదపాడినది మీరు చెప్పగలరు గదా! దీనికి గారణ ముపస్వర సంఖ్యాభేదము. ఒకే మాట నొకడు శ్రావ్యముగ మాటాడును. మఱొకడు కర్ణకఠోరముగ నుచ్చరించును.

ఒకేస్వరము దార్ఢ్యముగను మఱి బలహీనముగను, నుచ్చరింపనచ్చును. దానికి గారణము ప్రకంపన పరిమితి భేదమువలన (Amplitude) కావున నొక స్వరముయొక్క దార్ఢ్యత దానియలపొడవుపైన నాధారపడదు. కాని ప్రకంపనా దార్ఢ్యతపై నాధారపడును.

ఒక తీగెను ప్రయోగించి నపుడనేక స్వరములు రాగలవు. దాని ముఖ్యస్వరముయొక్క తరంగదీర్ఘత తీగె పొడవునకన్న రెట్టింపుగానుండును. అనగా ౧వ పటమున జూపబడినట్లు తంతుప్రకంపనముండును దీనిలో చివరభాగములుతప్ప తదితరభాగము లన్నియు ప్రకంపనమునందుచున్నవి.





దీని మొదటియుపస్వరముయొక్క తరంగదీర్ఘత తీగె పొడవెంతో యంత పొడవుండును. అనగా దానివిధము ౨వ పటమున నున్నట్లుండును. దీనిలో ప్రకంపన

మొందని స్థలములు మూడు గలవు. అట్టివానికి "అచలితములు" (Nodes) అని పిలుతుము. ఈ తీరుగా తీగెను పూర్ణాంక భాగములుగా విభజించు నచలితస్థానములు గల యుపస్వరముల నెన్నియేనియును బడయవచ్చును. ముఖ్యస్వరపు తీగెపొడవుపైనను, దాని బిట్టుతనము (Tension) పైనను, బరువుపైనను నాధారపడియుండును. తదితరోపస్వరముల యలసంఖ్య పైదానికన్న కొన్ని పూర్ణాంకపురెట్లు కలిగియుండును.

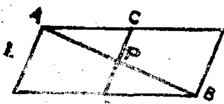
పైన వివరించిన స్వరములు తీగెయొక్క సహజస్వరములు. ఆస్వరములు తీగెను ప్రయోగించిన కొలది కాలమునకే యాగిపోవును. దీనికిగారణము తీగెలోనియు, గాలిలోనియు సంఘర్షణశక్తి (Frictional-force) కారణము. ఆగకుండ బాడవలయునన్న ననువైనశక్తి బ్రయోగింప వలసియుండును. అనువైనశక్తి యనగా మొదుగా నొకేవిధమయిన శక్తిని తీగపై బ్రయోగింప రాదు. ఒకప్పుడు గట్టిగను మఱియొకప్పుడు తేలికగను బ్రయోగింపవలసి యుండును. కాలప్రవాహమునందీశక్తి యొక్కమార్పును జిత్రించినచో నదియు తరంగమువలెనే యుండును. ఇంతయేల? కాలప్రవాహమునందు సమానమైన గడువుల వెనుక మరల మరల నొకేమార్పు కలుగుచుండునట్టి యేవిషయమైనను తరంగముగా మనస్సున జిత్రించుకొనవచ్చును. నే జెప్పిన దానినిబట్టి పైనవివరింపబడిన శక్తికి ప్రకంపన సంఖ్య యొకటి యుండవలెను. పరిమితియందు మార్పులు లేక ప్రకంపనమొందునట్టి యాశక్తిని ప్రకంపనమొందు పదార్థముపై బ్రయోగించినప్పు డెట్టి మార్పులు గలుగు ననిన నొక బలవంతుడు బలహీను నటు నిటు నూచిన గలుగునట్టి స్థితియే గలుగును. బలహీనుని నొక విధముగ సహజమైన ప్రకంపన మున్నదనుకొనుడు. బలవంతుడతని నూచినప్పుడు ప్రారంభమున వెనుగులాడును; తరువాత బలవంతు డూచిన ట్లెల్ల నూగును. కావున బరిమితియందు మార్పు జెందు శక్తిని ప్రకంపనమొందు వస్తువుపై బ్రయోగించినపుడు దాని సహజమైన ప్రకంపనసంఖ్యను వదలివేసి నూతనముగా వచ్చిన శక్తి ప్రకంపనసంఖ్య నలవర్చికొనును. వస్తువుయొక్క సహజమైన ప్రకంపనసంఖ్యయు, శక్తిప్రకంపన సంఖ్యయు నొకటి యయ్యెనా! ప్రకంపనదార్ఢ్యత పోయినకొలదియు హెచ్చగు చుండును. దీనిని (Resonance) అందురు. ఈ నూతన శక్తిని బ్రయోగించి దాని ప్రకంపనమును ప్రకంపనమొందు వస్తువునకు వర్తింపజేయవలెనని మన యుద్దేశము గాదు. ఆవస్తువు సహజరీతినే యాగకుండ పాడవలెనని మన యుద్దేశ్యము. కాన మనము ప్రయోగించుశక్తి యెట్టిదై యుండవలయునన్న సంఘర్షణశక్తి నణచివేయు సామర్థ్యముగలిగి యంతకన్న నెక్కుడు పనిచేయక యుండవలెను.

ఫిడేలువాద్యమును దీసికొందము. దీని ప్రకంపనము పైన వివరింపబడిన రక్షితప్రకంపనపు (Maintained) జాతిలో చేరినదే. దీని విషయము చర్చించుటకు బూర్వము దార్ఢ్యతను దగ్గించు లేక గ్రసించు శక్తులెవ్వియో తెలిసికొనవలెను. 1. తీగెచుట్టు, 2. తీగెనుగట్టివేసినయాధారములు ప్రచలితములగుట. ఈ రెంటిలో ముఖ్యమైనది రెండవది. ఇట్టి తీగెపై పీరియాడిక్ (Periodic) శక్తిని ప్రయోగించినప్పుడు గలుగు చలనచరిత్రము గనుగొనవలసియున్నది. ఈ శక్తులకున్న పరస్పరసంబంధమును బట్టి యాచరిత్రశోధనము గావింపవలసియుండును.

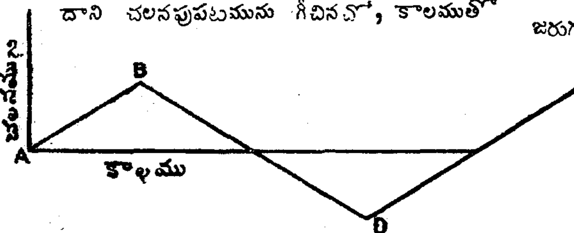
రామన్‌గారు ప్రశ్న నుద్ఘాటించిన దెట్లనగా? మొదలు బద్దె(కమాను) వేసి తీగపై రాచినపుడు తీగెకు గలుగు గమనవేగములను విమర్శించినాడు. తీగెకు బద్దెతో బాటు బోవునపు డొక గమనవేగమును వెనుకకు బోవునపుడు మఱియొక గమనవేగ ముండును. మొదటిది బద్దెవేగమునకు సరిగానుండునని నిరూపించినాడు. మొదటిగమనవేగమునుండి రెండవగమనవేగమునకు మార్పు క్రమముగ జరుగదు. అయ్యది జృంభణముగా జరుగును. రెండు గమనవేగములు కలుగుచున్నవనియు నొకదానినుండి మఱియొకదానిలోనికి జృంభణము (Jump or Discontinuity) కలుగుచున్నదని గుర్తించుట యాయన పరిశోధనలో మొదటిమెట్టు.

ఆయన రెండవయూహ గమనవేగమునది తరంగస్వభావమును జెందుచున్నదని గుర్తించుట. దాని నీక్రింది విధమున వర్ణించెదను. తీగె నొకచోట రాచినపుడు ప్రకం

పనము రెండుచివరలకు బరుగెత్తుచున్నది. అనిన నర్థమేమి? తీగెయందు ప్రతిభాగము నొక దానివెంట నొకటి ప్రకంపనము నందికొనుచున్నవి. అనగా గమనమునందు చున్నవి. ప్రతిభాగమును కాలక్రమమున నొకేవిధమున గమనవేగము నొందుచున్నవి. దీనినే యింకొక విధముగా నూహింపవచ్చును. రాచినచోటనుండి, 2 చివరలవరకు గమనవేగము, పైన జెప్పినట్లు ప్రకంపనమువలెనే పరుగెత్తుచున్నది. ప్రకంపన మేతీరుగ, తరంగరూపముతో వెడలుచున్నదో, యీ గమనవేగముకూడ తరంగరూపముతో బరుగెత్తు చున్నది. ఈ తరంగమునకును, ప్రకంపనతరంగమునకును భేద మొకటియున్నది. అయ్యది గమనవేగ జన్మస్థానమందు గలుగజేయబడిన, గమనవేగముల భేదమును, ఒకదానినుండి మరియొకదానిలోనికి జృంభణము కలుగుచుండుటనుబట్టి యేర్పడుచున్నది. అనగా జన్మస్థానమందుగల్గిన, జృంభణముకూడ, తీగెవెంట పరుగెత్తుచున్నది. ఈ విమర్శనమునుండి రామన్ మహాశయుడు గమనవేగపుటలలకు బలమున జూపబడిన రూపములను నిరూపించినాడు



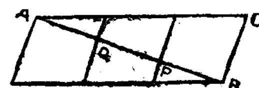
పటము నర్థము చేసికొనుటకు మఱియొకవిషయము చెప్పవలెను. గమనవేగపుటలలు 2 దిసల బరుగెత్తును. తీగె చివరకు వెళ్లి, యక్కడ ప్రతిఫలింపబడి, వెనుకకు బరుగెత్తును. ఎచ్చటనైన, చలనమును గుర్తించవలసినచో, ఈ తరంగముల సంయుక్తఫలితమును దీసికొనవలసి యుండును. పై జూపబడిన పటములో, Pఅనుస్థలమున, ప్రకంపన మెట్లు కలుగుచున్నదో కనుగొనవలెననిన, Pఅను తీగెలోని భాగమునకు A నుండి C వరకు, తరంగము వచ్చునంతవరకు, P C కి సమానమైన గమనవేగముతో చలన మొందును. దాని చలనపుపటమును గీచినచో, కాలముతో



హెచ్చుగుచుండును. గనుక 2వ పటమున A Bవరకు ప్రబలిత మగును. తరంగము C దగ్గరకు వచ్చినతర్వాత జృంభణము జరుగును. అప్పుడు "P" కి గమనవేగము P D పరిమితియును, క్రిందిదెసకు వర్తించును. ఈగమనవేగ మెంతవరకువర్తించుననగా, తరంగము Cనుండి Bదగ్గఱకు వెళ్ళి మరల D వద్దకు వచ్చునరకు. అందుచేత నంతవరకు చలనము 2 వ పటమున B D వరకు సాగును. అటుపైన పటమున జూపబడినట్లు జరుగును. ఇట్లే తీగెయొక్క మఱియేస్థలమునవైన నే తీరుగ, కాలము ననుసరించి చలించుచున్నదో, పటమును వ్రాయవచ్చును. ఇది నిశ్చయమో కాదో, తెలిసికొనవలెననిన, నే చోట మనము తెలిసికొనదలచితిమో, యాచోట, వెలుతురును ప్రసరింపజేసి, తీగె మ్రోగుచున్నప్పుడు, తీగెవెనుక ప్రక్కగా, ఫోటో ప్లేటును, చప్పున లాగినయెడల, పైనజెప్పినరీతినే పటము రాగలదు, దీనివలన మనము తెలిసికొనునదేమన, తీగలో నొక స్థలముయొక్క చలనచరిత్ర తెలిసికొనిన యెడల అనగా బద్దరాచినచోట సంగతి తెలిసినయెడల, నితరస్థలముల పైయుపాయమున చలనపుపటమును వ్రాయగలము. అయ్యదియే మనకు గావలసినది. ఈ తీరుగా, గమనవేగపుటలలయూహతో, నెంతో సులువుగ, హెల్మ్‌హోల్ట్సు తలబద్దలు జేయు గణితముతో బరిష్కరించిన సమస్య నీతడు నిర్వర్తించినాడు.

పైనవివరించిన యుదాహరణమందొకే జృంభణము కలుగుచున్నదని యూహించితిమి. ఒకే కాలమందు తంతువుపై, నొకటికన్న నెక్కువసంఖ్యగల జృంభణములు కలుగవచ్చును.

అనగా P అనుచోట గమనవేగమునందు జృంభణము జరుగుచున్న దనుకొనుడు. అప్పుడే, Q యందును గూడ, జృంభణము



జరుగవచ్చును. జరుగవచ్చుననిన, Q యందు జరిగిన జృంభణము మఱికొంతసేపటికి, Pదగ్గరకు జేరును. కావున నీప్రకంపనములను, జృంభణముల సంఖ్యావారిగా రకముల సేర్పరుపవచ్చును. అదియే రామన్ గారు చేసినదిమూడను.

మఱియొకసంగతి:— ఈ జృంభణములన్నియు, సమాన పరిమితి కలిగియుండవలెననియు, వీటి, ఒక్కొక్కదానిపరిమితి, బద్దను తీగెపై రాచినపుడు కలిగెడు

గమనవేగముల భేదమునకు సమానమనియును, రామన్ గారు నిరూపించినారు. ఏది యెట్లున్నను, గమనవేగపు టలల పటమును, వ్రాసిననే కాని, యితరపటములను వ్రాయుటకు వీలుండదు. అందువలన నాపని సమకూర్చుట కింకను తెలిసికొనవలసిన విశేషము లేమనగా, A. C. అనునది A. B. యను తీగెతో, నెంత కోణము చేయుచున్నది తెలియవలెను. దానినిగూడ, నొక సులభమైన సూత్రముతో రామన్ గారు కనిపెట్టినారు.

ఆయన యేర్పరచిన మార్గముతో, బరిష్కరింప గల్గిన సమస్య లెన్నియేని కలవు.

౧. తీగెను బద్దతో రాచినపుడు, బద్దెనంటుకొనక జారిపోయిన యెడల, నప్పుడు దాని ప్రథమగమన వేగ మేక పరిమితి కలిగియుండదు. అట్టిస్థితిలో దీగ చలన చరిత్ర నెట్లు నిర్ణయింపనగును?

౨. సులభముకొరకు, బద్దతో రాయబడిన స్థల మొక చుక్కగా (Point) గ్రహింపబడినది. నిజముగా నది కొంతపొడవు—అనగా—బద్దెవెడల్పెంతో, యంత, కలిగియుండును. దీనిని గూడ మన విమర్శనయందు గుర్తించిన నే మార్పులు చెందవలసి యుండును?

3. మన మనుకొనిన ప్రకంపన మొకటి కలుగవలె నన్న, బద్దె నెట్టి గమనవేగముతోను, ఎంత బరువుతో నదుమవలసి యుండును?

౪. పైదాని నిర్ణయమునందు, తీగె, దేనిపై నెక్కింపబడినదో, యా వాద్యోదర మెట్టి పాలు గొనుచున్నది?

ఈ విధముగ నెన్నియేని ప్రశ్నలు రాగలవు. వీని నన్నిటి నొకదానివెంట నొకటి రామన్ మహాశయుడు వర్ణించినాడు.

ఏదో కొంత ప్రకంపనమందు తీగెలనుగూర్చి రామన్ గారు చేసిన పరిశోధనల విషయము, కొంత యభిప్రాయము నిచ్చితిని. పూర్తిగ నివ్వవలయుననిన, గ్రంథవిస్తరభీతి యొకటి. పాఠకునియొద్దనుండి పదార్థవిజ్ఞానశాస్త్రపరిచయము కావలసియుండుటను బట్టి ఈ విషయమున నిచ్చుట నాగెదను.

కాని యీసందర్భమున సామాన్యముగ నైరోపియన్ వాద్యములందు మ్రోయించుటకు గష్టతమమైన వుల్ఫ్‌నోటు (wolfnote) నకు గారణములు కనుగొనుట చమత్కారముగ రామన్ గారిచ్చినవి చెప్పెదను. వుల్ఫ్ నోటన్న, నొక తోడేలు బొబ్బరించినట్లు స్వరముండు నన్నమాట. అది వాయించినపుడు, వాద్యోదరమంతయు నల్లలనాడును. దీనికి నూహింపబడిన కారణము, వాద్యోదరముయొక్క సహజమైన స్వరపు ప్రకంపనసంఖ్యకు, పాడబడెడి, స్వరపు ప్రకంపనసంఖ్య సమానము కా బ్రయత్నించుచున్నదని. కాని, ఇది యెట్లు మన వినెడిశబ్ద దార్ఢ్యతలో, జన్వితచర్వణముగా కల్గెడి మార్పులతో సంబంధము కలిగియున్నది తెలియలేదు. (white) వైట్ అను నాతడు కొంతసమాధానము చెప్ప బ్రయత్నించినాడు. కాని యది తృప్తికరముగ లేదు. రామన్ గారు చెప్పిన దీ క్రిందివిధమున నున్నది.

మనము తీగె కిచ్చు దార్ఢ్యత కొంతభాగము వాద్యోదరము లాగికొనుచుండునని యిదివరకే యొకచో జెప్పితిని. ఈ లాగుట యెక్కువగుకొలది, స్వరదార్ఢ్యత తగ్గక యుండవలె ననిన, బద్దెను గ్రమక్రమముగ హెచ్చుగ నదుమవలసి యుండును. కాని ఈ యదుముట కొక పరిమితి యున్నది. ఆ చరమ పరిమితికి దక్కువగ నదుమబడినపుడు సహజమైనస్వరమును తీగె కలుగజేయును. ఆస్వరములో ముఖ్యభాగము ముఖ్యస్వరము దీసికొనును. కాని యదుముట యెక్కువయయిన కొలది, ప్రాముఖ్యత, మొదటి యుపస్వరమునకు వెళ్లును. ఇది శాస్త్రరీత్యా గ్రహింపబడిన విషయము. దీని నుపయోగించి, రామన్ గారు వుల్ఫ్‌నోటును వర్ణించినారు. ఇదివరకే వాద్యోదరముయొక్క సహజప్రకంపన సంఖ్యయును, వాయింపబడు స్వరప్రకంపన సంఖ్యయు నొకే పరిమితిని చెందబోవునపుడే వుల్ఫ్‌నోటు చెప్పితిని. ఈ సంగతి జరుగునపుడు మొదలు జరుగున దేమన, ముఖ్యస్వరము ముఖ్యముగా మ్రోయుచుండును. కాని కొంతసేపైనతర్వాత, వాద్యోదరము దార్ఢ్యత గ్రహించుట, హెచ్చుగుచుండుట బట్టి బద్దెనదుముట హెచ్చుచేయవలసి యుండును. ఇక్కడ జరుగు ప్రకంపనము (Resonance) రిసోనాన్సు ప్రకం

పనముగుటచే, దార్ఢ్యతా నష్ట మమితము. అందువలన బద్దెనదుముట, పైనచెప్పిన చరమపరిమితిని గూడ దాటి పోవును. అపుడు తీగె తనముఖ్యస్వరమును భరింపలేక పోవును. దీని ఫలిత మేమన, తీగెప్రకంపనరీతి క్రమక్రమముగ, మొదటి యుపస్వరము ముఖ్యతవహించిన రీతిలోనికి మారుచున్నది. అప్పు డుదరప్రకంపనము తగ్గును. (అనగా, రిసోనాన్సు ప్రకంపన మిపుడు లేకపోవుటవలన) అప్పుడు దార్ఢ్యత నష్టము వెనుకటియంత హెచ్చుగా నుండదు. నష్టముగుట తగ్గుచుండును. ఇది యెప్పుడు చరమపరిమితికన్న తక్కువ యగునో, యప్పుడు మరల తీగె, వెనుకటి తనసహజ ప్రకంపనమనగా, ముఖ్యస్వరము ముఖ్యముగా నున్నట్టి ప్రకంపనమును బొందును. ఈ తీరుగా తీగె ప్రకంపన మొక తీరులోనుండి, మఱియొకతీరులోనికి మారుచుండుటచే, మనము వినెడి స్వరదార్ఢ్యతలో జక్రీతపర్వణముగ కల్గుమార్పులకు గారణమయినది. ఈ విధమున, రామన్‌గారు, వుల్ఫ్‌నోటు ప్రాంతముల, బద్దెతో, మార్పునొందని స్వరమును బడయలేనందులకు, అటుపైనవచ్చు బొబ్బరింత ధ్వనికిని గారణముల నిరూపించినాడు. ఈ యూహ కనుకూలముగ, వాద్యోదర ప్రకంపనముయొక్కయు, తంతు ప్రకంపనముయొక్కయు ఫొటోగ్రాఫులను తీసినారు. అవి యాయన యూహించిన యూహలను నిరూపించినవి.

ఈయనగారు హెల్మహోల్ట్సు తప్పు డభిప్రాయములతో, మొదలిడి పరిశోధన చేసినట్టిదియు, దిద్దబడిన యూహలతో, (Kaufman) కాఫ్మాన్ అను నాతడు పరిశోధన చేసినదియునగు, Pianoforte, పియానో విషయమై కాఫ్మాన్‌కన్న పూర్తిగ పరిశోధన చేసినారని మాత్రము చెప్పెదను. ఆ విషయమున నంతకన్న చెప్పదలచలేదు.

ఈయన శబ్దశాస్త్రపరిశోధనలనుండి, వెడలిపోకపూర్వము, మన హిందువుల పురాతనౌన్నత్యమును దెలియజేయునవియును, ఇప్పటికి నశింపకయున్నవియు నగు, 3 వాద్యవిశేషములందు రామన్‌గారి యప్రతిమానమైన, నిశితమైనబుద్ధి ప్రవేశించిచేసిన పరిశోధననుగురించిచెప్పిన, పాఠకులకు నుత్తేజముగ నుండునని భావించెద. అవి వీణ, తాంబుర, మృదంగములును. వీణ, తాంబురలలో నీయన జూపిన విశేషమేమన సామాన్యముగ ప్రకంపనమొందు తీగలకు జెందు హెల్మహోల్ట్సు ధర్మము (ఐరోపియన్ వాద్యము లీ ధర్మమునకు లోనైనవే) వీణకును, తాంబురకును చెందదని. అది ఏమన, తీగెపైనే యచలితస్థానము పైనసైన వాయించినచో ఆ స్థానమున చలితస్థానములు గల యుపస్వరములు కలుగ నేరవు. మనవీణ, తాంబురలో గలుగు విశేషము, దార్ఢ్యత యేమాత్రము తగ్గక, యుపస్వరముల చలితస్థానముల మ్రోయించినను కలుగుచున్నవి. అందువలననే, వీణలో గలుగు, గానవిశేషము సుస్వరసమృద్ధముగుటచే, నితర ఐరోపీయ వాద్యములకు గలుగనేరదు. దీనికి గారణము, రామనుగారూహించినది, వీణయందును, దాంబురయందును, మెట్టుయొక్క ప్రత్యేకాకారతవలననని. ఇతర వాద్యములందు, మెట్టు కోసుగా నుండును. కాని ఇచ్చట పైభాగము, వంకరగా నుండుటచే, తీగెలో నొక పాయింటుమాత్రమేకాక కొంత నిశ్చితమైన పొడవు, మెట్టునానుకొని వెడలిపోవును. రామనుగారు దీనివిషయమై శాస్త్రీయముగ బరిశోధన చేయ లేదు కాని, యాయన చేసిన యవలోకనము (అనగా హెల్మహూల్ట్సు ధర్మము వర్తింపక పోవుటయనునది) చాల ముఖ్యమైనది. అయ్యదియే, ప్రారంభస్థానముగ, నింకను బరిశోధనచేయుట కవకాశ మున్నది.

సామాన్యముగ, మృదంగములు సుస్నిగ్ధముగాని యుపస్వరములను గలుగజేయుచున్నదని నమ్మబడుచున్నది కాని, రామన్‌గారు హిందూమృదంగములయందు గాంచిన విశేషము సుస్నిగ్ధమైన యుపస్వరములు కలుగజేయుచున్నది. ఈయన యూహించిన కారణము, మన మృదంగముల ప్రత్యేకకట్టుబడియం దున్నదని గ్రహించినాడు.

(సశేషము)





నూటయెనిమిదియేండ్ల వృద్ధుడు

కుప్పూరుచేరుగారను నితనికి ౧౦౮ ఏండ్ల వయస్సు. ప్రపంచములోకెల్ల వృద్ధుడగు జారు ఆగా అనువారొకరు టర్కీయందుగలరు. వారి వయస్సు ౧౪౬ ఉండునని చెప్పుకొందురు.

భోగి

దక్షిణ హిందూ దేశమందు అనేక పండుగలున్నాయి. అందులో ఆడివిటి, పండుగ అని రెండు ముఖ్యమైనవి. కర్కాటకసంక్రమాణమునకు ఆడివిటని, మకరసంక్రమాణమునకు పండుగ అని, పెద్దపండుగని పేరు. ఈరెండు అయనములకే ఇంతముఖ్యత వ్యావహారిక వృత్తిచే కలిగినటుల కనిపించుచున్నది. ఆడివిటి నెల దగ్గరనుండి ఊడ్పుపనులు; పండుగ వెళ్లినదగ్గర నుండి కూర్పుపనులు ప్రారంభించుతారు. ఆడివిటికన్న పండుగ విస్తారశ్రద్ధాభక్తులతో ఆచరించుతారు.

పండుగకు తొలిరోజుకు భోగి యని పేరు. భోగిపండుగయనికూడా అంటారు. దీని కీపే రెలా గొచ్చెనా అని శాస్త్రుల్లాయి నాకు తలంపుకేది. ఈపదమున కర్థమేమో కనిపెట్టవలెనని యత్నించాను. సి. పి. బ్రవున్ దొరగారు వ్రాసిన నిఘంటువులో ఇట్లున్నది:—

> భోగి:—The name given to the eves of some particular feasts in Madras భోగిమూటము is the custom of Lighting fires at every house door all the preceding night. పండుగ తొలినాడు.

శబ్దరత్నాకరము:—

భోగి, బోగి:— సంక్రాన్తి పండుగకు తొలిదినము.

ప్రతి పండుగకు తొలి దినమునకు భోగియనిపేరున్నట్లు నేనెక్కడను వినలేదు. సంవత్సరాది దినమునకు తొలిరోజు కొత్తమావాస్య, దీపావళికి తొలిరోజు నరక చతుర్దశి. కర్కాటక సంక్రమాణమునకు తొలిరోజాచరణముచేయరు. వినాయక చతుర్థికి లేదు. జంధ్యాల పౌర్ణమికి లేదు. గావున ఒక్క మకరసంక్రాన్తి పండుగకు తొలిరోజునకే భోగియని పేరున్నట్లు స్పష్టపడుచున్నది. ఆపేరు దానికెందుకు వచ్చింది?

ఈపండుగ ఎలాగు చేస్తారో మొదట చూతాము. తెల్లవారితే భోగి అనగా ఆసాయంకాలమునుండి కట్టెలు వీధిలో ఒక దగ్గర పోగు చేయడానికి ఆరంభిస్తారు. ఇంటింటవెళ్లి కట్టెలు యాచిస్తారు. ఇచ్చినవి తెచ్చి ఆచోట పోగుచేస్తారు. ఝామురాత్రివరకు కట్టెపుల్లలు పోగుచేసి అప్పుడు దానికి నిప్పుతగిలిస్తారు. అదిమొదలు

తూంటే చుట్టూకూర్చుని కథలు కబుర్లు చెప్పుకుంటూం టారు. నిద్రొస్తే అక్కడేపడుంటారు. అర్ధరాత్రివ ఈమంటవేశేవాళ్లులేచి పెరళ్లల్లోను జోరబడి దొరికిన దానినల్లా తెచ్చి మంటలో పడేస్తారు. దూలాలేమిటి, వాసాలేమిటి; ద్వారాలు, తలుపులు బల్లలు, బల్లు; ఇవి అవి అని లేదు; పనికొస్తాయి పనికిరావని లేదు. ఇంటి వారు ఏమరచియుండగా ఆయింటిలో ఏమిదొరికితే అదల్లా పట్టుకెళిపోచ్చి మంటలోపడేతురు. ఇట్లు పెద్ద మంట మండుతూంటే తెల్లవారుఝామున కుండలతో నీళ్లుతెచ్చి ఆమంటపై పెట్టియుంచుదురు. నీళ్లుకాగేసరికి ఆమంటతో సంబంధించినవారంతా ఆబాలగోపాలమున్న తలంటుకుని ఆనీటితో అభ్యంగనముచేతురు. సూర్యోదయ మయేసరికి అంతా అభ్యంగనాలుచేసి కొత్తబట్టలు కట్టుకొనియుందురు. తర్వాత పిండివంటలతో భుజింతురు.

పైన జరిగించిన వాటిల్లోనల్లా ఒక్క ఆమంటకే 'భోగి' మంటయని పేరు. పోసుకున్న నీళ్లకుగాని, కట్టు కున్న బట్టలకుగాని, తిన్న శాల్యాన్నములకు గాని ఈపేరులేదు. ఆమంటకు భోగిమంటనడం ఏమా అని ఆలోచనపుట్టింది. ఫాల్గుణ పౌర్ణమినాడు వేశేమంటకు కామదహనం అంటారేగాని భోగి అనరు. ఈరెండుమార్లే తప్ప మరెప్పుడు మంటవెయ్యరు!

ఇలా గూహించుచుండగా, నాకు కోదుభాష నేర్చుకుందామనే సరదాపుట్టింది. మొదట ఈజాతివారి ఆచారవ్యవహారసాంప్రదాయములు గమనించుటకై ఇదివరకు ప్రచురమైన గ్రంథములు చదివాను. వీరు మధ్య పరగణాలలో గోందులని, గంజాం మాలయాలలో, కూయి కూవీలని, విశాఖపట్నం మాలయాలలో ఉత్తరమున కోందులని, నైరుతిప్రాంతమందు కోయాలని పేర్లతో నొప్పుచున్నట్లు బోధపడ్డది. వీరి ఆచారములు కొంచెం కొంచెం ఆయాదేశ విపరీతములచే మార్పు చెందినప్పటికి ముఖ్యమైన పండుగలయందు మాత్రం సామాన్యముగానే యున్నవి. అలాగుననే భాషాపదములను కూడా. అం దుచే ఈజాతులభాషలు అన్నీ సంపుటీకరించి చదువుతూ వారి యాచారములను కళ్లారా చూచి గ్రహించుటకు చుట్టుపట్లనున్న కోదుగ్రామాలకు వీలైనప్పుడల్లా వెళ్లి యుంటిని.

వివాహప్రక్రియలు ఈ అయిదు జాతులవారికీ సామాన్యమే. సంవత్సరమునందు జరిపేపండుగలుకూడా సామాన్యములే. ముఖ్యమైనపండుగ పుష్య పున్నమ. ఈజాతులవారు ఎప్పుడు పండుగజేసుకున్నా పున్నమి నాడే. వీళ్లకు సంక్రమణాలు తెలియవు. సంక్రమ ణాలు కేవలం గణితంమీదివి. వీళ్లకు గణితంయెక్కడిది? వీళ్లకంతా దృగ్గణితమే. కళ్లకు కనిపిస్తుంది. చంద్రుని కళలు పెరగడం తరగడం, నక్షత్రాలూ కనిపిస్తాయి కళ్లకు. వీటిని రాత్రియందుచూచి యోగం ముహూర్తం, పడిగడతారు. అందుచే పుష్యమాసంలో పున్నమే వాళ్లకు పండుగ, పెద్దపండుగ. చతుర్దశినాటి రాత్రి వాళ్లు భోగిచేస్తారు.

గ్రామంలో వాళ్లంతాకలసి కట్టగంప జాగ్రత్త పెట్టి ఒక్కదగ్గర కూడవేస్తారు. దానికి నిప్పుతగిలించి అది మండుతూంటే నలుదిక్కులాపోయి దొరికిన దాని నల్లా ఎత్తుకొచ్చి అందులో పడవేస్తారు. కూరల పెరళ్ల లోను తోటలలోను జోరబడి గుమ్మడికాయలు, చిక్కు డుకాయలు మొదలైనవి తెంచుకొచ్చి మంటలోకాల్చు కుని తింటారు. ఆడపిల్లలు యింటింట పాటలుపాడు కుంటూవెళ్లి బియ్యం, మినుములు, ఉలవలు మొదలైనవి అడిగితెచ్చుకుని ఈమంటపై ఉడకపెట్టి తింటారు. ఇలాగు తెల్లవార్లు మంటవేస్తూ దానిచుట్టూ ఆడుకుంటూ సరదాగా ఉంటారు. మొగవాళ్లు డప్పులు, టమ్కాలు వాయిస్తూ యుంటే, ఆడవాళ్లు నాట్యంచేస్తారు. ఇదం తా ఆమంటచుట్టే.

ఈమంటకు 'భోగి' అని వాళ్లభాషలో అం టారు. ఈమంటకేకాదు ఏమంటకైనా 'భోగి' అం టారు. మనతెనుగులో అసలుపదమును దాని తెనుగు అర్థమును కలిపి 'భోగిమంట' అంటాం. 'భోగి' లోంచి వచ్చిందే 'భోగ్గ.'

ఈ భోగివేయడపు ఆచారము సంక్రమణపు పం డుగ నాచరించని ఓఢ్రులుసైత మవలంబించియున్నారు.

ఇది కేవలము ద్రవిడజాతుల సాంప్రదాయకమనలె కన
బడుచున్నది. ఈపదమునకున్న అర్థము కోదుజాతుల
భాషయందున్నది. దానిఅర్థము 'పంట' అనియే.

[గొ. రామదాసు]

వేణీసంహారమున నాయకుఁ డెవఁడు?

ఎవఁడు నాటకముయొక్క ప్రతియంకమునందుఁ
బ్రవేశించునో, ఎవనిచరిత్ర నాటకమునంతట వర్ణింపఁ
బడునో, ఎవఁడు నాయికయొక్క సకలాభీష్టముల నెర
వేర్చునో, ఎవఁడు ప్రతినాయకునితో యుద్ధమొనర్చునో,
ఎవఁడు సమస్తపాత్రలలోఁ బ్రధానుఁడుగానుండి నాటక
ప్రయోజనము ననుభవించునో, వాఁడే నాటకమున
నాయకుఁ డనఁబడును. నాయకుఁడన వానికే చెల్లును.

ఈ నాటకమునఁ గొందఱు ధర్మరాజు నాయకుఁ
డనియుఁ గొందఱు భీముఁడు నాయకుఁడనియుఁ జెప్పు
చున్నారు. ఈరెండు పక్షములలో రెండవ పక్షమే
సమంజసముగానున్నది. ఎట్లన? ధర్మరాజు షష్ఠాంకము
నందుమాత్రమే ప్రవేశించును. వేణీసంహారవిషయకమైన
కథను బోషించుటకు ధర్మరాజేమియుఁ బనిచేయలేదు.
ప్రతినాయకుఁడగు దుర్యోధనునితో యుద్ధముఁజేయలేదు
ద్రౌపదియొక్క కోరికలనేమియు నెరవేర్పలేదు. అది
యునుంగాక, వీరరసప్రధానమగు నాటకములయందునిర్వ
క్రపరాక్రమసంపన్నుఁ డగు వీరరసప్రధానుఁడే నాయ
కుఁడుగానుండవలయును. ఈనాటకమునం దెచ్చటను
ధర్మరాజుయొక్క పరాక్రమము కొంచెముగూడవర్ణింపఁ
బడలేదు. రంగమునే ప్రవేశింపనటువంటి ధర్మజుఁ డభి
మానవతియగు ద్రౌపదియొక్క కోరికలనెట్లు నెరవేర్చును?
ద్రౌపదియొక్క వేణీసంహారరూపమగు నభీష్టమును
ధర్మరాజు నెరవేర్పలేదు.

ఇదియునుంగాక ధర్మరాజు ధీరోదాత్తుఁడనికూడ
జెప్పుటకు వీలులేదు. ధర్మజుని ధీరోదాత్తత్వ మీనాటక
మునం దెచ్చటను నిరూపింపఁబడలేదు. కాని తద్భంజక
మగు చార్వాకుని ప్రసంగ మాఱవ యంకమున వర్ణింపఁ
బడినది చార్వాకునిమాటలువిని ధర్మజుఁ డగ్నిగుండమునఁ
బడి చచ్చుటకుఁ బ్రయత్నించును. ధీరోదాత్తుఁ డీవిధ
ముగా నాత్మఘాతుకుఁడుగా నుండుట సంభవింపదు.
నిర్వక్రపరాక్రమసహితుఁడుగాను, నిర్భయుఁడుగాను
నుండును. సోదరులు మరణించినారని విన్నంతమాత్రమున
ధీరోదాత్తుఁడగు నాయకుఁడు దానుగూడఁ జచ్చుటకుఁ
బ్రయత్నించునా? ఎన్నటికిని జరుగదు.

ఇఁక భీమసేనుఁడన్నచో నైదంకములయందుఁ
బ్రవేశించును. ఒక యంకమునందు మాత్రమే ప్రవేశింప
లేదు. వేణీసంహారకారణమగు బీజ మితనిచేతనే
చెప్పఁబడినది. మఱియు నితనిచేతనే వృద్ధిఁబొందింపఁ
బడినది. తుదకు వేణీసంహారరూపమగు ప్రయోజనము
గూడ భీమునిచేతనే కల్పింపఁబడినది. కనుక వేణీసంహా
రమునకుఁ గర్త భీమసేనుఁడనియే చెప్పుట సమం
జసము. ఈనాటకమునఁ బ్రధానభూతమగు వీరరసము
నకు నితఁడే యాలంబనవిభావము. నాయిక యగు
ద్రౌపదియొక్క సకలాభీష్టముల నితఁడే నెరవేర్చును,
నాటకము నందంతట నితనిపరాక్రమమే వర్ణింపఁబడినది.
వీరరసమునకు సహాయభూతమగు రౌద్రరసమునకుఁ గూడ
నాశ్రయ మితఁడే. సకలకథాసంవిధానమునకు భీముఁడే
సృష్టికర్త. ఈ రూపకముగూడఁ దుదకు భీమసేన సం
బంధమగు భయంకర కర్మతోనే ముగింపఁబడినది.

కాని నాటకములో ధీరోదాత్తుఁడే నాయకుఁ
డుగా నుండవలయునని చెప్పుటవలన భీమసేనుని విషయ
ములో సంశయము గలుగుచున్నది. భీముఁడు ధీరోద్ధ
తుఁడు. అయినప్పటికిని భీముని గురుజన వినయాదులు
పంచమ షష్ఠాంకములయందు స్పష్టమగుచున్నవి. కనుక
ధీరోదాత్తగుణములు కొన్నింటినైన భీముఁడు గలిగియు
న్నాఁడని చెప్పవచ్చును. బాగుగా విచారించిన ధీరో
దాత్తత్వము ముఖ్యగుణము భీమధర్మజులయం దిద్దఱి
యందును గాన్పింపదు. ఒకవిధముగాఁ జూచిన "సృష్టి
లోనెల్ల" యనునటు భీమసేనునియందే ధీరోదాత్తత్వగు
ణము ఇంత గాన్పించుచున్నది. పూర్వోక్త ప్రకారముగా
విచారించిన ధర్మజునియం దంతమాత్రముగూడ ధీరోదా
త్తత్వ గుణములేదని చెప్పవచ్చును. ఆలంకారికులు గూడ

భీమునే నాయకునిగాఁ దలచుచున్నారు. పండితులు కూడఁ గొంతమంది భీముఁడే నాయకుఁడని చెప్పుచున్నారు. కనుక, వేణీసంహారమున భీముఁడే నాయకుఁడని నాయభిప్రాయము.

[జాస్తి నరసయ్య.]

భారతదేశమునందలి కొన్ని ప్రకృతిదృశ్యములు

౧. బర్మాదేశమునందలి కొండలు

ఈదృశ్యముల చిత్రములు సంచికయందు చేర్పబడినవి. వానివివర మీక్రింద నున్నది.

బర్మాదేశమున కొండ లెక్కువ. సాధారణముగ నెక్కడజూచినను కన్పించును. వట్టికొండలేకాదు. వందల కొలదిమైళ్లదూరము ఎడతెగక సాగుచున్న పర్వత పంక్తులు. ఇట్టి కొండవరుసల మూలమున నచ్చట వాటితోబాటుగ వందలకొలదిమైళ్ల దూరము వ్యాపించియుండు లోయలుగూడ నేర్పడినవి. ఇట్టి ప్రతిలోయలోను ఒకనది. లేకున్న వాగు. ఉత్తర దక్షిణ దిశలలో కొండల వరుసలు పోవుచుండును. వానినడుమ లోయలు. మొత్తముమీద కొండల యెత్తు ౫౦౦౦ అడుగులకు లోబడియే యుండును. ఇట్టి లోయలను దాటుటకు త్రాటి వంతెనలు నిర్మింపబడును వాని ననుసరించియే, చేతికాధారముగ నొక సన్నని త్రాడుగూడ నుండును. కొన్ని కొన్ని చోట్ల జంతువులను, బండ్లను దాటించుటకు బల్ల వంతెన లుండును. త్రాటివంతెనపై బల్లచెక్కలను బిఱ్ఱుచుటచే నీబల్ల వంతెన లేర్పడును. బర్మాలో ఇట్టివంతెనల యావశ్యకత మెండుగ నుండుటచే, వానిని నిర్మించు నిపుణులుగూడ ప్రత్యేకముగ నచ్చట గలరు. ఈ రెండు రకముల వంతెనలును ఎప్పటి కప్పుడు తీసివేయుట కనుకూలమైనవే. ఇందున్న ఈబొమ్మలో నట్టి సగమునిర్మింపబడిన బల్లవంతెన నొకదానిని గాననగును.

౨. చలికాలములో క్వెట్టానగరము

క్వెట్టా నగరము కిర్తారు పర్వతముల ఉత్తరపు చివరనున్నది. ఇది భారతదేశమునకు పశ్చిమోత్తరద్వారముగ నుండుటచే మంచి కట్టుదిట్టములు గలిగియుండును. భారతదేశమున నింగ్లీషువారి కిది ముఖ్యమైన సైనికస్థానము. ఇచ్చట ఎండకాలములో విపరీతముగ నెండలు; శీతకాలములో చెప్ప నలవికానిచలి. చలికాలములో క్వెట్టా నగర మెట్లుండునో ఇందున్న యీబొమ్మ తెలియజేయుచున్నది.

3. తాజ్‌మహల్

టాజ్‌మహలును గూర్చి క్రొత్తగ నిందు జెప్పబనిలేదు. ఆగ్రాలోని 'పెర్ల్' మసీదు 'జాస్మిన్' శిఖరమునుండి తాజ్‌మహల్ మనోహరదృశ్యము ఇందుగల చిత్రమున జూపబడినది.

౪. మౌలాఆలీ కొండ

ఈ కొండ హైదరాబాదు నగరపు (డక్కను) సరిహద్దులో నున్నది. దీనిపై మహమద్ అల్లుడగు ఆలీకి అంకితముగ నిర్మింపబడిన మసీదొకటి కలదు. అతి కష్టముతో కొండ శిఖరమునకు మెట్లు కట్టబడినవి. ఈమెట్లపై నుండి చూచినచో హైదరాబాదు నగరపు సౌందర్యము మహోన్నతములగు తన దివ్యభవనములతో స్పష్టముగ గాన వచ్చుచుండును.

౫. ఉదకమండలములోని ప్రసిద్ధమగు ఓషధీవనము

౭౩౬౧ అడుగుల యెత్తున నీలగిరి కొండలపై నున్న ఉదకమండలము ప్రకృతిసౌందర్యములకు, నపారమనోహరములగు తరుదృశ్యములకు మిగుల పేరందిన చోటు. ఈ తోటచిత్రము అచటి రామణీయకతను స్పష్టపరచుచున్నది.

౬. కోటప్పకొండ

ఇది గుంటూరుజిల్లా నరసారావుపేట తాలూకాలో నున్నది. ఇది యొక పుణ్యక్షేత్రము. ఈ పర్వతదృశ్యము రమణీయముగ నుండును.

౭. పడమటికనుమలలో నొక దృశ్యము

ఇచటి ప్రకృతిసౌందర్యము దర్శనీయము. అనుభవైకవేద్యము.

ఖడ్గతిక్కనా ?



నెల్లూరు పురమునకు పడమర నలువదియైదు మైళ్లదూరమున అనగా కడప నెల్లూరు మండలముల సరిహద్దున సోమశిల, లేక సోమేశ్వరము అను పేరుగల పుణ్యక్షేత్ర మొకటి కలదు. కడప మండలమునుండి తూర్పుకనుమలను దాటి నెల్లూరు మండలములోనికి ప్రవహించుచున్న పినాకినీనది (అపరగంగ) యీ క్షేత్రము నానుకొని యున్నది. దాని యొద్దుననే శ్రీసోమేశ్వరుని దేవాలయము గలదు. అది మిగుల పురాతనమని ప్రతీతి. ఆలయమంత పెద్దదిగాదు. దాని యందును, తత్పరిసరములయందును శిల్పనైపుణ్యమంతగా గానిపించదు కాని ప్రశాంతమగు ప్రకృతి యాదేవుని సేవింప బోవు యాత్రికులను హృదయానందమును, శాంతిని సమకూర్పజాలిన అకృత్రిమసౌందర్యముతో నలరారుచున్నది. అచ్చట దేవాలయము ముందర నున్న మంటపమునకు రెండు వైపుల రెండు శిలావిగ్రహము లున్నవి. రెండడుగులు ఎత్తు రెండడుగులు వెడలుపుగల నల్లరాతిబండలపై నవి చెక్కబడియున్నవి. భారతీయవీరు డొకడు గుఱ్ఱముపై నెక్కి కుడిచేత కత్తినెత్తి పట్టుకొని ఎడమచేత కళ్లెమును పట్టుకొని యుద్ధమునకు కాబోలు వేగముగ పోవుచున్నట్లు చెక్కబడి యున్నది. రౌతునకు, గుఱ్ఱమునకు పెక్కు అలంకారము లున్నవి. ఏకారణముననో ముఖము భ్రద్దలయి రౌతు బొమ్మ విరూపమును జెందినది. కాటమరాజుతో యుద్ధము గావింపబోవుచున్న ఖడ్గతిక్కన విగ్రహమట యిది. ఈ నానుడిని రూఢిపరుచు ఇతరప్రమాణములేవియు అక్కడ కానరావు. ఇది యా విగ్రహము యొక్క ప్రతికృతి. ఈ ప్రతిమ లిక్కడికేల, ఎట్లు, ఎప్పుడు చేరినవో తెలియరాదు. చరిత్ర పరిశోధకులు దీని తత్త్వము నారసి ప్రకటింతురు గాక.

బెర్నార్డు షాగారితో సమావేశము

బెర్నార్డుషా జెనివా కరిగినపుడు పెక్కు మంది పత్రికావిలేఖరు లాతని దర్శనమును కోరిరి. ఒకసారి నోబెలు బహుమానమును నిరాకరించిన యాతఁడు తన దర్శనమున కమితమగు ఖరీదు నేర్పఱచెను. ఎట్టిప్రమేయము నిచ్చినను ఆతఁ డుపన్యాసమును నొసంగఁడు. కాని అంతర్జాతీయవిద్యాసమ్మేళనమువారు (International Students' Union) 'టీపార్టీ' కను మిషచే నాతని దర్శనలాభమును బడసిరి.

ఆ మేధావి మృదువైన తెల్లగడ్డముతోను, తేజఃస్ఫురితములగు నేత్రములతోను కట్టుకట్టిన బెణకిన చేతితోను,

తెల్లని మీగడవంటి శరీరముతోను ద్వారసమీపమున ప్రత్యక్షమగు సరికి, అమితోత్సాహముతోను అనేకులు కెమెరాలతో ఫోటోతీయుచుండ లోని కాహ్వానింపబడియెను. ప్రొఫెసరు మాడరియగా బెర్నార్డుషాను సుఖాసీను గావించి "తమ దర్శనముకొఱకు గంభీరహృదయులగు కొందఱు విద్యార్థులు వేచియున్నా"రనెను. అందుల కతడు తానెఱింగిన విద్యార్థులలో చాలమంది గంభీర హృదయులు కారని చెప్పెను. మఱియు తానాహ్వానింపబడిన ట్లేప్రయత్నము లేవియు కనిపించుట లేదనియు, తానందుల కొకింతయైన విచారింప ననియు అనివార్యములగు నా విద్యార్థుల ప్రశ్నములకు తనకు తెలిసినంతవఱకు సదుత్తరముల సంతోషముతో నీయ బ్రయత్నింతుననియు దెలిపెను.

ప్రశ్న. "తెలివితేటలుగల స్త్రీ అనగా నేమి?"

షా:—ఈమధ్య నేను వ్రాసిన 'The Intelligent woman's guide to Socialism and Capitalism' అను గ్రంథమును చదివిన స్త్రీ. ఆ గ్రంథము వెల 15 షిల్లింగులు.

ప్ర. "మానవకోటిపై మీకు విశ్వాసము లేదను మాట నిజమేనా?"

షా. మానవకోటిపయిన నెప్పుడైన నొకప్పుడు నాకు విశ్వాస ముండెనని యెవరు చెప్పిరి? అది యెల్లప్పుడును మారిపోవు చుండును. చరిత్ర ఆరేడు విధముల నాగరికత లుండెననియు, నవియన్నియు నశించిపోయెననియు తెలుపుచున్నది. అన్నియు మన నాగరికత వలెనే అభివృద్ధిలోనికి వచ్చి మానవకోటియందలి మార్పులవలననే యంతమొందెను. మనము కూడ నట్లు కాకుండుట కేకారణమును గోచరించుట లేదు. అట్లు జరుగు సూచనలే కనబడుచున్నవి.

ఒకవిద్యార్థి:—అయితే ఈనాగరికత నశించిపోకుండ మనమేమియు చేయజాలమా?

షా:—మన మేమి చేయవలసినది నానాజాతి సమితి తెలుపుచున్నది. దానిని గురించి నేనును నా గ్రంథములందు వ్రాసినాను. కాని ఎవ్వరును ఆసమితి చెప్పినది వినరు; నా గ్రంథములును కొని చదువరు. ఎట్లయినను ఆధునికమానవకోటి నేటి సృష్టియొక్క తుదిమెట్టు కాదు. మనము దానికిలొంగిపోయినచో జీవితశక్తి యింతకంటె ఎక్కువమేలుకలుగజేయు సమయమును శీఘ్రముగ సమీపింపజేయునని తెలిసికొని యూరట నందగలము.

మూడవ విద్యార్థి:—లీగ్ ఆఫ్ నేషన్సునుగుఱించి మీరేమి తలచెదరు?

షా:—నాటకరచయితగా రంగనిర్మాణమున నాకు మిక్కిలి యభిమానముగలదు. కొంతమంది పెద్ద మనుష్యు లుపన్యసించు వేదిక నాలోకింతును. కాని వా రుపన్యసించు విషయముల నెవ్వరును కొంతయైన వినుటకు శ్రద్ధవహింపరు ఏలన, వారేమి యుపన్యసింప నింటివద్దనుండి బోధింపబడిపంపబడిరో, యంతకు మించి యొకవాక్యమైన పలుకరు. గతదినము బ్రియాండు మాత్రము నాలుకజారి యథార్థములగు విషయముల వివరించెను. రంగస్థలాధికారి యనుభవముతో మీకొక రహస్యమును తెలిపెదను. ఉపన్యాసవేదిక వెనుకనున్న తెర మాత్రము అమోఘమైన ప్రయోజనము గలిగియున్నది. కార్యదర్శి కార్యాలయమున నుండు కాంతలు దానినెట్లు సద్వినియోగ మొనరింపవలెనో తెలిసికొని యున్నారు. దీర్ఘోపన్యాస మిక కొంతసేపటికి సంపూర్ణమగు సమయమున కార్యదర్శి కార్యాలయమున నుండు యువతి నూతన వస్త్రాలంకృతయై మనోహరగమనమున ఆయవనికాంతరమునుండి యరుదెంచి యొకచో నాసీనయగును. సభాసదులందఱు నామెనుజూచి యుపన్యాసము నాలకింతురు. ఉపన్యాసకుడును సభాసదులదృష్టి నాకర్షించినందుకు తనను తా నభినందించుకొనును.

ప్ర. "మానవజాతినభివృద్ధిచేయుట సంభవమగునా?"

షా:—మనముకోరిన మాదిరి మానవుల నుద్భవింపజేయుట సాధ్యమగునా యను విషయమెఱుంగుటయు ముఖ్యమే. లండనులో నొకప్పు డీవిషయమునుగూర్చి సంభాషించుచున్నపు డొకస్త్రీవచ్చి, 'అట్టి విషయములనుగుఱించి సంభాషించుట భావ్యముకా'దనెను మీలో అశ్వశిక్షణము నొకింత తెలిసికొనియున్నవా రున్నచో

ప్రత్యేకముగా నొకగుఱ్ఱమును మామూలుగా పనిచేయునట్టిదిగా గాని, పందెపు గుఱ్ఱముగాగాని సమగ్రసౌష్ఠవముతో తయారుచేయుట కష్టతరమని యెఱుంగుదురు. దానియొక్క ప్రవర్తనను, ఆత్మనుగుఱించి మన మేమియు లెక్కచేయము. అట్లే ఏమాదిరిమనుష్యుని, లేక ముఖ్యముగా ఏమాదిరిస్త్రీని మనము తయారుచేయగోరెదము? మూర్ఖ, రోగము లేనట్టియు, త్రాగుబోతులు కానట్టియు మంచిమనుష్యుల తయారుచేయగోరెదమని చెప్పుదుము. కాని ప్రతి పర్యాయమును ప్రపంచమున నిక్కముగా నొక మంచిమనుజుం డుద్భవించినప్పుడు మనము వానిని చంపివేయుచుంటిమి. ఈ విషయమున మనల తరుచుగా కాపాడగలిగినది స్త్రీ పురుషుల సరిగా నెంచుకొనుటయే యైయున్నది. ఇపుడు మీరు జెనివావీధులందు నడచినచో ఆకర్షణశక్తిగల యౌవనవతుల పెక్కురను కన్గొనెదరు. కాని వారిలో నెవరిచేతను మీరు ప్రత్యేకముగా నాకర్షింపబడకపోవచ్చును. తుదకు శరీరసౌష్ఠవముచేతను, ధీవిశేషముచేతను మిమ్మాకర్షింపగల యొక యువతిని మీరు కలిసికొనవచ్చును. కాని ధీవిశేషమునకు సంబంధించినంతవఱకు బహుశః మీరు పొరబడినవారే యగుదురు.

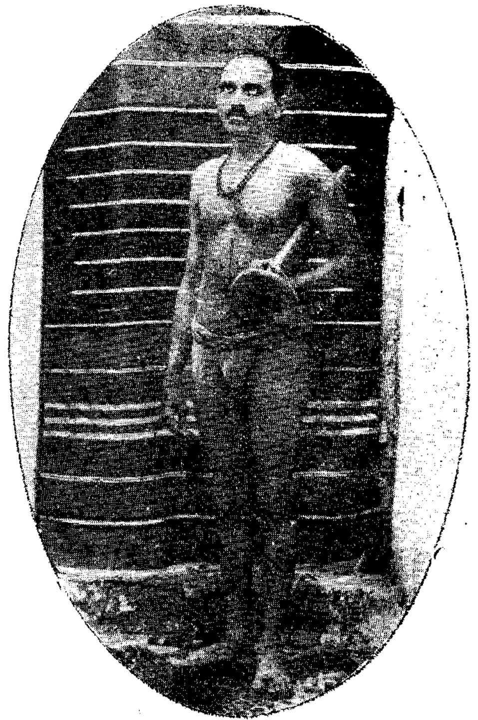
[జొ. వేం. రా.]

హారప్ప, మోహెంజోదారోలలో దొరకినముద్రలు

అమెరికన్ ఓరియంటల్ సొసైటీ నాలుగవ సమావేశమందు 'సుమేరియను ముద్రల' విషయమై ప్రొఫెసరు ఎర్టిన్, ప్రొఫెసరు మైకెల్సన్, ప్రొఫెసరు డంకన్ గార్లిట్లు చెప్పిరి.

"హారప్పా, మొహెంజోదారోలలో దొరకిన ముప్పదిరెండు ముద్రలను, సుమేరియన్ హిట్టయిటు, ఇజిప్షన్, ఈలమైట్, చైనా, క్రీట్, కైప్రియోట్ అక్షరములతో సరిపెట్టి పరిశీలించితిమి. అందు వలన మాకు దోచినదేమంటే, కొన్ని యక్షరములు, మొత్తము మీద నొక శాసనముకొంచి, సుమేరియనుదై యుండునేమో? మాకు కనిపించిన నిదర్శనముల వలన హారప్పా, మొహెంజదారో ముద్రలయందలి లిపి యితరదేశలిపుల సంపర్కము లేకుండా స్వదేశజన్యమైనదని వక్కాణించగలము"

[గో. రామదాసు.]



శ్రీ యశ్వంతసింహా గారు

వింధ్య సాత్పుర హిమాలయ పర్వతప్రదేశముల యందును, పదుమర కనుమలయందును వీరు ఈ వేషముననే సంచారమును చేసిరి. వీరు శరీరవ్యాయామపాఠశాల నొకదానిని గుంటూరున స్థాపించిరి. ప్రజల శరీరవ్యాయామాభివృద్ధికొఱకు వీరు చాల పాటుపడుచున్నారు.

[చ. జ.]

ఆంధ్రభాషా స్వాతంత్ర్యము

అమెరికన్ ఓరియంటల్ సొసైటీ మైదవ సమావేశమందు తెలుగు లేక యాంధ్రభాష యొక్క స్వతంత్రతను స్థిరపరచుటకు పరికరము జాగ్రత్త పెట్టవలెనని రివరెండు డాక్టరు లీమన్ గా రిట్లు చెప్పిరి.

క్రీ. పూ. ౧౦౦౦ సం. ములనాటి తెలుగు లేక యాంధ్రభాష చిహ్నములు: ఆయుగమునందు రెండువిధములైన మనోభావముల విషయమైన పరికరములు:—దైవ సంబంధమైనవి, కాలసంబంధమైనవి. తెలుగుభాషనంతను బరిశీలించుటకు ప్రస్తుతము వాడుకలోనున్న వాఙ్మయమును వెదకివెదకి, అట్టిపదములను సంగ్రహించి, యందుండి మూడువేల సంవత్సరముల యీలోపున జేరిన పదములను విసర్జించవలెను. అప్పుడు క్రీ.పూ.౧౦౦౦ సం.లకుపూర్వ మాంధ్రు లుపయోగించు మాటలు లభ్యమగును. దైవసంబంధమైనట్టివి, కాలసంబంధమైనట్టివి, కాలము కాలభాగములతో సంబంధించినట్టివి వస్తువులకు భావములకు నుపయోగించు పదములను బరిశీలించి విభజనచేసిన ఐరోపియనులు, మహమ్మదీయులు, నార్యులు రాకపూర్వము పరలోకసంబంధమైనట్టిని, దినములు, మాసములు, సంవత్సరములవివయమైన జ్ఞానమాంధ్రులకు విశేషమా, స్వల్పమా, ప్రదేశమాత్రమా లేక లోకసామాన్యమా యనుహంశమువెల్లడిగలదు.”

ఈమార్గము ననుసరించి పనిచేసిన మన తెనుగు వాఙ్మయస్వాతంత్ర్యమును స్థిరపరుచగలమని నేనును దలంచెదగాని యిట్టిపని విద్వాంసులుసనుకట్టుకునిచేయవలెను.

[గో. రామదాసు.]

పండితుడు

నిత్యహిందూ ౧౨-౨-౨౯ నాటిదానిలో “అగస్త్యగాధలు: సంస్కృతము, తమిళగ్రంథములలోనివి” యను చిరునామాతో సంపాదకుని లేఖలలో ముద్రించి యున్నది. దాని యుపోద్ఘాత మిట్లు వ్రాసియున్నది.

“పండితు డనగా తన యిష్టమైన భాషయందు— సంస్కృతమేగాని, లేదా విశేషగ్రంథములుగల దేశభాషయేగాని,— పరిపూర్ణజ్ఞానమును సంపాదించిన వాడని యర్థము—గాని యీకాలమందు విపరీతార్థమొకటి దాని నంటుకుపోవుచున్నది. ఏమనంటే, పూర్వకాలసంబంధమైన వాటియందుండుమనే గౌరవము ప్రబలమై, తాను చదివిన గాథలను విచక్షణలేకుండా నమ్మినవారని, అపూర్వకాలము నిన్నటిదేగాని, వెయ్యిసంవత్సరము క్రిందటిదేగాని, పండితుడన్నవాడు, మనిషి కుండుకున్న స్వతంత్రవిచారణ లేకుండా, దాని నతిభయభక్తులతో నంగీకరించును. ఇంతేగాదు; పూర్వపు పురాణములైతే చాలు; ఒకదాని కొకటి విరుద్ధముగా నుండినప్పటికి పండితుడని పించుకున్నవారు వాటి నొప్పుకొనును. ఒకగాదకు మరియొకగాథకు విరోధమున్నయెడల నది విరోధముగానని సమర్థింపజూచును. అది చేతగానప్పుడు రెండింటిని శిరసావహించి తనబుద్ధియే మందమని యొప్పుకొనును”.

నిజమైన పాండిత్యమంటే యిదియే — అగపడుచున్న వస్తు వసత్యమని. కనిపించినదే సత్యమని నమ్మినవారే గదా పండితులు! ఆలాగునే తనబుద్ధి కగుబడుచున్న విరోధము నిజముగా నక్కడలేదు. ఆరెండిటియొక్క ఐకమత్యము తాను చూడలేదు, గాన తనబుద్ధిమాంద్యమే యది. అట్లు తనను దాను తెలియ గలుగుమన్వాడు. అతనే నిజమైన పండితుడు! [గో. రామదాసు.]



ఈమె దివాన్‌బహదూర్ టి. రంగాచారిగారి సతీమణి. స్త్రీలయభివృద్ధిగూర్చిమిగులపాటుబడుచు మదరాస్ లేడీస్‌క్లబ్‌ను స్థాపించినది. తరువాత నీక్లబ్ విల్లింగ్‌డన్ క్లబ్‌తో చేర్పబడెను. ఈమె తన ౬౮వ యేట ఫిబ్రవరి మొదటివారమున చెన్నపురియందు దివంగతురాలయ్యెను.



అధ్యక్షులు : భారతీయ విజ్ఞానశాస్త్ర (Science) మహాసభలు-చెన్నపురి.

౧. డాక్టరు సిరీల్ యస్. ఫాక్సుగారు, భూతత్త్వశాస్త్ర శాఖాధ్యక్షుడు. ౨. యస్. యన్. బోసుపండితుడు, గణిత, భౌతిక శాస్త్ర, శాఖాధ్యక్షుడు. 3. కే. సి. మెహతా పండితుడు, వృక్షశాస్త్రశాఖాధ్యక్షుడు. ౪. రామను పండితుడు, విజ్ఞానశాస్త్ర మహాసభాధ్యక్షుడు. ౫. ముఖర్జీపండితుడు, రసాయనశాస్త్ర శాఖాధ్యక్షుడు. ౬. జి.యల్.సి. హోవర్డుసతి, వ్యవసాయశాఖాధ్యక్షురాలు. ౭. లెఫ్టనెంటు కర్నల్ ఆర్. ఇ. రైటుగారు, వైద్య, పశువైద్యశాఖాధ్యక్షుడు. (టైమ్సు ఆఫ్ ఇండియానుండి)



ఉమాపరిణయము

[శ్రీ వరదా వెంకటరత్నముగారు (రాజమండ్రి) రచించిన వర్ణచిత్రమునుండి.]

విచిత్ర గుణకారము

"రెండొహట్లు రెండూ" అని మొదలెట్టి "పదహారు పదహార్లు రెండువందలేభైయారూ" అన్న ముక్కకంతతా వచ్చేటప్పటికి మనపిల్లలు లెక్కలలో ప్రైసాన్ పరీక్ష గెలిచినట్లు సంతోషిస్తారు. ఈక్రింద చూపిన గుణకారపద్ధతి చూస్తే యిహవాళ్ల ఆనందము చెప్పవలెనా? ముఖ్యముగా యెస్టిమేట్లు, ఇంజనీరింగు కొలతలు మొదలైనవాట్లలో వచ్చు పెద్దపెద్ద గుణకారముల కిది బాగా పనికివచ్చును. (లండను నుండి వచ్చు "ఎంజినీరు" అను వారపత్రికనుండి గ్రహించినది.)

ఉదా:—12345

67893

838139085

గబగబ అంకెలు వేయావలసినదే. ఇహ మనసులో (నోటిని) నడవ్వలసిన తంతు.

"స్థానముందున"

1

5

9 (సరిచూచుకొనుటకు

10 తప్ప *ఈ అంకెలు

11 కూడా వ్రాయావల

8 సిన పనిలేదు.)

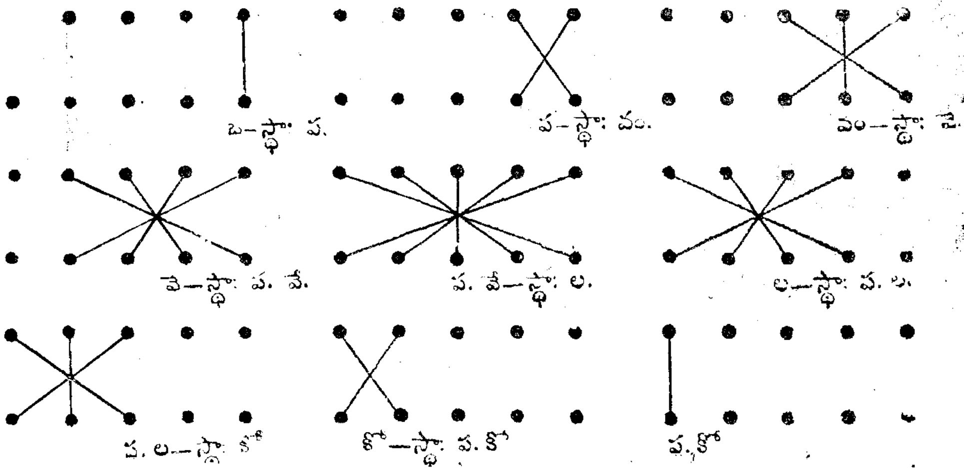
4

2

		లబ్ధము	స్థాన ముందున
3×5	= 15	5 ఒ.	**1** ప.
1 $+ 4 \times 3 + 9 \times 5$	= 58	8 ప.	**5** వం.
5 $+ 3 \times 3 + 8 \times 5 + 4 \times 9$	= 90	0 వం.	**9** వే.
9 $+ 2 \times 3 + 7 \times 5 + 3 \times 9 + 8 \times 4$	= 109	9 వే.	**10** ప. వే.
10 $+ 1 \times 3 + 6 \times 5 + 2 \times 9 + 7 \times 4 + 3 \times 8$	= 113	3 పవే.	**11** ల.
11 $+ 1 \times 9 + 6 \times 4 + 2 \times 8 + 3 \times 7$	= 81	1 ల.	**8** ప. ల.
8 $+ 1 \times 8 + 6 \times 3 + 2 \times 7$	= 48	8 ప. ల.	**4** కో.
4 $+ 1 \times 7 + 2 \times 6$	= 23	3 కో.	**2** ప. కో.
2 $+ 1 \times 6$	= 8	8 ప. కో.	—

కిటుకు	లబ్ధము	స్థానముందున
ఒకట్లు × ఒకట్లు	= ఒకట్లు	పదులు.
ఒ × ప + ప × ఒ	= పదులు	వందలు
వం × ఒ + ఒ × వం + ప × ప	= వందలు	వేలు
ఒ × వే + వే × ఒ + వం × ప + ప × వం	= వేలు	పదివేలు

ఇదేమోస్తరు పైస్థానములన్ను. మనోవేగాన్ని నడిచే తంతు వ్రాతను బట్టి గణించకూడదు. దీనినే మనస్సుకు పట్టిపోవునట్లు బొమ్మగా చూపవచ్చును. చుక్కలే అంకెలు.



గీతలతో చేర్చిన అంకెలను జోడుజోడుగా గుణించి కలిపి స్థానమందున అంకెను పైస్థానపు లబ్ధమునకు (మొదటనే) కలుపుకొనవలెను.

డెసిమల్సు (దశాంకములు) ఉన్నా సున్నలున్నా ఏమీ తేడాలేదు. పాయింటు లబ్ధములో మామూలుగా ఎక్కడ పెట్టెదమో అక్కడనే పెట్టవలెను. సున్న మాట: 4 × 0=0; 0 × 6=సున్న; ఒకసంఖ్యకంటె ఒక సంఖ్యలో తక్కువ అంకెలు (స్థానములు) ఉంటే (ఉదా. 98765 / % 583) అర్థంలేనిచుక్కలుగాని సున్నలుగాని ఎడమపక్కను నింపి, పైపద్ధతినే గుణించవలెను.

నాలుగు లెక్కలు చేసేటప్పటికి తప్పులంటూ రానేరావు. తప్పులొచ్చేవారికి మామూలు గుణకారంలోనూ వస్తాయి ఎక్కాలురాకా, అంకెలు ఒకదాని కింద ఒకటి వరస తప్పకుండా, ఒకొకస్థానము విడుస్తూ వేయడంలోను, కూడ్డంలోనూ కూడికలో స్థానమందున అంకెలు కలుపుకోడంలోనూను.

[కొ. సోమయాజులు.]

పాఠశాలలు-తెలుగు వాచకములు

ఈ నాడు పాఠశాలలలో దేశభాషలను (మనకు) తెలుగును-నేర్పుట సన్నగిల్లినది. ఉన్న కొంచమునకు సారదూరములయిన పుస్తకములే ఎక్కువగ గతియగుచున్నవి. చిన్న తరగతుల పిల్లల సంగతి మఱియు చెప్పనక్కర లేదు. నేను నేనని 'వాచకము' లను 'కథ'లను వ్రాయువారు వేనవేలుగ కనబడుచున్నారు. కాని రచనములను బట్టి చూచినచో వారికిది తలకుమిగిలినపని యని తోపకపోదు. పైవ్రాతలను ముద్రించి ప్రకటించువారును పెక్కురు బయలుదేరుచున్నారు. పుస్తకములలోని విషయము చాలవరకు పిల్లల కందక పొందక యుండును. రచనయు నించుమించుగ కొఱకరానిది. మీదుమిక్కిలి దోషభూయిష్ఠము. ఈ పుస్తకములను చదివిన బాలురు గట్టిపునాది అమరకపోవుటవలన తమ మనోగత భావములను ఇతరులకు తెలియునట్లు నాలుగు మాటల నొక్కటిగా జేర్చి సరిగా వ్రాయలేక యుక్కిరిబిక్కిరి యగుచున్నారు. ఇక నిట్టిపుస్తక సృష్టికి ప్రయోజనము? గ్రంథకర్తలయు, ప్రకాశకులయు స్వార్థసంపాదనమనదగును.

పాఠశాలలలో చదువదగిన పుస్తకముల నొక సంఘము (తామేర్పరిచినది) నిర్ణయించవలెనని ప్రభుత్వపు విద్యా శాఖవారు శాసించియున్నారు. ఈసంఘము నిర్ణయింపని పుస్తకములను పాఠశాలలు కన్నెత్తియైనను చూచుట మహాపరాధమగుచున్నది. ఈ సంఘము యొక్క నిర్మాణమును సామర్థ్యమును పుస్తక నిర్ణయపద్ధతిని గురించి వేరుగ చర్చింపవలసియున్నది. సంఘము నిర్ణయించిన యాపుస్తకములలోనైన నాయా తరగతులకు తగిన పుస్తకముల నేరుకొనుటయందు పాఠశాలల అధికారులు తమకు గల బాధ్యతను పరిగణింపక స్వసౌకర్యములను చూచుకొను చుందురు. ఇన్నిటివలన కలుగు ఫలితము మన పిల్లలకు చదువు కల్లయగుట.

భావికాలమున పౌరప్రముఖులై వెలయనున్న మనయీనాటి చిన్నికుఱ్ఱల నాధారముగా గోరియున్నది మన దేశాభివృద్ధి. ఆ కుఱ్ఱల యభివృద్ధి వారికి నేడు మనము సమ

కూర్చు విద్యాసంపదపైననే మూడువంతుల వరకు నిలిచియున్నది. సత్యమిట్టిదికాగా, ఇందుకు విపరీతముగ జరుగుచుండ నివారణమార్గముల నరయక నోళ్లు దెరచుకొని చూచుచున్నారు బాలకుల పాలకులు! ఎంత ప్రమాదము! చేయి కాలిపోయిన పిదప ఆకుల కొరకు అడవికి అంచెకూలీలను పంపుదురు కాబోలు!

ప్రొఫెసరు డి. కె. కార్వేగారు



వీరు పూనాయందలి భారత మహిళా విశ్వ విద్యాలయ సంస్థాపకులు, సుప్రసిద్ధసంస్కర్తలు, సంఘసేవాతత్పరులు. వీరీ మధ్య ఆంధ్రదేశమం దనేకచోట్ల స్త్రీవిద్యనుగూర్చి యుపన్యసించి యుండిరి. ఇపుడు దక్షిణదేశమున సంచారము చేయవచ్చిరి. మదరాసునం దుపన్యాసముల నొసగుచున్నారు.



సంయుక్తాదేవి పృథ్వీరాజున కంపిన అంతిమ సందేశము

[శ్రీ డి. బుచ్చికృష్ణమ్మగారు (రాజమండ్రి) రచించిన వర్ణ చిత్రమునుండి]

౪౩-వ భారతజాతీయమహాసభ, కలకత్తా-తీర్మానములు



పండిత మోతీలాల్ నెహ్రూగారు
అధ్యక్షులు

౧

మహానాయకుల మరణమునకు సానుభూతి

జాతీయ మహాసభాధ్యక్షులును సుప్రసిద్ధ భారత నాయకులును అగు శ్రీయుత లాలా లజపతిరాయి, హకీం అజ్మలుఖాన్, సింహప్రభువుల మరణమునకై విషాదమును, తత్కుటుంబములకు సానుభూతియు దెల్పు తీర్మానము జాతీయ మహాసభాధ్యక్షునిచే ప్రతిపాదింపబడెను. సభికులందరు భక్తిపురస్సరముగా నిలువబడి తీర్మానము నామోదించిరి.

౨

కాంగ్రెస్ విదేశీయశాఖలు

నూతనముగా లండన్ న్యూయార్కు నగరముల యందు స్థాపింపబడిన కాంగ్రెస్ శాఖలను అంగీకరించుచు జవాహర్లాలు నెహ్రూగారు తీర్మానము నుపపాదించిరి. గోవా కాంగ్రెస్ సంఘమును కూడ కాంగ్రెస్‌వా రొప్పుకొనిరి. ఆయా దేశములలో నింకను కాంగ్రెస్‌సంస్థలను స్థాపించి ప్రచారము చేయవలసినదని తీర్మానము కోరెను. కోచ్ కాంగ్రెస్ సంఘమువారి దరఖాస్తును విచారింపవలెనని కాంగ్రెస్ వర్కింగ్ కమిటీవారిని తీర్మానము కోరినది.

౩

అస్వతంత్రజాతులతో సంబంధము

సామ్రాజ్య నిరంకుశత్వమునకు లోబడి అనేక విధముల ఇబ్బందుల నొందుచున్న అస్వతంత్రజాతులతో మైత్రిచేసికొనవలెనని మూడవతీర్మానము కోరెను. మరియు ఈవిషయమై వ్యవహారము జరుపుటకు విదేశాంగశాఖ స్థాపించవలెనని కూడ తీర్మానము కోరెను.

౪

యుద్ధ భయము

మద్రాస్ కాంగ్రెస్ మహాసభవారు యుద్ధభయమును గురించి యామోదించిన తీర్మానమును ఈసభవారు మరల నామోదించుచున్నారు. మరియు ప్రస్తుత భారత ప్రభుత్వము భారతీయుల యభిప్రాయమును సూచించినదనియు, భారతదేశముయొక్క సరిహద్దులను రక్షించుటకుగాక భారతదేశమును తన యధీనమునసుంచుటకే యాంగ్లేయరాజనీతి యేర్పడియున్నదనియు ఈమహాసభవారు తలచుచున్నారు. ఇరుగుపొరుగు రాజ్యములతో గాని ప్రపంచములోనే యితర రాజ్యములతో గాని భారతీయు

లకు తగాదా లేదనియు, సామ్రాజ్యకాంక్షకై ఆంగ్లేయులు భారతీయుల కనర్థదాయకముగా ప్రవర్తించుటకు భారతీయు లొప్పుకొనరనియు, ఈసభవారు ప్రకటించుచున్నారు.

౫
బ్రిటిష్ వస్తు బహిష్కరణము

విదేశవస్త్రములను, విదేశవస్తువులను బహిష్కరించవలెనను తీర్మానము సభలో నత్యధిక సంఖ్యాకులచే నామోదింపబడెను.

౬
బార్డోలి సర్దారు నభినందించుట

బార్డోలీ సత్యాగ్రహోద్యమమును కడుసమర్థతతో నడపి విజయలక్ష్మిని చూరగొనిన ధీరుడు బార్డోలీ సర్దారుగారి నభినందించు తీర్మానము సభికులచే నుత్సాహపూర్వకముగా నంగీకరింపబడెను.

౭
ప్రభుత్వగౌరవముల నిరాకరణ

విజాతీయ పరిపాలనమును బలపరచి విదేశీయ ప్రభుత్వమును వారి యుద్యోగీయులను గౌరవించుటకొసంగబడు విందులు మొదలగువానికి వెళ్లుట జాతీయ గౌరవమునకు హానికరమును భారతస్వాతంత్ర్యేచ్ఛకు ఆటంకమును అని సభవారభిప్రాయ పడుచున్నారు. కావున ప్రభుత్వోద్యోగీయుల గౌరవార్థమై యొసంగబడు లీవీలు, దర్బారులు, విందులు మున్నగువానికి భారతీయులు ముఖ్యముగా కాంగ్రెస్సభ్యు లెవ్వరును పోరాదు.

౮
ప్రాచ్యజాతుల సమితి

ఆసియా ఖండములోని యితర దేశముల ప్రతినిధులతో సంప్రదించి అఖిల ఆసియా జాతీయ సమితి సభను ౧౯౩౦ సంవత్సరమున భారతదేశములో జరుపవలసినదని కాంగ్రెస్ వర్కింగ్ కమిటీవారిని ఈసభవారు కోరుచున్నారు.

౯
చీనా, ఈజిప్టు మొదలగు జాతులకు సందేశము

౧. సంపూర్ణ స్వాతంత్ర్యమును, సంపూర్ణజాతీయ స్వత్వములను గడించి చీనాదేశములో నిరంకుశాధికారమును అంతము చేసినందులకు ఈ భారతజాతీయ మహాసభ చీనాదేశస్థులకు స్నేహపూర్వకమగు సద్భావమును వెల్లడిచేయుచున్నది.

౨. ఈజిప్టు, సిరియా, పాలస్టైన్, ఇరాక్ దేశములకు ఈ భారతజాతీయ మహాసభ వాత్సల్య పూర్వక సందేశము నంపుచు భారతదేశ స్వాతంత్ర్య పోరాటమున కాటంకమగు పాశ్చాత్య సామ్రాజ్య శృంఖలముల నుండి వారును తప్పక విముక్తియగుదురని కోరుచున్నది.

౩. సామ్రాజ్య విచ్ఛేదక సంఘముయొక్క సమావేశమును భారతదేశమున కాహ్వానించుచు, ఈ సభవారి పక్షమున సామ్రాజ్య విచ్ఛేదక సంఘసభలో పాల్గొనుటకొక ప్రతినిధి నేర్పాటుచేయవలెనని కాంగ్రెస్‌వర్కింగ్ కమిటీవారిని సభవారు కోరుచున్నారు.

౧౦
రాజీ తీర్మానము

నెహ్రూ నివేదికను ఈ మహాసభవారు విచారించి భారతదేశముయొక్క రాజకీయ, సాంఘిక సమస్యలను పరిష్కరించుటకిది చక్కని పద్ధతులను సూచించుచున్నదని తలచుచున్నారు. మరియు సంఘము వారు ఏకగ్రీవముగా చేసిన సిఫారసులకు సభవారు నెహ్రూ సంఘము నభినందించుచున్నారు. మద్రాసు కాంగ్రెసు మహాసభలో నామోదింపబడిన స్వాతంత్ర్య తీర్మానము నీ సభవా రంగీకరించుచు, నెహ్రూనివేదిక దేశములో నున్న ముఖ్య పార్టీలన్నియు నంగీకరించ గలిగిన గరిష్ఠ సామాన్యమును తెల్పుచున్నది గనుక రాజకీయాభివృద్ధిని సూచించు చున్నదనియే తలచుచు దాని నంగీకరించచున్నారు.

రాజకీయపరిస్థితులకు లోబడి, ఆంగ్లపార్లమెంటు సభవారు డిసెంబరు 1929 సంవత్సరము లోగా నీ రాజ్యాంగ విధానము నామోదించినచో, ఈ మహాసభవారు ఈ రాజ్యాంగ విధానమును స్థాపింపగలరు. ఆతారీఖు లోగా నాంగ్ల పార్లమెంటువారు ఆమోదించనిచో, లేక అంతకు పూర్వమే నిరాకరించినచో కాంగ్రెస్ వారు దౌర్జన్యరహిత సహాయ నిరాకరణము నవలంబించి అప్పుడు నిర్ణయించగల పద్ధతుల ననుసరించి పన్నుల నిరాకరణమునుగాని, మరియే సాత్విక పద్ధతిని గాని అవలంబించవలసినదని దేశీయులను ప్రబోధించెదరు.

పైదానికి అనుగుణ్యముగా నున్నయెడల, కాంగ్రెస్ పేర సంపూర్ణ స్వాతంత్ర్య ప్రచారమును సాగించుట కేయభ్యంతరములను కలుగజేయబడవు.

౧౧
సైమన్ సంఘ బహిష్కరణ

సైమన్ సంఘ బహిష్కారమును మునుపటికంటె తీవ్రముగా కొనసాగింప వలెనను తీర్మాన మీ క్రిందివిధముగానున్నది. సైమన్ సంఘమును జయప్రదముగా బహిష్కరించిన భారతీయులను, పోలీసు దౌర్జన్యమును లెక్కజేయక శాంతమును నిగ్రహమును ప్రకటించి అధికారుల పశుత్వమును అన్యాయమును జయించిన లాహోర్ లక్నో పౌరులను ఈ మహాసభవా రభినందించుచున్నారు.

ఐనను సైమన్ సంఘమును బహిష్కరించుటకు భారతీయులు చేసికొనిన కృతనిశ్చయమునకు విరుద్ధముగా కొందరు భారతీయులు ప్రవర్తించుచున్నారని సభవారు గమనించుచున్నారు. మరియు కొందరు భారతీయోద్యోగీయులును ఆంగ్లేయోద్యోగీయులును లాహోర్ లక్నో నగరములలో పోలీసు దుండగములలో పాల్గొనిరి. సాధనమైనంతవరకు యీ వ్యక్తులతో భారతీయులు సాంఘిక సంబంధము లేవియు పెట్టుకొనకుందురు గాక యని మహాసభవారు కోరుచున్నారు.

ఇట్టి వ్యక్తులకు విందులు చేయరాదనియు, వారి గౌరవార్థమై చేయబడు విందుకెవ్వరును వెళ్లరాదనియు సభవారు కోరుచున్నారు.

హరతాళములను యితర ప్రదర్శనములకు జరిపించి సైమన్ సంఘము యికమీద దర్శించు రాష్ట్రప్రజలు సైమన్ సంఘ బహిష్కారమును జయప్రదముగా కొనసాగించ వలెనని యీ సభవారు ఆయా రాష్ట్రములను ప్రబోధించుచున్నారు.

౧౨
భారత సంస్థానములలో బాధ్యతాయుత పరిపాలనాస్థాపన

స్వదేశ సంస్థానములలో ఏకవ్యక్తిపరిపాలనను తొలగించి బాధ్యతాయుత పరిపాలన నేర్పరుప వలెనను తీర్మానము సభవారిచే నంగీకరింప బడెను.

౧౩
కాంగ్రెస్ నిర్మాణమున మార్పులు

కాంగ్రెస్ నిర్మాణ ప్రణాళికయందు గావింపవలసిన మార్పుల విషయమై విషయ నిర్ణయసభవా రామోదించిన తీర్మానము మహాసభవా రంగీకరించిరి. కాంగ్రెస్ ముగిసిన పిదప ఖర్చులుపోగా ఆహ్వాన సంఘము వారివద్ద మిగిలిన మొత్తములో సగభాగము జాతీయోప సంఘమువారి కొసంగవలెనని యిందులో నొకసవరణ కోరుచుండెను. ఇది రాబోవు సంవత్సరమునుండి అమలులోనికి వచ్చును. కాంగ్రెసు కార్యక్రమమును నిర్వహించుటకే మొత్తమవసర మని జవాహర్లాలు గారు నుడివిరి.

౧౪
మరణించిన రాజకీయనిర్బంధితులు

ఈ సంవత్సరమున కారాగారముల యందు మరణించిన ఐదుగురు రాజకీయ నిర్బంధితుల కుటుంబములకు సంతాపము దెలుపుచు విజయకృష్ణబోసుగారు ప్రతిపాదించిన తీర్మాన మంగీకరింపబడెను.

౧౫
నాభామహారాజు

నాభామహారాజుగారి యెడల ప్రభుత్వమువా రవలంబించిన చర్యల ఖండించుచు అతని యెడల సాను భూతిని ప్రకటించుచు విషయనిర్ణయసభవారు గావించిన తీర్మానమును శ్యామసుందర చక్రవర్తిగా రుపపాదించిరి. తీర్మాన మంగీకరింప బడెను.

౧౬
లాహోర్ పోలీసు దుండగములు

లాహోరులో పోలీసులు అక్రమముగా చేయుచున్న దౌర్జన్యములను, జాతీయోద్యమాభిమానుల యొక్కయు, విద్యార్థుల యొక్కయు, గృహములను సోదామాచుట, అరెస్టు చేయబడినవారిని హింసలు పెట్టి బాధించుట మొదలగు కృత్యములను ఖండించుచు తీర్మాన మామోదింపబడెను.

౧౭
ప్రతినిధి రుసుము

ఒకరూపాయ నుండి అయిదు రూపాయలకు హెచ్చింపబడవలెనను తీర్మాన మంగీకరింప బడెను.

౧౮
రాజకీయనిర్బంధితుల నభినందించుట

పంజాబు సైనికశాసనము ననుసరించి నిర్బంధింప బడిన శాంతసింగు మొదలగు పంజాబు రాజకీయ ఖయిదీలను, కేరళరాష్ట్రమున అనేక యిబ్బందుల నొందుచున్న నారాయణ మీనన్‌గారిని అభినందించుచు తీర్మాన మంగీకరింపబడెను.

౧౯
రాబోవు కాంగ్రెస్ మహాసభ

రాబోవు సంవత్సరము జాతీయమహాసభ పాంచాలములో జరుప వలసినదను పాంచాల ప్రతినిధుల ఆహ్వానమును సభవా రంగీకరించిరి.



రామస్తవము

మద్దూరి సాంబయ్యా గారు

శ్రీరామా! భవదీయదివ్య పదరాజీవంబులన్ జేరి, త
త్సారోదార మరందపాన బహులాశాపూర్తితో, మన్మన
స్సారంగంబు, త్వదీయ దివ్యసుగుణాంచద్వర్ణనా రూపఝం
కారంబుం బొనరింపుచున్నది, కటాక్షం బుంచి యాలింపవే.

హృదయం బన్ మరుభూమిలో నెవరో తండ్రీ! యేలోకో యెన్నఁడో
వెదబెట్టించి రెఱుంగలేను కవితాబీజంబులన్, వాని నీ
సదపాంగామృతవృష్టిచేఁ దడిపి సత్సస్యంబు గావించి మో
క్షద సంవిత్ఫలభాక్కులం జలుపవే కాకుత్స్థ వంశాగ్రణీ!

మది నుప్పొంగు కుతూహలంబుకొలదిన్ మా రాముఁ గీర్తింపఁగా
నిదె ప్రారంభముఁ జేసినాఁడ సుదినంబేదన్నఁ విచారింపలే
దిది చింతింపుచు, నీదుతల్లి యనిశం బేనామముం బాడు న
య్యాది యోజించుచు, నంతరాయములఁ జేయంబోకు లంబోదరా!

మును నామందరనాల్కఁ జేరి రఘురామున్ దండకారణ్యమం
పిన పాపంబును గట్టుకొంటి వది యీవేళన్ దదీయోజ్జ్వల
ద్గుణముల్ వర్ణనసేయ నారసనయందున్ జేరి పోగొట్టు కొ
మ్మనుచున్, నన్నుఁ గృతార్థుఁ జేయుమనుచున్ బ్రార్థింతు నిన్ భారతీ.

నే నిన్నమ్మి భవద్గుణోన్నతుల వర్ణింపంగఁ బూనంగ 'నీ
కైనీవే' యని మిన్నకున్నఁ గృతి నెగ్గంజేయ నాచేతనా
నే? నేముందుగఁ జెప్పినాఁడ నటుపై నీయిచ్ఛ, మోమాటముం
బూనన్ రాదిటువంటివేళలఁ జుమీ భూపుత్త్రికావల్లభా!

ఈతఁడు మద్గుణాళి నుతియింపఁగలాఁడె యటంచు నెంతయున్
జేతమునందు సందియముఁ జెందకు, మాదికవీంద్రులున్ భవ

స్నేతృతలేక సుంత తమ నేర్పునఁవ్రాసిరె? అద్ది యున్నచోఁ
జేతకుఁ గానివాఁ డెవఁడు చెప్పుము శ్రీరఘువంశదీపకా!

నాచిత్తంబునఁజేరి త్వద్గుణలసన్నవ్యామృతస్వాదుసా
మీచీన్యంబును వెల్లడించుకొనినన్ మేలబ్బు, లేకున్న నే
నాచే నైనటు వ్రాయకే విడువ, దానన్ మాధురీలోపమే
యేచో నయ్యెపకీర్తి నీకెకద రామా, భక్తచింతామణీ!.

నిక్కంబై తగుభక్తి నీచరిత వర్ణింపంగఁ బ్రేరేచ, నే
రిక్కల్ లెక్కయొనర్చువానిగతిఁ దంట్రీ! పూని ప్రారంభ మే
ఫక్కిన్ జేయఁగనౌనొ యెట్లు ముగియింపన్ జెల్లునో నేరకే
న్యక్కారార్హుఁడనైతి, నిట్టితఱి రామా! దిక్కు నీవేకదా.

అకటా! సర్వరసాలవాలము సమస్తానందకందంబు వి
శ్వకళాస్థానమునౌ భవన్మధురరూపంబుండ నిన్నాళ్లు కా
నక మూఢాత్ముఁడనై కవిత్వమనుచున్ బ్రాపంచికంబుల్ నిర
ర్థకముల్ వర్ణన లెన్నొచేసితిని, నేరంబెంచకే రాఘవా!

అనయంబున్ నిను సంస్మరించుటకు నా కర్హత్వమేలేని మా
ట నిజంబౌట వరంబొకండు నిను వేడంబూనితిన్ సర్వపా
ప నివృత్త్యర్థ మదేమనన్ దినము త్వత్పాదాంతికంబందు నీ
నొనముల్ సాటెడు పద్యరత్న మొకటిన్ గూర్పంగ రామప్రభూ!

ఆదికవీంద్రులెల్ల భవదవ్యయసద్గుణరత్నజాలమున్
మోదముతోడ నెంచి తుదముట్టకె మోక్షపు వేతనమ్ము సం
పాదనఁజేసి, రందు నొకభాగము నాకు నొసంగుమయ్య ని
ర్భేదను లెక్కపెట్టి యొనరింతును జీవన మింత రాఘవా!

అపురా యెంతని విన్నవింపఁగలనయ్యా రామ! మత్పూర్వసం
భవకర్మాఖ్యపిశాచ మొండు నను నాపాదించి నీ పాద ప

ల్లవముల్ సేరఁగనీదు, సంస్మృతినె యుల్లాసంబు గల్పించు, శాం
తివిదూరున్ ననుఁ జేయు, భాణమున దీనిన్ ద్రుంపఁగా లేవుగా.

నీరసమైన నా కవిత నిర్మలదివ్యసుధామధుత్వ వి
స్ఫారతఁ గాంచఁ గంటి సదుపాయ మొకం డది యేమనన్ భవ
త్సారగుణ ప్రకీర్తనవిధంబె అహా మతిమంతుఁడన్ గవిన్
సూరిని ధీరుఁడన్ సుఖుఁడ శుద్ధుఁడ బుద్ధుఁడ నైతి రాఘవా!

కామమదాదిరోగముల గాసిలువారలనాల్క రామనా
మామృతపానమం దరుచినందుట నిక్కము, సాధు సంగతి
శ్రీమహితౌషధం బొకటి సేవ యొనర్చిన-చో దదీయ స
ర్వామయముల్ దొలంగి యమృతాప్తి ఘటించు నుదంచితంబుగన్.

చపలత్వంబున మించు మామక మనశ్శాఖామృగం బెట్టి వే
లుఁపులం గొల్వక రామచంద్ర! మును మీలో మీకు నేలాటి య
చ్ఛపు నేస్తంబు ఘటిల్లెనొక్కొ యల సంస్కారంబు చేనేమొ రా
మపదోచ్చారణమాత్ర నాతఁడె సుమీ మావేల్పటంచాడెడిన్.

తలపుంగుబ్బలి రామచంద్రమృదుపాదవ్యాప్తియైనంత, దు
ష్కలుషధ్వాంతము వీడిపోయె, విమలజ్ఞానప్రకాశంబు రా
జిల్లెఁ, గామాదిక తస్కరాళి యెటకో చేరెన్, ముదంభోధి ప్రో
జ్జ్వలమై పొంగె, మనశ్చకోర మమృతప్రాశంబుఁ గావించెడిన్.

రామా! నిన్నెదకోటలో నిలిపి, ధైర్యంబన్న ఖేయంబునన్
ప్రేమాపూరము నించి, నీస్మరణమన్ భేరీధ్వనుల్ మ్రోయఁగన్
రోమాంచద్వయహర్ష బాష్ప శరసందోహప్రయోగంబునన్
గామాదిప్రతివీరులన్ రణమునన్ ఖండించి చెండాడెదన్.

శివుఁ డారాముఁడు నే నటంచు, హరియున్ శ్రీరాముఁ డేనంచు, రా
ఘవుఁ డేనంచును బద్మసంభవుఁడు వక్కాణించుచున్నార, లీ

వివిధాలాపములందు నిక్కమెదియో వీక్షింప నేనొల్ల,
యవతారోన్నతి కిన్ని వాక్యములు సాక్ష్యంబౌట రామప్రభూ!

ఎంత తపంబుచేసి జనియించెనో పంక్తిరథేశుఁ డౌర నీ
యంతటివాని లోకగురు నాత్మజుఁగాఁగని "రామభద్ర! నా
చెంతకురార ముద్దిడర చెక్కిలిఁజూపర" యంచు సమ్మద
స్వాంతముతోడ నిన్ బిలుచు నంతటి భాగ్యముగల్గ రాఘవా!

పర్వేందు ప్రతిమాన మంజు వదనున్ బాలున్ సమస్తావనీ
పర్వున్ రాఘవునెత్తి తల్లి భవనప్రాంచన్మణి స్తంభకాం
తర్వ్యాప్తిప్రతిబింబకోటిఁగని యానందించెఁ జిత్తంబునన్
"సర్వం రామమయం జగ"త్తను వచస్సార్థక్య మూహించుచున్.

లలితానర్ఘ్యమణిప్రభాకలిత డోలామధ్యభాగంబునన్
లలనల్ నిన్నుఁ బరుండఁ బెట్టి తమి జోలల్ పాడి జోకొట్టి యు
య్యాల లూపంగల భాగ్యమబ్బుటకు వా రేనోములన్ నోఁచిరో
తొలిజన్మంబునఁ దెల్పు రామ! సుజనస్తోమైక కల్పద్రుమా!.

శ్రీశోభాయుత ముగ్ధవక్త్రమయి రాశీభూతలావణ్యమై
ఆశావాసమునై విశాలనయనాఢ్యంబై దశస్యందనో
ర్వీశప్రాక్తన పుణ్యమై ముని మనస్తృప్త్యాస్పదంబౌ భవ
త్కైశోరాకృతి నెంతు రామ! నతభక్తవ్రాతకల్పద్రుమా!.

దరహాసస్ఫురదాననంబు కరుణోదంచత్కటాక్షంబు ల
త్యరుణోష్ఠంబు వినీలకుంతల భరం బాస్నిగ్ధగండంబులున్
మెఱయన్ శైశవ తాండవక్రియలఁ బేర్మిన్ దల్లులన్ ముప్వారం
బరమానంద సుధాబ్ధి ముంచు రఘురామా! నిన్ను ధ్యానించెదన్.

కులుకుమొగంబునన్ గుటిలకుంతలముల్ విలసిల్లఁ, గర్ణకుం
డలరుచి చెక్కుటద్దముల నాట్యమొనర్ప నొయారమొప్ప చూ

పుల, నవకంపుఁ బిన్నతనపుం జెయిదంబులఁ దాండవంబులన్
లలితపు నవ్వులన్ దనరు రామకిశోరము నాశ్రయించెదన్.

క్రీడాలోలుని ధూళిదిగ్ధతనుఁ బంకేజాక్షు నాశాంబరున్
చూడాలంకృతరత్నభూషు దరహాసున్ బాలు రామున్ దమిన్
జేడెల్ గ్రుచ్చి కవుంగిలించుకొనఁ బో శీఘ్రుంబె పర్వెత్తు నా
నాఁడే యేక సతీవ్రతంబు నెలమిన్ దాఁబూనినాఁడో యనన్.

తల్లులఁ బాయలేవెపుడుఁ దాపసులన్ గనియుండవెంతయున్
బల్లిదులైన రక్కసుల పాటవమే వినియుండ వాజినన్
విల్లనఁగా నెఱుంగ, వెటు భీతియెలేక మునీంద్రుజన్నమున్
జల్లఁగఁ బ్రోవ ధైర్యమున సాగితివో రఘురామడింభకా!.

జనకుఁడు భీతిఁ దల్లడిల, సంతసమంద గురుండు, గాధినం
దనుఁడు జయోత్సుకత్వ పరతన్ మునుముందు గమింపఁ, బౌరకా
మినులును దెల్లవోయి యనిమేషతఁ గాంచఁగ, సానుజుండవై
మునివరువెంట ధైర్యమునఁ బోవునినున్ నుతియింతు రాఘవా!.

చొక్కపుజాళువాసరిగ చుక్కలపై రతనాలజిల్గు పూ
ల్చెక్కినపట్టులాగు, నగిషీమగరాజిగి తాపడంబుచే
నక్కజమైన కుందనపు టంగరకాయు వెలుంగ హానితో
గ్రక్కున జన్నమేలఁ జను రాఘవలక్ష్మణులన్ నుతించెదన్.

చెదరినముంగురుల్, చెమటచేత గఱంగిన చిత్రకంబు, బా
లదినకరాతపంబునను మ్లానతఁ జెందిన మోము, భూరజం
బు దవిలినట్టి పాదయుగమున్ దనరార మునీంద్రువెంట స
మ్మదమున నేగు భానుకుల ముఖ్యుల రాఘవులన్ నుతించెదన్.

తొయ్యలిఁగూల్తునా యనెడు తోరపుసిగ్గును, మీఱరాని యా
దయ్యముబోలు రాచజడదారిపయిన్ గలభక్తి "దీనితో

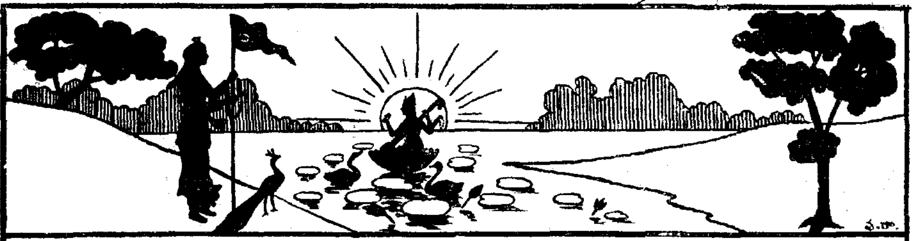
గయ్యమ" యన్నయీసును మొగంబునఁ గన్పడ నొక్కయమ్మునన్
వ్రయ్యలుగాగఁ దాటకను వ్రాల్చిన రాఘవు సంస్మరించెదన్.

ఆశాలిహోగ్ర జిహ్వాభీల వక్త్రంబు చిఱునవ్వు వెన్నెలల్ గురియుమోము
ప్రస్ఫురద్విస్ఫులింగస్ఫార నేత్రముల్ కరుణారసముఁజిల్కు కన్నుదోయి
అభ్రంకషోరు దీర్ఘాసహ్య రూపంబు లావణ్యనిలయ కల్యాణతనువు
ఉద్ధురస్పర్ధోగ్ర యుద్ధప్రయత్నంబు సరసవినోద నిస్తంద్రలీల [రమ్య
కలుగుతాటకయును దానుఁ గదనమునకు-గడఁగి "యెపుడెక్కిడియె విల్లెపుడుశ
దీసెనెపుడేసె"ననుచుగాధిజుఁడు వెఱఁగు-పడనసురఁగూల్చినరఘుప్రవరుఁదలఁతు

కొదలూడన్ నిజయాగరక్షణకు నిన్ గొంపోవుచున్, రేల నీ
నిదురం జెందెడువేళ జాగ్రతమెయిన్ మేల్కాంచు, నీరూప మా
పదశీర్షంబుగ మాటిమాటికెలమిన్ వర్ణించుచున్ బొంగులే
కద గాధేయుని ప్రాక్తపఃఫలమనన్ గాకుత్స్థ వంశాగ్రణీ!.

తల్లీ! మౌనివరేణ్యువెంటఁ జనెదన్, దత్కార్యమిత్రార్థవ్రజం
బెల్లన్ దీర్చి శుభస్థితిన్ మరలనే నేతెంతు, లేదిట్లుభీ
తిల్లన్ గారణమంచు స్వీయజననిన్ బాష్పధారార్ద్రిత
మ్మెల్లన్ గాంచి వచించు రాము రుచిరస్మేరాననున్ గొల్చెదన్.

మును రాముం డవతారపూర్తిఁ ద్రిదివంబున్ జేరఁగా నెంచువే
ళ నయోధ్యన్ వసియించు జంతువులకెల్లన్ ముక్తి సత్రంబుఁబె
ట్టెనటంచున్ వినియుంటి, నట్టియెడ తండ్రీ! యేడ మత్పూర్వ క
ర్మనమున్ దాఁచెనో కోలుపోతిఁగద సామ్రాజ్యంబు రామప్రభూ!



ఆంధ్రాభ్యుదయము



బి. యమ్. లక్ష్మీపతిగారు బి. యి. యమ్. యి.

వీరిది బెంగుళూరు. వీరు బెం. మహాదేవ ముదలియారు గారి పుత్రులు. చెన్నపురి ఇంజనీరింగు కళాశాల పట్టభద్రులు. కీల్పాకునందలి చెన్నపురి కార్పొరేషన్ వాటర్ వర్క్సు నందు ఎంజినీరుగ నుండిరి. కొలది కాలము కోయంబత్తూరు వ్యవసాయ కళాశాలయందు వ్యవసాయపు పనిముట్లు తయారీయందు ప్రత్యేక శిక్షణము వడసిరి. వీరిని మదరాసు ప్రభుత్వము వారు వ్యవసాయపు పనిముట్లు తయారు, పరిభావ నేర్చుకొనుటకు విదేశమున కంపిరి. గ్లాస్గోలోని జాన్ వేలేస్ కంపెనీ వారి వద్ద వీరు సుమారొక సంవత్సరము పనినేర్చుకొనిరి. మాంచెస్టరు నగ్గటిలీయందొక కంపెనీలో నింకొకయేడు పని నేర్చుకొని వీరు దేశమునకు తిరిగి వత్తురు. వీరు 8-10-1927 న భారతదేశమును విడిచి విదేశమునకు ప్రయాణమైరి.



డాక్టరు కె. వి. కృష్ణనుగారు

యమ్. ఆర్. సి. పి.

వీరు మదరాసు గిండీ కింగ్ ఇన్స్టిట్యూట్ నందు సహాయవైద్యులు. ఎడింబరోయందీమధ్య జరిగిన యమ్. ఆర్. సి. పి. పరీక్షయందుత్తీర్ణులైరి. వీరిపుడు రాక్‌ఫెల్లర్ వేతనము వడసి అమెరికా సంయుక్త రాష్ట్రములందు పరిశోధనల చేయ బోయిరి.



ఉపద్రష్ట వెంకటకృష్ణయ్యగారు
బి. యే., యల్. యల్. బి., ఏ. యస్. ఏ. ఏ.

వీరు గుంటూరుజిల్లా తెనాలితాలూకా వల్లబాదు అగ్రహారంవారైన ఉపద్రష్ట లక్ష్మయ్యగారి కుమారులు. బొంబాయి బి. ఇ. యస్. అండు టి. కంపెనీ (లిమిటెడ్) యందు ఎలెక్ట్రికల్ ఎంజినీరగు ఉ॥ నారాయణరావు బి. యస్. సి. (గ్లాస్గో) గారి సోదరులును.

వీరు చెన్నపురి విశ్వవిద్యాలయమున పట్టభద్రులై బొంబాయి విశ్వవిద్యాలయమందు యల్. యల్. బి. పట్టమునంది, బొంబాయియందే అక్కౌంటెన్సీ (లెఖ్ఖలతనిఖీ) చదివిరి. వీరిబావమరిది బొంబాయి బి. బి. అండు సి. ఐ. రైల్వేయందు ఛార్టర్డ్ సివిల్ ఎంజినీరగు వి. యమ్. వాడ్డీ, బి. యస్. సి. (గ్లాస్గో) ఏ. యమ్. ఐ. సి. ఇ. గారిని ఆంధ్రదేశమువారును బొంబాయివారు నెరుగుదురు. తన బావమఱిది అన్నగార్ల ప్రోత్సాహమున వెంకటకృష్ణయ్యగారు అక్కౌంటెన్సీయం దున్నతవిద్యనందుటకై లండనునకేగి 1928 నవంబరులో యీపరీక్షకై యీయేడు వెళ్లిన భారతీయు లందరిలోను ముఖ్యముగ బొంబాయివారియందు ఏకమాత్రుడుగను త్తీర్ణతగాంచిరి. వీరుతమ 26 యేటనే యీపట్టములందుట ప్రశంసనీయము.

ఈమాసమునందే వీరు భారతదేశమునకు తిరిగి వచ్చి ఇన్‌కార్పొరేటెడ్ అక్కౌంటెంటుగా పని నారంభింతురు.

ఈ జనవరి 13 వ తేదీనాడు తమ సంక్రాంతి ప్రీతిభోజన సమయమందు లండను ఆంధ్రసభవారు వీరిని వీరి విజయమున కభినందించిరి.



వి. వి. చౌదరిగారు
యమ్. ఏ., బి. యల్, యల్. యల్. డి.

వీరు గుంటూరు జిల్లా తుమ్మపూడి గ్రామస్థులు. మద్రాసు విశ్వవిద్యాలయమున పట్టభద్రులై కలకత్తా విశ్వవిద్యాలయమున యమ్.ఏ. బి. యల్.నందు కృతార్థులై లండనుకేగి అచ్చట యల్. యల్. బి. పరీక్షయందు గౌరవముతో మొదటి తరగతియందుత్తీర్ణులై పిదప యల్.యల్.డి. యైరి. వీరు క్రిమినల్ లాయందు ప్రత్యేకనైపుణ్యముగలవారు. ఇంతవరకు చెన్నపురి హైకోర్టులో యల్.యల్. డి. బ్యారెస్టరులు ఇద్దరే. క్రొత్తగా హైకోర్టుజడ్జియైన పాండలేగారును, డాక్టరు జాన్‌గారును. చౌదరిగారితో నిపుడు ముగ్గురైనారు. ఆంధ్రులలో వీరొక్కరే. యల్. యల్. డి. యైనందుకు వీ రెంతయు ఆదరపాత్రులగుదురు. వీరు చెన్నపురి హైకోర్టునందు ఒరిజినల్ అపీలెట్ సైడున పనిచేసెదరు.

143

లండన్ నగరమున టెన్నిస్ పందెములందు ఆంధ్రుల విజయము



1. నెల్లూరునందు వైద్యులుగనుండిన పి. ఉదయాచలరావునాయకుగారు. ఇపుడు లండన్‌నందు వైద్యపరిశోధనమునకై ప్రత్యేకముగ సెలవుగైకొని వెళ్లియున్నారు.

2. సి. రఘునాధంగారు, బి. యే., యల్. టి. వీరు చెంగల్ పేట్ యందు జన్మించిరి. డిప్యూటీ ఇన్ స్పెక్టర్ ఆఫ్ స్కూల్సుగ నుండిరి. నెల్లూరు జిల్లాయందు దర్శి, వెంకటగిరి రేంజీలయందును, జింజి రేంజి యందును పని చేసిరి. వీరితండ్రి సి. ఆర్. చక్రపాణి అయ్యంగారు. రఘునాధంగారు టీచర్ డిప్లమా కొఱకు (ఉపాధ్యాయ ఉద్యోగమునకు ఉల్లాసు) 1928 జూలై 22 వ తేదీని ఇంగ్లాండుకు వెళ్లిరి. ఇపుడు లండన్ డే ట్రైనింగ్ కాలేజియందు డా. నన్‌గారివద్ద విద్యార్థిగనున్నారు.

వీరిరువురును 1928 ఆగష్టులో లండన్‌నందు జరిగిన టెన్నిస్ పందెములందు డబుల్స్ ఆటలో లేడీచాటర్జీ కప్పును బహుమానముగ బడసిరి.

నిరాశ

బులుసు వేంకటరమణయ్యగారు

ధైయవంత విశాలోర్వి నేతలమువ
నిలువఁగాఁ దావులేదని నెమ్మిఁదలఁచి
తనివి తీరంగ నింగి సౌధాలఁగట్టి
నా ప్రణయదేవిపాదము నాత్మఁగొలిచి
కలయొ కల్లయొ నే సుఖకలితుఁడ నయి
ప్రణయ దేవతగుణములఁ బాడిపాడి
ఆశఁ గౌఁగిలికై కయి నటు మరల్చి
చూచితిని—
అదేమి మోసమో సుదతి లేదు
లేదు నాకింక సుఖగంధ లేశమైన.

* * * *

నెలయు నమృతంపు బిందువుఁ జిలుకఁ [డేమి?
కమ్మ దెమ్మర కుం దయ కలుగ దేమి ?
ప్రణయ దేవత నాకంటఁబడఁ దదేమి ?

* * * *

దుఃఖమయమయ్యె జీవిక తుదకు నాదు
నాశలన్నియు నేఁగె నాకాశగతిని.



భారతీయమహిళామండలి



శ్రీమతి యస్. జి. రామానుజులు

ప్రభుత్వమువారిచే ఈమె గుంటూరు పురపాల సంఘమునకు సభ్యురాలుగ నియమింపబడెను.



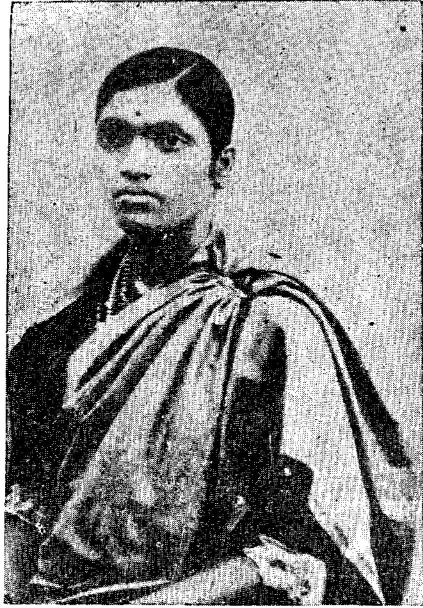
బఘూబెన్ లోట్‌వాలా కన్య

గౌరవనీయులగు శ్రీ విఠల్‌భాయి జె. పటేలు గారితో నీమె యూరపుఖండమున సంచారముచేసి గత వత్సరము తిరిగి వచ్చినది. ఈమె భారతీయ దినపత్రికకు సంపాదకత్వము వహించిన ప్రథమయువతీమణి. ఈమె బొంబాయి మ్యునిసిపల్ కార్పొరేషన్ (పురపాలకసంఘము) నందు చేరిన సభ్యురాండ్రలో నొకతె. నేడు మిగుల విశాల ప్రచారము గలిగిన దేశీయ భాషా దైనిక పత్రిక-సొంతముగ తన తండ్రిగారిచే నిర్వహింపబడుచున్నది-"హిందూస్థాన్ ప్రజామిత్ర"కు నీమె సంపాదకురాలు.



శ్రీమతి తొట్టాకట్ జానకి అమ్మ

ఈమెది తిరుచూరు. కొచ్చిను సంస్థానమున గౌరవ బెంచి మేజిస్ట్రేటుగ నియమింపబడిన ప్రథమ నారీమణి ఈమెయే. మంచి మర్యాదగల కుటుంబమునకు చెంది, ఉన్నత పదవులయందున్న బంధువర్గముగల, యీమె ప్రభుత్వమువారు నియమించిన గౌరవపదవి కొంతయు తగియున్నది.



శ్రీమతి ఆర్. శాంభవిబాయి బి.యే.

ఈమె బట్టు కులమున పట్టభద్రురాలైన ప్రథమవనిత. ఇపు డీమె దక్షిణకనరాజిల్లాబోర్డున సభ్యురాలుగ నియమింపబడినది.



శ్రీమతి జె. యస్. జస్టిన్ సతి

ఈమె తిరునల్వేలిజిల్లా విద్యాసంఘమునందు సభ్యురాలుగా నియమింప బడినది.



శ్రీమతి యమ్. సొరాబ్జీ సతి

ఈమె, మలబారునందలి కన్ననూరులో న్యాయవాదియు పురపాలకసంఘ పూర్వాధ్యక్షుడు నగు, శ్రీమనేక్ జీ సొరాబ్జీగారిభార్య. కన్ననూరునకు ప్రత్యేకబెంచి మేజస్ట్రేటుగ దక్షిణ భారతదేశమున నియమింపబడిన ప్రథమ పార్శీయువతి.



యమునా అభయంకరు కన్య.

ఈమె డాక్టరు అభయంకరుగారి కుమార్తె. సూరతు యువజనసభయం దీమె సైకిలు త్రొక్కుట యందును, గానమందును, వ్యాసరచనయందును ప్రథమ బహుమానము నందుటయే కాక చాంపియన్‌షిప్ మెడలును పడసెను.



కమలామీనన్ కన్య, బి. యే.

శాసనసభ్యులగు సి. గోపాలమీనన్‌గారి కుమార్తెయీమె. ఈమధ్య బెజవాడయందు జరిగిన టెన్నిసు పందెములయందు గెలుపొందినది. ఈ భారతీయ నారీమణి యీ పందెములందు పాల్గొని విజయమందినందు కీమెకు దాసు శ్రీధరరావుపంతులుగా రొక ప్రత్యేక బహుమానము నొసగిరి.



అఖిలభారత మహిళా మహాసభ

ఈసభయొక్క స్థాయిసంఘసభ్యురాండ్రీఛాయాచిత్రమునందున్నారు.

మొదటివరుస, కూర్చున్నవారు:—శ్రీమతులు బ్రజలాల్ నెహ్రూ, పి. కె. సేన్‌గారి సతి, సరళాదేవి చౌదరాణి, మజహారుల్ హక్ గారిసతి, శ్రీ శ్రీ మండీసంస్థానపురాణి (అధ్యక్షురాలు), ఫరిమాన్ జీగారి సతి, మూడేకోపర్ గారిసతి, యస్. సి. ముఖర్జీగారి సతి, బైరాంజీగారి సతి గార్లు.

రెండవ వరుస, నిలుచున్నవారు:—శ్రీమతులు శుక్లాగారిసతి, ఆదుర్తి భాస్కరమ్మ, కుమారి నీలకంఠకన్య, మైల్స్ ఇర్వింగ్ సతి, కుమారి బహమూర్ జీ కన్య, కుమారి లాజరస్‌కన్య, మాయాదాస్‌సతి, కమలాదేవి ఛటోపాధ్యాయ, గోప్‌లాండు కన్య, కుమారి ఖేమ్‌చంద్‌కన్య, ముఖర్జీగారిసతి, హెర్లేకర్ సతి గార్లు.



శారదా స్త్రీసమాజము, మదరాసు:—తిరువళిక్కేణియందలి యీ సమాజముయొక్క 17-వ వార్షికోత్సవము జనవరి 26 వ తేదీని జరిగెను. మంత్రి ముత్తయ్యా ముదలియారుగారి భార్య అధ్యక్షత వహించి పూలమాలతో కూర్చొనియున్నది. ఆ వరుసలోనే మొదట కూర్చొనియున్నది సోదరి సుబ్బలక్ష్మమ్మ. అధ్యక్షురాలి ఎడమచేతివైపున న్యాయమూర్తి ముత్తా వెంకట సుబ్బారావుగారి భార్య కలదు.

అనంతపురభారతీయమహిళాశారదసమాజనవమవార్షికోత్సవము



జిల్లా మునసబు పి. వ్యాసరావుగారి సతి శ్రీమతి పి. రుక్మిణమ్మగారు అధ్యక్షత వహించిరి. ఇందు కూర్చున్నవారిలో నామె నాల్గవది.

తృతీయ ఆంధ్రరాష్ట్రీయ విద్యావిషయిక సంస్కరణసభ-కాకినాడ. ౨౦-౧౨-౧౯౨౫.
(శ్రీవిద్యార్థినీ సమాజము)

క్రిందివరుసలో మూడవయామె నల్లముత్తుఅమ్మాళ్ కన్య.



సేవాసదనము-మైలాపూర్

చెన్నపట్టణము మైలాపురమునందున్న యీ సేవాసదనమున ఫిబ్రవరి 2వ తేదీ సాయంత్ర మొకసభ జరిగెను. అందు పూనానగరవాసు లగు ప్రొఫెసర్ కార్వేగారు 'మహిళావిశ్వవిద్యాలయము' గూర్చి ఉపన్యసించిరి. ఈ చిత్రమునందు కుర్చీలలో కూర్చున్నవారిలో మధ్యను కార్వేగారును, వారి కుడిచేతివైపున న్యాయమూర్తి ముత్తా వెంకటసుబ్బారావుగారి సతియు, ఎడమచేతివైపున డా. ముత్తులక్ష్మిగారును కూర్చొనియున్నారు.



శ్రీమతి సుమతీదేవిమిత్ర

ఈమె లక్నో పురపాలక సంఘమునకు సభ్యురాలుగ నెన్నుకొనబడిన మొదటిది. మహిళా కాంగ్రెస్ తరఫున నభ్యర్థినిగ నుండుటవలన నత్యధికముగ వోట్లు వచ్చెను.



శ్రీమతి చార్లెటీ సంజీవరావుసతి

ఈమె విశాఖపట్టణము జిల్లాబోర్డునందు సభ్యురాలుగ ప్రభుత్వమువారిచే నియమింపబడెను.



జ్యోతిర్మయీ గంగూలీకన్య, యం. ఏ.

ఈమె మదరాసునం దీమధ్యజరిగిన చెన్నరాష్ట్ర అస్పృశ్యతానివారణసభ కధ్యక్షత వహించెను.



శ్రీమతి సరోజినిదేవిగారు

శ్రీమతి సరోజినిదేవిగారు

ప్రస్తుతము అమెరికాదేశమున సంచారముగావించుచున్న శ్రీమతి సరోజినీదేవినిగూర్చి చికాగో పట్టణమునుండి వెలువడు 'యూనిటీ' యనుపత్రిక యిట్లు నుడువుచున్నది.

స్వయముగనే యామె ప్రపంచమందలి గొప్ప స్త్రీలలో నొకతె. ఆమె ధీశక్తినిబట్టియు, మనోబలమునుబట్టియు వెంటనే యామె నేటి గొప్పనాయకులలో జేర్పదగినదని తెలియవచ్చును. కాని ముఖ్యముగ నామె గొప్పదన మామె భారతీయత్వముమీదనే, చితికిపోయి యునజయ్యమై యుండు స్వదేశము పక్షమున నామెపూని ప్రతినిధిత్వముమీదనే యాధారపడియున్నది. ఈదృష్టినే యామె గురుతింపబడుననియు, గౌరవింపబడుననియు మానమ్మకము. భారతదేశములోని యుత్తమోత్తమకవులలో నొక్కతెగ, తమశాంతిగానమునకు, స్వాతంత్ర్యసంగీతమునకు మూలాధారముగ భారతీయు లామెను బరిగణింతురు. ఇంతియకాదు. ఆమెకు భారతీయరాజ్యాంగవేత్తలలో గూడ స్థానముకలదు. 1925–26 సం॥లో నామె భారతజాతీయసంస్థలలో నెల్ల గొప్పదగు జాతీయమహాసభ కధ్యక్షురాలుగగూడ నొనర్పబడినది. ఉన్నతవంశము, విశేషవిజ్ఞానము, సంపూర్ణమగు నాత్మసమర్పణము, మహాధీశక్తి, గొప్పమనోబలము, ఇట్టిసహాయసంపత్తితో నామె, తన ప్రజల మహత్తరభాగ్యమునకై, వారి హక్కులకై పోరాడువారిలో నగ్రస్థానమున నిలిచియున్నది. అన్యాయమగు సైన్యమునకు దురభిప్రాయ

ములకు, సరియైన తమ మాతృదేశమునుగూర్చిన సత్యమును దెలియజేయుటకై యామె నేడమెరికాకు వచ్చియున్నది బాగుగ సుదోర్బోధము గలిగి, మంచి పరిజ్ఞానము గలిగియున్న ప్రజాభిప్రాయముసెదుట తనయాశయము వెలిపుచ్చుటకై యామె యిటవచ్చినది. 'యూనిటీ' యామెకు వినయపూర్వకమగు దనప్రశంస నర్పించుకొనుచు స్వాగతమొసంగుచున్నది. అసలు సంగతి బోధపడిన జాలును, ఈ దేశము లోబడిపోవును (అనుకూలాభిప్రాయముగలదగును). మాకు స్వాతంత్ర్యయుద్ధమున్న నేమో తెలియును. తన రక్తమును, దనయైశ్వర్యమును నిరంకుశత్వవిముక్తికై ప్రవహింపజేసిన మహత్సంప్రదాయము మాది. మాగర్వముచే మా మనసులు బండబారిపోయి యుండవచ్చును. మాసౌఖ్యముచే స్వార్థపరులమైపోయి యుండవచ్చును. కాని మాజాతి హృదయ మింకను తన యాదర్శములను మరువలేదు. అట్టి హృదయమును చేరుటకు దనవాచాశక్తిచేతను, మనశ్శక్తిచేతను, శ్రీమతి సరోజినీదేవికన్న నెక్కువగ నర్హులగువారు వేరుగ నుండరని మా యభిప్రాయము. సభాసమూహముల గాంచినప్పు డమెరికా హృదయ మామెకు విస్పష్టమగును.

[మాడరన్ రివ్యూ నుండి.]



శ్రీమతి లీలావతి.

ఇంతవఱకు ముగ్గులలో మామూలుగ నేవో లతలు చెట్లు, తీగలు మొదలగువాని చిత్రణమే యగపడుచుండెడిది. మొన్న నీనడుమ బొంబాయిలో స్త్రీమహామండలి మహాసభా సందర్భమున జరిగిన ప్రదర్శనములో మామూలు కుట్టుపనులు మున్నగువానితోపాటు



ముగ్గులలో మనుష్యుల చిత్రములు



గొన్ని ముగ్గులుగూడ బ్రదర్శింపబడినవి. ఈ ముగ్గుల ప్రదర్శనములో విశేషము మానవచిత్రరచనము. శ్రీయుత మంగళదాస్ దేశాయిగారి భార్య శ్రీమతి లీలావతి యనునామె నేలపై రంగు రంగుల ముగ్గులతో యశోదా కృష్ణులు, దీపను చంద్రుడు. నిరీక్షణము అను మూడు బొమ్మలను చిత్రించెను. ఈమె చిత్రణ ప్రావీణ్యము రెండు బంగారుపతకములను, ఒక రజత పతకమును సంపాదించినది. ఈమె తన చిత్రణమున శ్రీయుత అసితకుమారహాల్దార్, అబ్దుల్ రహమాన్, చుగతాయిగార్ల ననుసరించి పోయెను.

[ఫిబ్రవరి, మాడరన్ రివ్యూనుండి]






చెన్నపురి చిత్రకళా ప్రదర్శనము

శ్రీ కౌతా రామమోహనశాస్త్రి గారు

దక్షిణ హిందూదేశీయులచే ప్రదర్శింపబడినవానిలో* కె. రామమోహన శాస్త్రిగారిచే రచింపబడిన చిత్తరువులలో "రాగిణితోడి" అను చిత్తరువు, గొప్పరచనా నైపుణ్యమును, వర్ణవైదుష్యమును, భావగాంభీర్యమును వెల్లడించుచు, అన్ని విషయములచేత చూపరుల నేత్రములను హృదయములనుగూడ ఆకర్షించుచున్నది. వారి చేతనే రచింపబడిన "మదీయ స్వప్నానందలహరి యంతరించెను. నా వీణాతంత్రులు తెగిపోయెను" అను చిత్తరువు, చూపరులను తన్మయత నందించుచున్నది. రామమోహన శాస్త్రిగారింతవరకే, సంపాదించిన కీర్తి, ప్రాముఖ్యతలకీ చిత్తరువు లింకను మెరుగు పెట్టగలవు. "వసంతము" రామమోహన శాస్త్రిగారిచే రచింపబడిన ఒక చిత్తరువునకు (52 ఎ) ది. బ. టి. రంగాచారిగారి బహుమాన మొసగబడెను. ఈ చిత్తరువుకంటె వారిచే రచింపబడిన ఇతర చిత్తరువులు ఎక్కువ బహుమానార్హములుగ గన్పించుచున్నవి. "ప్రొఫెసరు రాధాకృష్ణన్" "డా॥ సి. వి. రామన్" "సి. ఆర్. రెడ్డి" "గగనేంద్రనాథ టాగూరు"గార్ల రూపములను రామమోహన శాస్త్రిగారు రేఖాచిత్రములలో రచించి ప్రదర్శించిరి. వీనిలో "సి. వి. రామన్"గారి చిత్తరువునందు రేఖానైపుణ్య మెక్కువ బాగుగ ప్రస్ఫుటమగుచున్నది. శాస్త్రిగారు "డైపాయింటు" ఎచ్చింగులో నొక చిత్తరువును గూడ రచించిరి. ఈ తరగతిలో భారతీయులచే రచింపబడిన చిత్తరువు ప్రదర్శింపబడుట కిదియే ప్రథమమని దెలియుచున్నది. ఇది యూరోపియను ప్రేక్షకుల దృష్టి నధికముగ నాకర్షించుచున్నది. కె. ఆనంద మోహనుగారి "హిమాలయవాసి యగు శివుడు" అను చిత్తరువు గూడ చాల బాగుగా నున్నది.

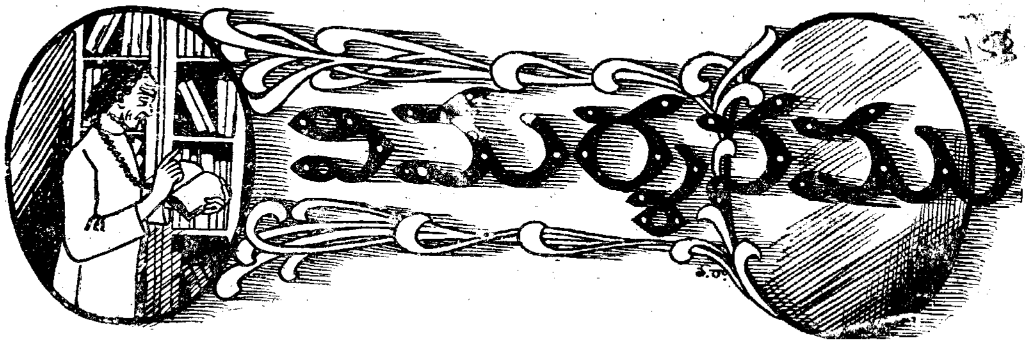


చెవిటిపంతులు

"సారుగింటి అమ్మాయి ఎప్పుడూ పాడుతూ ఉంటూంది. వద్దన్నా వినదు. నా చదువంతా తగలడుతూ ఉంది."

---

* ఫిబ్రవరి ౨౨ వ తేది—ఆంధ్రపత్రిక ౬ వ పేజి.



భారతనారీమణులు

[౧, ౫ తరగతులవరకు ౫ ప్రత్యేకపుస్తకములు]

గ్రంథకర్త : శ్రీమతి కోకా కృష్ణవేణమ్మగారు. ప్రకాశకులు: వేంకటరాం అండుకో, ఏలూరు. క్రౌను సైజు. అచ్చు, బైండు, కాగితము బాగుగనున్నవి.

భారతదేశమున పురాణములందును చరిత్రయందును ప్రసిద్ధికెక్కిన నారీమణుల కథలు ఐదు తరగతులలో అతి సంగ్రహముగా వ్రాయబడినవి. క్రొత్త సంగతులు లేకున్నను కథానివేదనము సాఫుగా జరిగినది. ఆయా తరగతులవారు అవగాహన మొనర్చుకొనగలరు. ఈ సముదాయములో ఒక నారీమణికథయే రెండుమూడు తరగతుల పుస్తకాలయందును చెప్పబడినది. దీనికి బదులు ఇంకను క్రొత్తవారి కథలు చెప్పబడిన బాగుండును. ఆంధ్రనారీమణులను గూర్చియు నాలుగు, అయిదు తరగతుల పుస్తకములలోనైనను ఉండవలసినది. అది ఒక లోపమని మా అభిప్రాయము. ఇతరవిషయములు సంతుష్టములుగనే ఉన్నవి.

వెల	౧ తరగతిపుస్తకము	రు ౦—౨—౦
	౨ ,,	౦—౨—౦
	౩ ,,	౦—౩—౦
	౪ ,,	౦—౩—౦
	౫ ,,	౦—౪—౦

—శ్రీ.శ్రీ.

ఏకలవ్యుడు

గ్రంథకర్త: బి.టి. నరసింహాచార్యులుగారు. ప్రకాశకులు: దీనదయాళు అండుకో మద్రాసు. క్రౌనుసైజు. పుటలు ౨౬. వెల రు ౦-౨-౬.

చిన్నబాలురకై పెద్ద అక్షరములలో ఉన్న చిన్న పొత్తము.

కథ ౧౩ ముక్కలుగా భాగింపబడినది. ఏడవ భాగములో ఏకలవ్యునిగూర్చి ఎత్తికొనబడినది. "ఇది యిట్లుండ, హస్తినాపుర సమీపమునందొక వనము గలదు. ఆ వనమందొక ఎఱుకులవాడు గలడు. అతనిపేరు ఏకలవ్యుడు......" ఈ మోస్తరుగా చిన్నపిల్లలకు కాబట్టి విసంధులు పాటించిన బాగుండెడిది. అరసున్నలు లేవు. కాని బండిరాలు ఉన్నవి. ఎక్కడనో తక్క, వాక్యములు సాధారణముగా నాతిదీర్ఘములై ఉన్నవి.

—శ్రీ.శ్రీ.

అచ్చయ్యమ్మ

గ్రంథకర్త: అడ్డా మృత్యుంజయశాస్త్రిగారు. రిప్లె అండుకో, కాకినాడ, క్రౌనుసైజు, పుటలు ౩౬.

'స్త్రీనీతిబోధిని' అని దీనికే వేరొకపేరు. సంసారపక్షమైన నీతులు తేటవచనమున తెలుపబడినవి.

—శ్రీ.శ్రీ.

మల్లికార్జునశతకము

గ్రంథకర్త: కడివెండి రామబ్రహ్మాచార్యులు; అచ్చమ్మపేట, గంటూరుజిల్లా; క్రౌనుసైజు, పుటలు ౨౬. వెల రు ౦—౫—౦.

మల్లికార్జునస్వామిమీద ఉత్పలములలోను, చంపకములలోను రచింపబడిన శతకము. చివర 'శ్రీమద్భ్రమరాంబాష్టకము' ఉన్నది. మల్లికార్జునశతకము తెలుగులో ప్రకటింపబడుచున్న అనేక శతకములలో ఒకటి.

—శ్రీ.శ్రీ.

హనుమచ్ఛతకము

గ్రంథకర్త: ఎఱ్ఱమిల్లి సూర్యప్రకాశకవి. డెమ్మి సైజు పుటలు 33. ప్రకాశకుడు: ఎఱ్ఱమిల్లి సుబ్బారాయుడు, అమలాపురం.

౧౯౧౭ సంవత్సరములో గ్రంథకర్తగారి మనుమనిచే, ప్రకటింపబడినది. ఇందు శబ్దాలంకారములు దొర్లింపబడినవి. 'వార్ధిలంఘనసంరంభ వాయుడింభ' అని మకుటము.

—శ్రీ.శ్రీ.

రామదేవశతకము

గ్రంథకర్త: తిరునగరి వేంకటనరససూరి. హోప్ అండుకో, గుంటూరు. క్రౌనుసైజు. పుటలు ౫౦. వెల రు ౦-౫-౦.

రకరకాల శతకాలను పేరుకొనుచు ఉపోద్ఘాతములో ఉన్నవ లక్ష్మీనారాయణగారు '......నీతి మత శృంగారపరములేగాక పెక్కు శతకము లితరవిషయము లకూడ బోధించుచున్నవి...... రామలింగేశశతకము... మున్నగునవి క్రొత్తదారులు తీసినవి' అని వ్రాసినారు. రామదేవశతకము ఎక్కువ ఈ రెండవరకమునే పోలును. మొదటివి కొన్ని పద్యాలు దైవప్రార్థనతో సాగినను తర్వాత తర్వాత ఆచారాదులను విమర్శించునవి ఉన్నవి. 'క్రొత్తదారులు తీసిన' శతకముల వెనుకనే ఇది నడచును.

—శ్రీ. శ్రీ.

భారతసిద్ధచరిత్ర, 1 వ భాగము

క్రౌన్ సైజు 262 పేజీలు. వెల రు. 1-6-0.

కాశులపాటి కృష్ణమూర్తిగారిచే రచింపఁబడిన యీగ్రంథమున 1 గౌతమబుద్ధుఁడు, 2 శంకరాచార్యులు, 3 చైతన్యదేవుఁడు, 4 త్రైలింగస్వామి, 5 రామకృష్ణ పరమహంస, 6 వివేకానందస్వామి, చరిత్ర లింపుగ వర్ణింపఁబడినవి. ఎడనెడ శ్లోకములు, పద్యములు పూర్వకవి గ్రంథముల లోనివి చేర్పఁబడినవి. శ్రీనోరి సుబ్రహ్మణ్యశాస్త్రి, వడ్డాది సుబ్బరాయకవి, కూచి నరసింహము పంతులు, మొదలగు మహామహులచేఁ బ్రశంసింపఁబడిన యీగ్రంథప్రాశస్త్యమును వేఱుగ నుడువ నవసరము లేదు. కాని భారతసిద్ధులలో మతస్థాపకులగు శ్రీ రామానుజులు, మధ్వాచారి, బసవేశ్వరుఁడు దీనిలో లేకుండుట విచారకరము. రెండవ భాగమునవారు చేర్పఁబడుదురు గాక. అయినను కాలక్రమానుసారులగు సిద్ధులు వరుసగ నుండఁదగు. ఇందు చరిత్ర ప్రసిద్ధమంతఁగ లేని త్రైలింగస్వామి వర్ణింపఁబడుట ప్రశంసనీయము. ఈగ్రంథము పాఠశాలలలోఁ బాఠ్యగ్రంథముగా నుంపఁదగియున్నది. వలయువారు గ్రంథకర్తగారి పేర విజయనగరమునకు వ్రాసిన బడయగలరు.

పెం. వెంకటసుబ్రహ్మణ్యశాస్త్రి.

వీరవనితలు

క్రౌను సైజు 123 పేజీలు.

ఇది ఆంధ్ర శేషగిరిరావుగారిచే రచింపఁబడినది. గ్రంథముయొక్క ప్రథమభాగము. ఇందు, రాణిసంయుక్త, 2 కరుణదేవి, 3 పద్మిని, 4 జవ్హారీబాయి, 5 రాంబాయి, యను రాజపుత్రవనితల చరితములు బాగుగ వర్ణింపఁబడినవి. అందందు, రసికజనమనోభిరామము, అనిరుద్ధచరిత్ర మొదలగు గ్రంథములలోని శృంగారరసప్రధానపద్యములు చేర్పఁబడినవి. ఆలంకారిక మతమున వీరశృంగారరసముల కైక్యము కలుపరాదు కాని యీ కాలమునందలి గ్రంథములలో రససాంకర్యము చేయఁబడు చున్నది. స్త్రీలకుఁ బాఠము చెప్పుటకు శృంగారరస మతివేలమై యున్నదను సందియమును విడిచినయెడల గ్రంథము పాఠశాలలలో పాఠ్యగ్రంథముగా నుపయోగింపఁబడఁదగియున్నది. వలయువారు గ్రంథకర్తగారిపేర పాలకొల్లునకు వ్రాసిన బడయగలరు.

పెం. వేంకటసుబ్రహ్మణ్యశాస్త్రి.

తంజావూరు మహారాష్ట్రరాజుల చరిత్ర

గ్రంథకర్త: కే. ఆర్. సుబ్రహ్మణ్య అయ్యరుగారు

గ్రంథము క్రౌనుసైజు; పుటలు ౧౧౧. ఈగ్రంథము వలయువారు గ్రంథకర్తగారికి, 60, టి. యన్. వి. కోయిల్ వీథి, మైలాపూరు, మద్రాసుకు వ్రాయవలెను.

ఇటువంటి చిన్నచిన్న స్థానికసంస్థానముల చరిత్రము లింతవఱకు—ఏవో అక్కడక్కడ కొన్నితప్ప—

రచియింపబడియుండలేదు. ఈ కొఱత కొంతవఱకు ఈ పుస్తకము నివారించిన దనవచ్చును.

ఇందు మొదటి అధ్యాయము తంజావూరు చరిత్ర విజయనగర రాజుల కాలమునుండి కుంఫిణీ ప్రభుత్వమువరకును సంగ్రహముగ వర్ణింపబడినది. రెండవ అధ్యాయమున తంజావూరు నాయకరాజ్య చరిత్రము తెలుపబడినది. తంజావూరురాజ్యమును మహారాష్ట్రులకు పూర్వ మేలినవారు నాయకులే యగుటచేత వారి చరిత్రము నీరెండవ ప్రకరణమున దెలుపుట యుక్తముగ నున్నది. మూడవ ప్రకరణమునందు తంజావూరు మహారాష్ట్రరాజ్య సంస్థాపకుడగు వెంకాజీ పరిపాలనము వర్ణింపబడియున్నది. ఈసందర్భమున వెంకాజీ, శివాజీల పరస్పరసంబంధము కొంత తెలుపబడినది. పై యిరువుర కలహములవల్ల దక్షిణాపథమున మహారాష్ట్రసామ్రాజ్య సంస్థాపన సాగినదికాదని గ్రంథకర్త విచారించుచున్నాడు. తదనంతరము వెంకాజీ మువ్వురు కొమారులగు షాహజీ, శరభోజీ, తుకోజీలు కలిసి రాజ్యముచేసినట్లు చెప్పబడియున్నది. ఈకాలముననే మొగలుల దండయాత్ర సాగినది. తంజావూరు సంస్థానము స్వాతంత్ర్యమును గోల్పోయి మొగలాయి సామంతరాజ్యముగ మారినది. షాహజీ మరణానంతరము శరభోజీ, తుకోజీలు రాజ్యముచేసిరి. వీరికాలమున రామనాథ సంస్థానముతోడి యుద్ధము సంభవించినది. కావేరికి గట్లు తెగిపోగా మహారాష్ట్రులు వాటిని మరమ్మతుచేయించి ప్రజల కృతజ్ఞతకు పాత్రులైరి. పదునెనిమిదవ శతాబ్ది మధ్యమున దక్షుడగు రాజు లేకపోవుటచే రాజ్యమరాచకమయ్యెను. అటుపిమ్మట ప్రతాపసింహుడు, తుల్యాజీ, అమరసింహుడు మొదలయినవారు రాజ్యముచేసిరి. రెండవశరభోజీ తంజావూరిలో రాజ్యముచేసిన మహారాష్ట్రులలో కడపటివాడని చెప్పవచ్చును. ఇతడే రాజ్యమును కుంఫిణీవారి కప్పజెప్పిన ఘనుడు. పదునొకండవ యధ్యాయమున ఈ మహారాష్ట్రరాజుల రాజ్యపాలనాపద్ధతియు, పండ్రెండవ యధ్యాయమున వారి పరమత సహనమును, ధర్మకార్యములును, పదుమూడవ అధ్యాయమున ఆర్థికపరిస్థితులును చక్కగా వర్ణింపబడినవి.

తంజావూరి మహారాష్ట్రరాజులు తమిళకర్ణాట ఆంధ్రగీర్వాణ విద్వాంసులకు ఆశ్రయమొసంగి దేశీయ వాఙ్మయమును ఎంత యభినివేశముతో పోషించియుండిరో, వారికాలమున వేలువేలు భాషలలో నెట్టి యుద్గ్రంథములు బైలువెడలినవో తెలిసికొనగోరువారు ఈ గ్రంథమును తప్పక చదివితీరవలయును.

గ్రంథకర్త ఈమహారాష్ట్రరాజుల కాలపు వాఙ్మయచరిత్రకు ప్రత్యేకము ఒకప్రకరణమును వినియోగించియుండిన చాలబాగుండెడిది. ఎక్కడికక్కడ ముక్కముక్కలుగ విడదీసిచెప్పుటచేత అప్పటివాఙ్మయాభివృద్ధిని గుఱించి సరిఅయిన యొక చక్కని అభిప్రాయము నేర్పఱుచుకొనుటకు వీలుకాకున్నది. తంజావూరు మహారాష్ట్రరాజులు తమకు పూర్వులైన నాయకరాజులవలెనే ఆంధ్రకవులను పోషించుటయే కాక తాముకూడ స్వయముగ గ్రంథకర్తలై గ్రంథములను రచియించియున్నారు.

తంజావూరు మహారాష్ట్రరాజులు రచియించిన తెలుగు యక్షగానములు ఇప్పటికిని అముద్రితములై తంజావూరు సరస్వతీ పుస్తకభాండారమున గలవు. ప్రత్యేకము ఈమహారాష్ట్రరాజుల ఆదరప్రోత్సాహముల వల్ల అభివృద్ధిచెందిన ఆంధ్రవాఙ్మయ స్వభావమును గుఱించి గ్రంథకర్త విపులముగ వర్ణించియుండిన నెంతయో ఆంధ్రభాష కుపకారకముగ నుండెడిది.

ఈ గ్రంథములో నున్న గొప్పలోపమేమన— మహారాష్ట్రరాజుల వంశవృక్షము లేకపోవుట. అది యున్నచో గ్రంథపాఠకులకు విషయపరిగ్రహణమునకు చాల సహాయకారిగ నుండెడిది. మ. సో. శ.

Hindi English Self-Instructor.

హిందీ–ఇంగ్లీషు స్వబోధిని. గ్రంథకర్తలు: శ్రీ మోటూరి సత్యనారాయణ, అవధనందన్‌గార్లు. ప్రకాశకులు: దక్షిణ భారతహిందీప్రచారసభ, ట్రిప్లికేన్, మదరాసు. 1/16 క్రౌను సైజు. 147 పుటలు. అట్టబైండు. వెల ఒక్కరూపాయి.

ఇది హిందీప్రచార పుస్తకమాల 7 వ ప్రచురము. ఇదివరకు వీరిచే ప్రచురింపబడిన స్వబోధినులన్నిటి

కంటె నిది మేలురకముగా రచియింపబడినది. ఇదివరకు స్వబోధిను లన్నిటిపైన నిది యొకగొప్ప సంస్కార మన దగును. ఎక్కువ సక్రమముగను, సులువుగను పాఠము లేర్పరుప బడినవి. పాఠశాలా విద్యార్థులకు ననువుగ నుండునట్లు పాఠముల క్రమమును పద్ధతియు నుండుట గమనింప దగినది. ఇంగ్లీషున కెక్కువ దగ్గరగ నుండునట్లును గ్రంథకర్తలు పాటుపడిరి. వ్రాసిన వారిద్దరును దినమును హిందీని పెద్దలకు పిన్నలకును బోధించి దాని మంచిచెడ్డలను కష్టసుఖములను యెఱిగిన వారగుట వారి కార్యము విజయవంతముగ నిర్వహింపబడినదనుట కేమియు సందియముండదు. ఒకేపుస్తకములో హిందీవ్యాకరణ సూత్ర సారాంశమంతయు నించుమించుగా నిమిడ్చివేసినను తగు నుదాహరణములతోను మధ్యమధ్య నిష్టము కలిగించు సంభాషణ వాక్యములతోను చదువుట కింపగునట్లు జ్ఞాపకమునకు సులువగునట్లును చేయబడినది. పుస్తకము చివరను అంకెలు సంఖ్యలు, ప్రశ్నలు, వారములు మాసములు, దిక్కులు, అన్నపానీయములు, వంట సామగ్రివస్తువులు, పండ్లు కాయలు, ధాన్యములు, శరీరావయవములు అంగములు, జంతువులు, పక్షులు, బంధుత్వములు, పనివాండ్రు, లోహములు, రాళ్లు, మందులు, రోగములు— ఈమొదలగు వానిపేర్లన్నియు తెలుపుట వలన చదువుకొనువారి కనేక హిందీశబ్దములు తెలియగలవు. పాఠ్యవాచకము, వ్యాకరణము, శబ్దకోశము నన్నియు ఒప్పుగా నొకేపుస్తకముగా నుండుటయే యీ హిందీ ఇంగ్లీషు స్వబోధినియొక్క విశేషోపయోగము. హిందీ యభిలాషు లందఱకు నిది యమూల్యోపయోగముగ నుండగలదు.

[జ. బ్ర.]

శ్రీమద్భగవద్గీతా

సాధారణ భాషాటీకాసహితము (హిందీ). 1/32 క్రౌను చిన్నసైజు. 327 పుటలు. వెల రెండున్నర అణాలు మాత్రమే.

ఇది గోరఖ్‌పూర్ గీతాప్రెస్‌వారిచే ప్రచురింపబడినది. ఇందు శ్రీమద్భగవద్గీత సంస్కృత మూలశ్లోకము లిచ్చి వానితాత్పర్యమును సరళమైన చక్కని హిందీ వచనమందు వ్రాసిరి. అక్కడక్కడ పాఠాంతరములను విశేషార్థములను కూడ యిచ్చిరి. 18 అధ్యాయముల సంపూర్ణగీతను హిందీయందు ప్రవేశముగల ప్రతివాడును చదువుకొని సామాన్యముగనర్థము చేసుకొనుటకు మిక్కిలి బాగుగనున్నది. ముద్దులొల్కు సంపుటీకరణము, భావము చెడకుండ సాధారణటీకయు, గల యీ చిన్నపుస్తకము అతిచవుకగనుండి ప్రతివానిహస్తమున నుండుట కనుకూలముగ నున్నది. జేబులోను పెట్టుకొనవచ్చును. గీతాపారాయణపరుల కత్యంతోపయోగము. మురళీకృష్ణుని రంగుల చిత్రము అట్టపై నున్నది. [జ. బ్ర.]

హిందీశిశుబోధిని

క్రౌను 1/16 సైజు 16 పుటలు. వెల 0-2-6. కాకినాడ గ్రేఁజరుపేట కూచిమంచి సుబ్బారావుగారు వ్రాసినది. నాగరీ, తెలుగు లిపిలో అక్షరమాల, చిన్న మాటలు వాక్యములు మొదటి పాఠములుగా నుపయోగింప దగినవి వ్రాయబడినవి. హిందీ ప్రచారమునకు కొంత తోడ్పడగలదు. [జ. బ్ర.]

శరభరాజీయము

కవి: తుళ్లూరి శరభరాజు. ప్రకాశకులు: వేటూరి శంకరశాస్త్రిగారు, అర్షరసాయనశాల, ముక్త్యాల. డెమ్మీ సైజు. పుటలు 388. వెల రు ౧-౮-౦.

మూడాశ్వాసములు సమగ్రముగను, నాల్గవయాశ్వాస మసమగ్రముగనుగల యీవైద్యప్రబంధమున ఆంధ్రదేశవైద్య సంప్రదాయము ననుసరించి రోగలక్షణములు, ఔషధయోగములు (ఎక్కువగా) వివరింపబడినవి. నాల్గవయాశ్వాసమును ఇంచుమించు శరభరాజుకుమారుడు మాధవరాయడు రచియించినాడు. కవిత్వము దోషబహుళము. ఇందు "ఛాందసులకు తప్పులు దోపవచ్చును. వైద్యము విషయప్రధానముగదా!" అని ఏతద్గ్రంథ సంపాదకులు 'నివేదనము'న నివేదించినారు. తప్పులను పాటించువారు దీనితో తృప్తిచెంద దగుదురు.

జీర్ణించిపోవుచున్న యిట్టి తెలుగునాటి వైద్య గ్రంథములను పెక్కిటిని సంపాదించి ముద్రించి సముద్ధ

రించుటకు ముక్త్యాలప్రభువులు శ్రీశ్రీ రాజా వాసిరెడ్డి చంద్రమౌళీశ్వర ప్రసాదబహద్దరువారు మిక్కిలి తోడ్పడు చున్నారని సంపాదకులు తమ సంతసమును ప్రకటించినారు. శ్రీరాజావారి యాయుర్వేదాభిమానము సంపాదకులతోపాటు తెలుగునాటి వారికందఱికిని మిగుల సంతసమును గూర్చునది కాదగును.

శృంగార సత్యభామా సాంత్వనము.

గ్రంథకర్త: లింగనమఖి కామేశ్వరకవి. ప్రకాశకులు: జి. యస్. శాస్త్రి అండుకో, తపాలుపెట్టె నెం. ౧౧౦, మద్రాసు. క్రౌనుసైజు. పుటలు ౨౬౪. కాగితము, బైండు అందముగా నున్నవి. వెల రు. ౩-౦-౦

నాల్గాశ్వాసముల యీ రసవత్ప్రబంధమును క్రీ.శ. ౧౬౭౦ ప్రాంతముల మధుర రాజధానిగా పాండ్యదేశమును బరిపాలించిన ముద్దళగిరికి కృతికర్త కృతి యొసగినాడు. ఇతడు కృతిపతి తాతకాలమునుండియే వీరియాస్థానమున కవియై సత్కారముల బడయుచుండినవాడు. మధురరాజులపేర వెలసిన కృతులలో నిదియే మొదటిదగును. ఇందలికథ నరకాసురవధ. ప్రధానరసము శృంగారము. కవిత ప్రాసయమకానేకశబ్దాలంకారబహుళము. శైలి. నాతికఠినము, సరసము. మచ్చునకొకటి రెండు పద్యములు:

ఉ. తావులవెంబడిం దగిలి
తార్కొనె నేఁటులు తేఁటిమొక్కలం
బోవక నాకెఁ బుప్పొడియుఁ
బుప్పొడితోఁ దగెఁ బూవుసోన యా
పూవులసోనతో మిగులఁ
బొల్చెను కల్పతరుప్రసూనమా
ధ్వీవిసరంబు నావెనుక
వీచెను కమ్మని చల్లదెమ్మెరల్.

ఉ. తెమ్మెర వీవఁగానె కడు
తెల్లని సీవిరిగుంపు లంతటన్
గ్రమ్మెను పండువెన్నెలలు
గాసినకైవడి వాడిజాళువా
కమ్మపసిండికాఁడలు చొ
కాటముగాఁ దమహస్తపంకజా
తమ్ములఁ బూనునచ్చరల
తండము నిండె నఖండసంపదన్.

పురాణవాచకము

౧-౫ తరగతులవరకు ౫ ప్రత్యేకపుస్తకములు. గ్రంథకర్తలు: విద్వాన్ గరిమెళ్ల సోమన్నగారు, యం. ఏ., యల్. టి., భోగరాజు నారాయణమూర్తిగారు. ప్రకాశకులు: వెంకటరాం అండు కో, ఏలూరు. క్రౌనుసైజు. కాగితము, అచ్చు, బైండు బాగుగనున్నవి.

౧	పుస్తకము	వెల రు.	౦-౨-౬
౨	,,	,,	౦-౩-౦
౩	,,	,,	౦-౪-౦
౪	,,	,,	౦-౫-౦
౫	,,	,,	౦-౬-౦

ఈ పురాణవాచకములలో రెండువంతులు రామాయణ మహాభారతేతిహాసముల కథలు ముక్కలు ముక్కలుగ నున్నవి. ఒకవంతు భాగవత పురాణమందలి కథలున్నవి. పెక్కువాచకపుస్తకములలో వలె 'కుక్క' 'నక్క' 'మంగలిరాముడు' మొదలగు విషయములగూర్చిన కథలుగాక గ్రంథకర్తలు భారతదేశము యొక్క ప్రాచీన చరిత్రను, నాగరికతను, ఔన్నత్యమును చాటు నితిహాస పురాణగాథలను వ్రాయుట తెలుగు పిల్లల భాగ్యము. వీరియెడల బాలకులు కృతజ్ఞులై యుండదగుదురు.

ఒకతరగతి పుస్తకములో చెప్పిన కథనే ఇంకొక తరగతి పుస్తకములో విరివిగ చెప్పియుండుటచేత పునరుక్తి రాకతప్పినదికాదు. ఇట్లుకాక రామాయణ మహాభారతములనుండి తీసుకొన్న కథాభాగమును తరగతికితగిన శైలిలో ఒకతరగతి పుస్తకముననే విరివిగ వ్రాసి తరువాత కొంతభాగమును ఇంకొక పుస్తకమునందును ఇట్లే కడను ౫ పుస్తకములయందును వ్రాసి ముగియజేసి యుండిన బాగుండెడిది. మొదటి రెండుతరగతులపుస్తకములలో తప్ప తక్కినవానిలో నొండొంటి శైలియందు విశేష

మంతగా గాన్పింపనున్నది. అట్లుకాక క్రిందితరగతి దాని కంటె పైతరగతి దానిశైలి మించియుండుట యావశ్యకము.

ఈ పుస్తకములయం దచ్చటచ్చట కనుపించుచున్న 'అందఱును చంపబడిరి', 'ధర్మరాజునకు పట్టాభిషేకము చేయబడెను', 'కౌరవులు చంపబడిరి' ఇత్యాది కర్మణి ప్రయోగములు తెలుగుబాసకు అందము నిచ్చునవి కాజాలవు. స్వతస్సిద్ధములు, శాస్త్రసిద్ధములు నయిన అరసున్నలు, శకటరేఫలు, సంధులు, వీనియందు సరిగా పాటింపకుండుట పిల్లలకు కలవరమును గలిగించును. అసలు ఈ తరగతులవారికి ఇట్టినియమము లేకుండుట శ్రేయము. ఉండవలయునన్న సరిగా నుండవలెను. చిన్న పిల్లలకొఱకయిన యిట్టివాచకములను రచయితలు, ప్రకాశకులు పనిపూని నిర్దుష్టముగ నుండునట్లు చేసినచో వారికి చాలమేలు చేసినవారగుదురు. ఈవాచకములలో కథాసందర్భముల ననుసరించిన చిత్రములు, రామాయణ మహాభారతములనుండి ఏర్చి చేర్చిన పద్యములు నున్నవి. చివర నీతిపద్యములు నున్నవి. మూడవతరగతి పుస్తకమున మొదలు చివరవ్యాకరణవిశేషములును గలవు. ఈపుస్తకములను పాఠశాలలయం దుపయోగింప విద్యాశాఖవా రంగీకరించి యున్నారు. —భారతి.

ఆంధ్రవాచకము

(౧–౫ తరగతులవరకు ౫ ప్రత్యేక పుస్తకములు)

గ్రంథకర్తలు: ఏ. జయరామరావుగారు, బి. ఏ. యల్. టి., దర్భాజగన్నాథశాస్త్రిలుగారు, కే. హెచ్. వి. యస్. నారాయణగారు బి. ఏ. యల్. టి.

క్రౌనుసైజు. కాగితము, అచ్చు, బైండు అందముగానున్నవి. బొమ్మలున్నవి. ప్రకాశకులు: వేంకటరామ్ అండుకో., ఏలూరు.

వెల ౧ వ తరగతి	పుస్తకము	రు	౦–౨–౬
౨	,,	,,	౦–౩–౦
౩	,,	,,	౦–౪–౦
౪	,,	,,	౦–౫–౦
౫	,,	,,	౦–౬–౦

ఈవాచకములు చిన్నతరగతుల పిల్లలకు సంతోషమును, ఉత్సాహమును, ధైర్యమును, దేశభక్తిని గలిగించు కథలతోడను, వారికి నిత్యజీవనమునం దావశ్యకములైన విషయములతోడను ఒప్పియున్నవి. ఇతిహాసపురాణాదులు, దేశచరిత్ర, మహనీయుల జీవితములు, ప్రకృతిలోని పెక్కువిషయములు నీవాచకములయందలి కథలకు మూలములు. తేటతేనెవలె నూటలూరించు నీపుస్తకముల రచనము తెలుగుదనము గలిగి వెలయుచు విషయములను బాలకుల మనములయందు లెస్సగా నాటుకొనజేయగలిగియున్నది. శైలి ఆయాతరగతికి దగినట్లున్నది. గ్రంథకర్తలు ప్రాచీనపద్యకావ్యములనుండియు, శతకములనుండియు, చాటువులనుండియు చక్కని పద్యములను ఏర్చి యీ వాచకముల చివరను చేర్చియున్నారు. నేడు చెదలువలె బయలుదేరుచున్న పిల్లల పుస్తకములలో నివి ఉత్తమములు. ఇట్టివానిని రచియించి బాలుర కొసఁగిన గ్రంథకర్త లభినందనార్హులు. అక్కడనక్కడ బొమ్మలనుకూడ చేర్చి యీవాచకములను నిర్దుష్టముగ ముద్రించిన ప్రకాశకులును ఇట పేర్కొనదగుదురు.

—భారతి.

శ్రీకృష్ణభారతము, (భీష్మద్రోణపర్వములు)

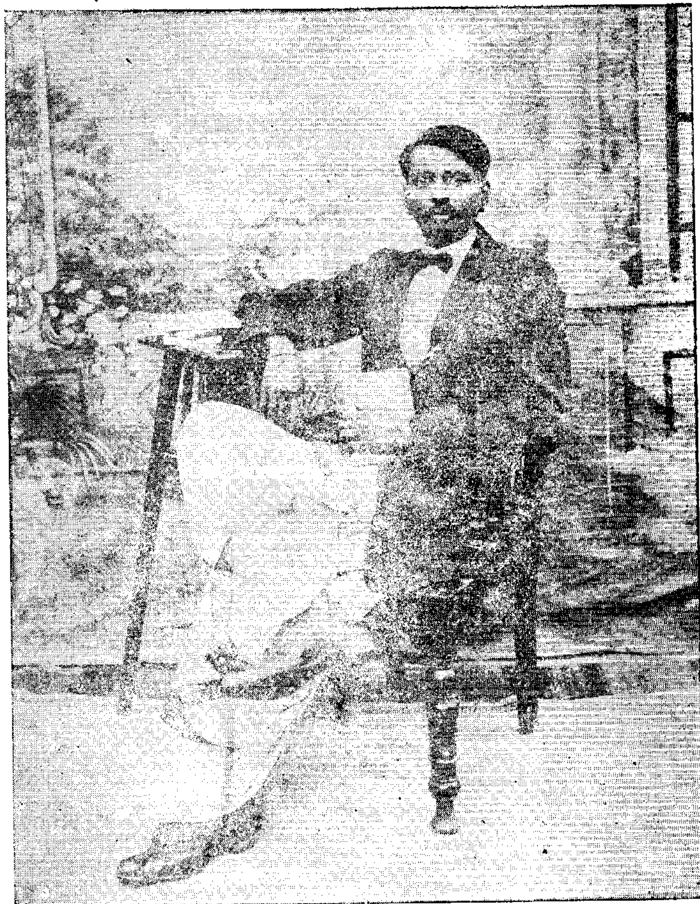
కృతికర్త: కవిరాజ శ్రీపాద కృష్ణమూర్తిశాస్త్రి గారు. కృతిపతి: శ్రీయుత రేపాక సత్యనారాయణ మూర్తిగారు. పాలకొల్లు, పడమటిగోదావరిజిల్లా.

రాయలుసైజు, పుటలు ౬౧౧. బైండు సొగసుగా నున్నది. వెల తెలుపలేదు.

కవిరాజ బిరుదాంచితులగు శ్రీ శ్రీపాద కృష్ణమూర్తి శాస్త్రిలుగారు తెలుఁగునాటివారి కీనాఁటివారు కారు. మఱియు వారీగ్రంథముయొక్క పీఠికయందు

"నేనాంధ్రంబునఁ గించి
న్న్యూనంబుగ నూఱుకృతుల నున్నతి నొందం
గా నొనరించితి లోకము
వానిం జవిచూచి యెఱుఁగు బలుకఁగ నేలా ?"

అని చెప్పికొనియున్నారు. ఇఁక వీరిమధురకవితయందలి రసమును గ్రోలని యాంధ్రుఁ డున్నచో వింతగాఁ జూప



శ్రీ రేపాక సత్యనారాయణమూర్తి

ప్రకటించారు. శ్రీ శాస్త్రిలుగారు మూలముననుసరించి తెనిగింపం బూనినవారగుటచే తిక్కన సోమయాజిగారేకారణముననో తెనిగింపక విడిచిన భీష్మపర్వాంతర్గతమగు 'భగవద్గీతాధ్యాయము' సమగ్రముగ నీసంపుటమున గలదని పాఠకులెఱింగి యుండవలెను.

కృతిపతియగు శ్రీ రేపాక సత్యనారాయణ మూర్తి గారు గోదావరిమండలమునందలి పాలకొల్లు గ్రామనివాసులు, వైశ్యశిఖామణులు. వీరీసంపుటముద్రణమున కయినధనమునొసంగి శ్రీ శాస్త్రిలుగారి నాదరించిరట. 'శ్రేయాంసి బహు విఘ్నాని' అన్నట్లు ౧౫ సంవత్సరములకు పూర్వము ప్రారంభమయిన యీ భారతాంధ్రీకరణము యుద్ధపంచకముతో మూలబడి యుండినది. ఇపుడు శ్రీ నారాయణమూర్తి గారి తోడ్పాటుచే నీరెండుపర్వములును బయలుదేరినవి. ఇట్టి యుదారహృదయులు, కవిపండిత ప్రియులునగువారి నీకాలమున వ్రేళ్లపై లెక్కింపవలసియున్నది. వీరివలెనే యీ భారతాంధ్రీకరణము సంపూర్ణమయి యచిరకాలమున నాంధ్రలోకమునకులభించుటకు వలసిన సాహాయ్యమును శ్రీశాస్త్రిలుగారికొసంగఁజాలిన శ్రీమంతులాంధ్రదేశమున బయలుదేరుదురనునాశ ఇంకను గలదు. ఆశాభంగము కలుగకుండ దైవమనుగ్రహించుఁగాక!

—భారతి.

మధ్వాచారిజీవితము

కర్త: లక్కోజి వీరభద్రరావుగారు. డిమ్మీ చిన్న సైజు. పేజీలు ౫౬. వెల ౧-౪-౦.

బ్రాహ్మణస్వరూప కథనం

కర్త: శ్రీమద్బోధానంద సరస్వతీ యతీంద్రులు. డిమ్మీసైజు. పేజీలు ౩౭. వెల ౦-౪-౦. వలయువారు: గురుకులాశ్రమము, చిలమూరు; అనంతవరం. అని వ్రాసిన బడయగలరు.

కృష్ణవేణీ మాహాత్మ్యము

పద్యకావ్యము: కర్త: మద్దులపల్లి గురుబ్రహ్మశర్మగారు, నర్సారావుపేట. డిమ్మీసైజు. పేజీలు ౧౧౧. వెల రు. ౦-౮-౦.

స్కాందపురాణాంతర్గతమైన సహ్యాద్రిఖండము నందలి కృష్ణానదీమాహాత్మ్యము దీనికిమూలము. ఇందు మూడాశ్వాసములు గలవు. ప్రాచీన పద్ధతి ననుసరించి గ్రంథమును కవి ప్రారంభించినాడు. విశేషముగ నిందు ఆధునిక కవులను—మాడభూషి వెంకటాచార్యులు మొదలుకొని గుఱ్ఱము జాషువకవిగారు తుదగా నరువది డెబ్బదిమంది కవులను సీసమాలికయందొక్తో యిమిడ్చిబంధించినాడు. పురాణమున కనువాదమగుటచే నీగ్రంథము పురాణశైలి నుండుట వింతకాదు. మచ్చునకు

ఉ. ముక్తినిఁగోరు సత్వగుణ
ముఖ్యుల కీ చరితంబుఁ దెల్ప వి
ధ్యుక్తముగాని నాస్తికమ
తోద్ధతులై చరియించు వారికిన్
భక్తివిహీనులై తిరుగు
పండలకున్ దెలుపంగరాదు బల్
రక్తి సెలంగునే మణిని
రాజునకీయక వాజకిచ్చినన్.

*   *   *   *   *

క. గిరిదక్షిణభాగంబున
నరసింహుఁడు భవ్యరూపునం గుహసీమాం
తరమున వెలసెను లోకో
త్కర సేవన లెసఁగ దివ్య తరమహిమతగన్.

చ. ఒనరఁగఁ గృష్ణవేణి మణి
యోషధభాసిత బీజరాజి గై
కొని సరిదీశునింగవయు
కోరిక నేగుచుఁ గీలశైలమున్
గని చనుదేర మార్గమును
గానక యిచ్చట నిల్చె నిల్వ
బీజనిచయ మంకురింప నిది
సార్థకమయ్యెను బీజవాడనన్.

గ్రంథస్థ గుణదోషకవితా సారస్యగ్రహణమునకు పాఠకుల కివి చాలును.

దుర్గావతి

చారిత్రక నాటకము. సరస్వతీగ్రంథమాల ౧౪ వ పుష్పము. కర్త: ఆంధ్ర శేషగిరికవి. డిమ్మీసైజు. పేజీలు ౯౬. వెల ౧ రు. వలయువారు సంపాదకుడు: సరస్వతీ గ్రంథమాల, కాకరపర్రు అని వ్రాసిన బడయగలరు.

పంచాంకపరిమితమగు నీనాటకమున దుర్గావతి యను నొకరాజపుత్రయువతిచరిత్ర మోదాంతముగ వర్ణితమైనది. ఇందలి చరిత్రాంశము అక్బరుచక్రవర్తి కాలము నాటిది. చారిత్రకవిషయము లున్నవున్నట్లు లుండుట శ్రేయము కాని లేనిపోని కల్పనలతోనిండి ఇట్లు నాటకములయి చరిత్రోన్మూలనమునకు దోడుపడుట సమంజసముకాజాలదు. ఇక నీ నాటకమునందలి రచనమును పాత్రపోషణాదులను గూర్చి చెప్పనావశ్యకముకాదు; కాని ఈక్రిందిప్రయోగములను బరికింప పాఠకులకు వేడుకోలు: 'తెల్విహీననయి' 'కృపాత్ముడను' 'సమార్చన' 'ప్రహలాద' 'దుస్సశాసను' 'విమలయానంద బాష్పముల్' కారుణ్యసెలవులు మొదయినవి.

గీర్వాణవాక్ప్రపంచచరితము

కర్త: పిన్నంరాజు వేంకటసుబ్రహ్మణ్యశర్మగారు గూడూరు, నెల్లూరుజిల్లా. క్రౌనుసైజు. పేజీలు ౧౬౯. వెల ౧-౮-౦

ఆసవారిష్టదీపిక

కర్త: డాక్టర్ కొత్తపల్లి బుచ్చయ్య శర్మగారు, పోలమూరు, ప. గోదావరి. డిమ్మీసైజు. పేజీలు ౫౪, వెల ౩ అ.

మార్గోపదేశిక

ఇదియొక తెలుగు లక్షణగ్రంథము. (తరగతి) గ్రంథకర్త వజ్ఝల చిన సీతారామస్వామిశాస్త్రిగారు, ప్రధానాంధ్రోపాధ్యాయులు, సంస్కృతకళాశాల, విజయనగరము.

ప్రకాశకులు: వావిళ్ల రామస్వామి శాస్త్రులు అండుసన్సు, ఎస్ప్లనేడ్ చెన్నపురి. డిమ్మీసైజు పుటలు ౧౧౦. వెల తెలియదు.

పంచాయతీకోర్టుసంగ్రహం

కర్త: అక్కిరాజు వాసుదేవరావుగారు, గుత్తికొండ, పిడుగురాళ్లపోస్టు. డిమ్మీసైజు. పేజీలు ౩౭. వెల రు ౧.

TELUGU LITERATURE

ఆంధ్రవాఙ్మయచరిత్రము

క్రౌనుసైజు, ౧౩౭ పుటలు, వెల రు. ౧.

Heritage of India Series లో ప్రకటితమైనది.

తెలుగు వాఙ్మయచరిత్రమను ఈచిన్న పుస్తకమునకు కర్తలిద్దరు. చెన్నపురమున సుప్రసిద్ధ న్యాయవాదులు పండితులు పెద్ది చెంచయ్యగారొకరు; ప్రఖ్యాత విద్యాపోషకులగు రాజా మంత్రిప్రగడ భుజంగరావుగారు రెండవవారు.

ఈ గ్రంథమును రచించుటలో " ఆంధ్రకవుల కాలక్రమము సమగ్రముగ నొసగి వారిగ్రంథములను గూర్చి విస్తృతమైన సమాచారమును దెల్పుటయేకాక తన్మూలమున (కాలక్రమమున పెరిగిన) ఆంధ్రవాఙ్మయపు వారసత్వము (heritage) యొక్క వాస్తవమైన విలువను నిర్ణయించుటయే " తమ యుద్దేశ్యమైనట్లు గ్రంథకర్తలు ముఖప్రకటనమున తెలియజేసియున్నారు. ఈయుద్దేశ్య మెంతవఱకు నెఱవేరినదో చూడవలసి యున్నది.

విమర్శకులందు పేరందిన కట్టమంచి రామలింగారెడ్డిగారు దీని కొకయుపోద్ఘాతమును వ్రాసియున్నారు. అది విలువకలదేగాని యందు వచింపఁబడినవిషయములు కొన్ని నిజమునకు దూరములగుటచే దాని విలువయించుక తగ్గిపోయినది. ఈ క్రింది వాక్యముయొక్క నిజ మరయుదము. "సంస్కృతము నందును, దేశభాషలయందును ఉండిన జైనబౌద్ధ వాఙ్మయములు బ్రాహ్మణమత పునర్విజృంభణమునందు దాక్షిణ్యము లేక నాశనము చేయబడుట మన వాఙ్మయచరిత్రలోని విషాదకరమగు విషయములలో నొకటి." ఇది నిరాధారమైన వ్రాత. జైనబౌద్ధవాఙ్మయ వినాశనహేతువు బ్రాహ్మణ మతపునర్విజృంభణము కాదు. బ్రాహ్మణమతమును నిర్మూలింప సమకట్టిన వీరశైవమతమే దీనికి ప్రబలకారణము. ఈమతగురువుల ప్రముఖులొక్కరు తమ శిష్యులకు శైవేతరమత గ్రంథములను వగుల వేయుడని యుపదేశించియున్నారు.

" శివనిందా విషయంబగు
నవమానము సెప్పునట్టి యప్పుస్తకముల్
అవిచారంబున గాల్పగ
నవు జెప్పెడి వాని జంప నగు నీశానా"

లింగాయతులచే బౌద్ధులు, జైనులు పడిన పాట్లు వీరశైవవాఙ్మయము జదివిన వారికెల్లను గుర్తెరుకయే. అయినను రెడ్డిగారు దీనినెఱుంగ కుండుట వింతయే! అట్లెఱుంగకున్నను నిందను బ్రాహ్మణ మతముపై మోపుట వింత వింత!

ఇక గ్రంథమునుగూర్చి విచారింతము. ప్రవేశాధ్యాయమునందు ఆంధ్రోత్పత్తియు, ఆంధ్రదేశవర్ణనయు, ఆంధ్రజన శాఖావిచారమును, ఆంధ్రభాషాప్రశంసయు, ఆంధ్రలిపి పరిణామమును వర్ణింపబడియున్నవి. కడపట ఆంధ్రవాఙ్మయ చరిత్రమున కాధారములను గూర్చి కొంత వ్రాయబడినది. ఈయాధారములలో శాసనములుగూడ జేర్పఁబడినవి. ఈగ్రంథరచనమునందు, రచయితలు సౌకర్యార్థమై వాఙ్మయమును యుగములుగ విభజించి, యట్లు విభజింపబడిన యుగములను సూక్ష్మముగ వర్ణించియున్నారు. ఆంధ్రలిపి పరిణామమును గూర్చి మున్నుడించుచు, క్రీస్తుపూర్వము నాలుగవశతాబ్దిని ఉత్తరదేశమున బ్రాహ్మియు, దక్షిణాపథమున ద్రావిడబ్రాహ్మియు వాడుకయందుండెడిదని గ్రంథకర్తలు నుడివియున్నారు. 'ద్రావిడబ్రాహ్మి' యనునది క్రొత్తమాట. దీనియర్థమును వివరించియుండిన చదువరులకు ఉపయుక్తముగ నుండెడిది.

ద్వితీయాధ్యాయమున ఆంధ్ర వాఙ్మయమునకు ప్రోద్బలమిచ్చి నటువంటి చారిత్రక మతవిషయములు వర్ణింపబడియున్నవి. మొదట క్లుప్తముగ నాంధ్రదేశ చరిత్రము, ఆంధ్రరాజుల కాలమునుండి క్రీ. శ. ౧౫ వ శతాబ్ది వఱకును వ్రాయబడియున్నది. ఇందు ప్రమాదము లనేకములు గలవు. ఆంధ్రరాజులు బౌద్ధులట! వీరు బౌద్ధులు కారని వారిశాసనము లుద్ఘోషించుచుండ గ్రంథకర్త లిట్లువ్రాయుటకు గారణమేమో! పల్లవరాజులు బౌద్ధమతమును, బౌద్ధవాఙ్మయమును నిర్మూలము

చేసిరట. ఈవ్రాతకాధారము లెవ్వియో! మఱియు పల్లవులు దమరాజధానియగు కంచినుండి వెంగిమండలపు టుత్తరపు సరిహద్దులకు నిజసామ్రాజ్యమును వ్యాపింప జేసిరని వ్రాసియున్నారు. ఇది చరిత్రకు విరుద్ధమయిన సంగతి. ఇంకను ప్రాచీన పల్లవులు జైనులనియు, జనసామాన్యము జైనమత మవలంబించి యుండిరనియు జెప్పియున్నారు. పూర్వము దక్షిణదేశమున జైనమతము ప్రాముఖ్యము వహించియుండినది నిజమే. అయితే పల్లవ రాజులు జైనులని చెప్పుటకుగాని, ప్రజలు జైనమతమునే స్వీకరించిరని గాని చెప్పుటకాధారములు గానరావు. ఉన్నచో గ్రంథకర్తలు చూపిరేని వారికి చారిత్రక పరిశోధకులు కృతజ్ఞులు కాగలరు. ఇట్లే ప్రాచీన చాళుక్యులు జైనులని నిర్ణయించియున్నారు. చాళుక్యులశాసనములు వారు హిందువులని వేనోళ్ల ఘోషించుచుండ వారు జైనులని పల్కుట ఆశ్చర్యము.

గ్రంథకర్తలు మతచరిత్రమును మిక్కిలి సంగ్రహముగా వ్రాసిరి. ఈవిషయము నింతకంటె విపులముగ వ్రాసియుండిన మతప్రోద్బలమువలన వాఙ్మయాభివృద్ధి యెట్లయినదియు చక్కగా తెలిసికొనుట కవకాశముండెడిది.

తృతీయాధ్యాయమున ఆంధ్రకవి జీవితము వర్ణింపబడినది. ఇందు విమర్శశక్తికంటె కవిత్వపుశక్తియెక్కువగ గన్పించుచున్నది. గ్రంథమున నెల్లెడలను నగుపడెడు లోపమొకటి యీయధ్యాయమున మఱింత స్పష్టముగ దెలియవచ్చుచున్నది. కట్టుకథలనుండి చారిత్రకవిషయములను వేర్పఱచుశక్తిచాలక వానిని తారుమారుపఱచుట ఇందు తెల్లముగ గాన్పించుచున్నది.

పంచమాధ్యాయమున నాంధ్రకవిత్వపు టారంభదశ వర్ణింపబడినది. నన్నయకు పూర్వము కవిత్వముండెనా లేదా యనునంశము మొదట చర్చింపబడెను. ఈసందర్భమున మార్గదేశికవిత్వముల భేదము సూచింపబడెను. మార్గకవిత్వమును నన్నయ యుత్పత్తిజేసెనను అభిప్రాయము గ్రంథకర్తలకున్నట్లు తోచుచున్నది. నన్నయకుపూర్వము వాఙ్మయమున్నను అది 'తెలుగు - సంస్కృత'వాఙ్మయము కాదనియు, అట్టి 'తెలుగు=సంస్కృత' వాఙ్మయము నన్నయకాలమునుండియే ఆరంభమైనదనియు చెప్పియున్నారు. తెలుగు=సంస్కృత వాఙ్మయస్వరూప మెట్టిది? అది ఛందస్సునుబట్టి నిర్ణయమగుచున్నదా? లేక భాషలోని సంస్కృత దేశీయపద సమ్మేళనమునుబట్టి నిర్ణయమగుచున్నదా? ఏపక్షము నవలంబించినను తెలుగు సంస్కృత వాఙ్మయము నన్నయనాటినుండి యారంభమయినదని రాయిగ్గుద్దినట్లు చెప్పుటకు వీలులేదు. సంస్కృతదేశీయపద సమ్మేళనముచేనైనచో శాసనాదులలో ఇట్టి వాఙ్మయము క్రీ. శ. ౭వ శతాబ్దినుండియే ఆరంభమయినదని చెప్పవచ్చును.

ఈయధ్యాయమున మిక్కిలియు గమనింపదగిన విషయములు రెండుగలవు. (౧) నన్నయకుపూర్వమందున్న వాఙ్మయస్వరూపము యుద్ధమల్ల, మోపూరు శాసనములవల్ల దెలియుచున్నదని గ్రంథకర్తలు వ్రాసిరి. యుద్ధమల్లుడు ఆంధ్రపండిత లోకమునకు చిరపరిచితుడే, మోపూరెవ్వడో! శాసనదాతయగు మనుష్యుని పేరు? లేక శాసనమున్నస్థలము పేరా? స్థలము పేరయిన మోపూరెచ్చటిదో, శాసనదాత యెవ్వడో తెల్పిన బాగుండెడిది. శాసనపరిశోధకపండితప్రపంచమునకు ఈ శాసనము క్రొత్తది. గ్రంథకర్తలెంత ప్రయాసపడి సంపాదించిరో! (౨) వేమనయొక్క చతుష్పదిగీతములయొక్కయు, ద్విపదలయొక్కయు ఛందస్సును పెంచి, నన్నయతరువోజ, అక్కఱ, సీసముల ఛందస్సును సృజించెను అని గ్రంథకర్తలు వ్రాసియున్నారు. ద్విపదగీతముల ఛందస్సుయొక్క పరిణామరూపమే తరువోజాదుల ఛందస్సుగ నుండవచ్చును. పరిణామకారకుడు నన్నయ్యయా? క్రీ. శ. ౭, ౯ శతాబ్దములలోని శాసనములలో తరువోజలు సీసములు గాన్పించుచున్నవి. కావున నివి నన్నయ్యకు పూర్వమే యేర్పడి యుండినవి. ద్విపద, గీతల ఛందస్సు నన్నయ్యకు ముందే మారకమును బొంది తరువోజాదుల రూపమును ధరించినమాట నిశ్చయము. ""Vemana's quartets and dvipada, from which Nanniah in all probability composed his Taruvoja, Akkaras, and Sisam, represent the higher reaches of Desi metrical art." అను వాక్యము

వల్ల నన్నయ్యకు పూర్వము గీతపద్యములు రచించిన వేమన యొక్కడుండెననియు, అతని గీతపద్యముల ఛందస్సును పెంచి నన్నయ్య తనతరువోజాదుల నిర్మించుకొనెననియు దెలియుచున్నది గదా! ఎవ్వరీవేమన? వేమన పద్యములు (గీతములు) రచించిన సుప్రసిద్ధతత్త్వజ్ఞానవేత్తయగు వేమన యోగీంద్రుడొక్కడు గలడు. ఇతడు క్రీ. శ. ౧౪, ౧౫ శతాబ్దములనాటి వాడు. క్రీ. శ. ౧౧ వ శతాబ్దియందు జీవించియుండిన నన్నయ్య ఈవేమన్న పద్యముల ఛందస్సును పెంచి, తరువోజాదుల నిర్మించుకొనుట యసంభవము. కావున మన గ్రంథకర్తలు పేర్కొనిన వేమన మరొకడుగ నుండవలయును. అతడు నన్నయ్యకు పూర్వపువాడై యుండవలయును. ఆంధ్రపండితుల కీతడు గ్రొత్తవాడు. నన్నయ్యకు పూర్వము పద్యములు లేవని వాదించువారు ఈగ్రంథమును జూచిన నేమందురో?

ఆరవయధ్యాయమున పరివర్తనయుగములోని వాఙ్మయము పరామర్శింప బడినది. ఇందు ఆంధ్రభారతరచననుగూర్చి కొంతముచ్చటించి యున్నారు. జైన భారతమునకును వ్యాసభారతమునకును గల భేదమును సూచించిరి. తదనంతరము క్రీ. శ. ౧౧ వ శతాబ్దిలోని నన్నయ్య సమకాలికులగు కవులను గొందఱిం బేర్కొని పండ్రెండవ శతాబ్దికి దాటిరి. ఈశతాబ్దిలోని కవులు మొదటి ప్రతాపరుద్రుడు, పాల్కురికి సోమనాథుడు, నన్నెచోడుడు, మొదలగువారు. నన్నెచోడుని కవిత్వముపై గమనింపదగ్గవిమర్శ కొంత కలదు. ఇతడుతమిళకన్నడపదములను ఆంధ్రకావ్యములలో బ్రయోగించిన కవులలో ప్రథము డనిరి. నన్నెచోడునికాలపు టాంధ్రభాషాస్వరూప మిట్టిదని స్పష్టముగ దెలిసినగాని పై జెప్పినట్లు సిద్ధాంతీకరించుటకు వీలుపడదు. శాసనములు అప్పటి భాషాస్వరూపమును గొంతవఱకును దెలియజేయుచున్నవి. ఆకాలపు భాషయందు, ఇప్పుడు మనము ద్రావిడ, కర్ణాటపదములు అని నిరసించునవి పెక్కులుగాన్పించుచున్నవి. కావున నన్నెచోడుడు ద్రావిడకర్ణాటపదములను దన గ్రంథమున జొప్పించెననుటకంటె తనకాలమందు పండితులు వాఙ్మయమునందు బ్రయోగించు భాషయందు గ్రంథమును విరచించెననుట సమంజసము. ఇంకను, చోడకవియొక్కకవిత్వము నిర్దుష్టము గాదనియు, సర్వాంగీకారమును బొందిన వ్యాకరణ సూత్రములకు విరుద్ధమైన సంధులను జేసినాడనియు వ్రాసుచ్చినారు. ఆంధ్రభాషను శాసించినన్నపార్యుడు ఆంధ్రశబ్దచింతామణిని వ్రాసెనందురు. ఇతనికి వాగనుశాసనుడను బిరుదుగలదు. ఆంధ్రశబ్దచింతామణిని ఇతఁడు వ్రాసెనుట సందేహాస్పదమైన విషయము. నన్నెచోడునికాలపు భాషాపరిస్థితులను, పదిహేనుపదహారు శతాబ్దములనాటి భాషాపరిస్థితులనుబట్టి వ్రాసిన వ్యాకరణ సూత్రములనుబట్టి విమర్శించుట సద్విమర్శనపద్ధతిగాదు. నన్నయ్యమొదలగువారి గ్రంథములీవ్యాకరణ సూత్రముల ననుసరించి వ్రాయబడినవి. నన్నయ్య నన్నెచోడునికి ముందున్నవాడు. అతనిభారతమున నరవకన్నడములుగాని వ్యాకరణ విరుద్ధములగు నపప్రయోగములు గాన్పింపవు. నన్నయ్య యెఱుంగని భాషయందు నన్నెచోడునికాలపు పండితులు గ్రంథమువ్రాయుటయెట్లు? అనునాక్షేపమురావచ్చును. ఇందుకు సమాధానము: నన్నయ్య తనకాలమున శిష్టాచారులలో వాడుకయందున్న భాషయందే భారతమును వ్రాసియుండును. వ్యాకరణదాసులగు పరిష్కర్తలు తరతరములనుండి యాభాషను సంస్కరించి ఇప్పటి భారతభాష నేర్పఱచిరి. నన్నెచోడుని గ్రంథమున కా దురదృష్టము పట్టలేదు. కావుననే యాతనికవనము ఇతరుల కవనముకంటె భిన్నముగ గాన్పించుచున్నది.

తరువాత పదమూడవ శతాబ్దిలోని రామాయణభాషాంతరీకరణమును కొంత గ్రంథమును వ్రాసినారు. ఈసందర్భమున రంగనాథ, హుళక్కి భాస్కరాదులు పేర్కొనబడిరి. పదునాల్గవ శతాబ్దము నందు అయిదుగురు గొప్ప కవులుండిరని చెప్పి, వారు వేములవాడ భీమన, నాచన సోమనాథుడు, అమరేశ్వరుడు, శ్రీనాథుడు నని పేర్కొనిరి. పదునేనవ శతాబ్దిలోని కవులలో బమ్మెర పోతన్నను, పిల్లలమఱ్ఱి పినవీరభద్రుని గొనియాడిరి. పిమ్మట ప్రబంధయుగ మారంభమైనది. ఆద్యమున కృష్ణరాయని కవిత్వము విమర్శింప బడినది. తదనంతరము అల్లసాని పెద్దన, నందితిమ్మన, ధూర్జటి, సంకుసాల నరసయ్య,

పింగళిసూరన, రామరాజభూషణుడు, తెనాలి రామకృష్ణుడు మున్నగువారి కవిత్వము వర్ణింపబడినది. ఇచ్చట పాఠకులుగమనింపదగిన విషయము లొకటి రెండు కలవు. కుమ్మరి మొల్ల, కుమారి ధూర్జటి ఒక్కచో పేర్కొనబడిరి. కుమ్మరి మొల్లవలె పినధూర్జటియు స్త్రీయని గ్రంథకర్తల యభిప్రాయ మేమొ! లేకున్న 'కుమార' అనుపుంలింగమును 'కుమారి' యను స్త్రీ లింగమునుగా మార్చియుండరు. మఱియు తెనాలి రామకృష్ణుడు శైవ వైష్ణవమత ప్రవర్తకులగు నప్పయ్యదీక్షిత తాతాచార్యుల సమకాలికుడనియును, వీరందఱును వెంకటపతి రాయల ఆస్థానమున నుండి రనియు వ్రాయబడి యున్నది. ఇది సుప్రసిద్ధ విమర్శక విద్వాంసులగు బ్రహ్మశ్రీ మానవల్లి రామకృష్ణకవిగారును, వేటూరు ప్రభాకరశాస్త్రిగారును వ్రాసిన వ్రాతలకు విరుద్ధముగ గన్పించు చున్నది. మన గ్రంథకర్తలు పాండురంగమాహాత్మ్య మొక్కటి తక్క రామకృష్ణుని గ్రంథములను గుర్తెఱిగినట్లు కన్పించదు. ఎనిమిదవ ప్రకరణమున క్షీణయుగపు కవులు ప్రశంసింపబడిరి. ఇందు విజయనగరరాజ్యవినాశనమును, వైయాకరణులయు ఆలంకారికులయు నిరంకుశత్వమును, ఆంధ్రప్రబంధములలోని లోపములును వర్ణింపఁబడినవి. ఈయధ్యాయమునందే శ్లేషబంధకవిత్వములు విమర్శింపబడినవి.

పదిహేడు, పద్దెనిమిది, పందొమ్మిది శతాబ్దముల ఉత్తరాంధ్రవాఙ్మయము మిక్కిలి సంగ్రహముగ వ్రాయబడినది. పిమ్మట ద్రావిడకర్ణాటాంధ్రకవుల చరిత్ర కొంతవఱకు వ్రాయబడినది. తంజావూరి రఘునాథరాజు వ్రాసిన గ్రంథములలో వాల్మీకిచరిత్రము మాత్రము పేర్కొనబడినది. గ్రంథకర్త లీగ్రంథమును చూచియైననుందురేని అది వచనకావ్యమని వ్రాయుటయసంభవము. సరస్వతిపత్రిక (కాకినాడ) యందు ప్రకటింపబడిన పై రఘునాథరాయల వాల్మీకిచరిత్రము పద్యకావ్యము. ఇట్లే చదువక వీరనేక గ్రంథములను విమర్శించినట్లు తోచుచున్నది. తరువాత సారంగధరవిజయవిలాస గంథకర్తయగు చేమకూర వెంకటకవియు, రాధికాస్వాంత్వనమును వ్రాసినముద్దుపళనియును పేర్కొనబడిరి. మధుర, పుదుకోట, మైసూరు సంస్థానములయందభివృద్ధినందిన తెలుగువాఙ్మయ మటుపిమ్మట వర్ణింపబడినది. కడపట నాంధ్రవచనకావ్యము ద్రావిడదేశమున నుత్పత్తియైనదనియు, దక్షిణదేశపు కవులు యక్షగానములను వ్రాసిరనియు జెప్పబడినది. ఇది విచారణీయము. దక్షిణదేశమందలి కవులకును ఉత్తరాదికవులకును గల భేద మించుక సూచింపబడెను. దక్షిణదేశకవుల గ్రంథములు నీతిబాహ్యములనియు, ఏతత్కారణమున వీరికవనము పాశ్చాత్యులగు షా, ఇబ్సన్ మున్నగువారి కవనమును బోలియున్నదనియు వచింపబడినది.

తొమ్మిదవ అధ్యాయమున ద్విపదకావ్యములు, శతకములు, పాటలు, ఏలలును, పది పదకొండధ్యాయములందు తురకకిరస్తానికవుల గ్రంథములును విమర్శింపబడినవి.

పండ్రెండవ అధ్యాయముతో నవయుగ మారంభమైనది. మొట్టమొదట గ్రామ్యగ్రాంథిక వివాదవర్ణనతో వినాయకపూజ నడచినది. తరువాత వాఙ్మయపరిశోధనమును గురించియు ప్రాచీనతాళపత్రగ్రంథసంపాదన గురించియు కొంత గ్రంథము నడచినది. తర్వాతవాఙ్మయ విమర్శనమును గురించి చెప్పుచు, రామలింగారెడ్డి, సుబ్బరావు, వేంకటరాయశాస్త్రి, ప్రభాకరశాస్త్రి, కాశీభట్ల సోదరు(?) లు పేర్కొనబడిరి. మానవల్లి రామకృష్ణకవిగారు తాళపత్ర గ్రంథసంపాదనమునందును, విమర్శన శక్తియందును, పాండిత్యమునందును పైవారికి దీసిపోయిన వారుగారు. గ్రంథకర్త లట్టివారిని స్మరింపకుండుట చిత్రము.

ఈనవయుగమునందలి వాఙ్మయము మూడుతరగతులుగ విభజింపఁబడినది. ౧. జ్ఞానవాఙ్మయము. ౨. ఐక్యవాఙ్మయము. 3. రిజూవినేషన్ (పునర్యౌవన) వాఙ్మయము.

౧. ఈతరగతియందు తర్జుమాగ్రంథములు, విజ్ఞానచంద్రిక, విజ్ఞానసర్వస్వము, సూర్యారాయనిఘంటువు, ఆంధ్రులచరిత్ర పేర్కొనబడినవి. ౨వ తరగతియందు నాటకములు, నవలలు, చిన్నకథలు, పిల్లకావ్యములు

చేర్పబడినవి. నాటకములనుగూర్చి వ్రాయుసందర్భమున పగటివేషాలు, వీధిభాగవతాలు వర్ణింపబడినవి. ప్రభావతీ ప్రద్యుమ్నము దడవబడినది. క్రీడాభిరామము, పల్నాటివీరచరిత్ర మున్నగువానికి నాటకములకు గల సంబంధము చెప్పబడినది. ఆంధ్రనాటకములు మూడు విధములు. ౧. సంస్కృత ఆంగ్ల నాటకముల కనువాదములు. ౨. సాంఘికపరిస్థితులను దూరునవి. ౩. చారిత్రాత్మకములు. ఈసందర్భమున వెంకటరాయశాస్త్రిలు, బళ్లారి కృష్ణమాచార్యులు, వీరేశలింగం, అప్పారావు, సుబ్బారావు, కృష్ణమూర్తిశాస్త్రి మున్నగువారు పేర్కొనబడిరి.

నవలలనుగూర్చి వ్రాయుచో వీరేశలింగం, లక్ష్మీనరసింహం పంతుళ్లు ప్రశంసింపబడిరి. నవకావ్యములలో పేర్కొనదగిన గ్రంథము వెంకిపాటలు అని గ్రంథకర్తల యభిప్రాయమైనట్లు తోచుచున్నది.

ఇంతవఱకు గ్రంథ విషయమును సంగ్రహపఱచి వర్ణించితిమి. ఇక గ్రంథముయొక్క విలువను గురించి కొన్నిమాటలువ్రాసి చాలింప దలచుచున్నారము.

ఆంగ్లమున వ్రాయబడిన ఆంధ్రవాఙ్మయచరిత్రలలో నిది మొదటిది. కావున ఆంధ్రులు గానివారికి ఆంధ్రవాఙ్మయ మిట్టిదని యెఱుంగుట కిది ముఖ్యసాధనముగా గలదు. దీనిని చదివినవారికి ఆంధ్రవాఙ్మయ మంత ముఖ్యమైనది కాదనియు, ఆంధ్రకవులు స్వతంత్ర గ్రంథములు వ్రాయజాలని వారనియు దోచును. ఇది వాస్తవస్థితిగాదు; కావున నీగ్రంథకర్తలు ఆంగ్లమున నిట్టిగ్రంథమును వ్రాయుటచే ఆంధ్రేతరులకు ఆంధ్రవాఙ్మయమును గూర్చి తప్పు టభిప్రాయమును గల్గించుచున్నారు. అందువల్ల వీరు ఆంధ్రులకు ఆంధ్రభాషకు ఉపకారముజేసినవారుగ పరిగణింప బడరు. ఇంతియకాక చాలినంత పరిశోధనమును వీరు చేసినట్లు కానరాదు. నూతనపరిశోధనలవల్ల బయల్పడిన విషయము లనేకములన వీరెఱిగినట్లు కానరాదు. శాసనవాఙ్మయమును, పత్రికలలో జరుగు వాఙ్మయ సంబంధమగు చర్చలును వీరుచూచుచున్నట్లు తోచదు.

[వేం. ర.]

ఆంధ్రపండితరాయశతకము

సకలానంద గ్రంథమాలిక నవ పుష్పము. కర్త: కీ. శే. సత్యవోలు సోమసుందర కవిగారు. రాయల్ సైజు. పేజీలు ౩౨. వెల రు. ౦-౮-౦. ఆంధ్రసాహిత్య పరిషత్పత్రిక నుండి పునర్ముద్రితము.

పదునేడవ శతాబ్దమునందుండిన షాజహాను చక్రవర్తి యాస్థానమున నుండిన పండితరాయ బిరుదాంచితు డగు జగన్నాథకవి భిన్నభిన్న విషయములను వర్ణించుచు,విమర్శించుచు అప్పుడప్పుడు రచించిన ఆపాతమధురము లగు శ్లోకములు పెక్కులు గలవు. వానిలో నూటముప్పదిటెని శ్రీ సత్యవోలు సోమసుందర కవిగారు ఇట్లు తెలిగించిరి. ఇందు మూలశ్లోకములును గలవు. ఆంధ్రానువాదసరణిని, రచనాసౌందర్యమును గుర్తెఱుగుటకు మచ్చు:

శ్లో. యేఽమీ ఆముకులోద్గమాత్
ప్రతిదినం త్వా మాశ్రితా షట్పదా
స్తే భ్రామ్యంతి ఫలా ద్బహిః
కథ మహో దృష్ట్వా న సంభాషసే,
యే కీటా స్తవ దృక్పథం నచగతా
స్తే త్వత్ఫలాభ్యంతరే
ధిక్త్వాం చూత పరాపరావరపర
జ్ఞానానభిజ్ఞో భవాన్. ౯౩

చ. కొలుచుచు నెల్లప్రొద్దులును
కుట్మలమాత్ర గలనాట నుండియుఁ
ఫలముల నిపుడ్డెదిరుగఁ
బల్కవు చూచియుఁ జూతవృక్షమా!
తొలిచి భవత్ఫలాంతరముఁ
దూఱెడుఁబుర్వులు దృక్పథంబులై
వెలయవె హా! పరాపర
వివేకవిహీనుని నిన్దహింపనే.

బంగారము

శ్లో. హేమ్నః ఖేదో న దాహేన చ్ఛేదేన కషణేన వా,
తదేవహిపరం దుఃఖం యద్గుంజా సమతోలనమ్. ౧౧౮

గీ. తొలుత గుంజాసమేతమై తూఁచు నెడలఁ
గ్రిందికిని మ్రొగ్గి మతి గుందుఁ జెందుఁగాని
కాల్చి సాగించి తునియలుగా నొనర్చి
కర్షణ మొనర్చినను నేగి గనదు పసిఁడి,

చెట్టు

శ్లో. భుక్తం స్వాదుఫలం కృతం చ శయనం
శాఖాగ్రజైః పల్లవైః
త్వచ్ఛాయాపరిశీతలం సుసలిలం
పీతం వ్యపేతశ్రమైః;
విశ్రాంతా స్సుచిరం పరం సుమనసః
ప్రీతిః కిమత్రోచ్యతే
త్వం సన్మార్గతరు ర్వయంచ పథికా
యామః పునర్దర్శనమ్. ౧౧॥

ఉ. తియ్యనిపండ్లు మెక్కితి మ
తిప్రమదంబున నీప్రవాళముల్
శయ్యగఁ గూర్చి పండితిమి
చల్లనినీడల విశ్రమించి నీ
రొయ్యనఁ ద్రావి నీసుమన
మున్నతినాని ముదంబుఁగంటి మో
యయ్య! సువృక్షమా! చనుదు
మా! కననబ్బుత నిన్నుఁ గ్రమ్మఱన్.

శ్రీయుత కే. యల్. శర్మగారి ఉత్తమారోగ్య గ్రంథమాల

నాలుగు శ్రేష్ఠములగు గ్రంథములు :

పుదుచ్చేరిలో ప్రకృతి చికిత్సా గ్రంథ ప్రకటనాలయ (నేచరు క్యూరు పబ్లిషింగు హౌసు పాండిచెరీ) మునకు యజమానులును, ప్రకృతి చికిత్సా పద్ధతి యందు ప్రామాణికులలో నొకరు నగు శ్రీయుత శర్మగారు ఉత్తమారోగ్య గ్రంథమాల (బెటరు హెల్తుసీరీసు) అను శీర్షిక క్రింద ప్రకటించిన నాలుగు గ్రంథములను కృతజ్ఞతతో నందు కొంటిమి.

౧. వెన్నెముక స్నానము (స్పైనలుబాతు) ౨. ప్రాణాయామము, 3. మానసిక చికిత్స (మెంటలుహీలింగు) ౪. టీకాలు మశూచికము. ఈ నాలుగు గ్రంథములను ఆంగ్లభాషలో వ్రాయ బడినవి. ఈ నాలుగు గ్రంథములకును ఒక్కొక్క గ్రంథమునకు వెల రెండణాలుమాత్రమే. వీనియందలి వివరములను గూర్చి మా అభిప్రాయము ముందు తెలుప బడును.

శ్రీ శుద్ధానంద భారతీస్వాముల వారు (బెజవాడలో ప్రకృతి చికిత్సా సంఘాధ్యక్షులు) ప్రకటించిన స్వరాజ్యమను కరపత్రమును నందుకొంటిమి.

Satyagraha in Champaran
చాంపరాను సత్యాగ్రహము

గ్రంథకర్త: శ్రీయుత బాబు రాజేంద్రప్రసాదుగారు. డిమ్మీసైజు పుటలు ౨౮౦. మేలికాగితము. వెల రు. ౨-౮-౦

నవీనచిత్రకథలు

క్రౌనుసైజు. పుటలు ౬౯. వెల రు. ౦-౬-౦. ప్రకాశకులు కే. మునిస్వామినాయుడు అండుకంపెని, ౨౫౬, చైనాబజారు రోడ్డు, చెన్నపురి.

సీమంతిని

అయిదంకముల నాటకము. డిమ్మీసైజు. ౮౬ పుటలు. వెల రు. ౦-౧౨-౦.

గ్రంథకర్త: గూడూరి వెంకటశివకవిగారు. ప్రకాశకులు. ఆదిశైవపత్రికా కార్యాలయము, చిలువూరు, అనంతవరంపోష్టు, గుంటూరుజిల్లా.

శుక్లనామ సిద్ధాంత పంచాంగము

శ్రీ. త్రిపురాంతకం శివరామశాస్త్రిగారు గుణించినది.

ప్రకాశకులు: అలుమూరు త్రిపురాంతకం జయరామశాస్త్రిగారు, ధర్మవరము.

ప్రకృతము వెలువడుచున్న పంచాంగములలో మంచిదనదగిన వానియందిది చేరును. జ్యోతిషమున నిత్యకృత్యములయందు పరిగణించవలసిన విషయములిందు జనసామాన్యమునకు సుబోధముగనుండునట్లు వివరింపబడినవి.

అష్టావక్రగీత (సాంధ్రతాత్పర్యము.)

క్రౌనుసైజు, ౧౬౭ పుటలు. వెల రు. ౧-౮-౦.

గ్రంథకర్త: పేరి సుబ్రహ్మణ్య శాస్త్రిగారు.

విలాసము:-ప్రొప్రయిటరు, సుజనరంజని ప్రెస్సు మెయిన్‌రోడ్డు, కాకినాడ, తూర్పుగోదావరిజిల్లా.

నివాళి. ౧ వ పూజాపుష్పము

గ్రంథకర్తలు: వేంకటకాళిదాస కవులు, విజయనగరము.

క్రౌను సైజు. పుటలు ౩౩, అచ్చు, కాగితము, బైండు అందముగా ఉన్నది. వెల రు. ౧-౧-౦.

వర్ణన రత్నాకరము (౧, ౨ భాగములు)

సంపాదకుడు: దాసరి లక్ష్మణస్వామిగారు, పిఠాపురము.

డిమ్మి సైజు. ౬౦౮ పుటలు, అందమైనబైండు, వెల రు. ౩-౮-౦.

మిత్రభేదము (వచనము)

క్రౌను సైజు. పుటలు ౪౮. వెల తెలియదు.

అనువాదకుడు: బులుసు వేంకటరమణయ్యగారు విజయనగరము

ప్రకాశకులు: కే. శ్రీనివాసరావుగారు, శ్రీ వేదవ్యాసప్రెస్, విజయనగరము.

హిందూబాంధవి (పక్షపత్రిక.)

రెండవసంపుటము, ౧, ౨, ౩, సంచికలు వెలువడినవి. సంచిక సైజు ఫూల్స్కేపు. పుటలు ౧౨. చందా ఒక సంవత్సరమునకు రు. ౨-౧-౧.

సంపాదకుడు; శ్రీ చతుర్వేదుల వెంకటరాఘవయ్యగారు. పల్లిపాడు, (నెల్లూరుజిల్లా).

ఈపత్రిక వెనుక ఎప్పుడో పుట్టి నడుమ నాగిపోయి మరల నీసంవత్సరము జనవరినెల ౧౫ వ తేదినుండి ప్రారంభమయినది. సంపాదకులు స్వవిషయమున నుడివినట్లు 'పూర్వాచారపరుల సమైక్యత, సహకారత, దేశాభ్యుదయమున కనావశ్యమని తలంచునంత సనాతన సంఘ సంస్కారపక్షముల విభేదతాపరిధి విస్తరించుచున్నది. ఇందు సనాతనపక్షము వారిదోషము గూడ గలదు. ఈ యగడ్త పూడ్చుటయే' హిందూబాంధవి జనసపరంపరల పరమోద్దేశ్యమై యున్నది.

భారతీయు లాదికాలమునుండియు సనాతన ధర్మ ప్రతిపాదకమని విశ్వసించి గౌరవించుచున్న మహాభారతమునెడ నిరసనభావ ముదయించునట్లు విమర్శించుచు నిటీవల శ్రీ పెండ్యాల వెంకటసుబ్రహ్మణ్యశాస్త్రిగారు మహాభారత విమర్శన మను పేర నొక గ్రంథమును ప్రచురించిరి. దానిని ఖండించుచు 'పెండ్యాలపండిత డిండిమ' మను పేర వెలువడుచున్న యొకవిమర్శన మీ సంచికల యందు గల వ్యాసములలో ముఖ్యమయినది. ఇంకను రజస్వలావివాహము, అస్పృశ్యతానివారణము మొదలయిన విషయములను ఖండించుచు వ్రాసిన వ్యాసములును గలవు. రాజకీయవిషయముల నీపత్రిక స్వరాజ్యపక్షము నవలంబించినది.

ఈపత్రిక తనయుద్దేశము ననుసరించి, దేశకాల పరిస్థితులను పురస్కరించుకొని, తీవ్ర విమర్శనమునకు బూనుకొనక, సనాతన సంఘసంస్కరణపక్షములు రెంటికిని సామరస్యము గుదురునట్లు ప్రయత్నించుట లెస్స. సనాతనాచారపరాయణు లగు నాంధ్రమహాశయు లీపత్రికాపోషణమున సంపాదకులకు సాయపడగుదురు.

శ్రీకృష్ణునివేణుగానము

పురాణం సూర్యనారాయణతీర్థులుగారు

ధైర్య మహాసర్పదర్పవిధ్వంసమ్ముఁ జేయఁజాలిన వైనతేయుఁ డనఁగ
లజ్జాభిధానదుర్లక్ష్యరోగ మణంపఁ బేరుసెందిన వేల్పువె జ్జనంగ
ఏకపత్నీగర్వభీకరాంభోరాశిఁ జులుకింపఁగా నగస్త్యుం డనంగ
మానినీజనమానమత్తేభకుంభంబు విదళింప సింగంపుఁగొదమ యనఁగ
జగతిఁ బేరొందినట్టియాశబ్ద మిట్లు - కుండలిశయానను పిల్లనగ్రోవినుండి
బయలుదేఱి కళిందుకన్నియతటంబు - నందుఁ బరువెత్తుచున్నదో సుందరాంగి.





నాటక కళ





శ్రీ స్వయంపాకుల జానకీరామమూర్తి గారు
బి. ఏ., బి. యల్



వీరు కొల్లూపురమున న్యాయవాదిగ నున్నారు. నటనకౌశలము, నాట్యకళాభిమానము గలవారు సుప్రసిద్ధాంగ్లకవియగు షేక్స్పియరు రచియించిన 'రోమియో అండు జూలియట్' అనువిషాదాంత నాటకమున* నాయకుడగు 'రోమియో' పాత్రమును ధరించిరి.

టి. సుదర్శనరావుగారు

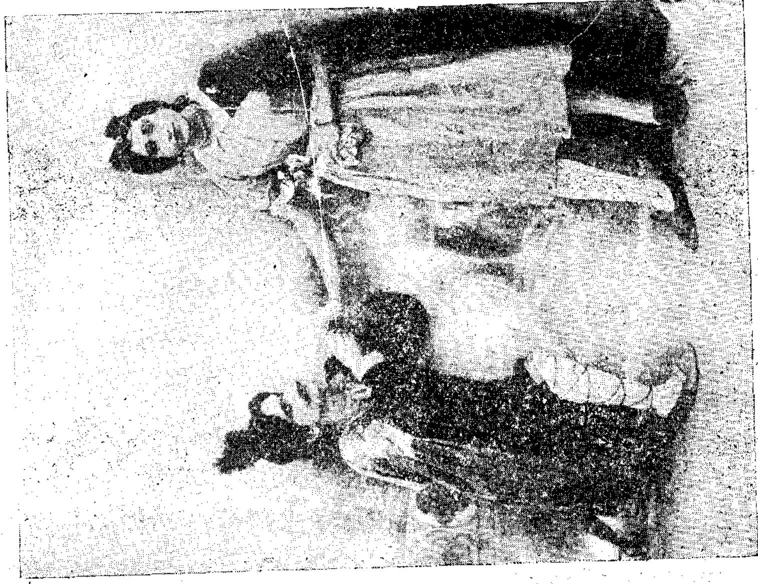
వీరును నెల్లూరువారే. పై నాటకమున నాయికయగు జూలియటు పాత్రమును ధరించిరి. భావగంభీరములగు షేక్స్పియరు నాటకముల యందలి పాత్రములను ప్రదర్శించుట సుకరము కాకున్నను పైయిరువురును ఇట్లు వానిని ప్రదర్శింపబూనుట మెచ్చదగినది; కాని ఇందు



Juliet:
Yond Light is not day-light, I knew, I.
It is some meteor that the sun exhales
To be to thee this night a torch-bearer
And light thee on thy way to Mantua.
Act 3, Scene 5.

* నెల్లూరు 'లిటరెరి క్లబ్' వారు ఈ నాటకమును ప్రదర్శించిరట.

ప్రకటింపబడిన పాత్రప్రతికృతులు పాత్రములయందు చున్నవి. ఈ కొరంతతీరు ప్రయత్నమును వీరు కావింప సముచితభావ స్ఫూర్తి కొరవడియుండుటను సూచించు దగుదురు.



Romeo:
If I profane with my unworthiest hand
This holy shrine, the gentle fine is this.
My lips, two blushing pilgrims nearly stand
To smooth that rough touch with a tender kiss,
Act 1, Scene 5.

తలిశెట్టి
రామారావు.

హిందూమహమ్మదీయ కలహములు-ఇతరుల అభిప్రాయములు

సాభిప్రాయ విశేషములు

గత మాసమునందు దేశమునం దంతటను సైమను నిర్గమనఘోష ప్రతిధ్వనిల్లినది. నల్లజండాలు, నిర్గమనఘోషలు సత్యాగ్రహ విజయమును సువ్యక్తము చేసినవి. కత్తులు కర్రలు తుపాకులు ఫిరంగులు నిరర్థకములై ధర్మపరమైనసత్యాగ్రహబలమును విశదముచేసినవి. దైవాసుర సంపదల సంరంభమునందు దైవసంపదల ప్రాబల్యమును, నల్లజండాలు, బహిష్కారణోత్సవములు విదితముచేసినవి. ఫిబ్రవరి ౧౮-వ తేదియందు సైమనువర్గమునకు చెన్నపురి యొసంగిన స్వాగతమును ప్రభుత్వ మవలంబించిన నిర్బంధరహస్యతంత్రములును, సత్యాగ్రహవిజయమును విస్పష్టము చేయుచున్నవి. ప్రభుత్వాధికారులు బహిష్కారణోత్సవమును హరతాళమును సకలవిధముల ప్రతిషేధించిరి. చెన్నపురి రక్షకభటులతోడను, సైనికులతోడను నిండిపోయినది. రక్షకభటు లాయుధపాణులై నగరసంచారమును జేయుచు ప్రజాహృదయములందు భయభ్రాంతులను గలుగజేసిరి. బహిష్కార ప్రచారమునకును, హరతాళ ప్రచారమునకును ప్రబలమైన యాటంకములనుగలుగ జేసిరి. రక్షకభటులు బహిష్కారణ ప్రకటనలను చించివేసిరి. కరపత్రముల నిచ్చినవారలను నిర్బంధించిరి. బహిష్కారణోద్యమమునందు పాల్గొనుటకు చెన్నపురికి వచ్చిన నాయకుల నక్రమముగ నిర్బంధించిరి. దేశభక్త వెంకటప్పయ్య పంతులుగారు, స్వామి నాయుడుగారు, కళా వెంకటరావుగారు, గుళ్లపల్లి పున్నయ్యశాస్త్రిగారు మొదలగువారిని నిర్బంధించిరి. బులుసు సాంబమూర్తిగారిని చాల కాలము క్రితమే బెజవాడయందు నిర్బంధించిరి. సాంబమూర్తిగారును, వెంకటప్పయ్యపంతులుగారును సుప్రసిద్ధ దేశభక్తులు, ప్రజానాయకులు. వారిని దొంగలకు, దోపిడిగాండ్రకును నేర్పడిన 151, 108 శాసనముల క్రింద నిర్బంధించుట కేవలమన్యాయమనియు, న్యాయవిరుద్ధ మనియు ధీమంతు లంగీకరింపగలరు.

చెన్నపురియందు నిర్బంధించిన వారలను వెంటనే విడుదలచేయుటయును, నిరంకుశాధికారులు తగిన సముజాయిషిని చెప్పజాలకపోవుటయును ప్రభుత్వమువారి యన్యాయాచరణమును చెప్పకయే చెప్పుచున్నది. వెంకటప్పయ్య పంతులుగారు బహిష్కారణోత్సవమునందు పాల్గొనుటకై వచ్చియున్నటులు నిర్భయముగ దెలిపియుండిరి. శాంతినిగాపాడుటకై వచ్చినాననియును శాంతికి భంగమును గలుగజేయుటకై వచ్చియుండలేదనియును వారు చెప్పియుండిరి. సంగతి సందర్భములను విచారించకుండ నిర్బంధించుటయును, వెంటనే విడిచిపెట్టుటయును నిరంకుశాధికారుల నిర్లజ్జస్వభావమును విశదము చేయుచున్నవి.

ప్రపంచమునం దే యితర దేశములందును నిట్టి దౌర్జన్యకార్యములు సాధ్యములు గావు. సాంబమూర్తిగారి నిర్బంధమునకు తలతోక గనుపడదు. ఆరంభమునందు నేరారోపణ లేదు. విచారణయందు నేరారోపణమున కవసరమైన యాధారములు గనుపడవు. అయి

నను సాంబమూర్తిగారు వారి నిష్కళంకమైన దేశభక్తికి చిల్లరనేరములకువలె నిర్బంధము ల ననుభవించుచున్నారు. ఈ నిర్బంధము లన్నియును బహిష్కరణోద్యమము నిరంకుశ వర్గమునకును వారి యనుచరులకును గలుగజేసిన భయభ్రాంతులకు నిదర్శనముగ నున్నవి. గాంధి మహాత్ముని నిర్బంధమునుకిరణశంకర రాయిగారి నిర్బంధమును నీరహస్యమునే విశదము చేయుచున్నవి. విదేశ వస్త్రదహనసందర్భమున గాంధిమహాత్ముడు నిర్బంధింపబడుట పరిహాసాస్పదముగనున్నది. సైమను బహిష్కరణోత్సవము ను కాంగ్రెసు కార్యవిధానమును నిరంకుశవర్గము నందు గలుగజేయుచున్న భయభ్రాంతులను వారి నిర్బంధవిధానము చెప్పక చెప్పుచున్నది. నిరంకుశవర్గ మవలంబించుచున్న నిర్బంధవిధానము ప్రజాహృదయమునందును, నాయకుల హృదయమునందునుభయభ్రాంతులను నధికారవర్గము తలపెట్టినటులు గలుగజేయలేదని చెన్నపురి వ్యవహారములు విశదము చేసినవి.

*   *   *   *

ధర్మవిజయము

ఫిబ్రవరి 18వ తేదియందు చెన్నపురిలో సంపూర్ణముగ హరతాళముజరిగినది. బలవంతము లేకుండ నేదుకాణములన్నియును మూయబడినవి.కొత్వాలుబజారు, చీనాబజారు, చింతాద్రిపేటబజారు మొదలగు స్థలములు పూర్తిగ మూయబడినవి. ప్రజలయందు ప్రబలుచున్న స్వాతంత్ర్యాభిలాష నీ హరతాళము విశదము చేయుచున్నది. ప్రశాంతముగ జరిగిన బహిష్కరణోత్సవము ప్రజానాయకుల ధర్మవిజయమునువిశదముచేయుచున్నది. నాయకులుభయపడిపోలీసుకమీషనరు ప్రతిషేధించినమార్గము ను నతిక్రమించలేదని యాక్షేపించుటయుక్తము గాదు. నాయకులును, కాంగ్రెసును నిర్ణయించినది బహిష్కరణోత్సవముగాని శాసనోల్లంఘనముగాదని సర్వత్ర తెలిసియున్నది. గాంధి మహాత్ము డీవిషయమునే కలకత్తా ప్రసంగము నందు స్పష్టముచేసెను. చెన్నపురి ప్రభుత్వము శాసనోల్లంఘన ప్రస్థానమును ప్రతిషేధించుటకు బూనుకొనలేదు. కాంగ్రెసునాయకులు దౌర్జన్యమార్గము నవలంబించుటకు బూనుకొని యుండలేదు. పోలీసుకమిషనరు ప్రతిషేధించినమార్గము నుల్లంఘించి శాసనోల్లంఘనమును జేయుట సుకరము. కాని కాంగ్రెసునిర్ణయమునుబహిష్కరణోత్సవము, హరతాళము జరుపుటయును మాత్రమైనపుడు సమష్టిశాసనోల్లంఘనమునకై పూనుకొనుట యసంగతము. చెన్నపురియందు జరిగిన హరతాళమును, బహిష్కరణోత్సవమును కాంగ్రెసు పూనుకొనిన ధర్మవిజయమునకు సూచనలుగ నున్నవి. ప్రజానాయకులుచేయుచున్న బహిరంగప్రచారమునకును, అధికారవర్గము చేయుచున్న రహస్యప్రచారమునకునుగల భేదము ధర్మాధర్మ విజయములకుగల భేదమును విశదము చేయుచున్నది.

*   *   *   *

సైమనుకమిషను

సైమనుకమిషను వచ్చిన సంగతి గోప్యముగ నుంచబడినది. వారేమార్గమున నెప్పుడు వెళ్లినదియును నెవరికిని దెలియకుండెను. వారిని మోటారుబండ్లమీద రహస్యముగా ప్రభుత్వమందిరమునకు గొనిపోవుటయందే పరాజయము ప్రత్యక్ష మగుచున్నది. ఊరుపేరులేని సంఘములును, నాయకులును సమర్పించిన

సన్మానములందును, నివేదికలందును, విందులందును పస లేదని సర్వత్ర తెలిసియున్నది. ఈ యాడంబరములు సైమనుసప్తకమును గాని, లోకమునుగాని వంచింపజాలవు. కార్పొరేషను సమర్పించిన సన్మానపత్రమునందుగల గౌరవమును నగరమునందు గలిగిన యాందోళనము విశదము చేయుచున్నది. చెన్నపురికి యజమానియైన కార్పొరేషను రహస్యముగ హార్బరునందు సన్మానపత్రమును సమర్పించుట పరిహాసపాత్రముగ నున్నదని మెయిలుపత్రిక సైతము ఖండించినది. ఈ సందర్భములందు రామస్వామి మొదల్యారుగా రేమి చెప్పినను పరిహాసపాత్రముగ నున్నది. చెన్నపురి కార్పొరేషను సమర్పింపదలచిన సన్మానపత్రమును కార్పొరేషను భవనమునందు సమర్పింపజాలకపోవుట సన్మాన దౌర్బల్యమును వెల్లడి చేయుచున్నది.

సైమనుకమీషనుకు సమర్పింపబడిన యితరసన్మానములును నీ మార్గమునె యవలంబించినవి. యమ్. సి. రాజాగారు నిర్మించిన సన్మానసంఘములవలెను, నితరసంఘములును నూతనముగ నిర్మింపబడిన స్వప్రయోజనసంఘములుగ తేలినవి. ధర్మవిజయము బహిష్కరణపక్షమునకు గలిగిన విధమును సన్మానపక్షమవలంబించిన రహస్యాచరణము చాటుచున్నది.

సైమనుకమీషను వచ్చిపోయినది.

స్వప్రయోజనపరాయణులు స్వప్రయోజనములను నివేదించిరి. చెన్నరాష్ట్రప్రభుత్వము ద్వంద్వప్రభుత్వమును నిరసించుచు రాష్ట్రీయస్వపరిపాలనమును సిఫారసు చేసినటులు తెలియుచున్నది. న్యాయశాంతిశాఖల విషయమై మద్రాసుప్రభుత్వమునందు భేదాభిప్రాయములు ప్రబలినటులు తెలియుచున్నది. ప్రభుత్వనివేదిక ఆంధ్రరాష్ట్ర నిర్మాణమును, నిరాకరించినది. జనసమ్మతమై యవసరమైన యీవిషయమును నిరాకరించుట ఆంధ్రుల దౌర్బల్యమును తెలుపుచున్నది. చెన్నపురి ప్రభుత్వము సమర్పించిన విధానమును సంపూర్ణముగ కనుగొనక విమర్శనమునకు బూనుకొనుట ప్రస్తుతము నిరుపయోగము. ప్రధాన నాయకుల సహాయమును, సలహానులేక సైమనుకమీషను చేసినవిచారణ అసంపూర్తియు అనుపయోగము నని రాజ్యాంగపరిజ్ఞాత లంగీకరింపవలసి యుందురు. చెన్నపురి ప్రభుత్వ మవలంబించిన నిర్బంధవిధానము నిష్కారణమనియును భయజనక మనియును సంగతిసందర్భములు విశదముచేసినవి. ఇప్పుడైనను అధికారులు వారి పొరబాటుల నంగీకరించి శాంతిమార్గము నవలంబించుట ప్రయోజనకరము.

* * * *

శాసనసభలు-ఆదాయవ్యయములు

సామ్రాజ్యశాసనసభ, రాష్ట్రీయశాసనసభలుగూడి దేశాదాయవ్యయములను నిర్ణయించుచున్నవి. సంస్కరణములు వ్యయభారమును వృద్ధిచేసినటులు ఆదాయమునుగాని నిర్మాణవిధానముగాని వృద్ధిని జేయలేదని గతానుభవము విశదము చేయుచున్నది. అన్ని రాష్ట్రములందును ఆదాయమునకు మించిన వ్యయము గనుపడుచున్నది. దీనికి ప్రతీకారము వ్యయమును తగ్గించుటగాని పన్నులను వృద్ధిచేయుటగాదని నిరంకుశవర్గము సైతమంగీకరించుచున్నది. కాని ఏ శాసనసభయందును నీ

మార్గ మవలంబింపబడలేదు. సామ్రాజ్యశాసన సభయందు రైలురేట్లు తగ్గించుటకు వీలు లేదని శాఖాధికారి విశదము చేసెను. కార్డుల ధరను కానికి తగ్గించుటకు వీలులేదు. సైన్యవ్యయము తగ్గించుటకు వీలు లేదు. చెన్నరాష్ట్రీ శాసన సభయందు స్టాంపుల పన్నును తగ్గించుటకు వీలు లేదని కోశాధికారసభ్యుడు విశదము చేసెను. మంత్రులును భారతీయకార్య నిర్వాహక సభ్యులును కీలుబొమ్మల వలెను మెలంగుచున్న విధమును వ్యవహారక్రమము విశదము చేయుచున్నది. కృష్ణను నాయరుగారు నారాయణమీనను గారి నిర్బంధమును సమర్థించుటయును, అల్లాడి కృష్ణస్వామయ్య గారును, ఉస్మాను సాహెబు గారును పోలీసువారు సైమను కమిషను సందర్భమున నవలంబించిన యక్రమములను సక్రమము లని సమర్థించుటయును భారతీయాధికారులు పడుచున్న దుర్దశను విశదము చేయుచున్నవి. సామ్రాజ్యశాసనసభయందును, రాష్ట్రీయశాసనసభల యందును కాంగ్రెసు సభ్యులుపపాదించిన తీర్మానము లోడిపోవుట సామాన్యవిషయముగ నున్నది. దేశరక్షణ శాసనమును, కోస్తా వ్యాపారశాసనమును ప్రతిఘటించుటకు ప్రజాప్రతినిధులకు బలము లేకపోయినది.

చెన్నరాష్ట్రీశాసనసభయందు నిర్బంధ మార్గము నవలంబించిన యధికారవర్గమును నిరసించుట కయినను శాసనసభ నోచి కొనలేదు. దేశభక్తులను నిర్బంధించిన యధికారులను గాపాడుట కంగీకరించిన సభ్యుల ప్రవర్తన విషయమై వ్యాఖ్యాన మనవసరము. అధర్మాచరణమునకు దగిన ఫలమునధర్మ పరాయణు లనుభవించుదురు గాత! శాసన సభలను, సభ్యులను నావరించిన దౌర్బల్య మంతయును స్వరాజ్యము వలననే యంతరింపవలయునుగాని సామాన్యసాధనముల మూలమున నంతరింపజాలదు. స్వరాజ్యసంపాదనమునకు కాంగ్రెసుకార్యనిర్వాహకసభయును, గాంధిమహాత్ముడును నిర్ణయించిన కార్యవిధానమే శరణ్యముగ నున్నది.

*   *   *   *

స్వరాజ్యసాధనము

స్వరాజ్యసాధనములందు విదేశవస్తుబహిష్కారము ప్రధానసాధనముగ నిర్ణయింపబడినది. విదేశవస్తువులందు విదేశవస్త్రము ప్రధానస్థానము నలంకరించుచున్నది. విదేశవస్త్రములందు బ్రిటీషువస్త్రములు ప్రధానస్థానము నలంకరించుచున్నవి. 70 కోట్ల రూప్యములు విలువగల బ్రిటీషువస్త్రబహిష్కారము సాధ్యమైనపుడు స్వరాజ్యము సులభసాధ్యముగా గలదు. విదేశవస్త్రబహిష్కారము ఖద్దరు నిర్మాణవ్యాపకములమీద నాధారపడియున్న విధమును గాంధిమహాత్ము డవలంబించిన నిర్మాణవిధానము రుజువుచేయుచున్నది. 1920-21 సంవత్సరములందు దేశమునందు ప్రబలిన వ్యగ్రోత్సాహము తిరిగి 1929-30 సంవత్సరములందు ప్రబలగల విధమును వర్తమానపరిస్థితులు విశదము చేయుచున్నవి. విదేశవస్త్రదహనమును నేరముగ నారోపించి గాంధి మహాత్ముని నిర్బంధించుట నిర్బంధవిజృంభణమునకు శుభచిహ్నముగ నున్నది. నిర్బంధ విజృంభణమును సాత్త్వికనిరోధమునకును, సాత్త్వికనిరోధము స్వరాజ్యసంపాదనమునకును సాధనములు గాగలవు. గాంధిమహాత్మ

డు ప్రక్రమించిన సత్యాగ్రహప్రస్థానమునకు మార్గమును నిరంకుశవర్గ మనాలోచితముగ నిర్మింప బూనుకొనుటయును ప్రజాప్రవృత్తి కనుకూలముగ నున్నది.

భరతఖండమునందన్నిపక్షములవారికిని రాజ్యాంగసంస్కరణములు విసుగును పుట్టించినవి. అన్నిపక్షములవారును స్వరాజ్యమును గోరుచున్నారు. కాని ప్రత్యక్షాచరణములేక స్వరాజ్యము సాధ్యముగాదు. ఒకవేళ సాధ్యమైనను ప్రయోజనకరముగాదు. ప్రత్యక్షాచరణమునకు కాంగ్రెసు నిర్ణయించిన విదేశవస్త్ర బహిష్కారము, ఖద్దరునిర్మాణము, మద్యపాన నిషేధప్రచారము, అస్పృశ్యతా నివారణప్రచారము పరమసాధనములుగ నున్నవి. గాంధిమహాత్మునివలెనే సాహసధైర్యములను బూని కార్యవిధానమునకు బూనుకొనుట శ్రేయస్కరము.

గాంధిమహాత్ముడు బర్మాసంచారమునకు భంగము గలుగకుండుటకై రూ 50లు జామీనునిచ్చి నిర్బంధమునుండి విడుదలను బడసెను. గాంధిమహాత్ముడు శ్రద్ధానందోద్యానవనమునందు విదేశవస్త్రదహనమునకు బూనుకొనినపు డేయపరాధమును జేయలేదు. ఆయన వ్యక్తిసాత్త్వికనిరోధప్రస్థానమునకుగాని, సమష్టిసాత్త్వికనిరోధ ప్రస్థానమునకుగాని పూనుకొనలేదు. ఈసందర్భములందు మహాత్ముని యాచరణమునం దేవిధమైన యాక్షేపణలకును నవకాశము లేదు. మహాత్ముని యాచరణము వారి ధైర్యమునకు నిదర్శనముగాని. వారిభయమునకు నిదర్శనముగాదు. స్వరాజ్యప్రచారమును జేయుటకు దీక్షనుబూనిన మహాత్ముని సంచారమువలన గలిగిన ప్రయోజనము వారి నిర్బంధమువలన గలుగజాలదని గతకాలానుభవము విశదము చేయుచున్నది. గాంధిమహాత్ముని మార్గమునే ఇతరనాయకులును సాహసమును బూని యవలంబించుట ధర్మము. సాంబమూర్తిగారివంటి ధీరులు నిర్బంధములకు భయపడరను విషయము లోకప్రసిద్ధము. స్వరాజ్యకార్యవిధాన మటువంటి ధీరులవలననే కొనసాగవలసియున్నది. స్వరాజ్యప్రచారకులయందు నిర్బంధ నివాస భయము చిరకాలముక్రితమే పోయినది. శ్రీకృష్ణజన్మస్థాననివాసము నిందార్హము గాకను గౌరవార్హమైనది. వర్తమాన సందిగ్ధావస్థయందు నూతనకార్య విధానమువసరంబుగ నున్నది. ఆకార్య విధానమునకు గాంధిమహాత్ముడు నాయకత్వమును వహించుట కార్యసిద్ధికి శుభసూచకముగ నున్నది. ప్రజానాయకులు కాంగ్రెసు నిర్ణయించిన కార్యప్రణాళికను గాంధిమహాత్ము డవలంబించిన కార్యవిధానము ననుష్ఠించి స్వరాజ్య సంపాదనమునకు సంసిద్ధు లగుటకు భగవంతు డనుగ్రహించుగాత!

Printed and Published by K. Nageswara Rao, at the Andhra Patrika Press, No.7, Thambu Chetty St., Madras

సంవత్సరాది

సెట్టి లక్ష్మీనరసింహము గారు

శ్రీ శుక్లాంబరధరతనుఁ
డై, శశివర్ణుఁడయి, విష్ణుఁడై, ద్విభుజయుగుం
డై, శాంతవదనుఁ డగు వి
ఘ్నేశుఁడు విఘ్నములడంచు నీ శుక్లసమన్.

శా. శుక్లద్వీపము వీడు, శుక్లగరుడ
శ్వం డాత్మసంజాతుఁడున్,
శుక్లగ్రావసుతావిభుండు పదదా
సుండున్, నిజార్ధాంగి శ్రీ
శుక్లాంశుప్రియసోదరీమణియుఁ గా
శోభిల్లు శ్రీవిష్ణు వీ
శుక్లాబ్దంబున సర్వలోకులకుఁ బా
చుం గాక విక్లేశముల్.

తే. శుక్లశోణితయోగప్రసూతములగు
భూతములకు మున్నుగఁ, జతుర్భువనములకు

మున్నుగా నున్న కాలమం దెన్నఁ డౌదనెఁ
ప్రభవ విభవ శుక్లాది విభాగసరణి?

ఆ. అయినదేండ్ల కిప్పు డేసుదెంచె మరల శు
క్లాహ్వయంబు కలిగినట్టి సుతిథి;
యొక్క వత్సరంబె యుండును బంధుగ
చేసి, గౌరవింపఁ జెల్లు మనము.

సీ. శ్రీవసేంద్ర విందు చేసె వేఁప విరులన్
మామిడి మొగ్గలన్ మాధవునకు;
శుభము స్తోంచు భూసురు లెల్లరకును బం
చాంగ శ్రవణము చేయం గడఁగిరి;
క్లబ్బు మెంబర్లు పల్కున్ వినంబడిరో "హే
పీ న్యూ యియ"రని యన్యోన్యముగను
సంరంభమున భక్తజనులు శ్రీరాములీ
లాసమారంభాభిలాషు లైరి;
వచ్చె మరలఁ గ్రొత్త వత్సరం, బిది మహో
త్సవదినం బటంచు జనములు నగ
రముల, గ్రామములను బ్రమదంబు నొందిరి;
ముదముల పెను గాది గద యుగాది!
